Acest lepturariŭ este proprietate a funduluĭ relegĭunariŭ all bisériceĭ rumîne rœsœritenne dreptcredincĭoase de'n Bucovina în puterea decretuluĭ Ministeriuluĭ de Stat de'n 18. Martiŭ, 1862, Nr. $\frac{2696}{147}$ Cult și învœtĭœmînt.

PARTEA A DOŬA.

A. Poesíĭ.

§. 67.

Urangutannul.

(De Gĭorgĭu Sion.)

1. Într'ŭœ mare colivíe,
Un fœĭmos urangutann,
S'a 'ntîmplat în Iași sœ viĭœ,
Purtat de un șĭœrlœtann.
De ceĭ ce mergeau sœ-l vadĭœ
Ell neîncetat rîdeá,
Și, deșí erá sub padĭœ,
Cœtrœ privitorĭ dicéá:
„Oare pe acest pœmînt
Oamenĭ orĭ mœĭmutĭe sînt?“

2. Cum mœĭmutĭele se'ncearcœ
Pe noĭ a ne imitá:
Tot așĭá și eĭ se cearcœ
Cu pœpușĭ a sœmœnná.
De pe port, de pe purtare,
Dela mare pîn'la mic,
De mœ uĭt la orĭ și care,
Îmĭ tot vine, ca sœ dic:
„Cum vœd eu, pe-acest pœmînt
Oameniĭ mœĭmutĭe sînt.“

3. Uniĭ vor frîncĕeșĭ sœ fiœ,
Germînĭ alĭiĭ, șĭ-alĭiĭ ruș̆ĭ,
Și necĭ nu voesc sœ șĕíœ,
Cœ sînt cĭar nesce pœpușĭ.
Uniĭ spun fœrœ rușine,
Cœ sînt viĭĭœ de Romannĭ;
Deșí eu îĭ vœd prea bine,
Cœ nu-s necĭ urangutannĭ.
„Așĭá oamenĭ pe pœmînt,
Pot dĭce, mœĭmutĭe sînt!“

4. Limba sa cea nœcĭunalœ
Uniĭ, vœd, cœ n'o vorbesc,
Ba încœ dic, cœ în scoalœ
De prisos o socotesc.
Și, ca limba lor frumoasœ,
Cîtœ lume am îmblat,
Altœ limb' armonioasœ
Necœirĭ n'am ascultat.
„Așĭá oamenĭ pe pœmînt
Dĭœu dic, cœ mœĭmutĭe sînt!“

5. Vœd în haĭne strœlucĭte,
Cum cîtĭ-va se lefœesc,
Cînd în strenţĭe umilite
Ce maĭ mulţĭ se tœvœlese.
Of! acum mĭ-aduc aminte,
Cœ sînt selav în cusca mea;
Cœcĭ îmĭ şĭede înœinte
Soarta bunœ, soarta rea.
„Dar' dic, cœ pe ast pœmînt
Oameniĭ mœĭmulţĭe sînt!“

§. 68.

Rœsunet de'n ínime pe'ntru înfrœţire.

(De Justin Popescul; dĭecembre, 1860.)

1. Cum anniĭ de sperînţĭœ, de dulce bucurĭe,
Apun într'all peririĭ întunecos abis;
Cum floarea suridinte pe vésela cîmpĭe
se vescejescе tristœ, abĭá ce s'a descis:

2. Aşĭá trec toate'n lume! — Corábiea voĭoasœ,
Ce adĭ pe lucĭul mœriĭ se leagœnnœ în vînt,
Crud mîne dœrimatœ de stînca umedoasœ
Sub válurĭ negre-şĭ aflœ gelosul sœŭ mormînt!

3. Aşĭá fu şĭ-a ta soarte, mœreaţĭœ Rumînime!
Un fálnic nimb înceinse sumeaţĭœ fruntea ta;
Mœrirea strœbuneascœ, eroica-ţĭ tœrime,
Şĭ-apus, şi rœsœritul uĭmit le admirá!

4. Dar' vaĭ'! cell tîmp lucinte, cell tîmp de fericire,
Perí, lœsînd durere în inimĭoara ta,
Cum pere 'ntr'ŭœ clipealœ ŭœ dulce nœlucire,
Şi lasœ amœginţĭœ amarœ'n urma sa!

5. Perí! şi de atuncĭa norocu 'nşĭellœtorĭŭ
Nu te 'mbicé vr'ŭœ datœ c'un dulce sœrutat;
De-atuncĭa verşĭ tot lácrimĭ de foc mistuitorĭŭ,
Şĭ-acellea sœle şteargœ n'a fost verun bœrbat!

6. Perí! şi de atuncĭa în somn rœadîncĭtœ
Trœeşcĭ ca ŭœ orfannœ pe latul œst pœmînt;
Amarele-ţĭ suspine, si bocea ta mœhnitœ
Gem trist, amestecate în víscolul de vînt! . . .

7. Dar' mérgetĭ pátimĭ negre! acum sœ ne surîdœ
Sperînţĭa nutritoarĭœ de-un viitorĭŭ mœrit!
Aŭ nu vedeţĭ aŭrora, ce-atît de strœlucĭtœ
În manta-şĭ aurĭœ pe cérĭurĭ s'a iviţ?!

8. Aŭ nu vedeţĭ acelle vĭoare-a fericirii,
Ce împupesc frumoase pe cîmpul florilat?!
Aŭ nu priviţĭ stîndardul, stîndardul propîşirii
Pe-a muntelŭi spinare în áer legœnnat?!

9. La faptœ dar' cu totiĭ, voĭ ínimĭ generoase!
Juraţĭ, cœ veţĭ da mîna, sub ell a vœ uní!
Aşĭá pe-a voastre urme mœreţĭe, glorioase.
Cercata Rumînime voĭoasœ va'nflorí!

§. 69.

Cœtrœ Ardeal.

(De Justin Popescul.)

1. La tine aripeadĭœ dorinţĭa-mĭ ardĭœtoarĭœ
Pœmînt cu vœĭ mœnnoase, cu munţĭ încoronat;
Şi cúgetele-mĭ vie, fantasma-mĭ sburœtoarĭœ
La tine nœdĭuesce, asboarœ ne'necetat. *)

2. Erá tîmp, cînd Rumînul, bœtut de cruda soarte,
Gemeá în ceaţĭœ deasœ, de lume pœrœsit;
Gemeá'n suspine-amare, ca ceĭ ce trag de moarte; —
Sperînţĭœ de'nviere putini aŭ maĭ nutrit!

3. Ci eatœ Dĭœul tare, fiinţĭa nefinitœ
De-atîta plîns şi lácrœmĭ amare, 'nduĭoşit,
A întonat: *„destull e! Acesl popor meritœ*
Ŭœ soarte maĭ fericе, un tîmp maĭ strœlucit!

4. Cuvîntul rœsunase! şĭ-all ginteĭ melle soare
În manta sa de áur pe cerĭu a apœrut;
Sub áripe de vúltur putinte, scutitoarĭe
Trœeşc' epocœ noŭœ acest popor cœdĭut.

5. Cœcĭ însu-şĭ Impœratul de'n nóbilœ 'ndemnare,
De-a şterge neşciinţĭa, în care-am orbecat,
Ne face-aşĭedĭœminte, ne dœ drépturĭ egale, **)
„Popor, dice, *cœ sîntem, istetĭu şi deşceptat!“*

---

*) Poetul se aflá la Vieanna la studie, cînd a scris acestea.
**) Pre'n diploma de'n 20 optombre, 1860.

6. Ardealule frumoase! la tine-acum tinteșce
Privirea de sperîntœ a 'ntreguluĭ popor;
Aratœ dar' la lume, cœ sînul tœŭ nutrșce
Fiĭ demnĭ de un lucinte, de-un dulce viitor.

7. Voĭ Ardelennĭ acuma pîșiĭtĭ cu toĭtĭ nœinte!
Pîșiĭtĭ într'ŭœ unire, la lume dovedind,
Cœ pieptul vostru astœ-dĭ de-un dor numaĭ s'aprinde,
„De-a fericĭ poporul. ce adĭ e pœtimind!“

8. Așĭá numele voastre în dulce suvenire
Etern vor sœ trœeascœ pe-acest strœbun pœmînt;
Și, o! ce mîndru este, și-atuncĭ a vietĭuire,
Cînd corpul se preface cenușĭœ în mormint!

§. 70.

Puterea vîrtuții.

(De C. D. Aricescul.)

1. Patru-dĭecĭ de sécolĭ trec pe de nœinte
Și fiesce-care îșĭ recĭamœ 'n minte
Împeriĭ, popoarœ, care nu maĭ sînt,
Care gem uĭtate în negrul mormînt;
Seaŭ care lœsarœ numaĭ all lor nume
De'n sgómotul mare, ce fœcurœ 'n lume!

2. Unde este Roma, unde e Atenna?
Unde e Pœlmíra, unde Cœrtœgenna?
Unde este Tirul, unde e Sidonul?
Unde Ecbatanna, unde Bœbilonul?

3. Unde este Cesar si Napoleon?
Unde este Brutus, unde e Caton?
Unde e Plœtune, unde e Socrat?
Und' Epaminonda, unde Ipocrat?

4. Un fum, seaŭ ŭœ umbra, un nume, un nŭor,
Un pumn de cenușĭœ, vis amœgitorĭu!
Dar', ce! un vis este bietul muritoriu?
Un nume rœmîne de'n orĭ-ce popor?

5. *„Omul e ca carba, și dillele luĭ*
„Roŭa diminetĭeĭ, floarea cîmpuluĭ.“ *)

*) David.

6. Tot se stinge, piere, oamenĭ si popoarœ
„Numaĭ tu, Vîrtute, estĭ nemuritoarĭœ!
Numai ĭie spatĭul și tîmpul se 'ncinœ:
Ca și creatoriul, tu, tu estĭ dĭœinœ!
Tu estĭ ca lumina soareluĭ frumos
Ce n'o poate sterge nŭor întunecos!
Nŭoriĭ cîte-ŭœdatœ soarele umbresc;
Însœ . . . vîntul suflœ, nŭoriĭ se topesc.
Soarele apare mult maĭ radios
La apusul dilleĭ, senin, rubinos!“

§. 71.

Eroĭĭ luptœtorĭ.

(De'n Foaea pe'ntru minte, etc.)

A voastrœ e mœrirea, ce dovediĭtĭ în luptœ,
Cînd stœ mincĭuna 'n frunte învinsœ de-adevœr;
All vostru-ĭ si triumful, cînd e dreptatea suptœ
De șierpĭ, și voĭ o scoateti de virginœ în pœr
Vieatĭa stœ de'n luptœ și lupta dœ vieatĭœ;
Dar' cell ce se rœtrage de'n gloriosul loc,
Cu ínima de épurĭ, cu sloĭu în piept de giatĭœ,
Atras de interese, sœ nu ajungœ 'n foc:
În vinele acelluĭ nu cérculœ un sînge
De Regulĭ și de Mucĭĭ, Valerĭ și Oratorĭ!
Rumînĭ! voĭ înœinte! pîn' cînd dreptatea plînge
Și-o scoateti de'n mincĭunœ: eroĭ fiti luptœtorĭ!

§. 72.

Ruinele de'n Orlea.

(Vallea Hatĭeguluĭ de'n Ardeal.)

(De M. Cetœtĭeannul.)

1. Pe-ŭœ nœltime 'ntinsœ 'n cîmp cu coamœ verde
Șiedeam ŭœdatœ sîngur și-adînc mœ cugetam,
Uœ fortœreatĭœ vecĭœ de-aicĭa se strœvede
În fatĭa unor rîurĭ ce'n ocĭ le mœsuram.

2. Acēste rîurĭ mîndre de'n mare depœrtare
Pe šĭesul ēell romántic se varsœ šĭerpuind,
Dar' tĭérmurele negre, a lor neîmpœcare
Frumos li-o 'nblîndĭešēe un val de alt lovind.

3. Ēi elle curg tot una c'ŭœ mare rœpejune
Sub dīsa înœlţime, dar' eatœ se 'ntîlnesc,
Si dupœ ŭœ puţinœ a lor sbucĭumœēĭune
S-'unesc šĭ de aiēĭa nu se mai despœrţĭesc.

4. Ruina de'n nœlţime lin stœ šĭ se preuĭtœ
La šĭúerul de apœ ascultœ prea doĭos,
Cœēĭ voēea rœgušitœ la ea în sus se nalţĭœ
Šĭ'n línišēea ēea mare rœsunœ prea frumos.

5. Cînd soarele s' aratœ în aurora amplœ,
Splendidele luĭ radĭe în ea se prestrœcor
Odihnœ caŭt' acolo sœ-sĭ afle šĭ tot îmblœ
Šĭ de'ntr' un ungĭu într' altul prea ĭute elle sbor

6. Tœēerea ēea adîncœ în ea orĭ-care pĭeatrœ
Ţĭ-o spune cu durere cît maĭ cœ o privešēĭ
În murul ēe rœmase; dar' eho eĭ la vatrœ,
Respunde šĭ te 'ngînœ de vreĭ ca sœ-ĭ šĭopteš ēĭ.

7. Ear' creasta-ĭ sumineadĭœ šĭ trémur amenintĭœ
Šĭ 'n toat' a eĭ cœdere te faēe ca sœ credĭ:
Rumînule! dar' nu! nu! o nóbilœ crœdintĭœ
De marĭ strœbunĭ prea deamnœ, cœŭtînd aiēĭa vedĭ!

8. Mœhnitœ e lunima de-a eĭ lœţitœ umbrœ,
Ēe joacœ 'n spaţĭul negru de tot nestrœbœtut;
Dešĭert numaĭ se ēearcœ pre'n radĭa sa ēea blîndœ,
Spre a dešcide drumul de-aĭ noštĭ strœbunĭ fœcut.

9. Cœ spre amœrœēĭune ēĭuvica 'ntr'una cîntœ
De'n ungĭul ēell sinistru all négureĭ adînēĭ
Šĭ radĭele maĭ toate, pre-aiēĭa care întrœ
Le vedĭ nenoroēite pĭerdĭîndu-se în stînēĭ.

10. Vecimea ēĭar în sine o poart' aēeá ruinœ,
Šĭ ēell ēe ca s'o vadĭœ pofteš ēe-acum cu dor,
O! caŭte aiēĭ spre dînsa, cœ ea-ĭ întinde mîna
Respept sciŭ cœ-ĭ însuflœ, šĭ-l împle de fior.

11. Scutintĭœ ea formase šĭ loc de apœrare,
Cînd furiea bœrbarœ pre oamenĭ îĭ goniá
Šĭ-aiēĭa neamicul de'n mare depœrtare
În cruda sa turbare, perirea îšĭ vedeá.

12. De'n vîrful eĭ subţîre, în culmea aeriĭœ
Pre care-all privegĭeriĭ ociŭ stœ neadormit,
Ŭœ grea melancolíe n'uœ voēe de mîníe
Etern se tot resfirœ în jos c'un vînt tîmpit.

13. De-aiēĭa pœtrioţiĭ ŭœ-datœ se luptarœ;
Bœrbariĭ în rušine fugĭá fricošĭ plîngînd:
Aĭ lor urmašĭ dar' eatœ ruinœ o vœdĭurœ
Šĭ négura stœ groasœ în gĭuru-ĭ preîmblînd.

14. Vedetĭ cœ neamicul acuma nu se teme,
De-a eĭ neîmblîndire, de focul eĭ nestins,
Cœēĭ tot în astœ lume sub cruda-ĭ soarte geme;
Nemica ēĭar rœmîne de-ursitœ neatins.

15. Bœrbaţĭ oar' maĭ esistœ de carĭ orœdicarœ?
Brœvura maĭ vieadĭœ ēe-ŭœ datœ triumfé?
Aēell glorios nume de'n mintele-oar' scœparœ?
Mœrimea strœbuneaecœ învinsœ aiēĭa stœ?

16. De'n sus un nor s' aruncœ spre ea, ah! tot bombardœ;
Orcannele maĭ toate de ea 'ntîĭu se lovesc
Cu elle tot se luptœ sœ vedĭ cum le departœ
Šĭ 'n ēe încurcœturœ de-aēĭ se despœrţĭesc.

17. Cu multœ slœbiēĭune se luptœ ah! bœtrînul
În dillele amare, cînd viŭ îl vedĭ trecînd;
Ruina 'n rœsipire se joac' încœ cu tîmpul,
De'n coasta-ĭ ēea cœruntœ frumoase florĭ crescînd.

18. Rumînul în ruine oar' sœ se desfœtedĭe?
All sœŭ refugĭu tot méser šĭ-l vede tot în cin?
Ŭœ tristœ suvenire pre ell sœ-l maĭ pœstredĭe
De tîmpul aēell vitreg, de necurmat suspin?

19. Cînd soarele apune: de radĭe luminoase
Ruina se 'ncununœ šĭ staŭ pe ea luēind,
Ca cum ar vre sœ'nviĭe vecimĭ prea glorioase
Pre'n dînsa tot aleargœ în miĭ colorĭ trecînd.

20. Dar' soarele apune šĭ elle una 'ntr'alta
De'n ociĭ, ēe înnoatœ, în miēĭ šēînteĭ dispar
Mantaŭa auroreĭ c'un vînt dupœ aēeasta
Tot flútuœ se lasœ: de'n ea visĭunĭ resar.

21. Cœēĭ eatœ sœpœtoriĭ comoarelor s' apropĭe
Vesmintele-šĭ desbracœ šĭ sapœ asudînd,
În urmœ necuratul ar vré, dīc, ca sœ-ĭ sparĭ
În sînu-ĭ nimic alta, ēĭ numaĭ oase-aflînd.

§. 73.

Dīna Cœrpatīlor.

(De H. Grandea.)

Lîngœ Istrul ce suspinœ,
Lîngœ culmea Cœrpœtinœ,
Fost'aĭ mœré frœtioare,
Cœ se vedĭ lucind la soare,
Dinœ albœ, grœtioasœ,
Cu coroanœ luminoasœ?
Cînd dĭefirul lin adíe
De'ntr'a cerĭuluĭ cîmpíe,
De'n cosĭtía-ĭ auritœ
Cu flori rúmenne 'mpletitœ,
Cade púlberea de áur
Pe-all grumadĭuluĭ purpur.
Acera cea glorioasœ
Stœ sub mîna-ĭ mîngœĭoasœ,
Si tœcutœ, gînditoarĭœ,
Rîŭ vœrsînd de lœcrœmĭoare,
Tot privesce în departe
Spre a luĭ Romul cetate! . . .
Dar' de ce amar suspinœ
Lîngœ culmea cœrpœtinœ,
Cînd ŭœ rarœ frumuseatĭœ,
De-ŭœ seninœ tinereatĭœ,
Pe'ntre florile dĭœine
Strœlucesce pe ruine?
Si ca ce sœ fiœ oare
Celle umbre sburœtoarĭe?
Fi-vor flúturiĭ, ce soarbe
Depe rose, crine albe,
În dimbirea diminetiĭ,
Cu ĭubire plînsul nopĭiĭ?
Nu! sînt fiĭ asteĭ Dine;
Nu-ĭ sorb lacrimele line,
Nu o'ntreabœ de ce plînge,
Dar' eĭ sorb vecĭul eĭ sînge
Toĭĭ cu gurele 'ncleștate
Ca strigoi 'n mĭedĭŭ de noapte,
Eatœ ea de ce suspinœ
Lîngœ culmea Cœrpœtinœ,
Si tot catœ gînditoarĭœ.
Cînd la triste sorioare,
Cînd la Tibrul înspumat,
Si suspinœ necurmat!

§. 74.

Altarĭul mînœstirĭĭ: „Putneĭ“.

(De Vœsiliu Alesandri.)

1. Domnul Stefann, viteadĭŭ mare, ce-aŭ dat groadĭœ pre'n pœgînĭ,
Locasĭŭ sînt creștinœtœtĭĭ astœ-dĭ vré sœ facœ dar,
Si pe málurile Putneĭ cu vitejiĭ sœĭ Rumînĭ
Însu-sĭ merge sœ aleagœ locul sîntuluĭ altar.

2. Mare multime l'urmeadĭœ, si pe culme se lœtĭeșce,
Precum áburiĭ pe lácurĭ, cînd lumina asîntĭeșce.

Cœpitannĭ, ostasĭ cu dĭale si cu plátosĭe de fíer,
Pe-aĭ lor caĭ sirepĭ staŭ mîndri, ca la semnul de rœsboĭŭ;
All Moldoveĭ steag de falœ filfœĭe fálnic în cer;
Bucinul vuesce 'n munte, sunœ vallea de cimpoĭ.

3. Eatœ cœ lîng' ŭœ movilœ Domnul Stefann s'a oprit:
Totul tace: ociĭ tĭîntœ, stœ poporul neclintit.

4. Treĭ ostasĭ cu arce'n mînœ pe movil' acum se urcœ.
Doĭ, ca dimbrul, ágerĭ, mîndri, nalĭĭ ca bradul dela munte,
Pe-aĭ lor úmerĭ poartœ glugœ, la brîu pálosĭŭ, si pe frunte
Cu lunge si negre plete, se coboar' ŭœ neagrœ tĭurcœ.

5. Eĭ ades cŭ-a lor sœgeatœ, rœpeditœ sus în nor,
Pe'ntre flácœre de fúlger, aŭ oprit vúlturu'n sbor;
Multe fere de'n ceĭ codri, multĭ dusmannĭ tíneri, sumetĭ
În ínimœ si în súflet aŭ sîmtit all' lor sœgetĭ;
Cœcĭ eĭ sînt arcasĭĭ vrédnicĭ aĭ luĭ Stefann Domn cell Mare,
Ce-sĭ gœtesce-acum sœgeata, s'o isbeascœ 'n depœrtare.

6. *Copĭĭ! trágetĭ! eŭ vreŭ astœ-dĭ, sœ mæ'ntrec în arc cu voĭ!“*
Asfelĭŭ dice Domnul Stefann; ear' voĭnicĭĭ amîndoĭ
Se pleac' arcele-sĭ încoardœ, trag: sœgetele lor sboarœ.
Spíntecœ rœpede vîntul, ce dœ foc si vîjeesce,
Se tot duc, se duc ca gîndul, si de-abĭá ocĭul dĭœresce
Pe cîmp departe, departe, locul, unde se coboarœ.

7. Ura! 'n cérĭurĭ se ridicœ, urlœ dealul, clocotesce!
„Sœ trœĭĭ copĭĭ!“ le dice Stefann, ce-acum se gœtesce.
Sbírnœĭe coarda de'n arcu-ĭ, fúlgerœ sœgeata 'n vînt,
Píere, trece maĭ departe, si'ntr'un páltin vecĭŭ s'aŭ frînt.

8. *„Acoló fi-va altarĭul!“* dice fálnicul Monarc,
Ce se'ncinœ si se pleacœ pe rœsbóĭnicul seŭ arc.

9. *„Sœ trœascœ Domnul Stefann!“* miĭ de glásurĭ se ridicœ,
Si poporul jos pe valle umilit în genunceĭ picœ.

§. 75.

Cœstorĭĭ. (Fábulœ.)

(De Giorgĭŭ Asaci.)

Lîng' ŭœ curte boĭereascœ în grœdinœ minunatœ
Un cœstor si-a luĭ fœmilie trœĭá'n apa cea curatœ.
De mœrunĭĭ fiĭ si de fiice aveá cîte ŭœ pœrecĭœ;
Casa luĭ erá de bîrne dup'a tĭœrĭĭ modœ vecĭœ.

Ostennind cu gibœčíe,
Ši pœdind economíe,
Spre nutretĭŭ aveá 'n cœmarœ
Tot produpte de la tĭarœ:
Frundĭœ, scoartĭœ, nučĭ ši ginde
La prîndĭŭ, činœ ši merinde.
Cu ačeastœ rîndualœ
Trœĭá fœrœ de smintealœ
În duratu-ši foišĭor
Ačeĭ sotĭ cu fiiĭ lor,
Feričitĭ, de-ar fi urmat
Ačest metod mœsurat.
Če de'n neam în neam de fire
Li-s'au dat spre moščennire,
Ši 'n rœpáus jos trœind,
Maĭ pre sus n'ar fi dorind.
Dar' ŭœ pildœ rea, strœinœ
De-a lor sistemœ-ĭ desbinœ
De'n apoasa lor cœmarœ
Ešĭaŭ prea de multe orĭ
Pe rœcoare cœtrœ sarœ
Susnumitĭĭ mĭeĭ cœstorĭ,
Ši pre'n lac cum se primblá
În áer capu-ši scoteá,
Luá minte ši vedeá,
Če la curte se fœčeá.
Cît' armoníe, luminœ
Se lœtĭá pre'n čea grœdinœ
Cum pre'n înflorit *„parter“*
Cu un strœin *„guverner“*
Tinerellul boerin
Vorbĭá graĭŭ de tot strœin.
La ačestea luînd samœ
A cœstoruluĭ mœdamœ,
Începú la sotĭŭ sœ dicœ:
„Oare ščiĭ de če, frœticœ,
Firea e deosebitœ
Între om ši între vitœ?
Cœ creščerea tot de-a unœ
O prefače în maĭ bunœ.“

§. 76.

Ursul la prisečĭ. (Fábulœ.)

(De Alesandru Doniečĭŭ.)

La ŭœ alégere fœcutœ dupœ legi,
Če dobitoačele povœtĭuesc de'n večĭ,
Pe urs l'aŭ fost ales nœdir peste prisečĭ.
De ši s'ar fi putut un alt, orĭ care fiœ,
Sœ prindœ ŭœ ašĭá cam grea dregœtoríe;
Cœčî ursul, dacœ dœ de mĭere,
Se cam încurcœ 'n socotele.
Dar' pasœ tu, de čere
La fere rînduele.

Orĭ čine a dorit sœ între 'n ašĭá post:
Nevrédnic, defœĭmat de cœtrœ totĭ a fost,
Ši par' cœ înadins
Asupra ursuluĭ *„maĭoreta“* s'a strîns.
Totĭ l'aŭ *„heritisit“*:
Ear' ell a multîœmit;
Ba încœ la čeĭ marĭ ši labele le-a lins.
Dar' rœul la prisečĭ curînd s'a desvœlit;

Cœčĭ ursul, cum a mers la tapt, s'a apucat
De curœtit, de rœtedĭat.
Ši drept, orĭ care stup în labœ-ĭ a întrat,
L'a scos de tot curat;
Ear' mĭere la bîrlog mergeá necuntennit,
Pîn' če la svat s'a dat de ščire
Ši s'a orînduit
La fatĭa loculuĭ pe forme deslušire.

Aŭ mers, aŭ čerčetat. aŭ sčris, aŭ lœmurit,
Dar' mĭere n'aŭ înœpoit,
Ear' ursul de pe loc
S'a ši trimes surgĭun pe earnœ la bîrlog.
Ell în sîngurœtate
Îši suge labele mult pline de pœcate,
Ši, ca un cœllœtorĭŭ pe mare.
Aščeaptœ vîntul de plecare.

§. 77.

Cîsĕigul nedrept. (Nœrœcĭune moralœ.)

(De Anton Pannul.)

1. Doĭ insĭ legœmînt fœcurœ între sine, ca sœ ţiĭœ
În orasĭŭ un ann de ḑille ŭœ mare ospœtœríe.
De'n eĭ unul se obleagœ la vîndîare-a stœruí,
Altul, punînd cœpitalul, vin, rœciŭ a-ĭ tîrguí.
2. Decĭ acell cu cœpitalul încoace 'ncolo îmblînd,
Pela rœcirĭí, vinaţĭe, vîn şi rœciŭ cumpœrînd,
Preţĭul la fiœ-care mœsurœ maĭ încœrcat îl spuneá,
Şi suma încœrcœtureĭ într'altœ pung' o puneá.
Ospœtarĭul, ca şí dînsul, alte 'n folosu-şĭ fœcĕeá:
10. Turná dóniţĭe de apœ în vinul, ce-ĭ aducĕeá,
Şi pe'ntru acell adáus de'n vîndĭare bannĭ trœgeá,
Carĭĭ ell într' altœ pungœ pe'ntru sine îĭ strîngeá.
Dar' pe'ntru acĕastœ faptœ începú 'ngrijat a fi,
Cœ la sotĭŭ vre ŭœ 'ntîmplare uşĭor l'ar descoperí.
15. De-acĕea avînd la soare şí ŭœ bute cu oţĭœt,
În care tot turná apœ, şi vindeá pe'nĕet, încet,
Aruncœ pe borta buţĭĭ bannĭĭ, ce îĭ ascundeá,
Şi apoĭ de-acĭ nœinte tot mereŭ turná în ea.
Cell cu cœpitalul earœ se frœmîntá ne'nĕetat,
20. În ce loc sœ puĭœ bannĭĭ cîşĕigaţĭ de'n încœrcat,
Ca cunsoţĭu-ĭ sœ nu afle despre a luĭ uneltire,
Şi sœ i-se dea pe faţĭœ prea nedreapta-ĭ plœnnuire
Decĭ vœdĭind şí ell numita bute cu oţĭœt de sus,
Dise 'n sine: *„nu se poate alt loc maĭ segur de pus“*
25. Şi, scotĭind pe ascuns bannĭĭ într'insa îĭ aruncœ.
Unde all luĭ cunsoţĭŭ încœ în toatœ diŭa-ĭ turnœ.
Apoĭ de acĭ nœinte, amîndoĭ, ce cîşĕigá,
Pe ascuns unul de altul tot mereŭ în ea turná.

Decĭ împlinindu-se annul, aŭ luat, s'aŭ socotit,
30. Şi cunsoţĭ sœ maĭ rœmîĭœ maĭ mult nu s'aŭ învoit.
Marfœ nu le rœmœsese necĭ maĭ mult, necĭ maĭ puţin,
Decît butea cu oţĭœtul şi înc' ŭœ bute cu vin.
La'mpœrţĭealœ fiœ-care butea cu oţĭœt cereá;
Ear' cea cu vinul necĭ unul în partea sa nu o vrea,
35. De şí custá maĭ mult vinul, dupœ cum s'a preţĭuit;
Cœcĭ în butea cu oţĭœtul erá cîte s'aŭ hoţit.

Deacœ vœd eĭ, cœ cu certe niĉe decum nu se'mpacœ,
Şi pre oamenĭ pre'n acĕea îĭ fac, mult sœ se uĭmeascœ,
Începurœ între şine oare cum a-şĭ bœnnuí
40. Dar' cúgetul unul altuĭ nu vrea a-şĭ descoperí.
Unul cugetá în sine: *„ce şĕiĭ, poate soţĭul mĭeŭ*
M'a vœdĭut cum-va vr'ŭœ datœ cînd aruncam bannĭ eŭ.“
Cestœlalt ear' ḑicĕeá 'n sine: *„poate cœ'n ea cînd am pus,*
M'a fi vœdĭut oare-cine, şi, ducîndu-se, ĭ-a spus.“
45. Decĭ ca sœ se înţĭeleagœ între sine pre'n cuvînt,
Se pun şi unul pre altul se'ntreabœ cu jurœmînt.
Ce cáus' ascunsœ poate la mijloc oare sœ fiœ
Ca de butea cu oţĭœtul îmbiĭ morţĭşĭŭ sœ se ţiĭœ?
La'ntrebœrile acestea, cre ḑîind acum, cœ-ĭ şĕiut,
50. Unul altuĭa îşĭ spuse, cum şi ce felĭŭ a fœcut;
Cum bannĭĭ îmbiĭ în butea cu oţĭœtul îĭ turná,
Sperînd apoĭ acĕea bute sœ o ĭae'n partea sa.
De oarœ ce dar' secretul acum fu descoperit:
Acĕeá bute sœ o spargœ îndatœ s'aŭ învoit,
55. Ce fœrœ întîrḑiare cu pœrerĭ bune fœcînd,
Şí unul şí altul parte de asémenne luînd,
Puserœ bannĭ'n cimire, şi pe loc se despœrţirœ,
Şi într'alt loc feriĉirea sœ îşĭ cáute pornirœ.

Unul dar' plecînd sœ meargœ la un orasĭŭ cam departe
60. Fiind varœ şi cœldurœ nesuferívœrœ foarte,
Cînd vení, un rîŭ sœ treacœ, care erá foarte lat,
Şi se vedeá apa'ntr'însul, ca cristalul ĉell curat,
Dorind sœ se rœcoreascœ în alle luĭ unde ciare,
Descállecœ-şĭ leagœ callul la umbrœ de-un copacĭŭ mare,
65. Se desbracœ'n grœbœ mare, şi, cîntînd vésel nespus,
Peste cellelalte haĭne cimirul cu bannĭ l'a pus.
Însœ cînd sœrí în unde, şi înĉepú a'nnotá,
Îĭ suvení sœ se'ntoarcœ spre haĭne a se uĭtá;
Cînd eatœ un vúltur mare, în sbor pe aicĭ trecînd,
70. Cimirul, cum era roşĭu, carne a fi cugetînd,
Se rœpede, ca un fúlger, cu un sbor grábnic nespus,
Şi, rœpindu-l între giare, se înœlţĭœ earœ'n sus.
Ell, sœrind în grab' de'n apœ, alergœ dupœ ell gol,
Stringînd de'n toatœ puterea, desĉœrcînd şí un pistol.
75. Vulturul, împuşĕœtura audind, se spœimîntœ,
Şi cimirul de'ntre giare departe'n rîŭ îl lœsœ,
Care puţin maĭ rœmase de-asupra, deac'a cœḑĭut,
Şĭ-omul s'a uĭtat la dînsul pînœ nu s'a maĭ vœḑĭut;

Ear' atunčĭ clœtînd cu capul, și cœutînd spre čerĭŭ sus,
Dise: *„de'n apœ venirœ și ear' în apœ s'aŭ dus!“*
Čestœlalt ear' în scurt pleacœ la alt orașĭŭ depœrtat,
Unde trebuĭá sœ meargœ pe apœ și pe uscat.
Și deac' ajunge la mare pe ŭœ nae se îmbarcœ,
Și cu alčiĭ împreunœ spre partea ačeea pleacœ.
Dar' pœrîndu-i-se callea depe mare lungœ foarte.
Ca sœ-și alunge urîtul, se trage'nčet de ŭœ parte,
Și își desčinge cimirul, în care banniĭ erá,
Îĭ scoate îĭ toarnœ'n poalœ, și'nčepe a-ĭ numœrá.
Ŭœ momitĭœ, cœpitannul nœiĭ carea o aveá,
Pe cœtarg cum sta de-asupra, și de-ačí la ell privĭá,
Îĭ vedeá toatœ mišcarea, če-acoló ell o fœčeá,
Și gálbenniĭ în cimiru-ĭ, cariĭ frumos štrœlučiá,
Și coborîndu-se 'n grabœ, de-ŭœ parte furišĭŭ pîndešče,
Pîn'adunœ omul banniĭ, și 'n cimir îĭ grœmœdešče,
Și atunčĭa lîngœ sine îșĭ pune cimirul jos,
Ca sœ-și întocmeascœ trupul, sœ-l înčingœ maĭ frumos:
Atunčĭ sare, și-ĭ rœpešče cimirul, și fuge'n sus
Pe cœtarg, și împreunœ cu ell în vîrfu-ĭ s'a pus,
Și acoló, dešcidĭîndu-l, înčepe-a scoate de'n ell
Gálbenniĭ, cari-ĭ vœdĭuse, și a fače'ntr' ačest fel':
C'ŭœ mînœ tĭînînd cimirul, în alta gálbenni luá,
Și, privindu-ĭ cîte unul, în mare îĭ aruncá.
Rar numaĭ de'n doĭ, treĭ, unul și în partea luĭ veniá,
Care cu vegĭare 'ntinsœ sta s'adune, če cœdeá.
Momitĭa-și prourmœ jocul pîn' če gálbenn nu lœsœ
În cimir, apoĭ ačesta la om jos îl aruncœ.
Omul, vœdĭînd, cœ de-ŭœ datœ a ajuns l'atîta rœŭ,
Numœrînd če maĭ scœpase, scoase-un oftat foarte greŭ,
Dicînd: *„čîtĭ banni cu nedreptul ĭ-am adunat, și ĭ-am pus.*
De ŭœ parte, cum venirœ „hœram“: ašiá s'aŭ și dus!“

§. 78.

Științia.

(De un sœteann.)

O! sacrœ și frumoasœ luminœ a științeĭ,
Tu, če 'ntœreščĭ în súflet puterile credinčieĭ!
Tu, če întindĭ în lume vederile ascunse
În čelle de vederea vœdĭutœ nepœtrunse,

pre'n tine omenimea, în cúget luminatœ,
Pîșind peste hotarul, în care stœ legatœ,
Pre'n regiunĭ pœtrunde de lume depœrtate,
Și'n čelle maĭ ascunse cuteadĭœ a strœbate.
Pre'n tine muritorul nu aflœ multĭœmire
În locul mœrginiriĭ, če i-s'a dat de fire;
Či, strœbœtînd cu gîndul pre'n sferele strœine
A lor predomničĭune o are toatœ'n sine.
Locuitor all lumiĭ se aflœ'n orĭ če parte,
Și globul tot îl ščie, de și este departe.
Cœčĭ tu, putere sacrœ, pre'n naltele-ĭ mistere,
Ca fúlgerul de grábnic, îl portĭ pre'n emisfere;
Îl fačĭ ca sœ cunoascœ orĭ če necunoscute,
Și legĭ, cum și morávurĭ de'n lócurĭ nevœdĭute,
Averea ta čea scumpœ supune tot pœmîntul,
A-ĭ pretĭuí fiintĭa, și-a-ĭ ascultá cuvîntul.
Pre'n dînsa ell înfruntœ a lumiĭ mœrginire,
Și náščerea îșĭ crede maĭ vecĭœ'n omenire.
Cœčĭ ell trœind în lume, dar' are fœcultatea
A se nœltĭá pre'n tine sœ ščiœ vecĭœtatea.
Orĭ če ideĭ înalte rostite de'n vecime,
Aflîndu-le, le crede rostite pe'ntru sine.
Și strœpurtat cu gîndul de vr'ŭœ idee naltœ,
Se crede, cœ trœešče în tîmpul lor în faptœ.
Înflœcœrat de dĭelul morávurilor simple
În orĭ če faptœ čeœrcœ a da și-a lor esîmple.
All luĭ spíret s'aprinde de dulčĭ întipœrintĭe,
Și-amœsurate'n vorbœ le dœ ell și rostintĭe;
Și luminat de focul ideilor înalte,
Ŭœ sacrœ gelosíe l'îndeamnœ sœ s'arate
Imitœtor întocmaĭ all čellor de'n vecime,
Și a purtá aevea modellul lor în sine.
. . . . . .
. . . . . .
O! naltœ și frumoasœ luminœ a științeĭ!
Tu sîngurœeščĭ bunul deplin all esistintĭeĭ!

§. 79.

Stefann čell Mare și Maĭcœ-sa.

(De Demetriŭ Bolintiniannul.)

Pe ŭœ stînčœ neagrœ, pe un vecĭŭ cœstell
Unde curge 'n valle un rĭŭ mititell,
Plînge și suspinœ tînœra Domnĭĭœ,
Albœ și rotundœ ca ŭœ lebœdĭĭœ,

Cœcĭ în bœtœlíe sotĭul eĭ dorit
A plecat cu oastea ši n'a maĭ venit.
Ociĭ eĭ albastri ard în lœcrœmelle,
Cum lucĕesc în roŭœ doŭe viorelle,
Aurele-ĭ bucle pe rotudu-ĭ sîn
Se las' grœţioase, ca sœlĕiĭ se'ngîn';
Însœ Doamna soacra lîngœ ea vegĭeadĭœ
Ši cu dulcĭ cuvinte o îmbœrbœteadĭœ.

II.

Un orlogĭŭ sunœ noaptea jumœtate:
La cœstell în poartœ oare-ĕine bate.
„Eŭ sînt bunœ maĭcœ! fĭiul tœŭ dorit,
Eu, ši dela oaste mœ întorc rœnnit.
Soarta noastrœ fuse crudœ astœ datœ:
Mica mea oštire fuge sfœrîmatœ . . . .
Dar' dešcĭdeţĭ poarta . . . turĕţĭ mœ 'ncungĭor
Vîntul suflœ reĕe, rannele mœ dor!"
„Ĕe facĭ tu copillœ?" dise doamna mare,
„Ŭœ minĕĭunœ neagrœ! fĭu-mĭ e departe;
Braţĭul luĭ pre'n táberĭ miĭ de morţĭ împarte,
Súfletu-ĭ e mare, ca un curcubeŭ;
Dacœ tu ešĕĭ fĭiu-mĭ, nu-ţĭ sînt mumœ eŭ.
Însœ dacœ ĕerĭul va sœ împovoare
Rœmœsiţĭa vĭeţĭe-mĭ de-adîncœ duroare.
Súfletul luĭ nóbil ásfelĭu l'a scimbat
Ši de ešĕĭ tu fĭiu-mĭ ĕu adevœrat;
Apoĭ într' aĕeste monumînte sînte
Fœrœ láurĭ încœ fĭiu-mĭ n'o sœ între.
Asfelĭŭ merĝĭ ši sunœ cornul tœŭ pe stîncœ,
Ši cu mica oaste ĕe-ţĭ rœmase încœ,
Pe'ntru libertate, pe'ntru ţĭarœ morĭ!
Ši-ţĭ va fi mormîntul cununat cu florĭ!
Ĕell ĕe pe'nţru ţĭarœ e strœin ši reĕe,
Ši 'n plœĕerĭ dešĭerte vĭeaţĭa ši-o petreĕe,
E c' aĕelle páserĭ, ĕe în noapte sbor,
Ši numaĭ în noapte vœd ši oĕĭĭ lor.
Dar' dac' alle talle sîmţĭurĭ ardĭœtoarĭe
Pĭer, ca alle nopţĭĭ vísurĭ trœcœtoarĭe,
Întrœ ear' în noaptea de'n care-aĭ ešit:
Pásere a nopţĭĭ! dĭŭa a venit!" . . .

III.

Asfelĭŭ ea vorbešĕe ši adînc suspinœ,
Ši-ŭœ roŭœ de lácrœmĭ cade 'n sînu-ĭ linœ;

Ear' Domnţĭa ţipœ, cade-a lešinat
Ĕell ĕe sta la poartœ de-ŭœ dat' a sburat.

IV.

Stefann se dešceaptœ, si de'n cornu-ĭ sunœ,
Oastea sfœrîmatœ de pre'n vœĭ s'adunœ.
Lupta rœînĕepe . . . turĕţĭĭ sînt goniţĭ,
Fug ši cad ca spiĕe, de coasœ sdrobiţĭ.

§. 80.

Cœtrœ Dúnœre. (Cîntec veciŭ poporal.)

(De Vœsíliŭ Alesandri.)

„Dúnœre! Dúnœre!
Drum fœrœ púlbere,
Nu cum-v'aĭ vœdĭut
Pe aiĕĭ trecînd
Pre fĭiuţĭul mĭeu?

„Ba eŭ l'am vœdĭut
Pe aiĕĭ trecînd
Nu šĕiŭ de-ĭ all tœŭ:
Feţĭšĭoara luĭ:
Spuma lapteluĭ;
Ociši̇oriĭ luĭ:
Mura cîmpuluĭ;
Sprînĕennele luĭ
Peanna corbuluĭ.
Cind pe-aiĕĭ treĕeá
De'n gurœ dĭĕeá:
—„ Spune de-a 'ntrebá
Mœĭculiţĭa mea,
Cœ robíe-amarœ,
Ĕe-o pœţim în ţĭarœ,
M'aruncœ în lume,
Ca sœ-mĭ cîšĕig nume.
Ši nu m' oĭŭ întoarĕe
Pînœ nu voĭŭ stoarĕe
De'n mîna de leŭ
Pre tot neamul mĭeŭ,
Ši nu voĭŭ vení
Pîn' n' oĭu dobîndí
Libertate 'n ţĭarœ,
Sœ scap de ocarœ!"

— S'ajungœ la scop!
Sœ aĭbœ noroc!
Dee Dumnedĭœŭ!
Ell e fĭiul mĭeŭ!

§. 81.

Uriašĭul Dáĕieĭ.

(De Constantin Negruţi.)

1. Eu sînt nœscut, ostašĭe, în Dáĕiea mœnnoasœ,
Ŭœ dinioarœ unde strœbuni-mĭ locuĭá;
Eĭ nu maĭ sînt acuma, ĕi numaĭ a lor oase
Ši naltele morminte se vœd încœ în ea.

2. Acolo eŭ lumina vœdĭuĭ întîĭa datœ!
Cum m'am nœscut, îndatœ pœrinti-mĭ m'au luat
În bratĭele vînoase, și'n marea îngĭœtĭatœ
M'aŭ dus, de m'aŭ scœldat.

3. All mĭeŭ pœrinte-atunĕĭa erá vîrtos si tare;
Slœbí însœ acumá, cœcĭ a îmbœtrînit,
Și desrœdœĕineadĭœ cu anevoe mare
Stejarul, ca sœ-l facœ un bœtĭŭ de sprijinit.

4. Acuma ĭo-ĭ tin locul, eŭ am armele salle,
Bœltagul luĭ ĕell mare, și arcul ostœșĭesc;
Eŭ, care stînd pe munte, pečĭoarele în valle
Îmĭ puĭŭ, de m'odihnesc.

5. Pe cînd eram eŭ tînœr, mergeam a dese orĭ
Pe nalĭĭ munĭĭ cœrpáteĕĭ, Pionul treeram,
Și capu-mĭ, ca un munte, fœĕeá-și drumul pre'n norĭ,
Și cu a mea suflare eŭ fúlgerul stingeam.

6. Atunĕĭa ĭubĭam foarte, sœ merg la vînœtoare,
În bratĭe-mĭ atunĕĭ ursul înnœdușit murĭá;
Prindeam în fugœ ĕerbĭĭ, și ĕĭute, cœprioare:
Asta mœ mulĭĭœmĭá;

7. Și-apoĭ ĕoleá spre sarœ mœ rœcorĭam în mare,
În undele-ĭ spumate voĭos eŭ mœ scœldam,
Cœllare pe bœlenne, cu lungile-mĭ pečĭoare
Eŭ linele ei unde de'n fund le tulburam.

8. Dar' a-dĭ aĕește jócurĭ nu îmĭ maĭ sînt plœcute;
Rœsboĭul ĭubesc astœ-dĭ, și sînge, foc, omor,
Și tábœra, ostașĭĭ, uĕíderile crunte:
Cinul ĕellor ĕe mor.

9. Rœsboĭul cînd se 'nĕepe, mœ trag și de departe,
La luptele 'nfocate cu linișĕĕ privesc:
Și, deacœ aflu bine, cœ drept are ŭœ parte,
Pe loc în ajutorĭu-ĭ cu grabœ nœvœlesc.

10. Și ca seĕerœtorĭul în spičele-aŭrite,
Ca trœsnetul de-ŭœ datœ într'înșĭĭ nœbușĭesc,
Și pávedĭe și arme, și dĭalle oĭĭœlite
Cu pumnul le turtesc.

11. Gol îmblu tot de-a una, cœcĭ marea mea vîrtute
De-ostașĭĭ voștri rîde cu fĭer înfœșĭuratĭ;
Port numaĭ doŭœ súlĭĭ, de doĭ frásinĭ fœcute,
Și coĭful, ĕe-l trag lesne boĭ dĭeĕe înjugatĭ.

12. Nu-mĭ poate sta'mprotivœ tœríe de ĕetate:
Ĭaŭ túrnurile'n bratĭe-mĭ, și'n șĭántĭurĭ le obor.
Le împlu cu ruine ĕĭar pînœ'n vîrf pe toate,
Și-apoĭ întru ușĭor.

13. Îu drumu-mĭ cînd vr'ŭœ apœ se tîmplœ ca sœ fiœ,
O trec fœr' sœ bag samœ de mare-orĭ mic pœrœŭ;
Cœĕĭ pîn' la genuneĭ Istrul abĭá poate sœ-mĭ viĭœ,
Și Prutul pîn la glesne: — și trec în drumul mĭeŭ.

14. Cînd moartea va sœ-mĭ viĭœ, și vĭeatĭa mi se curmœ,
Voĭ trupul mĭeŭ cu ĕinste sœ-l púnetĭ în pœmînt,
La cœlfœtorĭul pačĭnic sœ arœtatĭ în urmœ,
Ĕe munte mi-ĭ mormînt.

§. 82.

Vecĭul ostașĭŭ moldav în rœsboaĭele luĭ Stefann ĕell Mare.

(De Ioann Poni Dimbeteannul.)

1. Suflatĭ! suflatĭ! pe-aiĕĭa, voĭ dulĕilor dĭefirĭ!
Venitĭ de prin cîmpíea ĕea mîndru înfloritœ,
Venitĭ de pe toĭĭ crinĭĭ și rosĭĭ trœndœfirĭ,
Adúĕetĭ a lor súcurĭ pe fatĭa-mĭ veșĕedĭtœ,
2. Picatĭ roŭœ pe frunte-mĭ ĕe 'n jos la voĭ se pleacœ,
Și-ĭ datĭ spre rœcorire a voastre sœrutœrĭ,
V'opritĭ în a eĭ cretĭe și faĕetĭ sœ maĭ treacœ
Pe ea încœ ŭœ datœ bœrbate 'ncurœjœrĭ!
Tu cîntœ filomelo! ah! cîntœ'n preajma mea,
10. Sœ pot tintit la glasu-tĭ a-mĭ amintí maĭ bine
Vieatĭa mea trecutœ, ĕe-ŭœdatœ înfloriá,
Precum în primœvarœ aĕeste mîndre crine:
Ah! dillelor feriĕe, curînd voĭ atĭ trecut!
Cu voĭ și-a mea vieatĭœ treĕú pe nesîmtite!
15. Dar' vaĭ! slœbind cu'nĕetul puterea-mĭ am vœdĭut.
Cînd eŭ pe voĭ în urmœ-mĭ vœ vœd tot înmîndrite,
Nu pot ah! crudœ soarte sœ gust încœ plœĕere
În dĭŭa primœverĭĭ, așĭá ca maĭ nœinte
Și'n armíea luĭ Stefann, avînd drept mîngœĭere
20. A-ĭ însotĭ curagĭul în gárdiea de ĕinste.
Ca épurele sprintenn, ca páserea ușĭor,
Ca leul la putere eram în tineretĭe,
Și marșĭul mĭeŭ atunĕĭa erá numaĭ un sbor,
Ear' armele ca penne purtam pe-a melle bratĭe.

25. În gárdiea mea fost'am de'n toţĭ eŭ maĭ bœrbat:
Cînd rópœtul de tobe da sœmnul de 'narmare.
Înţĭţĭŭ la locu-mĭ gata şĭ'n frunte eŭ am stat;
S'alerg în pripœ, orĭ ce n'aveam împĭedecare,
Cînd trîmbiţĭa'n suflare-şĭ l'orĭ ce m'ar fi cĭemat;
30. La márşĭurĭ, la pœradœ, cum şĭ la vre ŭœ luptœ:
La toate eŭ stam gata: viteadĭŭ eram soldat,
Şi mie necĭ ŭœ datœ cîntarea-ĭ mĭ-a fost mutœ.
Aicĭa eŭ cu dĭece dœunœ-dĭ m'am luptat,
Şi pumnul mĭeŭ ca tunul buşĭá'n alle lor coaste,
35. Privitu-ĭ-am de-a rîndul, cĭar toţĭ cum aŭ picat,
Şi braţĭu-mĭ fœr' de arme la toţĭ adus'aŭ moarte.
Aicĭa într'ŭœ luptœ de duhu-mĭ mœ'nsuflam;
Ca focul a mea spadœ purtam cu bœrbœţĭe,
Ca fúlgerul de ĭute pe dúşmannĭ secĕeram,
40. Şi'n urma mea sta plinœ de morţĭ astœ cîmpie.
Coló pe cea sprînceannœ, vedeţĭ, puşca-mĭ tuná;
Sœlbátecul mĭeŭ récnet, opúnerea-mĭ viteadĭœ
Pe leiĭ mĭeĭ de dúşmannĭ cumplit îĭ spœĭmîntá,
Şi craĭul lor la fugœ de fricœ-mĭ comîndeadĭœ.
45. Coló pe acell créşcet, vedĭ, coĭful îmĭ lucĭá,
Şi peanna-mĭ pintre dúşmannĭ mişcá-se mlœdiatœ.
Mişcarea-ĭ lupta-mĭ spune, pîrjolu-mĭ însœmná,
Rœşciru-ĭ vitejĭea, triumful mĭeŭ aratœ.
Coló pe cea cîmpie rœsboĭul îmĭ fu crunt;
50. Cu lancea şi cu darda avuĭ a mœ luptá:
Aicĭa a mea spadœ şi súliţĭœ am frînt,
De'n braţĭe fulgerînde sœgeata-mĭ se sfœrmá.
M'aduce acum soartea cu pumniĭ sœ mœ lupt:
Lovesc întru ŭœ parte, lovesc şĭ'n ceealaltœ,
55 Şĭ cum lovesc în dúşmannĭ, şĭ şirele le-am rupt,
Şi'ndatœ biruinţĭa asuprœ-mĭ vœd sburatœ,
Smulg ĭute dela dúşmannĭ, ŭœ sábie cumplitœ,
Ca sécĕrea pre'n grîne pre'n eĭ o învîrtesc,
Şi'n baea cea de sîngĕ, de braţĭu-mĭ înpumnitœ,
60. De'n cîmpul bœtœlĭeĭ spre fugœ îĭ pornesc.
Ca cîte semne-atuncĭa de cinste am purtat,
Ca cîte ear' brœvure isbîndile-mĭ aduse!
Ca ce triúmfurĭ capu-mĭ atuncĭ mĭ-aŭ cununat,
De cîte orĭ cunune cĭar Vodœ-mĭ împletise!
65. Dar' eatœ cœ acum sînt slab, neputincĭos,
Şi vîrsta mea bœtrînœ spinarea îmĭ apasœ,
Îmĭ trémurœ tot trupul acuma dureros,
Mœ aflu într'ŭœ stare atît de cœinoasœ.

Puterea nu m'ajutœ pe colo sœ mœ duc,
70. Pe munte, pe sprîncĕannœ, pe culmea cĕa monstroasœ
Ca cĕrbul, nu-s în stare, ca tînœr, sœ maĭ fug,
S'alerg la vre ŭœ luptœ pe vallea cĕa rîpoasœ.
Ĭa! ce aud cœ sunœ? oar' trîmbiţĭa sœ ficœ?
Dar'! trîmbiţĭa dœ sœmnnul . . . ea cĭeamœ la rœsboĭŭ,
75. Şi ah! nu am putere s'alerg, sœ scap de-urgíe,
Sœ scap a ţĭœriĭ drépturĭ de bárbarul povoĭŭ!
Acum vitejiĭ tínerĭ, ca leiĭ toţĭ aleargœ,
Acum se'ntrec în armœ şĭ-şĭ cearcœ aĭ lor pumnĭ,
Acum vor cŭ-ambicĭune la luptœ sœ se'ntreacœ.
80. S'arate vitejíe, sœ cápete cununĭ!
Alearg' acum cu toţĭĭ cu mare bucuríe,
Cœ, deacœ'n astœ luptœ vitejĭ se vor purtá,
De Domn sœ se cinsteascœ cu sœmn de vitejíe,
Şi'n cap ear' cu cunune a casœ s'or turná.
85. Sœ-mĭ cerc încœ ŭœ datœ a mea slabœ vîrtute,
Şi doŭœ loviri încœ de-oĭu da, mœ multĭœmesc,
Şi'ncalte pe'ntru ţĭarœ viteadĭŭ sœ mor în lupte,
Sœ şciœ Moldavannul ca cît o preţĭuesc! . . .
Sœ daŭ esîmpiu'n urmœ la orĭ ce viitorĭŭ,
90. Cœ doŭœ loviture în dúşmannĭ am trîntit;
Dar' slab de bœtrînœţĭe nu fuĭ învingœtorĭŭ,
Ci'n luptœ pe'ntru ţĭarœ vieaţĭa mĭ-am jertfit!

Epitaf pe mormîntul astuĭ ostaşĭŭ brav.

„Jubite Moldovenne! a pátriĭ dœtorie
Plinit'am cu credinţĭœ, precum s'a cuvenit:
Spre-a ţĭœriĭ apœrare avut'am vitejíe
Bœtrîn îns'apœrînd'o, vieţĭa mĭ-am jerfit.
Apoĭ cu bucuríe şi mult maĭ liniştcit,
Vœdĭind'o mîntuitœ, sœ mœ fiţĭ îngropat.
Eŭ m'ašĭu fi dus la tatœl, de unde am venit,
Sœ locuesc în cĕrĭurĭ, într'un dĭœesc pœlat.
Fiĭ dar' şĭ tu Moldave! cum eŭ am fost bœrbat!
Tu pátriea-ţĭ ĭubeşce! şi sîngele ţi-l varsœ
Pe'ntru a eĭ scœpare, şi fi-veĭ cununat:
Atuncĭ fi-ţĭ va coliba destull de mîngœĭoasœ!“

§. 83.

Uœ pœsœricœ cœtrœ tîmp.

(De Constœntin Cœrœgĭali.)

Tîmpul înfoarmœ,
Tîmpul refoarmœ,
Tîmpul pe toate
Ear' le de defoarmœ.

1. Ne'nsœmnatœ pœsœricœ sburam líberœ în lume,
De pe-ŭœ rámurœ pe alta, de pe crinĭ pe trœndœfirĭ;
Tîmpul îmĭ da aripĭoare, întîmplarea cîntec, nume;
Véselœ gustam pre'n áer rœsuflarea de dĭefirĭ.

2. Rosa, crinul, ĉipœrosul sĭœrbĭá cîntecĕelor melle,
Adunînd lácrima nopţĭĭ, mĭ-o pœstrá într'all lor sîn;
Cínurĭ, pátimĭ, sĭ-alte crude sfœsĭœrĭ a soarteĭ grelle
Se sfîrsĭaŭ pre'n all lor dĭmbet, sĭ-all mĭeŭ ĉerĭŭ erá senin.

3. Dealul, vallea, codrul, crîngul, atmosfera ĉea plœcutœ
Înformaŭ all mĭeŭ împériŭ, líber sĭ delicĭos,
Soare, lunœ, steá plœnetœ cŭ-armoníea lor ĉea mutœ,
Firiĭ da înfrumsetĭare, mie cînt melodios.

4. Sburam véselœ în áer, líberœ sĭ neatinsœ;
Sburam, cîntam fœrœ saţĭŭ, crîngul, vallea 'nfrumsetĭînd
De-all mĭeŭ foc! de-a mea durere! de-a mea pátimœ aprinsœ,
Cîntam, rœsfœţĭam eterul, firea de'n somn deşĉeptînd.

5. Dar' tu tîmp cŭ-a ta tœĭoasœ coasœ dœrœpînœtoarĭœ,
Ĉe nu cruţĭ neĉĭ ŭœ vlœstare, seĉerînd neînĉetat,
Ĉe de'n tîmple facĭ ĉenuşĭe cu braţĭele-ţĭ surpœtoarĭe,
Prefœcuşĭ şĭ-all mĭeŭ feriĉe într'un cin neîmpœcat.

6. Tu-mĭ dœduşĭ, fœrœ a-tĭ ĉere, tu ear crude! — mĭ rœpişĭ toate:
Tu tîmp bárbar, fœrœ cúget, crud dúşmann, nesœţĭos!
Tu facĭ, stricĭ fœrœ mustrare; înœintea ta ĉe poate
Ŭœ micuţĭœ pœsœruĭcœ cŭ-all eĭ vĭers prea tînguĭos?

7. Aşĭá tîmp! tu-mĭ daĭ ŭœ datœ aripĭ, penne sburœtoarĭe,
Toate-mĭ daĭ: cînt de-armoníe, îmĭ daĭ vĭers pœtrundĭœtorĭŭ,
Îmĭ daĭ şĭ eram plœcutœ pásere veselitoarĭœ,
Preferitœ, desmĭerdatœ de orĭ care privitorĭŭ.

8. Dar' acum, o tîmp prea bárbar! îmĭ smúlseşĭ aripĭ si penne,
Mœ fœcuşĭ de'n sburœtoarĭœ tîrîtoarĭœ pe pœmînt,
Şi în loc de crinĭ şi rose, nişĉe triste-uscate lemne
Mœ prime se pe-a lor spinare, şi-mĭ şĭœrbesc de aşternut.

9. Dar' o tîmp! eŭ şĉiŭ, cœ alte pœtimirœ şĭ maĭ multe,
Şi ear' tu, ĉe le surpáseşĭ, tu earœ-şĭ le-aĭ înœlţĭat.
Vœd un împœrat putérnic, ocolit de ĉetœţĭ sute,
Cœ trœgeá 'nhœmat la carul unuĭ alt nerusinat.

10. Şi ear' vœd pe-un rob de'n lántĭiurĭ, ĉe gemeá de-a lor cumplire,
Ajutat de tine, crude! pe tron aurit şĭœdĭînd,
Şi cum ĉeĭ ĉe l'apœsarœ, plinĭ acum de umilire,
În genunĉĭ toţĭ îl ascultœ, tîmpul, soarta blœstœmînd.

11. Aşĭá tîmp, ŭœ pœsœruĭcœ ne'nsœmnatœ, ca şĭ mine,
Nu credeaĭ, cœ poate s'afle, ĉe-aĭ lucrat, şi ĉe lucredĭ?
Şi cu toatœ prigonirea-ţĭ sœ nœdœjdueascœ'n sine,
C'a sosí ŭœ dĭ ear' încœ, cŭ-aripĭ, penne s'o'ndĭestredĭ?

12. Aflœ, tîmp, cœ eŭ atunĉĭa, cînd primĭam cu'mbĭelşĭugare
A ta répede ĭubire, all tœŭ har prea trecœtorĭŭ;
Cînd aveam aripĭ şi penne, cînd sburam cŭ nepœsare,
Întrebam şĭ-aflam de tine: cœ eşĉĭ foarte-amœgĭtorĭŭ.

13. Tu daĭ astœ-dĭ şi ĭaĭ mîne! stricĭ! prifacĭ! fœr' osebire,
Coasa ta ĉea ascuţĭtœ, mînuindo, triumfedĭ,
Urĉĭ, coborĭ, apeşĭ şi sdrúmicĭ tot fœrœ înduĭoşire.
Ah! . . ascultœ, tîmp, şi spune-mĭ: pînœ cînd aĭ sœ lucredĭ?

14. Pînœ cînd toate sub tine de-apœsarea ta vor geme?
Pînœ cînd tu, tîmp, în parte veĭ fi neîndurœtorĭŭ?
Spune-mĭ, cînd a ta putere veĭ trœmite sœ mœ 'ntreme,
Sœ fiŭ ear', ca maĭ nœinte, sœ cînt vésel şi sœ sbor?

15. Tîmpul taĉe! nu-mĭ rœspunde! eŭ întreb fœrœ'nĉetare,
Spun la lume, c'a luĭ mînœ m'a fœcut, sœ pœtimesc,
Spun şi cînt cu duĭoşíe, cruda, trista mea cîntare,
Cœ sburam şĭ eŭ ŭœ datœ, dar' acuma mœ tîrœsc.

§. 84.

Poetul.

(De un Sœteann.)

1. Poetul e de soartœ ursit, ca sœ suspine;
Ell e all suferinţĭeĭ copill maĭ fœvorit;
Sœ súfœrœ'n tœĉere, sœ sîmţĭœ tot în sine,
Şi tot dorind, sœ cînte un ĉe maĭ fœrĉit.

2. Ell sîmte'n all sœŭ súflet rœstrĭsĕea omenirĭĭ,
Sĭ-aprins de cundurere suspinœ cîte-un vĭers!
Ell plîngĕ sĭ descrie misterul feriĕirĭĭ,
Ĕe nime nu-l cunoaşĕe în marele-univers.

3. Dreptatea: îĭ înspirœ amoare de-omenire,
Prietesĭugul: flácœrĭ de-un súflet îngĕeresc;
Cînd e de-amoare vorba: ell sîmte îndĭeire,
Cînd ear' de-amoarea ĭĭœrĭĭ: un foc nestîns ĕeresc.

4. Aşĭá fu a ta soartœ, o amœtorĭŭ de muse!
Dar' spune: ĕell ĕe are aĕest mister ĕeresc,
Cĭar ell maĭ mult sœ ĕerĕe amarul, sĭ-a luĭ budĭe
Neĕĭ cum sœ nu surîdœ, ĕe gînduri îl munĕesc?

5. Cînd ell cunoaşĕe însu-sĭ misterul feriĕinĭĭeĭ,
Ah! spune, ĕe durere despicœ pĭeptul luĭ?
De ĕe e tot de-a una supus nemulĭĭœminĭĭeĭ?
De ĕe deplin feriĕe ell neĕĭ ŭœ datœ nu-ĭ?

6. Ell ĕeme în tœĕere, cœ sacra luĭ dorinĭĭœ
E, de-a vedé misterul ĕeresc înfiinĭĭat;
Cœ súfletul luĭ plînge vœdĭînd tot suferinĭĭœ,
Cînd ĕermul feriĕinĭĭeĭ în om de Dĭeŭ e dat.

7. Ell cîntœ tot în plîngĕerĭ, mereŭ se lœminteadĭœ,
Cœ nime nu 'nĭĭœleĕe feriĕele misterĭŭ;
Ell cîntœ în dulĕĭ vîsurĭ, dorind ca sœ le vadĭœ
În faptœ, şi pe oamenĭ ca îngerĭĭ de'n ĕerĭŭ.

8. Ell cîntœ 'ntipœrinĭĭa nœtureĭ mîngœĭoase,
Pœstorĭul în cîmpíe cu flúerul sunînd,
Sĭ-a junelor fiinĭĭe suspine dureroase,
Cînd cu privirea tristœ spre ĕérĭurĭ stœ cœtînd.

9. Ell cîntœ şi amoarea spre tot ce-ĭ nalt în fire,
Vîrtutea şi dreptatea şi tot ĕe e frumos;
Ell cîntœ şi rœspicœ un ĕe de feriĕire,
Dar' pĭeptul luĭ cînd cîntœ, suspinœ dureros.

10. Şi spíretu-ĭ se nalĭĭœ pe aripĭ înfocate,
Cîntînd în poesíe all bineluĭ misterĭŭ:
Sĭ-aprins de cîte vede în ideeletate
Aspirœ s'o strœpoarte şi pre pœmînt de'n cerĭŭ!

11. Dar' nime, o poete! nu faĕe ascultare,
Şi neĕĭ va vení tîmpul de a te aprobá;
Misterĭul feriĕirĭĭ nu e în cœutare:
Stîrpeşĕe vœnetatea, şĭ-atuneĭ vor întrebá.

12. Aşĭá este în lume, a fost, şi o sœ fiœ,
În somnul vœnetœĭĭĭ dorinĭĭe tot visînd:
Şi numaĭ în momîntul ĕell plin de agoníe,
În spaĭmœ se deşĕeaptœ şi lasœ un cuvînt.

13. Cuvînt de desperare şĭ-amarœ suferinĭĭœ
Strœrupt în tot de spásmurĭ şi de-un mortal fior;
Ideea veĕiniĕíeĭ atuneĭ dœ pocœinĭĭœ
Vieĭĭeĭ rœtœĕite, cînd súfletul e 'n sbor.

§. 87.

Norocul şi mintea. (Nœrœĕĭune.)

(De Anton Pannul.)

1. Se ĕertá ŭœ datœ norocu'n cuvinte
Cu prea lœudata şi 'nĭĭœleapta minte,
Dicînd, cœ ell este aĕella ĕe faĕe
Binele şi rœul la orĭ ĕine-ĭ plaĕe.
5. Mintea dĭĕeá earœ: *„ba fœrœ de mine,*
Nu se poate omul sœ aĭbœ vr'un bine;
Cînd sînt eŭ cu dînsul, de-ar avé şĭ relle,
Le treĕe 'n rœbdare. nu i-se par grelle.“
Norocu 'mprotivœ înĕepe sœ dicœ;
10. Mintea de-altœ parte nu se lasœ miĕœ.
De'n vorbœ în vorbœ, norocul îndatœ,
De nœcadĭŭ şi ĕiudœ vru mintea sœ batœ.
Deacœ vœdĭú mintea, cœ nu se 'nĭĭœleĕe,
Şĭ-o s'ajungœ treaba pînœ la ĕiomeĕe,
15. Dise: *„o! noroáĕe! ĕe trébuĭe ĕeartœ*
S'avem ca nebunĭĭ, şi vorbœ deşĭartœ?
Noĭ un om s'aléĕem, şi întrînd intr'insul,
Vredniĕíea 'n faptœ s'arœtœm cu dînsul.“
Aşĭá dar' l'aĕeasta îmbiĭ şe 'nvoirœ,
20. Şĭ-un om sœ gœseascœ îndatœ pornirœ.
Mergînd împreunœ întîlnesc în calle
Un om pœdind capre în jos pe ŭœ valle.
Vœdĭîndu-l norocul, stœ în loc, vorbeşĕe:
„Sœ merĕĭ maĭ departe, ĕe ĭĭĭ trebueşĕe?
25. *Eatœ domnişĭorul, care mœ aşĕeaptœ,*
Sœ-mĭ arœt cu dînsul vredniĕíea'n faptœ.
Şi te uĭtœ numaĭ, cœ nu'n vreme lungœ
Îl voĭŭ faĕe însu-mĭ şimpœrat s'ajungœ.

Și dicînd acĕasta norocĕul, s'apucœ,
Cu mijloacĕ 'n stare pe cĭobann s'aducœ.
Ear' mintea se trase, lœsînd pe norocul,
Și rœmase prostul cĭar ca dobitocul.
Dobitocul însœ de și nu vorbeșĕ,
Dar' are în sine sîmțire fireșĕ,
Îșĭ cunoașĕ locul, la care se pune,
Sîmte, și 'ntĭœleg̃e domnul sœŭ ĕe-ĭ spune;
Ear' omul, dic, care e lipsit de minte,
Este ca ŭœ peatrœ, ĕe de loc nu sîmte.
Ași dar' cĭobannul cu caprele salle
Mergînd maĭ nœinte pe acĕastœ valle,
Ŭœ pívnitĭœ vede vecĭœ, dœrîmatœ,
Curgînd înœînte-ĭ ŭœ apœ curatœ.
Stœ în loc, se uĭtœ, în pœrerĭ îĭ vine
Cœ acĭ, sœ-și facœ colibœ, e bine.
Și 'nĕepú sœ sape, vrînd cu ell norocul,
Sœ maĭ îndreptedĭe în pívnitĭœ locul.
Sœpînd dar' gœseșĕ ŭœ léspede rasœ,
Lucratœ în cólĭurĭ tocma ca ŭœ masœ.
Hotœrî îndatœ, nu lœsœ pe mîine,
Acum vru pe dînsa sœ mînînĕe pîine.
Dupœ ĕe cu muncœ și cu silœ mare,
O scoase de'n locu-ĭ, ca uriașĭŭ tare,
S'a descis sub dînsa ŭœ bortœ adîncœ,
Ca de vr'ŭœ doĭ stînjinĭ și maĭ ĕe-va încœ.
Care avînd scarœ, ca de pivnicĭoarœ,
Pe trepte'n lœuntru pe loc cum coboarœ,
Vede grijit bine, ĕe nu maĭ vœdĭuse,
Și patrudĭeĕĭ cĭúpurĭ frumos în rînd puše.
Ridicœ la toate cœpaĕele grelle,
Se uĭtœ și vede nișĕe petrĭĕelle,
Ádecœ într'unul erá: *diamánturĭ,*
Într' altul; *rubínurĭ*, și 'ntr'altul: *smœránturĭ,*
Cu un cuvînt toate erá, cum am dĭĕe,
Pline cu tot felĭul de pĭetri antĭĕe.
L'aĕestea cĭobannul ocĭĭ cum aruncœ,
Pfĭu-ĭu! pœcat, dise, de atîta muncœ!
Cœĕĭ nĭĕe într'unul nu-ĭ de bœuturœ,
Mœcar rœciŭ numaĭ sœ-mĭ arunc în gurœ.
Apoĭ ĭa 'n cœĕĭulœ de'n mœrgœritare,
Și 'nșirînd, ca 'n aĭĭœ, pe earbœ de-a mare,
Le puse la capre, ca nișĕe mœrg̃elle,
Și lœsînd comoara, a plecat cu elle.

Ear' norocul, care silinĭĭa-și pusese,
Pe nebun sœ-l facœ, precum se prinsese,
Aduĕe îndatœ pre'n aĕeastœ valle
Negustorĭ sœ treacœ cu marfœ pe calle,
Ĕe venĭá atunĕĭa c' ŭœ sutœ cœmile
De'ntr'ŭœ depœrtare de-ŭœ lunœ de dille,
Și fiind spre sarœ, aŭ vrut sœ rœmîĭœ
Aĕí cu cĭobannul la un loc sœ mîĭœ.
Ași descœrcarœ cœmilele salle,
Dîndu-le sœ pascœ pe-aĕea lungœ valle.
Dup' aĕeea merse de'n negustorĭ unul,
Vrînd ca sœ vorbeascœ ĕe-va cu nebunul;
Și vorbind cu dînsul, la capre dĭœreșĕe
Un osebit lucru, care cam luĕeșĕe.
Vine maĭ aproape: mœrgœritar vede,
Îĭ pare, cœ este, dar' nu se încrede.
Aleargœ îndatœ; Dumnuluĭ sœŭ spune,
Vine și ell cáutœ ca la ŭœ minune.
Dup' aĕeea 'nĕepe cu ell sœ vorbeascœ
Cam de pedeparte ca sœ-l ispiteascœ
Dicînd: *ĕe sînt alea? de unde le are?*
Ĕe faĕe cu elle? nu-ĭ sînt de vîndĭare?
Ear' nebunul dise: *pĭetri de aĕeste*
Ŭœ pívnitĭœ plinœ ací 'ntr'un loc este;
De-mĭ veĭĭ da de'n ploscœ sœ ĕinstesc ŭœ datœ.
Eŭ vœ duc la dînsa acuma îndatœ.
Vœdîînd negustoriĭ cœ e prost în formœ,
Nu cáutœ mîncare, nu vor sœ maĭ doarmœ.
Pretĭuesc comoara fœrœ sœ o vadĭœ,
De pœrere bunœ nu puteá sœ șieadĭœ.
Daŭ sœ bea cĭobannul si merg la comoarœ,
Ajungînd cu toĭĭ într'însa coboarœ,
Și-aĕeá bogœtĭe deacœ o vœdĭurœ,
Fœrœ socotealœ și peste mœșurœ.
Avuta lor marfœ pe loc lœpœdarœ,
Și de-aĕelle pĭetri scumpe încœrcarœ;
Alegînd eĭ numaĭ ĕelle maĭ frumoase,
Care socotirœ, cœ-s maĭ pretĭoase.
Neĕĭ nu așĕeptarœ sœ se luminedĭe,
Cí plecarœ 'ndatœ sœ se depœrtedĭe,
Lœsînd pe cĭobannul cu ploșca în mînœ,
Și privind la dînșiĭ rœdîmat pe-ŭœ rînœ.
Ear' norocul, care se nœcœjiá tare
De a luĭ cu totul negĭobíe mare,

Cînd domnul cu marfa puţin oči 'ncise,
S' arœtœ nœinte-ĭ în vis şi îĭ dise:
„Intoarče-te 'ndatœ, pe čiobann cu tine
Ia-l, če dic m'ascultœ, cœ nu-ţĭ va fi bine!
Fiind cœ ačeastœ multœ bogœţie
Prostuluĭ ačelluĭ e datœ, nu ţie.“
Atunčĭ negustorĭul opreşče cœrvannul.
Se'ntoarče în grabœ sœ ĭa pe čiobannul,
Îĭ diče, îl roagœ, cu dînsul sœ viĭœ;
Dar' ell de ačeasta nečĭ nu vre sœ şčiœ.
Îndešĭœrt mult bine ell îĭ ğĭuruešče;
Ell caprele salle nu le pœrœsešče.
Vœdĭind, cœ cu bine nu-l poate supune,
Dicîndu-ĭ, cœ drumul la un loc abate,
Şi sœ nu grešĭeascœ, ell sœ le arate.
Mergînd dar' cu toţiĭ într'ŭœ depœrtare,
La prîndiŭ ospœtarœ într'un orašiŭ mare.
Aičĭ negustorĭul a croit îndatœ
Čiobannuluĭ haĭne scumpe de'n bucatœ.
Ŭœ ğĭubeá frumoasœ cu sœmur de Moscœ
(De puteá čiobannul, če e, sœ cunoascœ.)
Scumpœ 'mbrœcœminte îĭ fœcú deštullœ,
Pœpučĭ în pečioare, şi în cap cœčĭulœ.
Apoĭ fiiŭ de súflet deacœ îl numešče,
S'apucœ, l' învaţĭœ, şi îl svœtuešče,
În če cip în lume are sœ trœeascœ,
Če felĭŭ sœ se poarte, şi cum sœ vorbeascœ.
Îĭ da 'nvœţĭœturœ în dillele toate,
Dar' sœ-l maĭ čiopleascœ, vedeá, cœ nu poate;
Ca cînd oare-cine ar luá buščeannul
Sœ-l înfrumseţĭedĭe, sœ-ĭ puĭœ cœftannul.
Dečĭ de-acolo deacœ maĭ cœllœtorirœ,
La márğinea mœriĭ în scurt tîmp sosirœ.
Acĭ ear' gœsirœ corábie gatœ,
Şi 'nœrecînd avutul, plecarœ îndatœ.
La Constœntinópol cum eĭ desbœrcarœ,
Şi vámeşi 'ndatœ viind, întrebarœ,
De-unde li-ĭ venirea? ce aŭ de vîndĭare?
Şi vœdĭînd avutul, ĭ-a cuprins mirare.
Privesc în tœčere, de'n úmerĭ ridicœ,
Şi în urmœ unul înčepú sœ dicœ:
„Domnule! ascultœ, eŭ nu sînt în stare,
A-ţĭ preţĭuí marfa, če-o aĭ de vîndĭare,

Nečĭ mĭna-mĭ pe dînsa îndrœsnesc a pune,
Či la împœratul mergînd, îĭ voĭŭ spune,
Ca viind ell sîngur, sœ vadĭœ če-a fače.
Şi s'o vœmueascœ dupœ cum îĭ place.
Atunčĭ negustorĭul ŭœ bœtistœ scoate,
Şi puĭînd într'însa de'n pĭetrile toate,
Dise cœtrœ vámešĭu: *de oare če este*
Sœ merğĭ la 'mpœratul, îĭ veĭ da şĭ-ačeste.
Vámešĭul în grabœ tot cu alergatul
Ducîndu-se, dise cœtrœ împœratul:
„Mœrite 'mpœrate! a-dĭ venĭ pe mare
Marfœ de ačeasta ŭœ multime mare.“
Vœdĭînd împœratul pĭetrile ačelle,
De care vœdĭuse foarte puţintelle.
Ocœrĭ pre vámešĭu, dicîndu-ĭ: *„nebune!*
Vísurĭ de-alle talle aĭ venit a-mĭ spune?
Tu nu-ţĭ eščĭ în fire, vorbeščĭ de'n beţie,
Se poate ŭœ asfelĭŭ de marfœ sœ viĭœ?
Şi, cum spuĭ, ŭœ mare corábie plinœ?
Bine diče vorba: „de nebun te 'ncinœ!“
Vámešĭul rœspunse: *„mœrite 'mpœrate!*
Lasœ aste vorbe ne'ncuviinţĭate.
Şi scoalœ, sœ mérğem acum maĭ în grabœ,
Sœ nu pĭérdem tîmpul la asfelĭŭ de treabœ.“
Atunčĭ împœratul cu sîmţirea dusœ
Aleargœ în grabœ l'ačeá marfœ spusœ.
Descide toţĭ saciĭ, precum ĭ-a spus, vede,
Şi abĭá atunčĭa ocilor sœĭ crede.
Înčepe sœ 'ntrebe: *de unde venirœ?*
Şĭ-astœ bogœţie unde o gœsirœ?
Negustorĭul dise: *Încelţimea voastrœ!*
América noŭœ e pátriea noastrœ.
Neam de 'mpœrat sîntem, venim spre primblare,
Luînd de-ŭœ cam datœ astea spre vîndĭare.
Şi, de se vor vinde cu bun preţĭŭ ačeste,
S'aducem maĭ bune, scopul nostru este.
Împœratul dise: *„dragul mĭeŭ priétin!*
Un asfelĭŭ de lucru nu poate fi éftin.
Şi nečĭ čĭar pœtrarĭul de-a ta bogœţie,
Nu cred, sœ se vîndœ'n a mea 'mpœrœţie.
Cu toate ačestea, daţi-mĭ cît vœ place,
Şi 'n urmœ cu dînsa, če veţĭ vré, veţĭ face.“
Ear' eĭ ĭ-aŭ dat voe, dicînd: *„nu ne čere,*
Či poftim aleğe sîngur pe plœčere.“

Luînd împœratul, cînd voí sœ pleče,
210. Pe lîngœ čiobannul de'ntîmplare treče,
Ši lungit îl vede, unde-ĭ erá patul,
Fœr'a bœgá'n šamœ de loc pe 'mpœratul.
Întrebîndu-ĭ, dise: *„dar' œsta če are?*
De šiede 'n pat asfeliŭ lungit pe spinare?"
215. Rœspunse îndatœ, dicînd negustorul:
„Acesta 'mpœrate! îmĭ este fečiorul.
Či dœ ertœčiune, ašiá a-l vedé,
Nedîndu-vœ činste, precum s'ar cœdé;
Cœ ell la noĭ, unde creščerea îšĭ are,
220. *Nu cunoašče pe-altul decît ell maĭ mare.*
Eŭ tot fiind earœ în cœllœtorie.
Ši îmblînd pre'n lume cu negustorie.
C'običeie bune nu l'am putut crešče,
Sœ se poarte'n lume precum trebuešče.
225. *Acú'ntîia-šĭ datœ l'am luat cu mine,*
Ca sœ-l port, sœ vadiœ, cum e 'n iĭœrĭ strœine.
Ši-am spœrîntiœ bunœ, dupœ a luĭ minte.
A-l învœiiá toate de-acum înœinte.
N'am vrut sœ-l las prea mult sœ învetie carte;
230. *Numaĭ sœ dea čerĭul s'am de dînsul parte;*
C' atît am în lume, dupœ bogœtie
Ca sœ moščenneascœ a mea avutie."
Pe cînd de-all de astea vorbiá negustorĭul,
Ši-šĭ lœudá asfeliŭ pe moščennitorĭul,
235. În gînd împœratul îšĭ facú ši plannul:
Cum cœ de-a sa fiĭcœ este bun čiobannul,
Cœ aveá ŭœ fiĭcœ foarte întiœleaptœ,
Ši, ca ea frumoasœ, nu se puteá altœ.
Plecînd dar' îndatœ la pœlat se duse,
240. Ši împœrœteseĭ despre toate spuse;
Îšĭ arœtœ încœ gîndul sœŭ ši dorul,
Pe'ntru încuscrirea čea cu negustorul.
Ši împœrœteasa fu tot de ŭœ minte,
Ši aflœ cu calle ačelle cuvinte;
245. Ea maĭ vîrtos dise, cœ ačeastœ treabœ,
Trébuie îndatœ sœ se facœ'n grabœ,
Ca nu cum-va astœ mare noročire
S'o scape de'n mînœ cu vr'ŭœ prelungire.
Dečĭ la prîndiŭ poftirœ pre negutiœtorul,
250. Ca sœ-l ospœtedie ši sœ-šĭ spuiœ dorul.
Mîncînd eĭ la masœ cu totĭ 'mpreunœ
Pîndí împœratul oara čea maĭ bunœ,

Ši începú 'n datœ, dupœ cuviintiœ,
Scopul sœ ši-l spuiœ ši a sa vointiœ.
255. Ear' negutiœtorĭul l'ačeá veselíe,
„Bucuros, îĭ dise, *poate ši sœ fiœ,*
Numaĭ sœ am voe pînœ mœ voiŭ duče,
Sœ'ntreb, de voešče, ši fiĭu-mĭ prea dulče."
Ši 'n prîndĭul ačesta, dupœ če činstirœ
260. Pre negutiœtorĭul ši îl omenirœ,
Cînd vru sœ se ducœ îl petrec grœmadœ,
Ši-l duc pîn' la mare cu mare pœradœ.
Ačí cum sosešče, la fiĭul se spune,
De va sœ se 'nsoare ši sœ se cunune.
265. Ell bucuros fuse la vorba luĭ gatœ,
Ca sœ se însoare, sœ ĭa ašiá fatœ.
Dečĭ dar' negustorĭul, vœdiînd, cœ voešče,
Šiede lîngœ dînsul ši îl svœtuešče,
Če feliŭ sœ se poarte cœtrœ împœratul,
270. Cum cu a luĭ fiĭcœ, cum cu tot pœlatul.
Le diče ŭœ datœ, ear' le repetiešče,
De'n prîndiŭ pînœ'n sarœ tot îl svœtuešče;
Ear' ell blojind ociĭ cu budie descise,
Ascultá la toate, ca la nišče vise.
275. Eraŭ luĭ ačestea, ca cum puĭ sœ scriœ
Pe de-asupra apeĭ vre ŭœ istorie.
Cu toate ačestea, dupœ cuviintiœ,
Rœspunsul sœ ducœ, fœčeá trebuintiœ.
Nečĭ nu se fœcuse diŭa încœ bine,
280. Ši de la 'mpœratul vœdiurœ, cœ vine,
Cu ačeea-šĭ činste earœ sœ-l pofteascœ,
Ca sœ bea cœfeaŭa'n sala 'mpœrœteascœ.
Ši vrînd, nevrînd, merse la pœlat în grabœ,
Cu toatœ pœrada, ca un om de treabœ;
285. Unde împœratul, ča ší maĭ nœinte
Îl primí cu mare si pompoasœ činste.
Apoĭ šiœdiînd, dise cœtrœ dînsu 'ndatœ:
„Eĭ! če maĭ dičĭ cuscre! cœ noĭ sîntem gatœ.
Ši, de veĭ vré, inčœ bine o sœ-mĭ parœ,
290. *Sœ sœvîršim nunta čiar în astœ sarœ.*
Vœdiînd negustorĭul, cœ 'mpœratul are
Pe'ntru ačest lucru pornire prea mare,
Nu-ĭ stœtú 'n protivœ, ší ell dise earœ:
„Fiœ împœrate! mœcar šĭ-astœ sarœ!"
295. Trimit dar' la mire, sœ-l aducœ, gloate,
Venind, îl desbracœ de haĭnele toate,

Care erá pline, peste tot pœtate,
De noroĭŭ sĭ sœurĭ de jos pînœ'n spate;
Ca ĉell ĉe sĭœdĭuse, sĭ se tœvœlise
300. Cĭar ca dobitocul, pe unde-ĭ venise.
Aduc haĭne scumpe, l' îmbracœ cu elle.
Îĭ pun sĭ în mînœ prea scumpe inelle.
Ear' cînd îl bœgarœ, sĭ vœdĭú pœlatul,
Neĉĭ nu-sĭ plecœ capul cœtrœ împœratul;
305. Ĉi sĭuerînd numaĭ sta în nemiŝcare,
Precum fac toĭĭ proŝtiĭ la vre ŭœ mirare.
Dar' avutul, care faĉe între uniĭ
Sœ se socoteascœ întĭœlepĭĭ nebuniĭ,
Le încise ociĭ, sĭ neĉĭ nu vœdĭurœ
310. Lipsirea-ĭ de minte ĉea peste mœsurœ:
Ĉi într' aĉeá sarœ îĭ sĭ cununarœ,
Sĭ sĭœdĭînd la masœ cu toĭĭ ospœtarœ.
Dupœ veselíe sĭ scularea meseĭ,
Dúserœ pre mire 'n ĭœtacul mireseĭ.
315. Ell în cap cu vinul, sĭ lipsit de minte
În loc sœ dea feteĭ cuvenita ĉinste,
Îĭ dœ'n faĭĭœ palme sĭ treĭ pumnĭ în spate,
Gîndind, c' o desmĭeardœ, aŝĭá cînd o bate.
Ear' mireasa, cœriĭ nu i-se tîmplase
320. Aŝĭá desmĭerdare cu pumnĭ sĭ pœlmĭ trase.
Înĉepú cu ĭípet a rœsuná casa,
Cît sœrí 'mpœratul sĭ împœrœteasa.
Aleargœ 'ntr'un súflet, sĭ întrînd îndatœ,
Gœsesc pre mireasa de tot leŝinatœ.
325. Pe gínere 'ntreabœ: *„pe'ntru ĉe o bate?*
Ĉe causœ este? ell sœ o arate.“
Ell rœspuns le dete cu obrœsniĉíe,
Niŝĉe vorbe proaste ca de mojiĉíe,
De care 'mpœratul asprindu-se foarte,
330. Îĭ jurœ îndatœ pedeapsœ cu moarte,
Nu numaĭ pe dînsul, dar' sĭ pe-all luĭ tatœ,
Sĭ dete poruncœ, sœ-ĭ încidĭœ 'ndatœ.
Judeĭĭul pe leĝe pe îmbĭ osîndeŝĉe,
La locul osîndeĭ sub padĭœ-ĭ porneŝĉe.
335. Cînd asfelĭŭ pe dînsiĭ îĭ duc la grea moarte,
Mintea, carea este înduratœ foarte,
Privind cu durere reaŭa lor osîndœ,
Cœtrœ noroc dĭse cu vorbire blîndœ:
„Eĭ! vedĭ tu noroaĉe, în ĉe felĭŭ de stare
340. *Adúseŝĭ pe-aĉeŝtĭa pre'n a ta purtare*

Unde sînt acuma láudele talle?
Nu sîmĭĭ tu durere? nu-ĭ priveŝĉĭ cu jale?
Nu erá maĭ bine sœ laŝĭ pe ĉĭobannul
În a luĭ colibœ, unde sta sœrmannul?
345. *Sĭ cu all sœŭ flúer îmblînd pe-aĉea valle,*
Sœ se veseleascœ cu caprele salle?
Cum sĭ negustorĭul asémene earœ:
Decît acum asfelĭŭ amîndoĭ sœ pearœ!
— *„„Sorioarœ mînte!* rœspunse norocul,
350. *Maĭ mult ĉe pot faĉe eŭ cu dobitocul?*
Deacœ nu aŭ créerĭ! aŝĭá sœ le fiœ!
Cœ destullœ ĉĭudœ îmĭ este sĭ mie.“
Ear' mintea îĭ dise: *„te sĉĭŭ eŭ, noroaĉe,*
Cœ aĭ ne'ndurate sĭ relle mijloaĉe.
355. *A dese te búcurĭ, ca de niŝĉe glume,*
Sœ pĭerdĭ, sœ dœrapenĭ pe oamenĭ în lume.
Dar' eŭ pe aceŝtĭa, ĉe îĭ duc la moarte,
Nu-ĭ las neĉĭ cu capul la reaŭa ta soarte!
Ĉi te uĭtœ numaĭ acuma la mine,
360. *Sĭ vedĭ' ĉe plœteŝĉe mintea la orĭ ĉine!“*
Dicînd ea aĉeasta în datœ se duse,
Sĭ 'ntrînd în ĉĭobannul, în capu-ĭ se puse.
Atunĉĭa ĉĭobannul se deŝĉeptœ 'n datœ
Ca dentr'ŭœ somníe prea îndelungatœ,
365. Sĭ 'ntorcîndu-sĭ ociĭ cœtrœ ĉell maĭ mare,
Ĉe-l duĉeá la locul aĉell de pĭerdĭare:
„Nebunele! dise, *sĭ om fœr' de leĝe!*
Tu aĭ dat poruncœ, aŝĭá sœ ne leĝe?
De unde aĭ voe sĭ-atîta 'ndrœsnealœ,
370. *De 'mpœrœtesc sînge sœ nu aĭbĭ sfealœ?*
Nu sĉĭĭ, cœ 'mpœraĭĭ sĭ all lor neam mare
Nu se osîndeŝĉe la aŝĭá pĭerdĭare?
De ar avé încœ sĭ vinœ de moarte;
Tot e'n cinste neamul ĉell strœluĉĭt foarte!
375. *Cît maĭ vîrtos unul fœrœ de priĉinœ,*
Ĉe nu se cunoaŝĉe, c'a fœcut vr'ŭœ vinœ!
Aveĭĭ voĭ în sĉire, cœ pe urma noastrœ,
Oŝtirĭ milioane vin în cuntra voastrœ?
Desleagœ-ne! nu sta! gîde! spurcœĉĭune!
380. *Sĭ cadĭ pe ĝenunci-ĭĭ, sœ-ĭĭ dœm ertœĉĭune!“*
Tremurînd ĝelatul, îĭ deslegœ 'n datœ,
Sĭ ĉerú sœ-l erte cu vorbœ rugatœ.
Sĭ 'nsĉĭinĭĭînd asta pe loc la 'mpœratul,
A luat în datœ poruncœ ĝelatul:

385. Sœ nu sœvîrșĭascœ hotœrîrea datœ,
Cĭ sœ se întoarcœ cu dînșiĭ în datœ.
Cariĭ, cum venirœ, șĭ-aŭ suit pœlatul,
S'a 'ntrebat cĭobannul de cœtrœ 'mpœratul:
„Fiĭul mĭeŭ: ne spune. și dreptul aratœ,
390. *Nu te maĭ prefacĕ, dœ-mĭ vorbœ curatœ.*
Eŭ taĭna-vœ nu pocĭŭ de loc întĭeleg̃e,
Cœ este un lucru, ce nu se aleg̃e.“
—*„„Cu tîmp Impœrate!* cĭobannul rœspunse,
Ne veĭ întĭœleg̃e taĭnele ascunse;
395. *Ear' de ŭœ cam datœ, vœ spuĭŭ num' atîtœ,*
C'aĭĭ avut asuprœ-mĭ purtare urîtœ.
Erĭ mœ cununarœĭĭ cu ŭœ grabœ mare!
Fœrœ judeĭĭŭ astœ-d̄ĭ mœ daĭĭ la pĭerd̄ĭare!
Împœratul dise: *„dar'! fœrœ 'ndoealœ*
400. *Eŭ cunosc prea bine, c'am fœcut greșĭealœ.*
Dar' necĭ Înœlĭimea-ĭĭ nu se cœdeá earœ,
Sœ te porĭĭ cu fiĭca-mĭ așĭá rœŭ a sarœ.““ —
„Negrașit, ell d̄ise, *fœcĕá trebuinĭĭœ,*
Sœ mœ port cu dînsa dupœ cuvĭinĭĭœ:
405. *Dar' este ŭœ vorbœ foarte întĭœleaptœ,*
Cum cœ: „dupœ cĭnste, cĭnste se așĕcaptœ.“
Înœlĭimea voastrœ, cum nunta mĭ-a fost,
V'aĭĭ purtat cu mine ca cu un om prost.
Precum mœ ĭinúrœĭĭ: așĭá și eŭ earœ
410. *Ca c'ŭœ fatœ proastœ m'am purtat a sarœ.*
Și ascultaĭĭ numaĭ sœ vœ spuĭŭ pricĭna,
Ca sœ vedeĭĭ bine, a cuĭ este vina.
Cum sînteĭĭ aicĭa Înœlĭimea voastrœ:
Așĭá sîntem și noĭ în pátriea noastrœ.
415. *Spúneĭĭ! așĭá 'nsoarœ, și asfelĭŭ cununœ,*
Cînd, sœ facœ nuntœ, împœraĭĭ s'adunœ?
Nu se cœdeá oare cĕll puĭin ŭœ lunœ
Sœ fim ĭinut nunta cu régulœ bunœ?
Nu erá cu calle, l'astœ veselie
420. *Ca sœ se pofteascœ și-alĭĭ Domnĭ marĭ sœ viĭœ?*
A fost oarĭ musicœ, și luminœcĭune,
Cum e obicĕeĭul la 'mpœraĭĭ în lume?
Unde s'aŭ dat túnurĭ? unde s'aŭ dat fócurĭ?
Unde-aŭ fost teatre, comediĭ și jocurĭ?
425. *Unde vœ e d̄ĭestrea? unde mĭ-aĭĭ dat foae?*
Ce mĭ-aĭĭ dat sub mînœ? la ce mĭ-aĭĭ dat voae?
Cum dar' socotírœĭĭ persoanele noastre:
Așĭá și eŭ fiĭca Înœlĭimiĭ voastre!

Iubire spre dînsa de-aveaĭĭ pœrinteascœ:
430. *Urmá, ca sœ-ĭ fácĕĭĭ nuntœ 'mpœrœteascœ.*
Cĭ rœŭ vœ purtárœĭĭ cĭar înși-vœ darœ,
Și eŭ de acĕea fœcuĭ maĭ rœŭ earœ.“
Atunci împœratul îl îmbrœĭișĭeadĭœ,
Cere ertœcĭune, de'n ocĭ lœcrœmeadĭœ,
435. Dicînd cœtrœ dînsul acĕeste cuvinte:
„All mĭeŭ fiĭŭ iubite! de a-d̄ĭ înœinte
Cu toat'a mea voe îĭĭ daŭ tronul ĭie,
Tu ocîrmuesce a mea 'mpœrœĭĭe.
Eatœ îĭĭ daŭ sceptrul: domnesce în pace,
440. *Și-ĭĭ fœ acum nunta dupœ cum îĭĭ place.“*
Dupœ ce dar' multe de bine-ĭ ureadĭœ,
Pe cĭobann în locu-șĭ îl încoroneadĭœ.

§. 88.

Sumeĭĭea șĭoárecĕeluĭ. (Nœrœcĭune.)

(De Anton Pannul.)

1. Un șĭoárecĕe mare, anume Gerlann,
Peste toatœ gloata fiind cœpitann,
Precum se vorbesce, atît se 'ngîmfase,
Încît șĭorecĕeasca vitĭœ și-o uĭtase.
5. Decĭ vrînd sœ se 'nsoare, nu cug̃etá altœ,
Decît sœ-și ĭa soatĭœ de vitĭœ maĭ naltœ.
Cug̃etînd acĕasta, și tot cercetînd,
De'n bœtrînii șĭoárecĭ mereŭ întrebînd,
Aflœ, cœ maĭ mare de'ntre cîte sînt,
10. E soarele sîngur, mœrit pre pœmînt.
Și precum se vede frumos, strœlucît,
Și-asémene fiĭcœ are nesmintit.
Aud̄ind Gerlannul, nu stœ necĭ decum,
Cĭ cît maĭ în grabœ s'a gœtit de drum.
15. Oaste numœroasœ lucœ de minune,
Pœpușĭoĭŭ mulĭime lucœ provejune.
Apoĭ cœtrœ soare la drum a plecat:
Șĭoárecĭ, ca locuste, cu ell aŭ sburat.
Mergînd d̄i și noapte, sfeara a pœtruns,
20. Dup' ŭœ lungœ calle la soare-a ajuns.
Soarele în datœ primí pre Gerlann,
Precum se cuvine unuĭ cœpitann.

I-a vorbit cu stimœ, și l'a întrebat,
Sœ viĭœ la dînsul, cum s'a întîmplat?
25. Gerlannul atunĕĭa cumplemînt fœcînd,
Cœtrœ ell rœspunse în asfelĭŭ dicînd:
„Luminate soare! all naltuluĭ ĕer,
De-ĭĭ fac supœrare, ertœĕĭune-mĭ ĕer.
Eŭ sînt, cum sĕĭĭ bine, marele Gerlann,
30. *Care peste șĭoárecĭ sînt a-dĭ cœpitann,*
Și am avutĭe, trœesc feriĕit;
Numaĭ despre una sînt nemulțĭœmit,
Cœ nu aflu junœ dupœ placul mĭeŭ
Cu vĭțĭa de rangu-mĭ, sœ mœ'nsor și eŭ.
35. *Doresc sœ am socru de rang maĭ de sus,*
Putérnic în lume, la nime supus:
De-aĕeea la tine atîta loc viŭ;
Cœ toțĭ de maĭ mare pre tine te sĕĭu.“
Soarele rœspunse la all luĭ cuvînt:
40. *„O! mare Gerlanne! precum dîseșĭ, sînt*
Înalt, și putérnic, de toțĭ mœ mœresc,
De nime n'am fricœ, precum voĭŭ, trœesc;
Dar' cum se iveșĕe un nor cît de mic:
Eŭ atunĕĭ în datœ tot cĭeful îmĭ stric;
45. *Cœ se pune 'n dreptu-mĭ, fœrœ a-ĭ pœsá,*
Mœ'ntúnecœ 'n datœ cu puterea sa.
Mœ faĕe sœ nu pot luĕĭ pre pœmînt:
Luĭ fœrœ de voe-mĭ, ca un supus sînt.“
Audind Gerlannul, ĕe soarele-a spus,
50. Cum cœ și ell încœ la nor e supus.
Ca sœ-ĭ ĕearœ fata, neĕĭ cœ maĭ vorbí,
Ĕí 'n datœ sœ 'ntoarse și la nor vení;
Pe carele norul deacœ l'a vœdĭut,
Și-ĭ fœcú onoare, cum i s'a cœdĭut,
55. L'a 'ntrebat, dîcîndu-ĭ: *„cum s'a întîmplat,*
Sœ viĭœ la dînsul de'n loc depœrtat?
Gerlannul îĭ dise: *„o! mœrite nor!*
Am venit la tine, cœ voĭŭ sœ mœ'nsor,
Și-mĭ cáut mireasœ de rang maĭ de sus,
60. *Sœ nu fiœ 'n lume la nime supus.*
Și tu maĭ putérnic șĕĭut eșĕĭ de toțĭ,
Cœĕĭ cĭar și pe soare sœ-l întúneĕĭ poțĭ.
Cum te puĭ în dreptu-ĭ: lumina-ĭ s'ascunde,
Și nu poate 'n lume maĭ mult a pœtrunde.“
65. — *„„O! mare Gerlanne!* norul ĭ-a rœspuns,
Ĕeea ĕe se vede, nu e de ascuns.

Drept, eŭ sînt putérnic, dupœ cum dîseșĭ,
De sting și pre soare pre'n áburi-mĭ deșĭ;
Dar' cum se iveșĕe un cît de mic vînt,
70. *Eŭ trébuĭŭ în datœ sœ fug de-unde sînt.*
Suflœ, mœ goneșĕe, sœ nu-ĭ staŭ în drum,
Și mœ rœsîpeșĕe, ca pe-un ușĭor fum.“
Audind Gerlannul, cœ și norul cĭar,
Altuĭa maĭ mare supus este ear',
75. Se coborí 'n datœ la marele vînt,
Care suflá ágĕr atuncĭ pe pœmînt.
Întrînd cŭ-a sa ĕeatœ la vînt în pœlat,
Și despre venire-și fiind întrebat,
Începú Gerlannul și la dînsul ear',
80. Sœ-și spuĭœ solíea, ca și la nor cĭar,
Dicîndu-ĭ: *„cœ vîntul în lume domneșĕe,*
Încît norĭ 'n aer încœ-ĭ rœsîpeșĕe.“
Vîntul îĭ rœspunse: *„așĭá este, sînt*
Putérnic, și tare dup' all tœŭ cuvînt.
85. *Eŭ rœsípesc norĭĭ, în áer cînd sbor,*
Cutrémur pœmîntul! copaĕĭĭ obor!
Dar' e ŭœ ĕetate lîngœ ea c'un plop,
Ĕe este diditœ maĭ dela potop.
Fiind deprœdatœ de nișĕe tirannĭ,
90. *O bat acum și eŭ multime de annĭ.*
Și nu am ĕe-ĭ faĕe, nu o pot da jos,
Puterea-mĭ supune, de și sînt virtos.“
Audind Gerlannul așĭá și pre vînt,
În datœ și pleacœ, în sine dicînd,
95. Cœ tot e maĭ bine, deacœ va luá,
Pe fata ĕetœțĭĭ, cœ-ĭ maĭ tare ea.
Mergînd deĕĭ la dînsa, fu earœ primit,
Ca și pîn' acuma, în mod cuvenit.
Apoĭ între vorbe la 'ntrebœrĭ fu pus,
100. Ĕe vînt? Ĕe 'ntîmplare aiĕĭ l'a adus?
Ell cu plecœĕĭune pe loc a rœspuns,
Și și-a spus tot dorul, nemic n'a ascuns.
Maĭ dicînd ĕetœțĭĭ, cœ ea e' un cuvînt
Este, care n'are fricœ neĕĭ de vînt.
105. Cœruĭa ĕetatea rœspundiînd, ĭ-a dis:
„Într' adevœr vîntul de toc nu m'a 'nvins;
Și de-acú nœinte nu-mĭ pasœ de ell,
Cœĕĭ pe lîngœ mine e mult mititell;
Dar' se încuĭbarœ pe sub temelĭĭ
110. *Multime de șĭoárecĭ vr'ŭœ cîte-va mĭĭ:*

„Şĭ-atît mœ slœbîrœ, tot mereŭ scurmînd,
Încî de'n acēasta cœdé-voĭŭ curînd!“
Audīnd Gerlannul, venĭ la mirare,
Dicînd: *„cĭar deşĭartœ fu a mea îmblare.*
115. *Şĭoárecĭĭ, cum vœd eŭ, într' adevœr sînt*
Neamul cĕll patérnic pre acest pœmînt.
O! cît fœr' de minte şi nebun fuĭ eŭ!
Sœ nu ĭaŭ eŭ fatœ cĭar de'n neamul mĭeŭ!
Cĭ sœ merg la soare, la nor şi la vînt
120. *Şi la cĕtœtĭ slabe: — pre tolĭ sœ-ĭ descînt!?“*

§. 89.

Cœtrœ Moldáviea.

(De'n Conradini.)

I.

1. Adió! lirœ de-aramœ, cœrĭĭ tristœ armonie
În sœlbatecĕ acĕinte sub dégete-mĭ se sfœrmá,
Rœsuflînd a uneĭ ínimĭ pline de-amar'agonie.
E oara, cînd a mea musœ, cĕ mĭĭ gînduri îşĭ formá,
Uĭtînd crudele pericĭe a unor mœrĭ furtunoase:
Şĕie s'afle 'n all mĭeŭ súflet mĭĭ de cînteĕe voĭoase.

2. Te rœvœd în urmœ earœ-şĭ, o! pátrie, sœlutare:
Deáluri verdĭ, pœduri umbroase, şĭ voĭ scumpe dœrmœturĭ,
Cĕ mœ adormĭaţĭ în leágœnn pre'n dulcĕea voastrœ suflare.
Depœrtat în ţĭœrĭ strœine, calc numaĭ pe surpœturĭ:
Tot e un locaşĭŭ de négurĭ sfœrîmat de mœhnicĭunĭ,
Un mormînt reĕe ca gĭaţĭa; trist şi plin de-amœrîcĭunĭ.

3. Sœlutare rîurĭ límpedĭ, şĭésurĭ verdĭ şi înflorite,
Cĕ vœ 'ncúngĭurœ ŭœ sfearœ plinœ de forme-omeneşcĭ,
Pecînd sara vœ primeşĕe adiœrile 'ndulcite.
Sœlutare cĕtœţĭ mîndre, locuinţĭe cîmpenneşcĭ,
Şi voĭ mînœstiri mult triste, cu crucĭ fálnicĭ aurĭĭ,
Cĕ vœ scaldœ'n înœlţimea cĕérĭurilor adĭurĭĭ.

4. Cît de dulcĕ ţi-ĭ suflarea, o! Moldávie frumoasœ!
Cĕ miresme 'ncîntœtoarĭe oridĭonul tœŭ undind
În all lor curs bœlsœmeadĭœ undœ linœ rœcoroasœ,
Címpíile-ţĭ seninoase, pœdurile cĕrcĕtînd
Se sfarm' a lor auroasœ pîn' l'a munţilor nœlţime,
Unde line rîurelle adapœ la mĭeĭ multime.

5. Cîte triste suveniri maĭ aflu pe-unda argintĭœ,
Pe colinele-ţĭ comoase pe întinsele ruinĭ,
Pe-acĭ truncĭ urdĭţĭ cu lumea în a lor haĭnœ negríœ,
Vœd ades mĭĭ episoade aruncate între spinĭ,
Şĭ-a da vodilor putérnicĭ mĭĭ de láure pompoase.
În deşĭœrt, cœ vin murmure şi suspine dureroase!

6. Deacœ acĕll plin de groadĭœ Sultann trémurœ 'mpreunœ
Cu all tœŭ vecĭn rœsbóinic, şi tœrtarul furios,
De se 'nfœşĭurœ în sîngĕ rîurile, cĕ lin sunœ;
Deacœ pre'n lumina slabœ a plaĭuluĭ scînteĭos
Rœmœsiţĭe de-oaste bravœ se vedeá 'n sîngĕ scœldate,
Şi de groadĭœ pœrœsite cœtr'asil fugĭá turbate.

7. Erá, cœ vĭeţĭuĭá încœ Moldavĭĭ cĕĭ bravĭ în lupte,
Cĕ strecurá 'nalor vine vecĭul sîngĕ rumînesc,
Gata púrurea sœ moarœ pentrŭ-a talle drépturĭ rupte,
Fiĭ nóbilĭ, eroĭ şi líberĭ de'n leágœnn copillœresc!
Armœsarĭul cĕll sœlbátec, arcul, lancĕea veninoasœ
Cercá all lor preţĭŭ, putere, şi tœríe credinĕĭoasœ.

8. Dar' trecur' acĕlle tîmpurĭ, precum trec în lume toate,
Unde cin este vieaţĭa şi mormîntul roditorĭŭ.
Fur' acĕstea cĭar un fúlgĕr pentru viitoarĭa-ţĭ soarte!
Pe-alle vîrstelor oceanne fu un soare lucĭtorĭŭ.
Cĕ cuprind perind, vaĭ mie! cîţĭ norĭ plinĭ de 'ntunecĭme
Pe-a ta frunte staŭ grœmadœ cu amar şi cu crudime!

II.

9. Sub cĕ forme cumplite pre moartea 'ngroditoarĭœ,
Şĭ-a eĭ fiorĭ de gĭaţĭœ vœdĭuĭ: cœ alergá
Pre'n tîrgurile talle, şi 'n crudele-şĭ pecĭoare
Formînd mĭĭ de morminte pre toate le cœleá.

10. Acum cĭuma grodĭavœ, a toate rœpitoarĭœ,
Acum foamea uscatœ, cĕ 'n toate se 'ntindeá,
Seaŭ cruntele rœsboaĭe şi spaĭme-oţĭœritoarĭe
All tœŭ cĕll maĭ scump sîngĕ şĕiurœ sœ ţi-l ĭa.

11. În sbúcĭumul durerĭĭ all lácrimelor talle
Cŭ-a armeĭ greutate şĭ-apœs orĭ cĕ strœin
Venind, supse puterea a brátĭurilor talle,
Rœpind de'n all tœŭ súflet de'n urm' all tœŭ suspin.

12. Vœdĭuşĭ pre Ĭœnicĭarul, a ĭaduluĭ scîntee,
De sîngĕ de'n rœsboaĭe de tot acum mînjit,
Svîrlit cu turbœcĭune pe sînul de femee,
Ducĕá moartea cu sine, fiind nelegĭuit.

13. Apoĭ de'n afrontare, ca fúlger, sburá 'n pradœ,
A luĭ sœlbœtœčíe nemic n'o maĭ opriá!
Dĭœdárnic amar mie! sub astœ crudœ spadœ!
All clópotelor súnet pre jertfe rœsplîngeá!

14. Urlá, trierá ulĭtĭ, ca fere 'nvœpœĭate,
Sĭ-a talle crucĭ sîntĭte dœrmate 'n tĭœrnœ jos,
În preajma caseĭ sînte cu totul despoĭate
Gemeá sub jálnic tĭpet cŭ-altarĭul sîngeros!

15. În astœ 'ndelungatœ sĭ crudœ ciniure
În loc de arme, plîngerĭ: nemic maĭ mult avînd;
Mœcar vre ŭœ putere n'avú înduĭoşire,
A-tĭ fi apœrœtoarĭœ, durerea ta uĭtînd!

16. Aşĭá! nečĭ ŭœ putere de lume rœspeptatœ
N'a dis întru mœrire-şĭ, če tîmpul ĭ-a pœstrat:
„Creştina noastrœ soarœ sœ fiœ ajutatœ!
Fœrœ mustrare toate în pradœ te-aŭ lœsat!

17. Aşĭá puterĭ de arme, de čelle maĭ fœloase,
A cœror trupe grelle pe tĭœrm nenoročit
Vedeaĭ, cum se deşirœ, ca stelle numœroase;
Dar' soarta-tĭ plîngœtivœ nečĭ cum n'aŭ premenit!

18. Lipsĭá num' all luĭ *„Stefann"* putérnic bratĭŭ, če sfarmœ,
Şi oaste duşmœnnoasœ, şĭ-obşčeşečĭ nenoročirĭ:
Ell če-tĭ jertfĭá miĭ steágurĭ şĭ-a duşmannuluĭ armœ,
Sunînd în toatœ vara cumplite rœsboirĭ.

19. Ell sîngur pre'n vîrtutea, brœvura sa moldavœ,
Şčiú rœsucí 'ncalte pre crudul Mehemet,
Figînd pálośĭu 'n fatĭœ-ĭ şi 'n ínima-ĭ grodĭavœ,
La toatœ hotœrîrea-ĭ de ars şi pustiit.

20. Şi turcul plin de groadĭœ, a lumi 'ntreğe spaĭmœ,
În flácœra dorintĭeĭ de-a fi viteadĭŭ ośteann,
Vœdĭú simetieru-şĭ în mînĭ, cum ise sfarmœ
Sub trésnetul loviriĭ de pálośĭŭ stefœnneann!

III.

21. Dar' acum mînatĭ departe pre'n ŭœ soartœ priinčĭoasœ,
Ačeĭ norĭ prea plinĭ de groadĭœ, če pe frunte-tĭ aŭ muğit,
Te vœd tĭarœ'n aurora uneĭ dille seninoase.
Tu-tĭ înaltĭ acuma capul pulberos şi încîlčit
La 'nstellata ačea barcœ, če pre fiĭ tœĭ îĭ poartœ
Plinœ de-amoare fĭerbinte, če va 'ndulčí a lor soartœ.

22. A sosît dĭŭa sœrbœriĭ: ordĭĭonu 'nflœcœreadĭœ:
Alle fiilor tœĭ glásurĭ armonĭĭ aŭ întonat!
O vesteşče-un popor mare: spereadĭœ, e tîmp, spereadĭœ!
Lumea 'ntreag' acuma fĭerbe: e un cáos încurcat;
Pĭere-amurgul, şi pe callea, care totul îndrepteadĭœ,
Vúlturĭ tîneri cu mœrire sborul lor înœinteadĭœ.

§. 90.

Urmœrile créşčerĭĭ relle. (Nœrœčĭune.)

(De Anton Pannul.)

„Copillul nepedeps it
Rœmîne neprocopsit."

1. Un împœrat oare-care, neavînd nečĭ un fečĭor,
Şi fiind la întristare, cœ n'are mośčennitor,
Pre'n rugœčĭunĭ şi postire Dumnedĭœŭ l'a ascultat,
Şi, dupœ a luĭ dorire, cu un prunc la mîngœĭat,
5. Pe care cŭ-amoare mare de'n oara, če s'a nœscut,
Pœrintiĭ în rœsfœtĭare şi'n desmĭerdœrĭ l'aŭ crescut.
Atît de mult împœratul asupra luĭ tremurá:
Cît îngrodí tot pœlatul nu cum-va a-l supœrá.
Aşĭá lasœ pîn' la mare sœ creascœ tot în desfrĭŭ:
10. Pe'ntru orĭ če rea purtare nime nu-l tineá de rœŭ.
Şi cînd ell erá 'ntr'ŭœ parte şi alta purtat pe sus:
Ca sœ învetĭe şí carte, profesor i-s'a adus;
Porunčindu-ĭ sœ-l învetĭe cu mîngœĭœrĭ şi cu joc,
Sœ-ĭ vorbeascœ cu blîndetĭe, sœ nu-l súpere de loc;
15. Sœ nu-l sileascœ vr'ŭœ datœ, orĭ sœ-l čerte 'n vre un fel,
Orĭ sœ 'ndrœsneaseœ sœ-l batœ: c'apoĭ vaĭ! va fi de ell.
Aşĭá dar' ačestea toate, urmate 'ntocma aŭ fost,
Pre'n care un copill poate prea lesne rœmîné prost.
Cîtĭ-va annĭ deacœ trœcurœ, împœratul a čerut,
20. Sœ vadĭœ: če 'nvœtĭeturœ copillul sœŭ a trecut?
Şi aducîndu-l de fatĭœ, începú a-l întrebá
Cu blîndetĭe, cu dulčeatĭœ, ca sœ četeascœ če-va.
Ell începú: *„alfa, vita, gama, delta, omicron,*
Capa, ĭota, sigma, lita, pi, mi, ni, csi, ipsilon."
25. *„Bravo!* dise împœratul, *num' atît aĭ învœtĭat?*
„Apoĭ, rœspunse bœĭatul, *čellelalte le-am uĭtat!"*
Împœratu 'ngrijat foarte de all sœŭ ĭubit fečĭor,
Cœ-ĭ rœmîne dupœ moarte un prea prost mośčennitor,

Pre ministriĭ sœĭ în grabe îĭ adunœ pentru ell,
30. Cere svat, și îĭ întreabœ sœ-l învetĭe vre un fel.
Ce sœ facœ? de'n ce parte s' aducœ vr'un iscusit?
Ca sœ-l poatœ 'nvœtĭá carte cu vr'un metod osebit.
Ĭ-aŭ dis ministri: *„'mpœrate! e un filosof aicĭ,*
Cu științĭe minunate la orĭ ce veĭ sta sœ-ĭ dicĭ.
35. *Ell ne-a învœtĭat la carte pe copiiĭ noștri totĭ,*
Și am vré sœ avem parte de ell și pe'ntru nepotĭ.
Pe dînsul, de veĭ, îl cĭeamœ, sœ-ĭ vedĭ spíretul înalt,
Și dœ-ĭ copillul în samœ, fœrœ sœ maĭ cautĭ alt.“
Acest svat dar' ascultîndu-l împœratul, a trimis,
40. Și pe filosof cĭemîndu-l de fatĭœ, așĭá ĭ-a dis:
„Am audit despre tine, cœ eșcĭ om prea iscusit,
Și totĭ te vorbesc de bine, totĭ dic, cœ eșcĭ procopsit:
De acœea cu dor mare te cĭem și te rog și eŭ,
Cu asemene urmare sœ 'nveĭ și pre fiĭul mĭeŭ.
45. *Și vœdĭînd, cœ-ĭ puĭ silinția maĭ curînd a isbutí:*
Pe cît îmĭ va fi putinția, și eŭ îĭ voĭŭ rœsplœtí.“
—*„Prea nœlĭate!* filosoful ĭ-a rœspuns,
Toate sînt adevœrate, cîte de mine v'aŭ spus.
Dar' acum sînt bœtrîn foarte; nu maĭ sînt tînœr c' atuncĭ;
50. *M'am apropiat de moarte, nu maĭ am gust sœ'nvœtĭŭ prunĭ*
M'am dat acum la odihnœ, voĭŭ sœ trœesc liniș̆cit,
Sœ-mĭ petrec vieatĭa 'n ticnœ, cœ destull am obosit.
Fug de sgómot, de nepace: singurœtatea ĭubesc;
Cĭar necĭ șĭœrb sœ am nu-mĭ place, ca sœ nu mœ nœcœjesc.
55. *Dar'. ca sœ nu calc cuvîntul, și dorul împœrœtesc,*
Voesc, de va vré și sîntul, pe cît pocĭŭ, sœ vœ șĭœrbesc.
Trimíteĭ-l dar' la mine: rog sœ nu fiŭ strœmutat,
Cœ, precum v'am spus, nu-mĭ vine sœ vi-l învœtĭŭ la pœlat.“
Împœratnl dise: *„bine! fiœ și așĭá, cum dicĭ,*
60. *Sœ urmedĭe și la tine, dacœ nu te 'mpacĭ aicĭ.*
Dar' însœ îtĭ daŭ de șcire, nu cum-va sœ-l nœcœjeșcĭ,
Sœ-l batĭ, sœ-ĭ daĭ dojennire, orĭ la ell sœ te rœsteșcĭ;
Cí voĭŭ cu economie învœtĭœtura sœ-ĭ spuĭ,
Toat' a ta filosofie cu bine sœ ĭ-o propuĭ.“
65. Dupœ ce împœratul dise cœtrœ filosof asfel,
A doŭa di îșĭ trimise și pre fiĭul sœŭ la ell.
Cum vení, îĭ dete carte, pe-un scœunașĭŭ îl cînstí,
Și îl puse la ŭœ parte, porunĭndu-ĭ a cetí.
Nu apucé sœ-ĭ árate, și 'n datœ s'a pomenit,
70. Cœ cîtĭ-va inșĭ de'n cetate spre vedere-ĭ aŭ venit.
Dupœ ce vorbirœ multe, filosoful a voit,
Ca cu ceĭa, ce venirœ, sœ puĭœ de gustœrit.

(Cœ pe atuncĭ, cum se vede, cœfeá nu îndœtiná,
Dupœ cum astœ-dĭ se crede, cœ n'ar puté fœrœ ea.)
75. Și neavînd sœ-ĭ șĭœrbeascœ vre un fecĭor seaŭ argat,
Ell puse ca sœ-ĭ șĭœrbeascœ fecĭorul de împœrat.
Îl îndreptœ pre fereastrœ, dîndu-ĭ în mînœ un bann,
Dicîndu-ĭ: *„na, ține asta, și mergĭ coleá la bœcann,*
Sœ-tĭ dea medĭelícurĭ, pîĭne. și ŭœ gœrafœ de vin;
80. *Restul mi-l va 'ntoarce mĭine, du-te, și maĭ curînd vin'.“*
Decĭ dupœ ce le aduse, masœ, tœcîmurĭ a pus,
Șĭœrbitorĭŭ, pœhárnic fuse pînœ maĭ cœtrœ apus.
Cœ eĭ, deacœ s'apucarœ de vorbœ, și de lung svat,
De șĭœrbul lor îșĭ uĭtarœ, cœ șĭœrbeșce nemîncat.
85. Și audindu-l cœ plîngĕ la spatele lor de post,
Îĭ dise: *„vino de strîngĕ, și 'nvatĭœ sœ nu fiĭ prost!*
Apoĭ mergĭ și tu a casœ, sœ mînîncĭ și sœ prîndĭœșcĭ;
Dar' sœ nu spuĭ, cœ la masœ te-am pus ca sœ ne șĭœrbeșcĭ.
Și demineatĭœ te scoalœ, dĭŭa pîn' nu s'a nœlĭá,
90. *Sœ viĭ maĭ curînd la scoalœ, s'avem tîmp de a învœtĭá!“*
Plœcînd copillul, se duse, cu plînsete, cu vœĭtat,
Și pre rînd mumes-eĭ spuse, cum l'a întrebuintĭat.
Mumœ-sa mĭĭnile-și frînge, spusele luĭ ascultînd,
Merge la 'mpœratul, plînge, bocindu-se și strigînd:
95. *„Vaĭ! de mine! împœrate! alt dáscœl n'aĭ maĭ gœsit?*
De l'aĭ dat sœ 'nvetĭe carte la un nebun și smintit?“
Filosofu 'n grab sœ viĭœ, împœratul l'a cĭemat,
Și l'a 'ntrebat cu mînie: *„de ce asfel s'a purtat?*
—*„Impœrate! șcĭut fiœ,* rœspunse cell învœtĭat,
100. *Cœ a-dĭ de'n filosofie ŭœ preleginția ĭ-am dat.*
De acœea fiĭ în pace, lœsatĭ sœ-l învœtĭŭ, cum șcĭŭ,
Deacœ voĭtĭ și vœ place sœ avetĭ întĭœtept fiĭŭ.“
Se domolí împœratul, și îĭ dise: *„negrișit!*
De-acœea-tĭ dedeĭ bœĭatul, ca sœ mi-l facĭ deplinit!“
105. Se fœcú dĭœhar amarul cu celle ce s'aŭ maĭ dis,
Și a doŭa di scolarĭul la scoalœ ear' fu trimis.
Și filosoful primindu-l earœ la cetít l'a pus,
Și în casœ încuĭîndu-l, l'alle salle trebĭ s'a dus.
Prea mare fiind orașĭul, abiá s'a 'ntors la 'nsœrat,
110. Și gœsí pre cuconașĭul plîngînd în casœ 'ncuĭat.
„Haĭ! mergĭ de mînîncœ pîĭne! îĭ dise, *și prost nu fiĭ!*
Și aĭbĭ de grije, ca mĭĭne de demineatĭœ sœ viĭ!“
Se duse earœ-și bœĭatul plîngînd, ca 'ntîĭŭ cum am dis;
Aude și împœratul, cœ l'ar fi ĭinut încis.
115. Sœ nœcœjeșce, și cĭeamœ pre filosoful pre loc,
Îl întreabœ sœ dea samœ: *„de ce-și batœ de ell joc?*

205. *Dea cĕrĭul sœ avetĭ parte de fiĭu-vœ cĕll ĭubit!*
Dar' eŭ maĭ lesne 'nvœtĭŭ carte pre un urs nenœrœvit."
Se tulburœ împœratul, audĭnd acest cuvînt,
Sĭ rœení 'ncît tot pœlatul s'a clœtit pîn' la pœmînt,
Dicînd: „*auditĭ necĭnste! vedetĭ în rîs cum mœ ĭa?*
210. *Se cade ašĭá cuvînte sœ dicœ nœintea mea?*
Se'ntoarce cœtrœ ell earœ, sĭ îĭ dœ acest rœspuns:
„*De oarœ ce tu dicĭ darœ, cœ maĭ lesne'nvetĭ un urs.*
Sœ-l învetĭ, ear' de nu, moarte; acĕasta îtĭ hotœrœsc!"
Dise ell: „*bucuros foarte, v'am spus, cœ eŭ mœ primesc.*
215. *Datĭ-mĭ un urs, dar' nu mare, cĭ sœ fiœ mititell,*
Sĭ 'n treĭ lunĭ cu 'ncredintĭare vœ daŭ esámenn cu ell!"
Dupœ ce acĕasta dise, împœratul hotœrît,
Pe'ntr'un ursuletĭŭ trimise, sĭ-aŭ adus numaĭ decît.
Cu termin, cu legœturœ déterœ pre dobitoc
220. La a cœrti 'nvœtĭœturœ, sĭ ell îl primí pre loc.
A casœ deacœ îl duse, luœ pĭeĭ dela cĭsmar,
Sĭ sœ facœ carte puse pe'ntru noul sœŭ scolariu.
Fœcînd acĕasta, aduce, bagœ fleĭcĭ pre'n foĭ de rînd,
Sĭ-ĭ dœ ursuluĭ sœ 'mbuce, foae, cu foae 'ntorcînd.
225. Ursul, cum e de'n nœturœ, fleĭca cînd vreá sœ o ĭa,
Ca cînd ar cetí de'n gurœ, cœutá sĭ murmuĭá.
Mîncarea luĭ tot de-a una de'n acĕá carte fiind,
Necĭ nu împlinise luna, sĭ-l vedeaĭ mereŭ cetind,
Orĭ cînd flœmîndĭá, de voe cartea în mînœ luînd,
230. Rœsfirá foae cu foae, sĭ murmuĭá fleĭcĭ cœtînd.
Ašĭá dar' venind sorocul, ursul esámenn sœ dea,
Se rînduí diŭa, locul, sĭ totĭ adunatĭ sĭedeá.
Eatœ sĭ dáscœlul darœ cu scolarĭul sœŭ cĕll mic,
Cœruĭ treĭ dille de varœ nu îĭ dedese mertic.
235. Sĭ de'n acĕá adunare la nime nu se uĭtá,
Decît la orĭ ce mĭscare, la dáscœlul sœŭ cœtá.
Împœratul cu mirare l' acest ursuletĭŭ privind,
Ašceptá cu nerœbdare, ca sœ-l vadĭœ sĭ cetínd.
Sĭ právila 'mpœrœteascœ avînd pe masœ aci:
240. Ca sœ-l puĭœ sœ ceteascœ dáscœluluĭ porunci.
Ursul právila cum vede, cœ e cĕa cu fleĭcĭ gîndind,
Ca un flœmînd se rœpede, o ĭa 'n mîĭnĭ nedĭœbovind,
O descide sĭ apucœ sœ murmueascœ în loc,
Negœsind nemic de bucœ, întoarce foĭ într'alt loc.
245. Stœ, murmuesce în carte, nu gœsesce ear' mertic;
Întoarce sĭ 'n altœ parte, sĭ ear' nemic sĭ nemic.
Rœsuná de rîs pœlatul de-acest scolarŭĭ curios.
Atuncĭ dise împœratul: „*vœd, cœ cetesce frumos!*

Dar' nu putem întĭœlege disele luĭ necĭ decum?
250. *În ce limbœ, sĭ 'n ce lege ne cetesce ell acum?*"
—„*În limba sa, împœrate!* dise dáscœlul grœind,
Cum scrie acĭ curate le tœlmœcesce cetind."
Atuncĭ dimbind împœratul, nœcadĭul sĭ-a resipit,
Sĭ ertînd pre învœtĭatul cu dáruri l'a grœmœdit.

§. 91.

Scrietĭ totĭ.

(De Ioann Ratĭŭ.)

1. Scrietĭ totĭ cu mic cu mare,
Totĭ cîtĭ Rumînĭ vœ numitĭ,
Scrietĭ totĭ, fiœsce-care,
Scrietĭ ašĭá, precum scitĭ.

2. Sríetĭ prosœ, poesíe,
Scrietĭ tot ce-aflatĭ de bun,
Pe'ntrŭ-a voastrœ semintĭe,
De un interes comun.

3. Scrietĭ totĭ fœrœ 'necetare
Pînœ e cerĭul senin,
Pîn' ce nime teamœ n'are
De vre un dušmann strœin.

4. Scrietĭ totĭ: lumea sœ sciœ,
Cœ sĭ noĭ încœ trœim,
Sĭ, ca fratĭ, în armoníe
A trœí în vecĭ dorim,

5. Scrietĭ a-dĭ sĭ mîne earœ,
Scrietĭ tíneri sĭ bœtrînĭ,
Cœ sînteti ŭœ gîntœ rarœ
Totĭ cîtĭ vœ numitĭ Rumînĭ.

6. Haĭ sœ scríem frœtioare,
Cœ e pœcat sœ sĭedem:
Maĭ avem pe cerĭŭ un soare,
Sœ scríem pînœ vedem.

7. Limba noastrœ, frœtioare,
Ce ne-a dat'o Dumnedĭœŭ,
Cea maĭ dulce-ĭ pe supt soare:
Haĭ s'o vorbim tot mereŭ!

8. Pîn' ce limba ne trœesce,
Nu vœ témetĭ, totĭ trœim,
Pîn' atuncĭ poporul cresce,
Pîn' atuncĭa nu perim.

9. Vin' sœ scríem rumînesce,
Dar' sœ nu ne strœinim;
Cu lœtino-frîntĭudĭesce,
Dĭœŭ! departe nu sosim.

10. Scrietĭ Rumînĭ, mic cu mare,
Dar' scriind, sœ nu uĭtatĭ,
Cum cœ noĭ fiœsce-care
La ŭœ lalœ sîntem fratĭ.

§. 92.

Cĭeltuitorĭul' sĭ rîndurica. (Fabulœ.)

(De A. Donicĭŭ.)

Un tînœr foarte bun, dar' prea cĭeltuitor,
Luînd în stœpînire
Ŭœ bunœ mošcennire,
În tîmp de-un ann de dille rœmase pe ušĭor,

Și tot, ce maĭ aveá acum, erá ŭce blannœ,
Pœstratœ cu prileg̃ĭul, cœ tîmpul sta de earnœ;
În blannœ foarte crede.
Dar' într'ŭce di mergînd dupœ împrumutat,
De'n întîmplare ell ŭce rînduricœ vede:
Gœsesĕce 'n datœ negutĭœtorĭ.
Și ĭa pe blannœ bœnnișĭorĭ;
Cœcĭ rîndurellele, cum dic de'n însœmnare,
A primœvereĭ dulcĭ sînt binevestitoarĭe.
Ell însœ a uĭtat proverbul bœtrînesc:
C'ŭce floare necĭ decum nu face primœvarœ.
Și eatœ se stîrnesc
Furtune, víscole cu g̃er cumplit afarœ;
Pe úlitĭe surtĭœĭe omœtul fœinos;
De pre'n og̃eáguri fumul, ca earna, gîlgœesĕce,
Și cell maĭ sœrimann la foc se încœldĭesĕce.
Ear' tînœrul mĭeŭ trist, flœmînd și friguros,
Pornesĕce în surduc de-a casœ,
Sœ cápete vr'ŭce masœ.
Dar' cum la ulĭtĭœ a eșit,
Pe rînduricœ o vede îngĭœtĭatœ,
Și tremurînd de frig, îĭ dice: *„blœstœmatœ!*
Pe faptœ-tĭ aĭ perit!
Așĭá tĭ-se cuvine!
Cœcĭ fœrœ blannœ astœ-dĭ eŭ sînt pentru tine.“

* * *

Nu voĭu s'atĭng pe nime,
Dar' mult mœ mir în mine:
De ce tot omul cînd gresĭesĕce,
Asupra altuĭa se desvinovœtĭesĕce.

§. 93.

Mihnea și baba. (Bœladœ.)

(De D. Bolintiniannul.)

I.

În míjlocul noptĭĭ, cînd babele relle
Se primblœ pre'n áer, cœllare pre stelle;
Cînd lampa se stîng̃e la negrul mormînt,
Atinsœ de áripĭ, suflatœ de vînt:
Cînd buha se plîng̃e pre'n triste suspine
Și spaĭmœ produce, ce trece pre'n vine:

Cînd rœiĭ fac plánnurĭ, cum oare sœ tiĭœ
Poporul în lántĭurĭ, și 'n crudœ robíe,
Cînd démonĭ și spaĭme pe muntĭ se adunœ,
De urlœ la stelle, la norĭ și la lunœ;
Într'una de'n pésĕerĭ, în munte rîpos,
Un om oare-care întré curœgĭos.

II.

Scitĭ voĭ, ce sînt misterele,
Cînd babele sbîrcite,
Ce nu le ĭin picerele,
Șĭoptesc afurisîte?

În pésĕera cœrpatĭlor,
Mergînd un ceas maĭ bine,
Vedĭ tîmplul Pœcinatĭlor.
Ce cade în ruine.

Acĭ se fac misterele
De babe blœstœmate,
Ce scot la mortĭ arterele
Și hîrcele uscate.

Acĭ se fierb și oasele
În vase aurite,
Acĭ s'adun' frumoasele,
Cînd nu maĭ sînt dorite.

Ŭce flácœrœ mistéricœ,
Da páledœ luminœ;
Ear' stîlpiĭ în bisérieœ
Pœreaŭ, cœ se înclinœ.

Și liliacĭĭ noptĭlor,
Ce aŭ aicĭa locul,
Ascunșĭ în hîrca mortĭlor,
Îmblaŭ, sœ stîngœ focul.

Ŭce babœ, ce ororile
Uscáserœ în lume,
Tot rœscolĭá vîlvorile,
Șĭoptind încet un nume

III.

S'aude un trópot de pașĭ pe aproape
Cum calcœ strigoĭul, cînd va sœ desgroape
Un mort de'n morminte . . . . *„coló! ascultatĭ!*
Sœ fiœ sœtanna cu ocĭĭ de fócurĭ?

Heĭ! cīne sœ calce în negrele-mĭ lócurĭ,
Se'ntreabœ bœtrîna, ... *aicĭ necĭematĭ?"*
Ea dĭce, sĭ'n umbrœ un om se aratœ
Cu ocĭĭ de sîngē, cu fruntea uscatœ,
Teríbil, ca locul, în care întrá:
„Bœtrînœ! ell dĭse, *îĭĭ fœ detoríea!"*
Sĭ vorba-ĭ, cum gēme în dĭd vîjelíea,
De'n cólĭĭurĭ în cólĭĭurĭ grodĭav rœsuná.

Bœtrîna.

„Ascultœ-mœ, Doamne! de sĭ ĭĭ-am dĭs ĭie,
Sœ-ĭĭ spuĭŭ viitorĭul; dar' nu va sœ fiœ!
Ascultœ-mœ, Doamne! aveam în oštime
Un fiĭŭ oare-care vestit în mulĭime
Pre'n luptele salle; erá fiĭul mĭeŭ,
Plœcut ca seninul, frumos ca ŭœ floare,
Sĭ pe'ntru acesta maĭ stam eŭ supt soare:
Erá pe'ntru mine all mĭeŭ dumnedĭœŭ!
Sĭ pe'ntru aceasta m'am dat în pĭerdĭare,
Sœ-l fac între oamenĭ fericē sĭ mare.
Am dat all mĭeŭ súflet la negrul tœrtar . . .
Tu sĭcĭĭ maĭ departe. Ce? gemĭ de turbare?
Veĭ sîngele mumeĭ? tu veĭ rœsbunare?
Lovešce! na sînul! tiranne bœrbar!
Cœcĭ viaĭĭa-mĭ este acum blœstœmatœ;
Oh! cum nu pocĭŭ oare sœ sorb astœ datœ
Sĭ dillele talle, sĭ sîngele tœŭ?!
Dar' nu pocĭŭ, cœ fiĭu-mĭ în última-sĭ stare
Oprí orĭ ce mînœ, a da rœsbunare!
Tiranne! vedĭ prada-ĭĭ? vedĭ cúgetul sœŭ!?"
Pe urmœ c'ŭœ mînœ uscatœ si arsœ,
Într'una de'n hîrce un sîngē ea varsœ,
Sĭ dîndu-l luĭ Mihnea, îĭ dĭse: *„sœ beĭ!*
E sînge de'n fiĭu-mĭ; na! soarbe-l maĭ tare!
E cald, sĭ e tînœr, cum veĭ tu bœrbare!
Na! soarbe-l! seaŭ eŭ sorb pe-all tœŭ, de nu veĭ!"

IV.

Totĭ mortĭĭ de'n mormînturĭ,
Cu gĭarele 'ncleštate,
Ca frundĭele uscate,
Ce sbor' cînd suflœ vînturĭ,
Spre Mihnea alergá.

Ear' vîrcolacĭĭ sereĭ,
Ce cĭar de'n lunœ pĭscœ,
Cînd frundĭele se mĭscœ,
În tîmpul primœvereĭ,
Ĭipînd acum sburá.

Sĭ rellele toaste,
C'ŭœ sutœ mĭcĭ pecĭoare,
Ca globul rotitoarĭe,
Ca bolovannĭ pe coaste,
Rostogolind, îmblá.

Sĭoĭmannele, ce sburlœ,
Ca vîjelĭĭ turbate,
Coloase deširate,
Cu forma ca ŭœ turlœ,
De'n munĭĭ în vœĭ cœlcá.

V.

Un glas în mulĭime teríbil gemú,
Sĭ ceata drœceascœ în datœ tœcú.

Blœstœmul.

VI.

„Orĭ unde veĭ merge, sœ calcĭ, o tiranne!
Sœ calcĭ pe-un cœdavru, sĭ'n visu-ĭĭ sœ-l vedĭ!
Sœ strîngĭ tu în mînœ-ĭĭ tot mînĭ diafanne!
Sĭ orĭ ce ĭĭ-or spune: tu toate sœ credĭ!
Sœ-ĭĭ ardĭœ plumînĭĭ de-ŭœ sete adîncœ,
Sĭ apœ, tiranne! sœ nu poĭĭ sœ beĭ!
Sœ sîmĭĭ tot de-a una asuprœ-ĭĭ ŭœ stîncœ!
Sœ'nclinĭ a ta frunte la cine nu vreĭ!
Sœ nu se cunoascœ, ce bine veĭ face!
Sœ plîngĭ, însœ lácrimĭ sœ nu poĭĭ vœrsá!
Sĭ orĭ ce dorinĭĭœ, sĭ orĭ ce îĭĭ place,
Sœ nu poĭĭ, tiranue! sœ nu poĭĭ gustá!
Sœ credĭ, cœ eścĭ génĭŭ, sœ aĭbĭ dille multe;
Sĭ toĭĭ aĭ tœĭ moarœ; ear' tu sœ trœeścĭ!
Sĭ vorba ta nime sœ nu o asculte!
Nemic sœ-ĭĭ maĭ placœ, nemic sœ doreścĭ!

VII.

Ašĭá vorbí bœtrîna,
Ši Mihnea tremurœ́;
Ear' naĭba, ce fîntîna
O soarbe într'ŭœ clipœ.
Ši tot de sete ĭipœ,
La dreapta luĭ sburœ́.

Ell are cap de táur,
Ši gĭare de strigoĭŭ,
Ši coada-ĭ de bœláur,
Ši geme cu turbare,
Cînd baba tristœ pare,
Ear coada-ĭ stœ vîlvoĭu.

Nœgoadele urîte,
Cu ĭîĭîĭele în cap,
Cu lungĭ ši strîmbe rîte
Cu care depe stîncœ
Rîm' marea cea adîncœ,
Ši lumea nu le 'ncap.

Ši hatele hîdoase,
În spate c'un pecĭor,
Cu coade lungĭ, pletoase,
Cu dĭece gurĭ în frunte,
Cu capul cît un munte,
Ce sar de'n muntĭ în nor.

Multimĭ de legĭunĭ
Dĭávolĭ blœstœmatĭ,
Trecĕeaŭ, ca marĭ furtunĭ
De flácœrĭ înfernale,
Cœllœrĭ totĭ pe cœballe,
Cu periĭ vîlvoĭatĭ.

Ši miĭ de miĭ de spaĭme
Venĭaŭ de'n ĭad rĭdîînd,
Pe Mihnea sœl defaĭme:
Cœcĭ asfel baba are
Mijloc de rœsbunare.
Pre mort nesupœrînd.

Fuga luĭ Mihnea de nœintea milioanelor de dúhurĭ

VIII.

Mihnea încállecœ, callul luĭ trópotœ, fuge ca vîntul,
Urlœ pœdurile, fîsĭœĭe frundĭele, geme pœmîntul.
Fug legĭunile, sbor' cu cœballele; luna dispare;
Cerĭul se 'ntúnecœ, muntĭĭ se clátinœ, Mihnea tresare!
Fúlgerul scînteĭœ, túnetul búbuĭe: callul luĭ cade;
Démoniĭ rîserœ, oh! ce de hóhote! Mihnea jos cade!
Însœ ell répede earœ încállecœ, fuge maĭ tare;
Fuge ca crívœtĭul, sabiea-ĭ sfîrœĭe în apœrare!
Áripĭ fîntástece sîmte pe úmeri-ši, însœ ell fuge;
Par' cœ îl sfœšiœ gurĭ însetávere, haĭnele-ĭ suge!
Baba pe-ŭœ árnelœ, ĭute ca fúlgerul, trece nœinte,
Slabœ ši páledœ, pletele-ĭ fîlfœĭe pe osœminte;
Barba îĭ trémure, dintĭ-ĭ se clátinœ: muge ca táur,
Geme ca tónetul, bate cœballele, ca un bœláur!

IX.

Babœ blœstœmatœ́! umbre înfernale!
Démonĭ fœrœ númœr! ce 'nfrînatĭ cœballe,
Spúnetĭ: ce mœ vretĭ?

X.

Oh! ce de hóhote! rîserœ demoniĭ; baba cĭar rîse . . .
Însœ pe créšcetul muntĭlor radĭele dĭlleĭ venise.

XI.

Urlá cœpitala de vorbe bidĭare:
Un foc se fœcuse în pĭatĭa cea mare
Ši-ŭœ sutœ de rošiĭ aicĭ aŭ trecut.
Poporul ši robiĭ s'aduce sœ vadĭœ,
Cum Mihnea boeriĭ aicĭ o sœ-ĭ ardĭœ:
Tot omul de grije pœreá, cœ-ĭ bœtut.

Ura! . . . ŭœ femee bœtrînœ, uscatœ,
Cu lantĭul de bratĭe pœrú pe ŭœ datœ.
Ura! . . . de-all doile poporul fœcú:
Venise minutul, cînd dĭŭa declinœ:
Ŭœ radĭœ de soare, plœcutœ ši linœ
Pe periĭ bœtrîneĭ de-argint apœrú.

În flácœrĭ de viœ ea fu aruncatœ.
Poporul trœdeadĭœ, cœ baba în datœ
Ce focul o 'necinse, în áer sburœ́,
Ši totĭ o vœdĭurœ pe-ŭœ steá luminoasœ
Pre'n nalta regĭune sburînd rœdĭoasœ,
Ši mult tîmp pe urmœ ašĭá s'arœtœ́.

§. 94.

Órnicul îndreptat.

(De Ioann Vœcœrescul.)

1. Tu! care tîmpul, ne spuĭ, cœ treče,
Ne-aducĭ a minte des moartea reče,
Vino acuma! ĭa 'nvœtĭœturœ;
Scimbœ nedreapta a ta mœsurœ!
S̄ečĭ ticœlosul om, če putine
Poate sœ aĭbœ d̄ille senine!

2. Cînd dar' asuprœ-ĭ rœul se scoalœ;
Cînd ear' domnešče rœsboĭŭ seaŭ boalœ,
Ved̄ĭ sœrœčĭe, nœcad̄ĭŭ, durere,
Cînd ved̄ĭ pericĭu 'n mare putere:
Atunčĭ fœ annul clipœ sœ fiœ,
Carea sœ treacœ, sœ nu maĭ viĭœ!

3. Ear' cînd tu svada ved̄ĭ lœpœdatœ,
De sot̄ĭŭ sot̄ĭea apropieatœ;
Pœrint̄ĭ, fiĭ, frat̄ĭĭ šĭ-arat' ĭubire,
Cum lor povat̄ĭœ dœ sînta fire;
Cînd la orĭ care cúḡetu-ĭ spune
Mult̄ĭœmirĭ scumpe de fapte bune,
Cînd cĭar la dúšmann îĭ fáčem bine:
Cît d̄iŭa clipa atunčĭa ĭine!

4. Ved̄ĭ a mîndrĭeĭ la om peire,
Neînduratœ neomenire
Neleḡĭuire, cœ uneltešče,
Prietešĭugul, cœ se rœčešce,
Ved̄ĭ pœtriot̄ĭĭ în neunire,
Silit̄ĭ ĭubit̄ĭĭ spre despœrt̄ire;
Cînd ved̄ĭ un cúḡet fœrœdeleḡe
Cœ sînte nóduri va sœ desleḡe,
Cînd ved̄ĭ de sîmt̄ĭurĭ ínima seacœ:
Fœ, ca minutul, annul sœ treacœ!

5. Cînd ved̄ĭ dreptatea, cœ înflorešče;
Cînd despœrtit̄ĭĭ înḡer unešče,
Cînd tot̄ĭ Rumînĭĭ aŭ činste mare,
A simpœtĭeĭ cînd ved̄ĭ lucrare,
Cînd obščea noastrœ e feričitœ,
Nœčĭunea 'ntreagœ o ved̄ĭ mœrîtœ

Cînd propîširea în tot če-ĭ bine
Nu înčetead̄ĭœ, necurmat ĭine:
Atunčĭ tu clipa fœ sœ 'ntîrd̄ĭe
De-un ann lung fœ-o ca sœ ne fiœ!

5. Ašĭá plœcutœ tu dîndu-mĭ pače,
S̄i eŭ priétenn all tœŭ m'oĭŭ fače;
Ear' cum bat̄ĭ čeásurĭ, de veĭ maĭ bate,
Neamu-t̄ĭ dœrápîn dupœ dreptate!
Pe'ntru cœ súperĭ fœrœ 'ndurare,
Aud̄ĭul, sîmt̄ĭul fœrœ 'nčetare
Cînd fœrœ vreme spuĭ, cœ e vreme,
De rœŭ, de moarte tot a ne teme!

§. 95.

Sentinella (vegĭa) rumînœ.

(Poem istóric de Vœsíliŭ Alesandri.)

„Apa treče, pietrile rœmîn.“

Cîntul I.

1. De'n vîrful Cœrpat̄ilor,
De'n desimea brad̄ilor,
Rœped̄it' am ocĭĭ mĭeĭ,
Ca doĭ vúlturĭ sprintenneĭ,
5. Pe čea valle adînčitœ,
S̄i cu florĭ acoperitœ,
Č̄e se 'ntinde ca ŭœ čeat̄ĭœ
Cœtrœ Dúnœrea mœreat̄ĭœ,
S̄i de-acolo 'ndepœrtare
10. Pînœ 'n Nistru, pînœ 'n mare.
Ear' pe čell amar pustiĭŭ
Cu vœd̄ĭutul če 'nt̄ĭlnĭĭ?
Întîlnĭĭ un ostœšĭell,
Verde, ca un stejœrell,
15. Mîndru, ca un puĭŭ de leŭ,
S̄i vitead̄ĭŭ cît e un smeŭ!
Brat̄ĭu-ĭ stîng erá 'ncordat
Sub un scut de fĭer sœpat,
Care'n soare strœlučĭá,
20. S̄i pe care se d̄ĭœrĭá

Ŭœ lupoaĭcœ argintiœ,
Ce pœreá a fi cĭar viœ,
Si sub fearœ doĭ copiĭ,
Ce pœreaŭ a fi cĭar viĭ.
Mîna-ĭ dreaptœ tineá palœ;
Ear' pe cap purta cu falœ
Coĭf de áur lucitorĭŭ,
Ca un dĭœŭ nemuritorĭŭ.

Cell viteadĭŭ erá cœllare
Pe-un call alb în nemiscare,
Si, ca dînsul, neclintit
Sta, privind spre rœsœrit.
Numaĭ ociĭ si-ĭ miscá,
Vulturesce-ĭ alergá,
Pe cea dĭare cenusiœ,
Lungœ, táĭnicœ pustiœ,
Unde, ca pre'n vis trecînd,
S'audĭá de'n cînd în cînd
Vúet surd, grœdĭave sĭoapte,
Ce venĭaŭ de'n meadĭœ noapte
Sgómot lung, înnœdusit,
Ce venĭá de'n rœsœrit.

Earba nu se clœtiná,
Frundĭa nu se legîná;
Páserea la muntĭ sburá,
Feara 'n codri tremurá;
Cœcĭ pre'n lumea spœimîntatœ
În uĭmire cu fundatœ,
Trecéa recĭ fiorĭ de moarte:
Presîmtirĭ de relle soarte!
Ear' pe cerĭŭ un vúltur mare,
Fœcînd cércurĭ de sburare
Se dĭœrĭá plutind cu falœ,
Si 'n rotirea-ĭ triumfalœ,
Tintĭá ocĭul sœŭ mœretĭŭ
Pe viteadĭul cœllœretĭŭ.

— Cine escĭ tu, mœĭ Voĭnice,
Rœtœcit pe cîmpĭ aice?

— Cine-s eŭ? ostasĭŭ romann,
De-a 'mpœratuluĭ Trœĭann!

— Dar' ce catĭ tu, mœĭ voĭnice,
Sîngur în pustiĭŭ aice?

— Maĭca, Roma cea bœtrînœ
Mĭ-a pus arma asta 'n mînœ,
Si mĭ-a dis cu glasul sœŭ:
„Fĭĭul mĭeŭ! alesul mĭeŭ!
Tu de'n totĭ aĭ mĭeĭ copiĭ
Cell maĭ tare 'n vítejiĭ!
Mergĭ în Dácĭea, grœbesce,
Pe bœrbarĭ de-ĭ rœsipesce!
Si-apoĭ véccĭnic prevegeadĭœ
Ca ŭœ vegĭœ mult viteadĭœ;
Si te tine la hotare
Cœ s'aud în depœrtare
Rœsunînd dusmanne pásurĭ,
Meninĭĭind bœrbare glásurĭ! . .
Venit' am si am învins!
Pe bœrbarĭ pe totĭ ĭ-am stîns,
Si pé tĭœrmurile lor
Acum Domn stœpînitor,
Ascept oardele avanne.
Ascept limbele dusmanne,
Care vin de'n rœsœrit,
Ca potop nemœrginit,
Sœ cuprindœ, sœ înnecce
Tot pœmîntul, unde-or trece!

—*„Vaĭ de tine, mœĭ voĭnice,*
Aĭ sœ pĭerĭ în cîmpĭ aice!

— *„Eŭ sœ pĭer? eŭ? necĭ ŭœ datœ!*
Viĭœ-ŭœ lume încruntatœ,
Viĭœ válurĭ marĭ de foc . . .
Necĭ cœ m'or clintí de'n loc!
Tot, ce-ĭ verde s'a uscá,
Rĭurile vor secá.
Si pustiĭul tot mereŭ
S'a lætĭ 'mpregĭurul mĭeŭ;
Dar' eŭ véccĭnic în pecĭoare
Pintre válurĭ ardĭœtoarie,
Pintre oardele avanne,
Pintre limbele dusmanne
Voĭŭ luptá, luptá-voĭŭ foarte,
Fœr' a fi atins de moarte;

Cœčĭ „Rumîn sînt în putere,
Şi Rumînu 'n vecĭ nu pĭere!“

Cîntul II.

105. Abĭá dĭce; şĭ-eatœ, eatœ
Fúlgerœ 'n cerĭŭ ŭœ sœgeatœ
Vîjœĭe, vine, lovesce
Scutul, care dĭîngœnnesce,
Şĭ-o rœspinge,-o svîrle jos,
110. Ca pe-un şĭerpe veninos.
Dupœ dînsa 'n depœrtare,
Colo 'n fund, în fund la dĭare
Se ivesce-un negru nor
Plin de sgómot sunœtor,
115. Ce tot vine, ce tot cresce,
Şi pe cîmpurĭ se lœtĭiesce,
Cît e dĭare de dĭœrit
Între nord şi rœsœrit!

— Sentinellœ! prevegeadĭœ!
120. Norul crunt înœinteadĭœ.
Sentinellœ! te aratœ!
Norul crunt se sparge ... eatœ!
Eatœ oardele ovanne,
Eatœ limbele duşmanne
125. De Gepidĭ şi de Bulgarĭ,
De Longobardĭ şi de-Avarĭ!
Vin şi Unnĭĭ, vin şi Gotĭĭ,
Vin potop, potop cu totĭĭ,
Pe caĭ ĭuţĭ ca rîndunelle
130. Fœrœ frîne, fœrœ şĭelle,
Caĭ sirepĭ, ce fug ca vîntul,
De cutrémurœ pœmîntul!
Multĭ-s, ca arina mœrĭĭ,
Multĭ, ca gĭarele mustrœrĭĭ
135. Într'un súflet pœcœtos,
Într'un cúget sîngeros!
Saĭ Rumîne pe omor;
Fœ-te fulger rœsbitor,
Fœ-te Dúnœre turbatœ,
140. Fœ-te soartœ ne 'mpœcatœ:
Cœčĭ potopul, eatœ-l, vine:
Şi-ĭ amar, amar de tine!

Viĭœ! . . . .

Ca ŭœ stîncœ naltœ,
Ce de'n vîrf de munte saltœ,
145. Tunœ, se rostogolesce,
Cade, rumpe şi sdrobesce
Codrĭĭ vecĭ de'n a sa calle
Pînœ 'n fund, în fund de valle:
Asfel crunt ostaşĭul mĭeŭ
150. Îşĭ isbesce callul sœŭ
Peste codrĭĭ mişcœtorĭ
De bœrbarĭ nœvœlitorĭ,
Şi mi-ĭ sparge, şi-ĭ rœsbesce;
Ca snopĭ, ca snopĭ îĭ cosesce,
155. Şi-ĭ înfrînge, şi-ĭ rœspinge,
Şi-ĭ alungœ, şi-ĭ învinge!
Callu-ĭ turbœ, muşcœ, sbearœ,
Beat de sînge ca ŭœ fearœ,
Calcœ trúpurĭ sub pecĭoare,
160. Sfarmœ arme sunœtoarĭe,
Şi cu greŭ în sînge 'nnoatœ,
Şi mereŭ se 'ndeasœ 'n gloatœ.

Crunt rœsboĭŭ! privire cruntœ!
Fĭĭul Romeĭ se încruntœ . . .
165. Fúlgerĭ es de'n ocĭĭ sœĭ!
Fúlgerœ mĭĭ de scîntei
De'ntr' all' armelor cĭocĭnirĭ
Şi lucĭoase dĭngœnnirĭ.
Sar topoarœle-aruncate,
170. Sbîrnœĭŭ arcele- 'ncordate,
Şi sœgetile la soare
Vîjelesc vîjœitoarĭe.
Caĭĭ saltœ şi neceadĭœ;
Lupta urlœ, se 'nclesceadĭœ,
175. Şi bœrbarĭĭ totĭ grœmadœ
Mortĭĭ crude se daŭ pradœ!
Dĭece cad, ŭœ sutœ mor . . .
Sute vin în locul lor!
Mĭĭ întregĭ se rœsipesc . . .
180. Alte mĭĭ în loc sosesc!
Dar' viteadĭul cŭ-a sa palœ
Face drum pintre nœvalœ,
Şi pœtrunde prin sœgetĭ,
Cœ-ĭ Rumîn cu şĭepte vĭetĭ!

185. Îndĭœdar idra turbeadĭœ,
Trupu-ĭ groásnic încordeadĭœ,
Ḡeme, urlœ si ŝcîrŝnesĉe,
Ŝi 'mpreḡĭur se 'ncolœĉeŝĉe;
Fiĭul Romeĭ se aprinde,
190. Idra' mîne-ŝĭ o cuprinde,
Ŝĭ-o sugrumœ, ŝi o sfarmœ,
Ŝĭ-o învinḡe, ŝi o darmœ!

Fug Ḡepidĭĭ, fug Bulgarĭĭ,
Longobardĭĭ ŝi Avarĭĭ;
195. Fug ŝí Unnĭĭ, fug ŝí Goṫĭĭ:
Fug potop, potop cu toṫĭĭ,
Ŝi se duc, se duc ca vîntul,
Asurdind întreg pœmîntul
De-all' lor úrlete bœrbare,
200. De-all' lor váete amare!

Cîntul III.

Unde-s oardele avanne?
Unde-s limbele duŝmanne?
Aŭ perit, s'aŭ stins de'n faṫĭœ,
Precum toamna 'n demineaṫĭœ
205. Se topesc, se sting la soare
Négurile-otrœvitoarĭe!

Cu ĉe vífor de urḡíe
Nœvœlirœ 'n Rumîníe!
Cum venirœ de turbaṫĭ,
210. Ca bœláurĭ încruntaṫĭ,
Cu ŭœ falcœ 'n ĉerĭul sfînt,
Ŝi cu alta pre pœmînt!
Dar' s'aŭ dus, cum n'aŭ venit,
În pustiĭul lor cumplit,
215. Pœrœsind în urma lor
Cîmpul lupteĭ de omor!
Lat e cîmpul ĉelleĭ lupte,
Lat ŝi plin de arme rupte,
Plin de túrnurĭ sfœrîmate,
220. Care dĭac grœmœdĭ culcate;
Plin de sînḡe, ĉe-l pœteadĭœ
Ŝi în áer abureadĭœ.
Unde sînt atîtea vĭeṫĭe,
Glásurĭ, ínime 'ndrœsneṫĭe?

225. Moartea reĉe le-a cuprins
Într'ŭœ clipœ, ŝi le-a stîns,
Ŝi pe cîmpul ĉell de moarte,
Crunt locaŝĭŭ de relle soarte,
S'a lœsat acum de-ŭœ datœ
230. Ŭœ tœĉere 'nfrícoŝĭatœ.
Ŝi numaĭ de'n cînd în cînd
Se aude-un glas ḡemîndĭ,
Ŭœ jœlire 'ntristœtoarĭœ,
Un suspin de om, ĉe moare,
235. Saŭ necedĭul dureros
Unuĭ call aruncat jos,
Care cĭeamœ ne'nĉetat
Pe domnu-sœŭ jos culcat.

Soarele îŝĭ scimbœ locul,
240. Ŝĭ-apune roŝĭu, ca focul,
Întindĭînd pe ĉea cîmpíe
Ŭœ vœpsealœ purpuriœ,
Ca un sînḡeros vesmînt
Peste-un lung ŝi trist mormînt.
245. Ear' în naltul ĉerĭuluĭ
De-asupra mormîntuluĭ
Ṫipœ vúlturul cu falœ,
Ŝi 'n rotirea-ĭ triumfalœ
Încununœ cŭ-all sœŭ sbor
250. Pe viteadĭu 'nvingœtor.

Sœ trœeŝĉĭ ostasĭŭ Romanne!
Stîlp all lumiĭ apusanne!
Tu cu pĭeptu-ṫĭ aĭ oprit
Valul crunt de'n rœsœrit,
255. Ŝi cu braṫĭul tœŭ armat
Pasul soarteĭ l'aĭ scimbat!
Dar' ĉe dĭc? . , un fior reĉe,
Pintr'all' lumiĭ vine treĉe
Cœĉĭ de-ŭœ datœ 'n glas prin lume,
260. Fœrœ seamœnn, fœrœ nume,
Sunœ, duĉe-ŭœ tristœ veste:
„Roma, Roma: nu maĭ este!“

Dis'a glasul: un rœsúnet
Lung rœspunde, ca un túnet,
265. Ŝi all Romeĭ vúltur fálnic
Cade, dînd un ṫípet jálnic!

Dis'a glasul, și cu jale
Plîngînd soarta mumeĭ salle.
Fiĭul Romeĭ ceĭ bœtrîne
Scapœ armele de'n mîne,
Pleacœ fruntea, și 'n durere,
Moartea cĭeamœ, moarte cere!

Earœ callu-ĭ frœtĭor,
Necedĭînd încetișĭor,
Cîmpul lupteĭ pœrœseșce,
Și spre muntĭ încet porneșce,
Ducînd lin și nesîmtit
Pe Domnu-sœŭ cell iubit.
Eĭ se duc în tristœ calle,
Și pe urma lor, de valle,
Cade-ŭœ noapte 'ntunecoasœ,
Noapte oarbœ, fioroasœ,
Ca fundul pœmîntuluĭ,
Ca taĭna mormîntuluĭ;
Și sub neagra sa aripœ
Se șterg toate într'ŭœ clipœ,
Cum se șterge de ușĭor
Visul cell amœgitor,
Și ca suvenirul sfînt
Cellor, care nu maĭ sînt!

§. 96.

Noaptea paștilor.

(De Ioann Borșea.)

1. Erá ŭœ noapte sîntœ, în care tot creștinul,
Pœtruns de pietate, pœtruns de-un dĭel ceresc,
Uĭtîndu-sĭ neodihna și pátima și cinul,
Vegĭá, ca sœ dĭœreascœ minut dumnedĭœesc.

2. Pe toatœ ferestrutĭa lucĭá ŭœ radĭœ linœ,
De'n cándela ardĭîndœ, așĭá misterios,
Sub care credincĭosul stînd în genuncĭ suspinœ,
Cu palme 'ntinse strigœ, cœ este pœcœtos.

3. Sîmtirea-l cinueșce; dar' rabdœ'n mîngœĭare,
Cœ și ell pœtimeșce de-ŭœ datœ cu Crestos;
Așceaptœ numaĭ oara, dorita înviare,
C' atuncĭa sœ'ncetedĭe suspinu-ĭ dureros.

4. O! nu numaĭ creștinul apune'n umilintĭœ
În astœ noapte sîntœ, plîngînd neîncetat:
Bisérica e încœ în jale 'n suferintĭœ,
Cœcĭ mirele eĭ mare se aflœ 'nmormîntat!

5. Deșcisœ este ușĭa, și líberœ întrarea,
În casa rugœcĭunĭĭ, în casa luĭ Crestos,
Sœ între tot creștinul, sœ-și verse lœmîntarea
La cell mormînt putérnic, cu glas evlœvios.

6. Icoana cea frumoasœ, simbolul îngropœrĭĭ,
Spœrîntĭa libertœtĭĭ de muncĭ și de pœcat,
Pompos e așĭœdĭatœ în fatĭa luminœrĭĭ
Candelelor sîntite, ce ard neîncetat.

7. De láturĭ noaptea 'ntreagœ, cu sfésnicele 'n mînœ
Vegeadĭœ în tœcere copiĭ nevinovatĭ,
Ásĭá, ca nișce îngerĭ, ce în sburare linœ
S'ar fi lœsat de'n cerĭurĭ, de foc încungĭuratĭ.

8. Creștinul denœinte cu palmele 'mpletite,
Cu fricœ, cu cutrémur, cu súflet umilit,
Privește trupul páled, și palmele rœnnite,
Și roagœ cu 'nfocare pre cell ce-a pœtimit.

9. A minte îșĭ aduce de rœscumpœrœtorĭul,
Ce pe'ntr'a lumiĭ relle pe cruce s'a jertfit;
Dar' saltœ! cœcĭ acuma se 'nvinse muncitorĭul,
Tœrtarul se deșcise, și groadĭa a perit.

10. Și cerĭul se 'nvœlise în neagrœ 'mbrœcœminte,
Și stellele-s ascunse pe 'ntinsul firmœmînt;
Necĭ ell nu vre sœ lucĭœ, pîn' mort e-all sœŭ pœrinte,
Și necĭ sœ desfœtedĭe pre ceĭ de pe pœmînt.

11. Așĭá 'n abisul noptĭĭ ŭœ asfelĭŭ de jœlire,
Ŭœ mágicœ tœcere domnĭá pe'ntru Crestos;
Credintĭœ și 'ndreptare, sperîntĭœ și sîntire,
Orná pre tot creștinul, ce așceptá duĭos.

12. De-ŭœ datœ, ca un fúlger, de'n turn se rœspîndește
All clópotelor súnet cîntînd armonios,
Pre'n noapte se rœsfirœ, tot súfletul isbește,
Vestind la totĭ minutul sculœrĭĭ luĭ Crestos.

13. Tot omul se deșceaptœ de'n lunga sa uĭmire,
Se scoalœ de'n genuncĭe, și face 'ncinœcĭunĭ;
Vieatĭœ noŭœ sîmte, și face pregœtire
În tîmplu de a merge, sœ verse rugœcĭunĭ.

14. Ašĭa ca cum austrul în capul primœvereĭ
Aripele-šĭ întinde, s'avîntœ cœlduros
Pe coastele nœlbite de víscolele erneĭ,
Šĭ apele se varsœ šĭ se 'mpreunœ jos:

15. Asĭá curgeá poporul pe toatœ uličĭoara,
De sînte sîmtĭœminte pœtruns šĭ dešceptat,
Aleargœ 'n sînta casœ: acuma este oara,
Šĭ-acolo se adunœ multime necurmat.

16. Dar' ce vœd? o! minune! cœ tîmplul strœlučešče!
Ŭœ mare de luminœ cu flácœrœ dĭœresc,
M'aprópiŭ šĭ maĭ tare, audĭul îmĭ primešče
Un cîntec, če rœsunœ un imn dumnedĭœesc.

17. Préutĭĭ în ornate lucinde, mœĭestoase
Pîšĭesc în frunte 'n tîmplu, poporul le-a urmat,
Šĭ cîntœ 'n armoníe, cu glásurĭ veseloase
Mœretĭul imn šĭ dulče: *„Crestos a înviat!“*

18. Poporul acordeadĭœ de'n ínimœ curatœ,
Copillul šĭ-orĭ če june, če-ačĭ s'a arœtat,
Bœrbatul šĭ cœruntul, cu totĭĭ de ŭœ datœ
Întoanœ imnul mîndru: *„Crestos a înviat!“*

19. Cu asfelĭŭ de triúmfurĭ, cŭ-ašĭá solennœtate
Deščide-se, vedĭ, tîmplul čell binecuvîntat,
Šĭ ear' într'însul întrœ préutĭ, popor cit poate,
Cîntînd cu bucuríe: *„Crestos a înviat!“*

20. Šĭerbitĭul rœînčepe, pašcile-s sîntite,
S'aduče jertfœ sîntœ pe-altarĭul čell curat;
Préŭtĭĭ la jertfélnic cînt' vĭérsurĭ prea mœrite,
Poporul le rœspunde: *„Crestos a înviat!“*

21. O! par'cœ tot pœmîntul în raĭu se prœfœcuse,
Šĭ toatœ omenimea în îngerĭ s'a scimbœt;
Un ideal e tîmplnl, ašĭá mi-se pœruse.
Šĭ toate astea fiind cœ: *„Crestos a înviat!“*

22. De šĭ cœdĭuse vœlul acesteĭ noptĭ prea sînte,
Šĭ oridĭonul earœ întreg s'a luminat,
Rœmîn în toatœ gura aceste dulčĭ cuvinte,
Če miĭ de orĭ rœsunœ: *„Crestos a înviat!“*

23. Crestinul cu crestinul orĭ cînd se întîlnešče,
Îšĭ varsœ sœlutarea: *„Crestos a înviat!!*
Ear' čellalt tot asfelĭŭ de'n ínimœ-ĭ vorbešče,
Šĭ dulče îĭ rœspunde: *„Ašĭá-ĭ! adevœrat!“*

§. 98.

Limba rumînœ.

(De Gĭorgĭŭ Sion.)

1. Mult e dulče šĭ frumoasœ
Limba, če vorbim! . .
Altœ limb' armonioasœ
Ca ea nu gœsim!
Saltœ ínima'n plœčere,
Cînd o ascultœm,
Šĭ pe budĭe-aduče mĭere
Cînd o cuvîntœm!
Rumînašĭul o ĭubešče
Ca súfletul sœŭ:
„Vorbĭtĭ! scrieĭtĭ rumînešče
Pe'ntru Dumnedĭœŭ!“

2. Glumele sînt maĭ bogate,
Aŭ ton maĭ firesc
Rumînešče cuvîntate,
Ašĭá sœ trœesc!
Pe ŭœ glume rumîneascœ
Súfletul mĭ-ašĭŭ da;
Ear' pe una . . . . hinedĭeascœ,
Dĭœŭ! nečĭ ŭœ pœra.
Če-ĭ strœin, nu se lipešče
De šúfletul mĭeŭ . . .
„Glumitĭ dar' sĭ rumînešče
Pe'ntru Dumnedĭœŭ!“

3. Fratĭ, če 'n dulčea Rumîníe
Náščetĭ šĭ muritĭ,
Šĭ 'n lumina eĭ čea viœ
Dulče vĭetĭuitĭ!
Voĭ, pe cîtĭ pátriea cĭeamœ
Dragĭ čopiĭ aĭ sœĭ,
Fœrœ ca sœ čearœ samœ
La bravĭ saŭ mišĭeĭ,
Dovedĭtĭ cum cœ trœešče
Elemîntul sœŭ:
„Vorbĭtĭ! scrieĭtĭ rumînešče
Pe'ntru Dumnedĭœŭ!“

4. De ce limba strœbunescœ
Oare s'o uĭtœm?
Aŭ voim ca sœ rosĭeascœ
Tĭœra, ce cœlcœm?
„Limbœ,“ „tĭarœ:“ vorbe sînte
La strœbunĭ erá:
Eĭ ar plîngĕ în morminte
Cînd ne-ar ascultá;
All lor geniŭ ne sĭoptesce
De'n mormînt mereŭ:
„Vorbiĭ! scrietĭ rumînesce
Pe'ntru Dumnedĭœŭ!“

§. 99.

Urmœrile mincĭunii. (Nœrœcĭune.)

(De Anton Pannul.)

„Mincĭuna sparge sĭ case de peatrœ.“

1. A fost ŭœ 'nsotire, ce trœĭá 'n ĭubire,
În pace, în ticnœ sĭ 'n mare unire.
Eĭ nu scĭá ceartœ vr'ŭœdatœ 'n vieatĭœ,
Ci-sĭ da unul altuĭ vorbe cu dulceatĭœ.
5. În scurt, într' atîta trœĭá eĭ de bine,
Încît de proverbiŭ erá la orĭ cine.
Dracul însœ, care între sotĭ se vîrœ,
Sĭ face sœ'nceapœ curînd gîrœ, mîrœ,
Se silí pe-acestĭa cu neîncetare.
10. Dupœ a sa voe sœ-ĭ aducœ'n stare.
Întindĭîndu-sĭ darœ ell cursele toate;
Sĭ, ca sœ-ĭ supuĭœ, vœdîind, cœ nu poate,
Cáutœ ŭœ babœ, audind, cœ elle
Îl întrec pe dînsul la drœcĭĭ sĭ relle.
15. A gœsit dar' una, *Visĭanna* anume,
Întîĭa drœcoaĭcœ dracĭlor de'n lume.
Se duce la dînsa, sĭ causa-ĭ spune,
Cœ n'a fost putinĭĭœ pe sotĭ a-ĭ supune,
Dicînd: *„scĭiĭ, cœ este un graĭŭ decînd veacul,*
20. *Cœ-sĭ sparge cu tîmpul opincile dracul.*
Ean, numaĭ privesce opincile melle,
Cœ se trentĭuirœ în micĭ petecelle,

Sĭ tot nu pocĭŭ încœ între eĭ sœ bag,
Cît de micœ svadœ, si de rîs sœ-ĭ fac
25. *Dacœ dar' potĭ face maĭ mult decît mine:*
Aratœ-ĭĭ puterea, te rog, fœ-mĭ ast bine!“
Ea clœtind cu capul pintre rînjiturœ
Îsĭ arœtă coltiĭ ceĭ urîtĭ de'n gurœ,
Dicînd: *„trebuĭ încœ sœ învetĭ la scoalœ;*
30. *De sĭ escĭ diavol; dar' ĭi-ĭ tîtva goalœ.*
Ŭœ bœtrînœ asfel, cum mœ vedĭ pre mine,
Necĭ la cell mic déget nu te puĭŭ pre tine.
Dice ell: *„se poate, pe vorbœ-ĭĭ se vede;*
Dar' pîn' nu vœd însu-mĭ, nu-mĭ vine a crede.“
35. — *„Eĭ! bine, dar' ce-mĭ daĭ? bœtrîna întreabœ.*
Cœ pe papu-tatiĭ nu m'apuc de treabœ.“
— *„Bucuros!* rœspunde, *pe loc voĭŭ fi gatœ,*
Sœ-ĭĭ daŭ ŭœ pœrecĭe pœpucĭ gálbennĭ platœ.“
— *„N'ašĭŭ merge,* ea-ĭ dice, *dar' cu astea toate*
40. *Merg, ca sœ vedĭ numaĭ, „Visĭanna ce poate!“*

Decĭ începú baba a dese sœ meargœ
La acĕá femee, cœsecĭoara sœ-ĭ spargœ.
Gœsí ea mijloace s'o 'mprietenneascœ,
Cu una cu alta ca sœ o momeascœ.
45. Sĭ, precum pescarĭul úndĭtĭa-sĭ întinde,
Sĭ cu rîmœ 'nsĭeallœ pescele de-l prinde:
Asĭá îsĭ întinse ea plannele salle
Spre dînsa, s'o tragœ cu vorbe morale.
Pîn' vœdĭú cœ prinse acum la putere,
50. Sĭ are mijloace, ac sœ bage 'n mĭere.
Asĭá 'ntr'ŭœ dĭ 'ncepe femeiĭ sœ-ĭ dicœ:
„Of! fetiĭĭa mameĭ! cum escĭ frumusicœ,
Cum îĭĭ vœd purtarea, cum te vœd cinstitœ,
Sĭ cum escĭ de blîndœ, cu firea ticnitœ,
55. *Trœescĭ încaĭ bine sĭ cu bœrbœtĭellul?*
Orĭ, ca pisicutĭa, gîr, mîr, cu cœtĭellul?
Dar' sœ nu-ĭĭ prea pese, cœ toate-sĭ aŭ leacul;
Eŭ am mescesĭugurĭ, sœ 'mblîndĭesc pre dracul;
Sœ ĭi-l fac sœ fiœ blîndisĭor, ca mĭellul,
60. *Sĭ sœ-l jocĭ, cum joacœ mîĭĭa sĭorecellul.“*

— *„Nu-mĭ trébuie mamœ,* tînœra îĭ dise,
Soarta mea un prea bun bœrbat îmĭ trimise;
Drag mĭ-a fost, sĭ-mĭ este, ell ear' mœ ĭubesce,
Sĭ, ca noĭ, îmĭ pare, cœ alt nu trœesce.

65. *De ce-va de-l súpœr: îmĭ crede, mœ eartœ,*
Cœcĭ maĭĭele încœ în om tot se ceartœ.
Sînt prea mulĭĭœmitœ, cum trœesc în vĭeaĭĭœ,
Numaĭ sînœtate sîntul sœ trimeaĭĭœ!"

— *„Orĭ și cum fetiĭĭœ!* îĭ rœspunse baba,
70. *Cînd îl veĭ supune: áltfel merge treaba.*
Cœ usturoĭŭ dulce, și bœrbat ear' moalle
Nu se poate 'n lume: ell nu poartœ poale.
Cît de bun sœ-ĭĭ parœ; tot ell stœpîn este,
C'ašĭá li-ĭ ursita bĭetelor neveste!
75. *N'aĭ sœ-ĭĭ deșcidĭ gura, sœ-ĭ daĭ vr'ŭœ poruncœ,*
Cœ 'ndatœ asupra-ĭĭ ura și-o arunceœ.
Numaĭ a luĭ vorbœ'n samœ sœ se ĭĭĭœ,
Ell vré tot de-a una domnitorĭŭ sœ fiœ.
Sœ-ĭĭ fac eŭ un lucru, ascultœ la mine,
80. *Sœ trœeșcĭ cu dînsul încœ și maĭ bine.*
Îl îmbrobodeșcĭ, șcîĭ, clar ca pe-ŭœ muere;
Îĭ puĭ în cap ĭĭestul, și rabdœ'n tœcere."

Audind acestea tînœra se pleacœ,
Și-ascultaĭĭ pe baba, ce 'nvaĭĭœ sœ-ĭ facœ:

85. *„Na œst bricĭŭ,* îĭ dice, *cœ-ĭ vrœjit de mine,*
Și la prîndĭŭ bœrbatu-ĭĭ a casœ cînd vine,
Și cînd dupœ mașœ va vré sœ se culce,
Tu du-te la dînsul cu firea-ĭĭ cea dulce
Ia-ĭ capul în poalœ și îl netedieșce,
90. *Și cînd vedĭ de șigur cœ adormit este:*
Atuncĭ scoate bricĭul (vaĭ ce amœgire!)
Și crucișĭŭ de'n pœru-ĭ taĭœ patru fire.
Și maĭ cœtrœ sarœ firele acelle
Mi le veĭ da mie, sœ le puĭu la stelle:
95. *Apoĭ sœ vedĭ vĭeaĭĭœ, sœ vedĭ fericire!*
Sœ vedĭ traĭu atuncĭa, și sœ vedĭ unire!

Proasta tinericœ bricĭul în sîn bagœ,
Dorind sœ se facœ soĭĭuluĭ maĭ dragœ.

Baba de-altœ parte la barbatu-ĭ merge,
100. Întrœ 'n prœvœlíe-ĭ, sudoarea îșĭ șterge;
De'n ocĭ îĭ sclipeșce, îl mișcœ de haĭnœ,
Se face, cœ are sœ-ĭ spuĭœ ŭœ taĭnœ.
Ell ear' vrînd sœ afle, ce va sœ-ĭ vorbeasceœ,
Se puse, sœ-ĭ spuĭœ, și ea sœ-ĭ șĭopteasceœ,

105. Dicînd: *„dragul mameĭ! of! cé te ašceaptœ!*
Cé nenorocire ĭi-s'a pus în faptœ!
Soĭĭea ta astœ-dĭ, pœrecĭa-ĭĭ ĭubitœ,
Va sœ te rœpuĭœ cu moarte cumplitœ!
Cœ ea cu un tînœr are înclínare,
110. *Pe care-l ĭubeșce, maĭ de mult, îmĭ pare.*
Și ell, un bricĭŭ dîndu-ĭ, o'nvœĭĭœ tirannul,
Ca sœ-ĭĭ taĭe capul, ásfel dîndu-ĭ plannul:
Astœ-dĭ cînd veĭ merge și prîndieșcĭ a casœ,
O sœ ĭa sœ-ĭĭ cate în cap dupœ masœ,
115. *Și, viindu-ĭ bine, mîna o sœ-și puĭœ*
Ca sœ-ĭĭ taĭe gîtul și sœ te rœpuĭœ!
Și, dac' a mea vorbœ necredĭutœ-ĭĭ pare,
Prefœ-te, cœ nu șcĭŭ de necĭ ŭœ urmare,
Și-ĭ vedé cu ocĭŭ, gîndul cum îĭ este,
120. *Sœ dicĭ mulĭĭœmitœ, cœ îĭĭ dedeĭ veste."*

Omul, cum aude, spœrĭat preste fire,
Stœ la îndoealœ și 'n nedumerire.
Se muncĭá cu gîndul: *„cum a luĭ soĭĭe*
Într' atît tirannœ asuprœ-ĭ sœ fiœ?!
125. *Și cum sœ 'ndrœsneascœ la ŭœ ašĭá faptœ*
Cu totul cumplitœ și neînlĭieleaptœ?!
Nu gîndeșce urma! nu gîndeșce rœul!
Și-amoredĭul earœ, prostul, nœtœrœul,
Cum putú s' o'nveĭĭe, ca sœ mœ omoare?!
130. *Nu șcie, cœ-ĭ ocnœ, și spîndĭurœtoare?!*
Și ea, ticœloașa! nu puteá sœ-mĭ spuĭœ!
Cœ drágoste 'n silœ necĭ ŭœdatœ nu e.
Sœ-mĭ fi dis: eŭ, frate! mœ duc dela tine!
Nu îmĭ eșcĭ pe gustu-mĭ, n'aĭ nemic cu mine!
135. *Și-ĭ dam voe însu-mĭ, sœ meargœ în pace*
Cu ell sœ trœeascœ pe unde îĭ place.
Pe semne pœcatul și aĭĭa îĭ trage,
Amîndoĭ vieaĭĭa în nevoĭ sœ-și bage.
Cé dic? necĭ eŭ nu șcĭu: ašĭá e, se vede,
140. *Vorba de rœŭ omul prea lesne o crede.*
Decĭ dar' mœ voĭŭ duce, și mœ voĭŭ preface,
Cœ nu șcĭŭ nemica, sœ vœdĭŭ, cé s'a face?"

Judecînd acestea, se duse a casœ
Ca și altœ datœ, se puse la masœ.
145. Mîncînd în tœcere și 'ntristat cu totul,
Se dete pe-ŭœ per'nœ rœdimîndu-și cotul.

De nœcadĭŭ și cĭudœ foc eșĭá de'ntr'însul.
Eatœ și nevasta vení lîngœ dînsul,
Și începú pœrul lin sœ-ĭ netedĭeascœ,
150. Vrînd sœ-l facœ ásfel ĭute s'atipeascœ.
Așĭá ell se lasœ, sœ vadĭœ, ce-a face?
Și ea cum adoarme curînd, se preface.
Ea atuncĭa bricĭul de'n sînu-și îl scoate:
Și-asupra-și pornesce urgĭile toate!
155. Cœ ell, cum o vede, în pecĭoare sare,
Îĭ ĭa de'n mîinĭ bricĭul, strigînd cu turbare!
„Tirannœ muere! asta-ĭi e dorintĭa?
Asta ĭi-ĭ ĭubirea? asta-ĭi e credintĭa?
Asta ĭi-ĭ vîrtutea cea neleguitœ?
160. *Asta ĭi-ĭ morala cea afurisitœ?*
Cum de'n cerĭŭ nu cade fúlger sœ te ardĭœ?
Sœ te mistueascœ trésnet sœ te pĭeardĭœ?
Cum nu se despicœ locul, ce te ĭine?
Și sœ te îngĭĭĭœ de viœ pe tine?
165. *Fugĭ! pĭeĭ ne'ndurato! nu-mĭ sta înœinte!*
Nu'ncape 'ndreptare, nu ascult cuvinte!
Du-te de trœesce cu cine îĭĭ place!
De'n acéastœ clipœ pleacœ de-acĭ drace!
Cœ mĭ-aĭ voit rœul! nu-ĭi fac rœsplœtire.
170. *Mulĭĭœmitœ babeĭ, cœ mĭ-a dat de scire!*

Ar fi vrut sœrmanna sœ-l încredintĭedĭe,
Dar' cine-ĭ da pas eĭ, ca sœ se'ndreptedĭe.
Îndesĭert acuma fœceá jurœminte,
Cœ cutare babœ a scos'o de'n minte:
175. Și-a pierdut credintĭa, ca și Eva raĭul,
Și, ca pîn' aicĭa, nu le-a maĭ fost traĭul.
Care uneltire vœdĭîndu-o dracul
Se spœimîntœ foarte de baba sœracul.
Atît se 'nfricase de aceá bœtrînœ,
180. Încît necĭ pœpucĭĭ nu i-ĭ dete'n mînœ;
Ci departe-ĭ tinse c'ŭœ prœjinœ lungœ,
Ca necĭ rœsuflarea-ĭ la ell sœ n'ajungœ,
Și ca de-ŭœ aspidœ sœ se otrœveasecœ,
Sœ-l facœ în lume sœ se pedepsecœ.

185. Eatœ dar' minĭuna, ce face în lume,
De-alle cœrĭĭ relle, istorĭĭ sînt sume.

§. 100.

Visul pescarĭuluĭ despre dárurĭ. (Nœrœcĭune.)

(De Anton Pannul.)

„Decît la annul un boŭ
Maĭ bine astœ-dĭ un oŭ.“

„Darul nemulĭĭœmitorĭuluĭ i-se ĭa.“

1. Spun, cœ un Sultann ŭœdatœ, care des tiptil îmblá,
Eșind pe márginea mœrĭĭ spre a se maĭ preîmblá,
A vœdĭut acĭ pre unul șĭedĭînd și pesce undind,
Și de curiosœtate aproape de ell venind,
5, Începú sœ-ĭ facœ vorbœ și ce-va a-l întrebá,
Dicînd: *„prietenne! prins'aĭ vreun pescișior, aŭ ba?“*
Rœspunse ell: *„slabœ treabœ, tîrĭĭa, pîrĭĭa, maĭ nemic*
Vr'ŭœ cîte-va fĭĭișĭoare, dupœ proverbul, ce dic:
(Oaspœtul nu mînîncœ ce gîndesce,
Ci mînîncœ ce gœsesce.
În Ponfida, fraĭilor, mînîncœ frundĭele.
Mînîncœ gĭorginele și îngînœ olivele.“)
Vœdĭîndu-l golann, Sultannul, și cu curagĭŭ rœspundĭînd,
10. Îĭ plœcú sœ maĭ vorbeascœ și îl întrebœ dicînd:
Sultannul. De unde escĭ?
Pescarĭul. De unde mi-ĭ nevasta.
Sultannul. De'n ce ĭĭarœ? care ĭi-ĭ pátriea?
Pescarĭul. Pátriea omuluĭ este acole, unde i-ĭ bine.
Sultannul. Aĭ copiĭ?
Pescarĭul. Unul în poale și altul în foalle.
Sultannul. De ce escĭ sœrac?
Pescarĭul. Sînt sœrac, pe'ntru cœ nu sînt bogat.
Sultannul. Cum trœescĭ?
Pescarĭul. Te uĭtœ în faĭĭœ și mœ 'ntreabœ de vieaĭĭœ.
Sultannul. Escĭ nenorocit!
Pescarĭul. Norocul se ĭine dupœ mine, ca púlberea dupœ cîine.
Sultannul. Maĭ aĭ a casœ vreun ajutorĭŭ?
Pescarĭul. Numaĭ eŭ sînt topor de oase.
Sultannul. Escĭ sœrac de fel, orĭ scœpœtat?
Pescarĭul. Ce folos, cœ tatœ-mĭeŭ a fost domn, dacœ eŭ nu sînt om.
Sultannul Te vœdĭŭ scœpœtat, și nu te plîngĭ.
Pescarĭul. Cine cade de sine, nu plînge.

Cea ce omul sîngur îsĭ face, nime nu-ĭ poate desface.
Sultannul. Copillul pînœ nu plînge, muma nu-ĭ dœ tĭtĭtĭœ.
Pescarĭul. Pînœ vine cĭeful bogatuluĭ, ese súfletul sœraculuĭ;
cœ sœtull la flœmînd nu crede.)

Atuncĭa dimbind Sultannul, sĭ hadĭŭ de dînsul fœcînd,
Scoase de'n sîn portofoĭul, sĭ scriind ĭ-a dat, dicînd:
„Na acest bilet sĭ du-te la vedirul maĭ curînd,
Ca sœ-tĭ dea leĭ una mie, sĭ nu sta tîmpul pierdînd.“
15. Luînd pescarĭul biletul: atuncĭa ell a vœdiut,
Cœ a vorbit cu Sultannul, sĭ nu l'a fost cunoscut.
Sœrmannul, de bucurĭe, rœmînînd în loc uĭmit,
Tîrdiŭ sĭ-a adus a minte, cœ necĭ nu ĭ-a multĭœmit.
Decĭ alergœ într'un súflet, ínima în ell sœltînd,
20. Numaĭ decît la vedirul a ajuns neprecepînd,
Întrœ, îĭ dete biletul, sĭ vedirul îl cetí,
Sĭ numœrînd leĭ cincĭ sute, ca sœ sĭ-ĭ ĭa îl poftí.
(Cœ cine împarte: partea îsĭ face,
Sĭ . . . de'n gura lupuluĭ anevoe scoĭĭ întreg.)
Ell, vœdiînd, cœ nu-ĭ dœ pe toĭĭ îĭ dise: *„apoĭ ce fel!*
Nu scrie, sœ-mĭ daĭ ŭœ mie? de ce-mĭ daĭ maĭ putintell?“
25. Vedirul cu nœcadĭŭ dise: *„sĭ ce? nu te multĭœmeścĭ?*
Í-aĭ dat cu împrumutare, sĭ-acum nu veĭ sœ-ĭ primeścĭ?“
Sĭ porunci sœ-l împingœ pe uşĭe, cum a venit,
Dicînd: *„nu-tĭ daŭ necĭ acestĭa, dacœ nu te-aĭ multĭœmit!“*
Sĭ cu cĭtœ bucurĭe, cînd veniá, a alergat,
30. Cu atîta întristare la casa luĭ a plecat.
Întîĭŭ îĭ pœreá, cœ sboarœ, sĭ de pœmînt n' atingeá;
Sĭ-acum par' cœ-l încœrcase cu plumb, asĭá 'nceet mergeá.
Se ducea, sĭ drumul par' cœ tot mereŭ i se lungĭá;
Ca cum cine-va de spate-ĭ se atîrna, sĭ-l trœgeá.
35. Da cœ ajunse a casœ, se trîntí, şiedĭú oftînd,
Sĭ nevesteĭ salle spuse toatœ 'ntîmplarea de rînd.
Ea cum audí, îndatœ asuprœ-ĭ s'a nœcœjit,
Sĭ 'ncepú sœ-l ocœrascœ, cum la gurœ ĭ-a venit.
Dicînd: *„om fœrœ de minte! om prea ticœlos sĭ prost!*
40. *Cum lœsœsĭ darul de'n mînœ, mœcar orĭ cît sœ fi fost?*
Nu vedĭ, cœ n'aĭ cincĭ pœralle, la copiĭ pîine sœ ĭaĭ?
Sĭ n'aĭ avut multĭœmire, cœ-tĭ da cincĭ sute de leĭ?
— „Nevastœ! lasœ-mœ, dise, *mĭ-ajunge nœcadĭul mĭeŭ.*
De-mĭ va ajutá norocul: acĭ banni tot îĭ ĭaŭ eŭ!“

(Nevasta. 1. „Departe griva (cîinele) de épure!“
2. „Dacœ face puĭul aripĭ, nu-l maĭ gœseścĭ la cuĭb.“
3. „A sburat ŭœdatœ de la mînœ: s'a dus!“

4. „Tragĭ sperintĭœ ca spînul de barbœ!“
5. „Sœracul de ce-ĭ sœrac? cœ n'are minte în cap!“
Bærbatul. 1. „Nevastœ! tacĭ! sœ tac.“
2. „La cuptorĭul cald putine lemne trebuesc!“
3. „Nu atĭtĭtĭá foc peste foc!“
4. „Nu-mĭ tot îndrugá la verdĭ sĭ uscate!
5. „Ce tot taĭ draculuĭ buretĭ!“
6. „Hor! hor! hor! pe'ntr'ŭœ coadœ de topor!“
7. „Joacœ ursul la cumœtru: vedĭ *sœ nu viĭœ sĭ la noĭ!“*
8. „Vedĭ-tĭ de cîlĭĭ!“
9. „Nu-mĭ aprinde paie în cap!“
10. „Cœ nu tĭ-am fript şĭerpĭ pe burtœ!“
11. „Omul dice sĭ isprœveşce.“
12. „Nu toatœ diŭa clantĭa, clantĭa de'n gurœ!“
13. „Ce am avut? sĭ ce am pierdut?“
14. „De'n vînt aŭ venit: în vînt s'aŭ dus!“
15. „Cu toate acestea am sperîntĭa în Dumnedĭœŭ!
16. „Dumnedĭœŭ nu lasœ pe om!“
17. „Dupœ întristare vine bucurĭea!
18. „Dupœ ploae trébuie sœ rœsurœ soare!“
19. „Nœcadĭul e de la dracul!“)
45. Pescarĭul de-all de acestea dupœ ce multe a spus,
A doŭa di demineatĭœ ear' sœ undeascœ s'a dus.
Decĭ strecurîndu-se tîmpul, pe cînd toate s'aŭ uĭtat,
Eatœ ear' tiptil Sultannul a eşit la preîmblat,
Care vœdiînd pre pescarĭul, sĭ dicîndu-ĭ: *„Merhabá!“*
50. Earœ-sĭ ca sí maĭ nœinte începú a-l întrebá:
Sultannul. „Prins'aĭ prietenne: ceva?“
Pescarĭul. „Putĭnœ treabœ.“
Sultannul. „Cé aĭ dis?“
Pescarĭul. „Popa nu toacœ de doŭe orĭ pe'ntru ŭœ babœ surdœ!“
Sultannul. „Scump eşcĭ la vorbœ;“
Pescarĭul. „Vorba putĭnœ sĭ mîncarea putĭnœ nu stricœ necĭ ŭœdatœ omuluĭ!“
„Tœcerea tot de-a una e ca mĭerea.“
Sultannul. „Socotĭam, cœ-ĭ fiĭ murit!“
Pescarĭul. „Bannul roşĭu nu se pierde lesne!“
„Cîinele de stîrvurĭ nu moare!“
Sultannul. „Mœ cunoşcĭ?“
Pescarĭul. „Nu e numaĭ un cîine scurt de coadœ.“
Sultannul. „Aşĭá vorbeşcĭ la un om de treabœ?“
Pescarĭul. „Gura maĭ lesne vorbeşce adevœrul, de cît mîncĭuna.“
Sultannul. „Nu tĭĭ minte, cœ am maĭ vorbit amîndoĭ?“
Pescarĭul. „Ocĭĭ, ce nu se vœd, se uĭtœ.“

Sultannul. „*Nu-mĭ dœruešcĭ un pešce?*“
Pescarĭul. „*Cine cere, nu pĭere; dar' necĭ nume bun nu are!*“
Sultannul. „*Sœ ĭi-l duc a casœ.*“
Pescarĭul. „*La grœdinarĭŭ sœ nu vindĭ crœstœveĭĭ.*“
„*Unde adunĭ tu surcelle: eŭ am tœĭat lemne.*“
Sultannul. „*Mœ facĭ dušmann.*“
Pescarĭul. „*Ce maĭ jaf în ciuperci! ce? o sœ-mĭ ĭaĭ boiĭ, sœ mœ lašĭ ca caru'n drum?*“
Sultannul. „*Poĭĭ sœ morĭ de mîna unuĭ dušmann.*“
Pescarĭul. „*Ši de-oĭŭ murí, n'o sœ dea cu tunul pe'ntru mine!*“
Sultannul. „*Nu-ĭĭ place sœ trœešcĭ?*“
Pescarĭul. „*Necĭ n'am la ce murí, necĭ la ce trœi!*“
„*Mingœĭarea šœraculuĭ e moartea.*“
Sultannul. „*Cît de rœŭ sœ trœeascœ omul: tot nu se indurœ sœ moarœ.*“
„*Se hîršĭešce cu nœcadĭurile, ši se învaĭĭœ ca vĭermele în hireann.*“
Pescarĭul. „*La orašĭul, ce se vede, nu trébuĭe cœlœŭdĭœ.*“
„*Mĭ-am vœdĭut vìsul cu ocĭĭ!*“
„*Mĭ-a trecut fœina pre'n traĭstœ.*“
„*Ce-a fost verde: s'a uscat;*
Ce-a fost dulce: s'a mîncat.“
„*Tot doŭe oale-mĭ fĭerb: una seacœ, ši alta goalœ.*“
„*Destull am fost topor de oase.*“
Sultannul. „*Veĭ sœ-ĭĭ dœruesc ce-va?*“
Pescarĭul. „*Întrebĭ pre bolnav: veĭ sœ-ĭĭ daŭ périnœ?*“
„*Numaĭ bólnavĭĭ se 'ntreabœ; dar' e rœŭ; cînd ašcepĭĭ dela mîna altuĭa; cœ bogatul se plîngе maĭ tare decît sœracul.*“
„*Pînœ a geme boiĭ, scîrĭĭœĭe cœrul.*“
Sultannul. „*Numaĭ un ceršitorĭŭ de ar fi: tot cu dĭœhar l'ašĭŭ hrœnní.*“)

În urmœ vœdĭînd Sultannul, cœ nu-l cunoašce de fel',
Scrise un bilet, ši earœ-ši dîndu-l a dis cœtrœ ell:
„*Na acéastœ hîrtiuĭĭœ, mergĭ la vedĭrul cu ea,*
Ši dela dînsul acuma leĭ tocma doŭœ miĭ ĭa.“
55. Sœracul pescarĭŭ atuncĭa pre Sultannul cunoscînd,
Cœdĭú, sœrutœ pœmîntul, multe mulĭĭœmirĭ dicînd.
Sultannul însœ cu vorbe de-astea erá 'ndestullat,
Ši necĭ stœtú sœ-l audĭœ, ci îndatœ a plecat.
Decĭ plecœ earœ-ši pescarĭul, biletu 'n mînœ ĭiind,
60. Fœcînd în capul sœŭ plannul, ši întru sine vorbind!
„*Acum pre toĭĭ bannĭ earœ-ši nedîndu-ĭ de voĭŭ vedé,*
O sœ 'ncep cu rugœciune, sœ-l îndúplec sœ mi-ĭ dea.

C'atuncĭ ĭ-am cerut cu dĭorul: de-acceea s'a supœrat.
Gîndind ell de all de astea, a ši ajuns la pœlat.
65. Dînd vedĭruluĭ biletul: ell tœĭœ earœ-ši de'n eĭ,
Ši-ĭ numœrœ înœinte numaĭ ŭœ mie de leĭ.
Ell, vœdĭînd, cœ îĭ oprešce jumœtate banniĭ ear',
Incepú ca sœ se roage, sœ-ĭ maĭ dea ce-va mœcar:
Sœ-ĭ facœ Dumnedĭœŭ parte de orĭ ce se va rugá,
70. Sœ-ĭ dea sinœtate, dille, ši altele îndrugá.
Vedĭrul vorbe de astea nevrînd necĭ a audí,
L'a dat pe bete afarœ, ea ší 'n ceealaltœ di,
Dicînd: „*pe sœrac de-acceea nu-ĭĭ vine sœ-l miluešcĭ,*
Sœ-l scoĭĭ de'n noroĭŭ afarœ; ci încœ sœ-l îmbrînceščĭ.“
75. *Ĭĭ daĭ luĭ bannĭĭ cu pumnul, ši nu poĭĭ sœ-l mulĭĭœmešcĭ.*
De'n pepennĭĭ tœĭ te scoate, de îĭĭ vine sœ plesnešcĭ.“

Pescarĭul earœ-ši, sœrmannul, vœdĭîndu-se alungat,
Ĭĭ venĭa sœ se omoare, ea un de tot desperat.
Merse, spuse ear' nevesteĭ: ea earœ-ši a început,
80. Sœ-l certe, sœ-l ocœrascœ, cu cîte s'a precéput.
De tot nœtœrœŭ fœcîndu-l, nœtœfletĭŭ, gogomann, prost,
Ši cœ vorba bœtrîneascœ adevœratœ a fost;

(*Femeea:* „*De putin cine nu se mulĭĭœmešce*
Necĭ de mult nu se învrednicešce.“
Nemulĭĭœmitorĭuluĭ i se ĭa darul!“
Bœrbatul: „*Nu mœ cœlcá pe colĭĭul išliculuĭ!*“
„*Cinste la cinste merge, ši darul împrumut.*
„*Ŭœ mînœ spalœ pe ceealaltœ, ši amîndoŭœ faĭĭa.*“
„*Îmĭ dicĭ hîrb, îĭĭ dic: ciob!*“
„*Am eŭ minte în titvœ.*“
„*Toatœ dĭŭa: gîra, mîra; adevœrate,*
Cœ femeea a îmbœtrînit pre dracul!“
„*Asta e boalœ cu leac: am eŭ ac de cojocul tœŭ!*“
„*La cuptorĭul cald, nu trebuesc lemne multe.*“
„*Cît sînt de nœcœjit: sœ daĭ cu cutitul în mine, singe nu ese.*“

Femeea. „*Fĭerbe sîngele în tine, ca într'ŭœ coaje de rac.*“
„*Bun de gurœ: rœŭ de lucru.*“
„*Cu súflet viteadĭŭ ši cu trup lenešĭŭ.*“
„*La mîncare leŭ, ši la lucru boŭ.*“
„*Facĭ umbrœ pœmîntuluĭ.*“
„*Vĭermiĭ te mînîncœ de viŭ, nu-ĭĭ vedĭ casa?*“
„*Cînd mœlaĭŭ are, sare n'are; cînd sare are, mœlaĭŭ n'are.*“

„Îĭĭ cĭorœese maĭĭele de foame.“
„N'aĭ ŭœ pœrá cĭoarœ, sĭ lenea te doboarœ.“
„Aĭ ajuns de proverb în ĭĭarœ.“

Bœrbatul. *„Cīne rîde, gura-sĭ întinde.“*
„Gura lumiĭ numaĭ pœmîntul o astupœ.“
„Nu o sœ 'ndreptedĭŭ eŭ lumea cu umœrul.“

Muerea. *„Întreabœ pe lenešĭul sœ te învetĭe minte.“*
„Tĭ-aĭ întins vrejul ca bostannul, sĭ aĭ împlut lumea de crœstœveĭĭ.“

Bœrbatul. *„Tronc! Mœrico!*
„Se loví, ca nuca în pœrete, ca mireasa la moarœ, sĭ ca musca în lapte.“
„Unde o lovišĭ sĭ unde crepá!“
„Na-ĭĭ-o frîntœ, cœ ĭĭ-am dres'o.“
„Vorbœ sœ fiœ: dœ-mĭ ŭœ luleá de tĭutĭun, cœ bîlcĭŭ (tîrg) se face.“
„Aĭ vorbit, de te-aĭ stricat!“

Muerea. *„Necĭ eŭ acœtare poamœ nu sînt; dar' necĭ fiœ-ce pásere nu mœ mînîncœ.“*
„Soarele sœ-mĭ fiœ bun: luna sœ o mînîncē vîrcolacĭĭ.“

Bœrbatul. *„Mi-se aprind cœlcîĭele de doru-ĭĭ.“*
„Tu morĭ dupœ mine, sĭ eŭ n'am hœbar de tine.“
„Lac sœ fiœ: broašce sînt destulle.“
„Cîte belelle, cîte bube relle: toate 'n capul babeĭ melle.“)

Acestea dicînd, îndatœ undišĭoara ell îšĭ ĭa,
Šĭ, ca šĭ pînœ acuma, pleacœ la mare cu ea,
85. Dicînd: *„asta mĭ-a fost soarta, îndešĭert îmblu sœ scap!*
Trébuie sœ paĭĭœ omul, ce ĭ-a fi scrisœ la cap!“
Undind ell, ca tot de-a una, sĭ tîmp îndelung trecînd,
Eší ear' tiptil Sultannul, sĭ 'ncoace 'ocoló îmblînd,
Dĭœrînd acĭ pre pescarĭul, earœ-šĭ vení lîngœ ell,
90. Stînd: *„e ušĭurell!“* îĭ dise; — *„vin' šĭ tu de-ĭ ušĭurell.“*

Sultannul. *„Aŭ nu e lesne?“*
Pescarĭul. *„Lesne: pune viĭĭœ, bé vin.“*
„Arœ, macinœ, mînîncœ.“
„Gîndešcĭ, cœ e floare la urecĭe, sœ cáutĭ acul în carul cu fîn?“
„Adevœrat, lesne este a bœgá în urecile aculuĭ, cînd vedĭ.“
Sultannul. *„Nu ne potrivim la vorbœ.“*

Pescarĭul. *„Cĭeĭ ce se potrivesc, lesne se 'mprietennesc.“*
Sultannul. *„Mi se pare, cœ te cunosc.“*
Pescarĭul. *„Mi se pare, poate, va fi, sĭ vom vedé: toate sînt sorœ cu mĭcĭuna..“*
Sultannul. *„De nu te cunoščeam: nu venĭam la tine.“*
Pescarĭut. *„Fiœ-care trage acoló, unde cunoašce, ádecœ: omul la om, sĭ vita la vitœ.“*
Sultannul. *„Îĭĭ sînt prietenn.“*
Pescarĭul. *„Prietenul omuluĭ este punga cu bannĭĭ sĭ sacul cu mœlaĭul.“*
„Cu rudele sœ mînîncĭ sĭ sœ beĭ; dar' daravere sœ nu aĭbĭ.“
Sultannul. *„Poate aĭ gîndit, cœ o sœ-ĭĭ cer vr'un pešce.“*
Pescarĭul. *„Šĭ pisicĭeĭ îĭ place pešcele; dar' cînd trece puntea: încide ociĭ.“*
Sultannul. *„Sœ n'aĭbĭ gríje: nu-mĭ place.“*
Pescarĭul. *„Pisica, unde nu ajunge, dice, cœ pute.“*
Sultannul. *„Cum vœdĭŭ, ešcĭ sœrac.“*
Pescarĭul. *„Bannĭ aŭ šĭ ĭiganniĭ.“*
„Vasuluĭ goll toĭĭ îĭ daŭ cu pecĭorul.“
„Nu e maĭ grea boalœ, de cît punga goalœ.“
Sultannul. *„Eŭ iĭĭ sînt vaitorĭŭ de bine, sĭ îmĭ vorbešcĭ una dela rœsœrit, alta dela apus.“*
Pescarĭul. *„Cunosc de care poamœ mœ îngrašĭŭ eŭ.“*
Decĭ vœdĭînd earœ-šĭ Sultannul, cœ necunoscut a fost,
Šĭ îĭ vorbiá dupœ haĭne, cum šĭ erá 'mbrœcat prost,
I se fœcú earœ-šĭ milœ, vœdĭînd, cœ e tot golann,
Fœrœ a šcĭ, cœ vedirul nu ĭ-a dat mœcar un bann.
95. Gîndĭá în sine, cœ poate va fi fost cum-va detorĭŭ,
Orĭ a întîmpinat alte, ca un sœrac munĭitorĭŭ.
Cugetînd acestea, scoase ŭœ hirtíe de sinet,
Šĭ scriint într'ĭinsa dise: *„na! îĭĭ maĭ daŭ un bilet;*
Aicĭ scriŭ cœtrœ vedirul, ca sœ-ĭĭ dea treĭ miĭ de leĭ.
100. *Aleargœ acum îndatœ, sĭ numaĭ decît sœ-ĭ ĭ-aĭ.*
Dar' sœ nu te vœdĭŭ šĭ-aldatœ trentĭuros, ca pîn'acum;
Îngriješce, de te 'mbracœ, cœ nu-ĭĭ maĭ daŭ necĭ decum.“
Ell, vœdĭînd, cœ e Sultannul, cœdĭú earœ-šĭ la pœmînt,
Šĭ ĭ-a fost fricœ, sœ dicœ de vedirul vr'un cuvînt;
105. Ci, ducîndu-se la dînsul, sœ tacœ a hotœrît,
Sœ nu-ĭ dicœ necĭ ŭœ vorbœ, de îĭ va da orĭ šĭ cît.
Întrœ, biletul îĭ dete, stœtú cœtînd umilit.
Vedirul îšĭ šciá treaba, cœ dupœ ce l'a cetit,
Îĭ oprí, ca šĭ nœinte, ear' jumœtate de'n eĭ,
110. Šĭ-ĭ dete ádecœ numaĭ ŭœ mie cincĭ-sute leĭ.

Pescarĭul cu bucurĭe banni'n cœcĭulœ trœgînd,
Începú sœ-ĭ mulĭtĭœmeascœ, vorbe multe îndrugînd.
Dar' cînd se gœtĭá sœ easœ, vedĭrul l'a 'ntors de'n drum,
Dicînd: *„vedĭ ašĭá te 'nvatĭœ, ear' nu ca pînœ acum.*
Ŭœ pœrá cĭar sœ-tĭ dea omul numaĭ în dar, ešcĭ detorĭŭ
Sœ o ĭaĭ cu bucurĭe ši sœ fiĭ multĭœmitorĭŭ.
Cît scrieá 'nĭtĭŭ sœ-tĭ daŭ tie? ell: una mie de leĭ.
Cît all doie? ear' dise; ear': doŭe miĭ de leĭ.
Ašĭá! vedĭrul îĭ dise' ši-acum treĭ miĭ: šĭese fac:
Un cœpital cum se cade pe'ntr'un om cît de sœrac.
Na-ti-ĭ pe totĭ pîn' la unul, ši du-te cu Dumnedĭœŭ!
Ši nu fiĭ prost! tine minte învœĭĭul ce ti-l daŭ eŭ!"
Luînd ell bannĭĭ grœmadœ, ši cu multĭœmirĭ plecînd,
I-se pœrea, cœ viseadĭœ, cœtrœ casa sa mergînd.
Tot îĭ pipœĭá cu mîna, cu ne 'nederĭ se uĭtá,
Se temeá, cœ îĭ va pĭerde, dacœ se va deščeptá.
Ajungînd, ca 'n sbor, a casœ, ši ca de'n sîmtĭirĭ ešit:
„Ce fac eŭ, nevastœ, dise, dorm, orĭ sînt învœlmœšit?"

„Vaĭ de mine! ea îĭ dise, *doar' nu veĭ fi nebunit?*
Vino-tĭ în sîmtĭire! ce aĭ? ce nevoĭ ear' te-aŭ gœsit?

„Uĭtœ-te la mine bine, cœtrœ ea vesel a dis,
Am scœpat de sœrœcĭe, de nu va fi cum-va vis.
Cœ de multe orĭ în somnu-mĭ cu bannĭ în mîĭnĭ m'am visat,

Ši cînd mœ sculam la diŭœ, rœmîneam ear' întristat.
De acĭeea-tocma mîĭne o sœ mœ vœdĭŭ ce fel sînt."

Dicînd acĭeasta îndatœ turnœ bannĭ pre pœmînt.
Femeea cu bucurĭe rœpedindu-se, îĭ ĭa,
Se 'mbatœ de pœrerĭ bune, maĭ ca šĭ dînsul, šĭ ea.
Nu-ĭ prinde somn toatœ noaptea, tot šĭedeá ši-ĭ numœrá.
Ši cu grije sœ nu viĭœ vr'un dušmann a li-ĭ furá,
A doŭa di demineatĭa apucînd de'n cœpœtĭĭŭ,
La vecituri merge 'ndatœ, se 'mbracœ pe sine 'ntĭĭŭ.
Cnmpœrœ nevesteĭ rócie ši smocine la copiĭ.
Dicîndu-ĭ ea: *„dar' lor haĭne?"* ell îĭ dise: *„tu nu ščiĭ."*

„Copillul numaĭ ce mînîncœ, e de folos: ce îmbracœ, e hœram."
„Lasœ-mœ în boiĭ mĭeĭ."
„Ašceaptœ întĭĭŭ, sœ vedem alb în cœpestre."
„Copilluluĭ dœ-ĭ cu varga peste šiedĭut, sœ-ĭ viĭœ minte la cap."
„Unde lovešce muma, crešce carnea."
„Decît sœ plîng eŭ: maĭ bine sœ plîngœ eĭ."
„Cuĭ i-ĭ fricœ sœ nu frîngœ nueaŭa: maĭ pre urmœ o sœ-ĭ plîngœ copillul."

„Cum îtĭ cîntœ: ašĭá trébuĭe sœ joĭ."
„Ajungœ un ĭomag la un car de oale."
„Surduluĭ îndešĭert îĭ cîntĭ de jale."
„Orbuluĭ surda îĭ spuĭ, cœ s'a fœcut diŭa."

Dupœ ce pescarĭul nostru se 'mbracœ curat de rînd,
Îšĭ maĭ ĭa šĭ-ŭœ ciseá bunœ, šĭ-un ĭiubuc mare, dicînd:

„Decît toatœ vara ĭioarœ, maĭ bine într'ŭœ di šĭoĭm."
„Boerĭul e tot boerĭŭ, mœcar de ar fi încins cu teĭŭ."
„Apa curge: pietrile rœmîn."
„Cînd va Dumnedĭœŭ cu omul: vine šĭ dracul cu colacĭ."
„Destull am fost topor de oase."

Dicînd de-all de astea pleacœ ear' la mare
Cu ĭiubucu 'n mînœ, ea în preîmblare,
Unde cu Sultannul se tot întîlnise,
Ca 'mbrœecat sœ-l vadĭœ, cumu-ĭ porunĭise,
Si, cum sœ-ĭ vorbeascœ cînd îšĭ fœĭeá plannul,
Eatœ cœ de-ŭœdatœ vine šĭ Sultannul.
Ell cade nœinte-ĭ, se faĭe jos broascœ;
Sultannul nu poate acum sœ-l cunoascœ.
Se uĭtœ la dînsul: *ce veĭ?* îl întreabœ.
„Eŭ sînt, eŭ, pescarĭul! rœspunde în grabœ.

„Lupul, pe unde a mîncat asinul, tot dœ roatœ cîte ŭœdatœ."
„Eŭ sînt acella: dœ-mĭ Doamne ce n'am gîndit, sœ mœ mir, ce m'a gœsit."

Sultannul îĭ dise: *„vedĭ ašĭá se cade;*
Aĭ vœdĭut acuma ce bine îtĭ šĭede?
Ašĭŭ vre sœ šciŭ numaĭ, cum cœ tu de mine
Aĭ vr'ŭœ multĭœmire, cœ tĭ-am fœcut bine?"

(Pescarĭul. „Geina bé apœ ši se uĭtœ la Dumnedĭœŭ."
„Sînt gata sœ mœ arunc în foc ši în apœ.
„Nu sînt în stare sœ multĭœmesc."
„A vrut norocul cu mine.")

„Lasœ aste vorbe, s'a mîntuit gluma:
Cer ši eŭ un lucru la tine acuma
Tu ščiĭ, mi se pare, insula cutare,
Carea un putĭŭ are adînc foarte tare?
Sœ te ducĭ îndatœ acuma la dînsul,
Sœ te puĭ la gurœ-ĭ, ši sœ striĝĭ într'insul:
Care e norocul, Sultannul ce l'are?
Ši ešĭind la vorba-tĭ sœ facœ 'ntrebare,

Tu sœ dĭcĭ: noroace! m'a trimis Sultannul,
170. *Sœ-ĭ fac întrebare: de ce-ĭ eșcĭ dușmannul?*
Ce te-aĭ pus în pismœ-ĭ, și-ĭ tot daĭ avere?
Se roagœ pre'n mine, îndurarea-ĭ cere,
Sœ 'ncetedĭ cu ura de-a-ĭ da bogœție,
Cœ loc nu maĭ are, unde sœ o ție."

175. Pescarĭul îndatœ în luntre se puse,
La ínsula spusœ, ca fúlger se duse.
Aflînd pe loc puțiul și strigînd într'însul,
Eșĭ ŭœ fœntomœ îndatœ la dînsul,
Cu sceptru în mînœ, ca ŭœ 'mpœrœteasœ:
180. În fațiœ-ĭ frumseațiœ de cea maĭ aleasœ
Haĭnele, porfira-ĭ cu totul gœlante,
Și ornatœ toatœ numaĭ cu brilante,
De pœreá, cœ este ŭœ dinœ soreascœ,
De nu puteá omul la ea sœ priveascœ.
185. Acéastœ fœntomœ, dic, saŭ nœlucire,
Fœcú întrebare c'ŭœ dulce dimbire,
Dicînd: „*cé e vrerea? pe'ntru ce o cĭeamá?*

Pescarĭul, sœrmannul, tremurînd de spaĭmœ.
Îĭ dise: „*noroace! m'a trimis Sultannul,*
190. *Se roagœ pre'n mine, sœ nu-ĭ fiĭ dușmannul.*
Ce-ĭ tot daĭ avere? cœ ell sœrac nu e,
Necĭ loc nu maĭ are, unde sœ o puĭœ.

Fœntoma îĭ dise: „*du-te de îĭ spune,*
Cœ ell detorĭŭ este a mi se supune,
195. *Și sœ nu se 'ncerce a-mĭ da supœrare*
Cu asfel de vorbe de îngrețioșiare;
Cœ mœ puĭŭ în pismœ-ĭ încœ și maĭ tare,
Și-ĭ maĭ daŭ avere de treĭ orĭ cît are."

Audind pescarĭul asfel de cuvinte,
200. Spœriat cu totul, și eșit de'n minte,
Se'ntoarce, se pune în luntre și pleacœ,
Vre ŭœ întrebare fœrœ sœ-ĭ maĭ facœ.
Cînd plutiá pe mare, îĭ vení 'n gîndire:
„*Nu 'ntrebœĭ, nebunul, de-a mea noroțire!*"
205. Decĭ cît maĭ în grabœ începoĭ se 'ntoarce,
Merge la puțiŭ, strigœ: „*noroace! noroace!*
Care e noroeul luĭ Udrea, pescarul,
Care pe Sultannul fœcú sœ-ĭ dea darul?
Și îndatœ ese un om, ca arapul,
210. C'ŭœ tîmburœ 'n mînœ, și sœrind ca țiapul.

Ell, cum îl dĭœreșce, groadĭœ îl apucœ,
Se 'ntoarce la fugœ, grœbind sœ se ducœ.
Ear' norocul negru, dĭornœind tîmbura,
Începú de-ŭœdatœ la dînsul cu gura,
215. Strigîndu-ĭ: „*fugĭ! du-te! ca sœ nu-ți vœdĭŭ fația,*
Cœ nu mi se stinge necĭ acuma greația.
Ți-a șierbit, sœrmanne! ție mititellul,
Cœ mi se rupsese la tîmburœ telul
Și-mĭ pierduĭ cu dînsa atuncia eŭ ceasul,
220. *De-ĭ îndreptam tonul, și-ĭ ascultam glasul.*
Dar' de n'aveam treabœ, cum nu am cu annii!
Tu dela vedĭrul tot nu pupaĭ bannii.
Dar' îți coc eŭ turta, nu te las în pace,
Am de furcœ încœ cu tine, sœrace!"

225. Decĭ fugind pescarĭul pe mare cu vasul,
I se pœrea încœ, cœ-ĭ aude glasul.
„*Sœracul de mine!* dicîndu-și în șioapte
Mult îmĭ este fricœ, cœ-l visedĭŭ la noapte!"
Cînd gîndiá acestea în sine sœrmannul,
230. Și erá aproape s'ajungœ limannul,
Ese tot de-ŭœdatœ ŭœ fortunœ mare,
Și-ĭ împinge luntrea încœpoĭ pe mare.
Válurĭ marĭ, ca muntiĭ, se nalțiœ cu spume;
Se 'ntúnecœ cerĭul, nu maĭ vede lume.
235. Luntrea luĭ, ca paĭul, saltœ peste válluri:
Cînd se trage 'n mare, cînd se dœ de máluri.
Se leagœnnœ omul în bĭeata-și luntriție,
Cum légenni copillul într'ŭœ copœiție.
Sta cînd acĭ vallul în ea sœ se toarne,
240. Cînd în mare altul sta sœ o rœstoarne.
Ell, vœdĭind, cœ este în pericĭŭ prea mare,
Și de mîntuire sperîntiœ nu are,
Incepú cu jale peirea sœ-și plîngœ,
Sœ se tînguescœ, mîĭnile sœ-și frîngœ,
245. Și cînd ell de groadĭœ plîngeá, spunînd multe,
Vine un vall mare tocma cît un munte,
Îĭ rœpede luntrea, o sparge de-ŭœ stîncœ,
Și ell se cufundœ în marea adîncœ,
Și 'ncepe sœ 'ngiție apœ, sœ se înfle,
250. Încît nu maĭ poate de loc sœ rœsufle
Și cînd ell în luptœ în apa cea rece
Se aflá în cínurĭ, gata sœ se 'nnece,

Se deșceaptœ 'ndatœ de'n acéste vise,
Și, gîndind la elle, întru-și dise:

(„Dracu-și bate joc de om la bœtînețe.“)

§. 101.

Vieața cîmpenneascœ.

(De Gr. Alesandrescul.)

1. Așiá, simpla vețiuire
Eŭ șciŭ sœ o pețiuesc,
Și de acéa fericire
Voiŭ bucuros sœ-ți vorbesc.
5. Dar' florile și verdeața,
Apusul și demineața,
Și flúerul cîmpennesc,
Cu pátimi, cu cínuri grelle,
Cu starea ínimei melle,
10. Neci cum nu se potrivesc.

Departe de-acelle lócuri,
Ce poate m'ar fi 'nsuflat,
De țiœrœnneșcile jócuri,
Ce-adesea m'aŭ încîntat;
15. Cuprins de nemulțiœmire,
De grje și de mœhnire,
De soarta mea ocolit,
În relle, ce mœ 'mpresoarœ,
Ce gînduri, idei omoarœ
20. Spíretu-și pierde puterea:
E greŭ sœ descríi plœcerea,
Cînd súfletul e mœhnit.

Însœ a mea multiœmire
Pe'ntru a ta gœsduire,
25. Eŭ tot nu o pociŭ uitá.
Și cît va sta pre'n putințiœ,
Voiŭ pune a mea silințiœ,
Adevœr a imitá.
Mœcar în vorbele melle
30. Sœ pociŭ sœ gœsesc vœpsele,
Sœ șciŭ sœ 'ntrebuințiediŭ

Colorile osebite,
Tónurile felíurite,
Care stilu 'nsuflețiediŭ.
35. S'arœt atîta sîmțire,
Cîtœ sîmțiam multiœmire,
Cînd dulcea sereĭ rœcoare
În giuru-mi sœ întindeá
Și pátimi sfœșiiœtoarie,
40. Ca áburi de'n lac, de'n mare,
Deșiertul mi le-absorbiá.
Împreun'am vețiuit
Și plœcere-adevœratœ
45. Dillele mi-a îndulcit.
Este un cîmp lat, ce are
De vecie, fireșci hotare
Un mal cœtrœ rœsœrit,
Ear' cœtrœ apus ŭœ apœ
50. Ce sáduri, grœdini adapœ,
Ce unde țiermul setos,
Și 'n rámuri multe 'mpœrțitœ,
Curge mîndrœ liniștitœ
Pe patu-i cell arinos.

55. Casa pe-ŭœ muce clœditœ,
Singurœ cîmpul domnind
De umbrœ neocolitœ,
O vedi în áer albind.
Sœ dic, cœ a ei didire
60. E lucru cu osebire,
Cœ e de-ŭœ arcitepturœ
Cap de-operœ în nœturœ,
De loc nu mi-ar pœré greŭ;
Însœ aceastœ mineiunœ,
65. De și îndestull de bunœ,
Apasœ cúgetul mieŭ.
Așiá dar' iaŭ îndrœsnealœ,
Și spuiŭ, cœ adevœrat
N'are nemic de mirat;
70. Dar' are, fœrœ 'ndoealœ,
Tot ce e neapœrat.

Spre patru pœrți alle lumii
Patru ferestre privesc,
Și dacœ pe tonul glumei
75. Liber îmi e sœ vorbesc,

All lor númœr ši mičime
Cu a caseĭ înœlt̄ime
Atît nu se învoesc,
Încît ocĭul, če le vede
Cu lesnire poate crede,
Cœ se plœtíá altœ datœ
Vre ŭœ dajde însemnatœ
Sub nume de ferestrit;
Mœcar cœ nu mi se pare,
Nečĭ unde-va am četit
Cœ la vreŭœ întîmplare
Nobiliĭ sœ fi plœtit.
Asfeliŭ de nœrávurĭ proaste
Dacœ vre ŭœ dat' aŭ fost,
N' aŭ putut fi alle noastre
Čĭ-alle poporuluĭ prost.
Numaĭ ell singur plœtešče,
Fiind maĭ običĭnuit;
Ear' de če ničĭ se vorbešče;
Pe cît ar fi de cumplit,
Pricina e delicatœ
Ši prea put̄in cuḡetœm
La mult̄imea ne' 'nsemnatœ
Adevœrurĭ s'aruncœm.

Dar în vorbœ neplœcutœ
Ca sœ nu ne încurcœm,
Ši ca nu, de'n întîmplare,
S' aduc la multĭ supœrare,
Descríerea începutœ,
Maĭ bine sœ o urmœm.

Aproape de casœ 'ndatœ
Spre mead̄ĭœ noapte s'aratœ
Ŭœ bisericœ smeritœ,
Un tîmplu Dumned̄ĭœesc
Unde munčitorul vine,
Prinoselle sœ'šĭ încine;
Unde ruga umilitœ,
Ca tœmîea čea sfint̄itœ
Este la čérĭurĭ primitœ
De pœrintele obš�esc,
Tot cœtrœ ačeastœ parte,
Un sat put̄in însemnat,

În doŭe rĭndurĭ se 'mparte
Pe línie ašĭedĭat.

În valle se vœd desíšĭurĭ,
Sáduri, lived̄ĭ, alunísĭurĭ
Pe urmœ ocĭul d̄ĭœešče,
Un deal če se prelunḡešče
Verde ši împestrit̄ĭat.
Coœstele-ĭ sînt învœlite,
De viĭ de sœmœnnœturĭ
De t̄ĭárine felĭurite,
De crĭnguri ši de pœdurĭ
Munt̄iĭ maĭ îndepœrtare

Se vœd cu túlbure nor;
Vara le e la pečĭoare
Ši earna pe fruntea lor,
Eatœ, dup'a mea pœrere,
Locul atîta dorit,
Unde d̄ille de plœčere,
D̄ille scumpe am trœit.
Frumoasœ sîngurœtate,
Búnurile-adevœrate
În sînul tœŭ le-am sîmt̄it,
Pače, línišče, vieat̄ĭœ,
Toate-acoló mœ 'nsot̄ĭá,
Ši de'n orĭ če dimineat̄ĭœ,
Mult̄iumirea se nœščeá.
Dacœ vre ŭœ cuḡetare,
C'ŭœ umbrœ de întristare
Fruntea mea acoperĭá:
Ušĭoarœ-ĭ întipœrire
Ca čercul ačell subt̄ire,
Če-at̄ĭt̄ĭœ de'n întîmplare,
P'o undœ nemišcœtoarĭœ,
Un vînt cu linœ suflare,
Trečeá, se pĭerdeá pe sine,
Ši-all fireĭ glas sîmt̄itor
Ši ideile senine
Luaŭ earœ-ši cursul lor.

Adese orĭ pe cîmpíe
De parte mœ rœtœčĭam,
Adese cu bucuríe
În dulčĭ redĭurĭ mœ pĭerdeam.

160. Simbóluri de tinereţie
Flúturi cu vésele feţie
Privirea mea o trageá:
Pe earbœ în depœrtare
Flúturele pœreá floare;
165. Dar' cînd îmbletu-mi sîmţiá
Înseptele-amœgitoarie
Se nalţiá, gœsiá scœpare
Aripele-şi scuturînd,
Şi eŭ c'ŭœ dulce mirare
170. Vedeam florile sburînd.

Nori deşi, negri, cîte-ŭœdatœ
Cériul îl întunecá,
Şi ploaea 'n ei adunœtœ
Pe cîmpía 'nsetoşiœtœ
175. În torente se vœrsá;
Apoi radiele-i robite
Soarele 'nceţ desfœcînd,
Şi 'n munţi váluri aurite
Nóuriĭ úmedi prefœcînd,
180. C'ŭœ privire 'nflœcœratœ
Lumea ell o cuprindeá,
Şi ŭœ mreajœ purpuratœ,
Peste deáluri întindeá.
Cînd aceá stea ardiœtoariœ,
185. Aproape de-all sœŭ sfinţit,
Pœreá a da sœrutare,
Pœmîntuluĭ, ce-a 'ncœldit,
Şi maĭ întorcînd ŭœ radiœ
Cœ dímbet prietennesc,
190. Sta un minut sœ o vadiœ
Ociĭ care o doresc
Ociĭ aceĭ, pe'ntru care
Este cell de'n urmœ soare
Ce eĭ poate maĭ privesc
195. Supus la aceá uĭmire,
L' acea adîncœ sîmţire,
Care sub cériuri senine
Sara aduce cu sine,
Liber de griji, de dorinţie,
200. În cúgetu-mi multiumit,
Mœrind ŭœ naltœ putere,
Eŭ ascultam întœcere

All multor miĭ de fiinţie
Concertul nemœrginit.

205. Şi cînd lun' argintuitœ
Albind earba de pe valle,
Eşiá linœ, ocolitœ
De stellele curţiĭ salle;
Pe deálurile rîpoase,
210. Stam, mœ opriam sœ privesc
Cériurile sœmœnnate
De globuri nenumœrate,
Ce ca fœclíĭ luminoase
În umbra noptiĭ lucesc
215. Pre 'n alunişiŭ suflá vîntul,
Frundia uşior clœtiná,
Nucii bœtrîni ca pœmîntul,
De-a lungul se desemná;
Unda cea armonioasœ
220. A unuĭ ascuns isvor,
Ca ŭœ şioptœ amoroasœ
S' audiá în preajma lor.
Curmînd adînca tœcere,
A cîmpuluĭ linişcit,
225. Un glas cîntá cu plœcere
Un cîntec obicĭnuit.
Ast glas, aceastœ cîmpíe
Noaptea care mœ 'nvœliá,
Gînduri de melancolíe
230. În ínimœ-mi înviá.
Şi florile tinereţieĭ,
Vísuri, sperîntie-amœ giri
Aceá girland'a vieţieĭ
Ţiesutœ de nœlucĭri
235. Care, cîte una una
Treptat s'aŭ desfiinţiat
Ca frundiele ce furtuna
De verdi le-a smuls, le-a uscat,
Mi s'aratœ înœinte,
240. Cu gîndul mœ întorceam
La lócurile dorite
În vallea ce-atît iubiam
Vedeam livada, grœdina,
Poteca, ce des cœlcam,
245. Pœrul înalt şi tulpina

Unde copill mœ jucam,
Asfelĭŭ în ţĭœrĭ depœrtate,
Unde strein te numeşĕĭ
De-audĭ pe neaşĕeptate
250. Limba care o doreşĕĭ,
Limba acĕea pœrinteascœ,
În care tu te gîndĭaĭ,
Ĕe 'n vîrsta copillœreascœ
Cu maĭcœ-ta o vorbĭaĭ,
255. Orĭ cît de urîtœ fie,
Asprœ, grea la audit,
Se naşĕe ŭœ bucuríe
Un ĕe neobiĕĭnuit,
Ŭœ sîmtire vie-adîncœ
260. În súfletu-ţĭ rœtœĕit,
Şi credĭ cœ te afli încœ,
În ţĭara ĕe-aĭ pœrœsit.

A! dacœ ŭœ provedinţĭœ
Asupra mea ar priví,
265. Dacœ smerita-mĭ dorinţĭœ
Soarta o ar împliní;
Departe de-aĭ tirœníeĭ
Scoţĭ prea-crudĭ neleğiuiţĭ
De cursele viclenníeĭ,
270. De oamenĭ neomenniţĭ,
De tot ĕe se crede mare,
În fapta, ĕe neĕinstesc,
De dimbele scutitoarĭe
Care le nesocotesc,
275. Uitînd acĕeá dĭœetate,
Care 'n sgomotosu-şĭ sbor
Státurilor înœlţĭate
Le suflœ cœderea lor,
La cîmp, locáşĭurĭ de plœĕere,
280. Eŭ multĭumit aşĭŭ trœí,
Linişĕit şi în tœĕere,
Diŭa mea aşĭŭ împliní,
La binele ĕe îmĭ plaĕe,
Şi neamuluĭ meŭ doresc
285. Pe voĭ cîţĭ puteţĭ a-l face
Aşĭ ĕercá sœ vœ pornesc!
Aşĭŭ pune mica mea parte,
Silinţĭa-vœ lœudînd,

Isbutire nu departe
290. Bunœ, dreaptœ arœtînd,
V'aşĭŭ arœtá resplœtirea
Şĭ-un ĭnğer ajutœtorĭŭ
Şi ĕinstea, şi multĭœmírea
Ĕe ínimile aprinde
295. Ear' ĕelluĭa ĕe se vinde,
Un trœsnet rœsbunœtorĭŭ!

§. 102.

Cununa.

(De'n Dĭorile Bihoruluĭ.)

Eatœ nişĕe viorelle!
Culéğeţĭ Copiĭ de'n elle;
Culéğeţĭ, legaţĭ cunúnĭ
Daţĭ propîşindeĭ Nœĕĭunĭ!!

§. 103.

Dĭorile şi Noaptea.

(De Vœsiliŭ Juţĭŭ.)

1. *„Eatœ dĭorile se varsœ*
Pe-all Bihoruluĭ pœmînt,
Şi eŭ, ĕeaţĭa voĭŭ fi şţearsœ
De pe locul esta sînt!

2. *Unde domníĭ multe secĭe*
Peste un fœĭmos popor
Ĕe de'n tîmpurile vecĭe,
Locueşĕe în Bihor!

3. *„Cuğetam c'umbrele melle*
Nimene le-a turburá,
Sœ vœ verse peste elle
Dĭorĭ? în minte nu-mĭ erá!

4. *„Ínsœčé?! cu sumetie*
Eatœ, eata cum rœsar.
Scoţîíndu-mœ de'n mošie
Vai! de mine če amar!“

5. *„Čestea noaptea 'ntunecoasœ*
Íntru sine suspinînd
(Ceaţîa la toţî fioroasœ)
Le ğemeá încet trecînd.“

6. *„Cînd ḋiorile în porfire*
Ímbrœcate, rœvœrsá,
De a soareluĭ lučire,
Če ascuns le 'mprumutá.“

7. *„Ŭœ Striğare furióasœ:*
Unde mérğeţî, čé voiţî?
(Aud dulčile formoase)
De cu tot mœ nemičiţî!“

8. *„Intr'ačeste lócurĭ sínte*
Cum cuţeḋîaţî a întrá
Unde večîe monuminte
Síngur'-am drept a pastrá?“

9. *„Ši voĭ cu a voastrœ ḋîare*
Voiţî a le deslučí
Tragînd fœrœ îndurare
Vœlul če le coperí?“

10. *„Čine síntetĭ furíoase!?*
Lœsaţi-mœ a domní
Umbrele-mĭ întunecoase
Line furœ, line-or fi!“

11. — *„Noĭ síntem, — de vreĭ a ščire —*
Ḋiorile Bihoruluĭ!
Ši voim a ta ešire
De'n vatra poporuluĭ.“

12. *„Če aičîa locuešče,*
Adus înca de Trœianu
De če sumetîŭ se numešče
A fi sínge de Romann!“

13. *„A luĭ scumpe floričelle*
Voim a le rœ'nviá;
Cœče vœlul tœŭ pe elle
A! de mult le nœdušiá“

14. *„Nœḋîuí a sfœšiare*
Vœlul tœŭ întunecos,
Facînd líberœ cœrare
Soareluĭ čell luminos“

15. *„Umbrele-ţî pîn n'or fi šterse,*
Nemic poate un popor
Numaĭ lácrime sœ verse
Cu durere ši fior.“

16. *Unda Crišîului fuğinte*
Vallul rošior, spumat,
E lácrima uneĭ ginte
Cu sînğe amestecat.“

17. *„Carœ-te dar' spurcœ čeatîœ!*
Cœ în sînu-ţî neğričîos
Ḋiače moarte, nu vieaţîœ
Ši un ğémet dureros!“

18. *„Timpul treče, nu ne-aščeaptœ,*
Nu putem mult a-ţî vorbi
Firea toatœ e deščeaptœ
Maĭ mult nu poţî predomní!!“

* * *

19. *„Aĭdem ši noĭ sorioare,*
Cœ avem mult de-a gœtá
Pin' če auriul soare
Va eší de'n mantœ sa.“

20. *„Ca šœ rœverse ŭœ luce*
Peste ruminul popor,
Ce flacarînd va aduče
Maĭ feriče venitor!“

§. 104.

Ŭœ noapte pe ruinele Cetœtĭĭ Neamtĭul.

(De Mihaĭŭ Cucĭureannul.)

1. Suflaĭĭ rœcorosĭ dĭefiri, suflaĭĭ cu viosíe,
Suflaĭĭ şi vœ 'ngînfaĭĭ, suflînd astor ruine
Unde braviĭ Moldoviĭ, în marea-şĭ bœrbaĭíe
Nimicĭá sumetíea puterilor strœine.

2. Soarele dupœ deáluri abĭá maĭ luminea dœ,
Purpura-ĭ se întinde tœríea rubinînd,
Şi luna'n loc se nalĭĭœ, ear' rîul murmuredĭœ,
A eĭ sárbede radĭe în undœ-şĭ oglindînd.

3. Acum toatœ mişcarea în cuĭbu-şĭ se tîreşce,
Se trage în locaşĭu-şĭ spre a se pœusá,
Numaĭ pœstorĭul turma spre cîmpurĭ o porneşce
Şi'n rœdĭŭ prevegĭœtoarea începe-a cuncertá.

4. L'all búcinuluĭ cîntec ecó de'n depœrtare
Îĭ respunde îndatœ, cîntarea-ĭ îmitînd.
Cînd şi cînd se aude a cînilor lœtrare
All berbecĭeluĭ clópot, şi oile sbĭerînd.

5. Nemtĭşĭorul în valle curge şi murmueşce,
Filomela'n pœdurĭ cîntœ neîncetat;
Şi cerĭul pe încetul de norĭ se lœmureşce
Şi, cît priveşce ocĭul, cu stelle-ĭ presurat.

6. Pre'n vecĭele rœsípurĭ în tónurĭ floroase,
Ŭœ beatœ cucuvae într'una rœcnĭá;
De jálnica-ĭ bocire, de plîngerea-ĭ duĭoase,
Şi desele-ĭ suspínurĭ, nœtura bubuĭá.

7. Dar' eatœ se aşĭeadĭœ tœcerea cea maĭ sîntœ,
Toatœ mişcarea doarme, totul e linişcit,
Glásurĭ nu maĭ rœsunœ, necĭ búcinul maĭ cînta,
Toate sînt în rœpáus, totul e fericit.

8. Acum sute de gîndurĭ de ŭœdatœ mœ'mpresoara;
Nimic nu se maĭ vede, nimic n'aud sunînd,
De-ŭœ parte-mĭ pare-ŭœ umbrœ c' asuprœamĭ se coboarœ,
De alta ear' ŭœ míe în preajma mea îmblînd.

9. „De altœ parte earœ pœreá dĭdul cœ-mĭ dĭce
„Amic all libertœtĭĭ spune-mĭ la ce-aĭ venit,
De'n lumea trœitoarĭœ l'a melle umbre aice?
Cé sorĭĭ, cé întîmplare, cé rele te-aŭ gonit?“

10. „Şi peatra subt pecĭoare-mĭ pœreá, cœ se rœstesce
Dicînd: *„nu se cuvine de-asuprœ-mĭ a cœlcá!“*
Şi ociu'n acĭeá clipœ nimic nu maĭ dĭœresce,
De cît miĭ de fœntoame care mœ 'mpresurá.“

11. „Şi sus pe cetœtíue, pœreá cœ se ivesce
Rumîncœ eroinœ, ce fiiul şĭ-a certat
Dicîndu-ĭ: *„Te întoarce, pe dušmann biruesce,*
Seaŭ morĭ în cîmpul lupteĭ, dar' morĭ ca un bœrbat!“

12. „Pe'ntinsele cœmpiĭ, privĭam ŭœ numœroasœ
Oştire aşceptîndu-şĭ porunca de-a loví,
Şi fatia fiœ-cœruĭ pœreá foarte voĭoasœ
Ca cînd pe'ntrŭ' a lor dréptarĭ voĭá a rœsboí,

13. „Rîul în murmurare-şĭ pœreá ear' cœ-şĭ şĭopteşce;
Întrebînd: *„cine aicĭa pe mine m'a adus?*
Pe-acell loc, cé de umbre acuma se domneşce?
Pe-acĭeá peatrœ uĭtatœ, care nevoĭ m'aŭ pus!“

14. *„Care dureri cumplite mœ fac sœ tînguesc*
Uĭtatele morminte şĭ-acell loc dœrîmat?
Seaŭ poate, vin ca altĭĭ şĭ eŭ sœ rœsipesc
Acell monumînt, vécĭnic ce-atíta s'a surpat!“

15. *„O! umbrœ rœspeptatœ! cŭ-aşĭá obrœsnicĭe,*
Pe-acĭeste lócurĭ sînte nu cúget a cœlcá,
De împrotivœ încœ a voastrœ bœrbœtíe
Venit'am cu acuma, vorbind a o cîntá.“

16. *„Voind sœ plîng aicĭa pe tĭœrînœ strœbuneascœ*
Şĭ-apoĭ sœ cînt în lume cinstea, ce meritaĭĭ,
Sœ şcĭœ toĭĭ Rumîniĭ orĭ cînd sœ vœ mœreascœ,
Şi de-alle voastre fapte eœ fiœ încîntaĭĭ!“

17. *„Întoárcetĭ-vœ scumpe l'avoastre locuintĭe,*
Cu Scipio şi Cesar fœrœ a maĭ vení!
. . . . . .
. . . . . .

18. *„Nu vœ 'ngrijiĭĭ o! umbre! cœ nu v'am dat uĭtœrĭ,*
Nu ni s'a scurs de'n vine sîngele strœbunesc!“
. . . . . .
. . . . . .

19. . . . . *a voastre suvenire*
În ínimile noastre în veci vor guverná;
Si pruncul, care suge l'a voastræ pomenire
De'n braĭul mumeĭ salle spre voĭ va cæutá."

20. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

21. Dar' cine întrerupe a noastræ cunvorbire?
E glasul unuĭ clópot, ce strigæ prea duĭos
Ell cĭeam' acum tot omul sîntæ mînæstire.
Adunæ orĭ pe care, pe bun, si pe frumos.

22. De'n fatĭæ-mĭ umbra pĭere, ear' línisĕea s'asĭeadĭæ;
Plæcuta auroræ se vede-acum rosind,
Si glasul rîndunelleĭ acum îmĭ sĕiintĭeadĭæ
De-a dilleĭ înturnare, cæ'n prip'ar fi sosind.

23. Cetatea sta de-asupræ-mĭ mæreatĭæ si trufasĭæ,
Spuĭîndu-mĭ cîte veácurĭ în urmæ-ĭ acum sînt,
Si ce putérnicĭ ginte, ce arme urĭasĭe
Supt didu-ĭ îsĭ gæsiræ all lor etern mormînt.

24. Desceaptæ-s' acum toate de'n somnul lor de pace
Nimica nu maĭ doarme, ci totu-ĭ ridicat,
Dar' cine e în stare sæ poatæ a mæ face
Sæ las sînta cetate, sæ las æst did surpat?

25. Nemica cæcĭ nu are, putere asĭá mare
Sæ poatæ a mæ trage de'n locul, ce ĭubesc:
Mæcar cæ lîngæ dînsul nu sîmt decît tristare,
Dar' tot nu-mĭ stæ'n putintĭæ, sæ-l las, sæ-l pæræsesc.

26. O! voĭ vecĭe ruine de'n vînta stræbuneascæ!
O! dídurĭræmæsĭtĭe ce-acum væ ræsipitĭ!
Pe voĭ, cred, viitorĭul va sĕi sæ væ mæreascæ,
Va sĕi sæ v'onoredĭe, va sĕi cît pretĭutĭ!

27. Acum l'a mea pornire væ las eu dærîmate,
Dar' însæ mæ'ncin, voŭe sĕiind a væ mærí:
Dorind cŭ-a mea venire sæ væ gæsesc înalte
Sæ væ sar' universul ce 'nvatĭ'a væ cinstí.

28. Dar' eatæ se ivesce a soareluĭ luminæ
Cu radĭele-ĭ începe lumea a rubiná,
Si toate-s multĭæmite, si ínima-mĭ e plinæ
De cínurĭ ce'n vecĭ, nu pot a le uĭtá.

29. Plugarĭul eatæ trece, cu mare ræpejune,
Pæstorĭul îsĭ pornesce turma în cîmpĭĭ
Si stînd pleacæ genuncĭĭ, de-sĭ face rugæcĭune,
Cætr' acell ce-l pædĭescе în codri si'n pustĭĭ.

30. Îmĭ plec sí eŭ genuncĭĭ pe-ŭæ bĭeatæ temelíe,
Ce pare cæ ŭædatæ acell loc fu sîntit,
Si cerĭul rog sæ-mĭ dee mæcar ce-va tæríe,
Sæ pot tînguí jálnic acest did pæræsit.

31. Si suspinînd în urmæ cu oci'nlæcrimare,
Mæ scol maĭ mult în silæ pornindu-mĭ all mĭeŭ pas;
Jurînd sîntelor dídurĭ etearnæ neuĭtare!
Mæ 'ntorc earæ-sĭ spre elle: — ĭaŭ lira-mĭ si le las.

§. 105.

Cartea vietĭeĭ.

(De Dæscælescul.)

1. Omul în lume orĭ cît træesce
Altæ nu face de cît învatĭæ,
În cartea vĭetĭeĭ, ce n'o sfîrsĭescе
Pînæ se curmæ si-a luĭ vieatĭæ.

2. N'o maĭ sfîrsĭescе, cæcĭ cartea are
Volúmurĭ multe si mĭĭ de file
Învatĭæ 'ntr'una færæ 'ncetare
Cæcĭ tómurĭ, file, sînt annĭ si dille.

3. În floarea vîrsteĭ, cînd întræ 'n lume,
Toate, ce vede, frumoase sînt;
Apoĭ de'n carte cunoascе-anume.
Cæ fericirea nu-ĭ pe pæmînt.

4. Învetĭ si annĭĭ mereŭ te-apasæ,
Rosele sboaræ de pe-a ta fatĭæ,
În loc vin vîrste, ce ĭi le lasæ,
Pe frunte, cinul, sbîrcitæ creatĭæ.

5. A provedintĭeĭ naltæ vointĭæ,
„*Vieatĭæ*" titlu cærtĭĭ ĭ-a dat;
De cínurĭ grelle, de suferintĭæ
A vĭetĭeĭ file le-a înundat.

6. Drept mîngœĭare la suferinţĭœ,
Ne-a lœsat însœ pe-acest pœmînt
Sperînţĭ' amoare, şĭ-apoĭ credinţĭœ:
Feriţit símbol, de treĭ orĭ sînt.

§. 106.

Annul Mœnnos.

(De Vœsiliŭ Aron.)

Turturica, şi porumbul
Nu maĭ tac mute ca plumbul
Necĭ Prevœgĭœtoarea micœ
Nečĭ noptáteca čĭovicœ
Cînd árburul dœ verdeaţĭœ
Şi rœvarsœ mustareaţĭœ.

1. Drœgœlaşĭœ Primœvarœ!
Te ivešţĭ véselœ earœ,
Ne daĭ semn de roadœ bunœ
Ca sœ fačem împreunœ
5. Cînste čelluĭ Preaputérnic
Mœrindu-l în ton cuţérnic
Pecît firea omenneascœ
E în stare sœ-l mœreascœ.
Gĭaţía, şi Neaŭœ cumplitœ
10. În pripœ fu resipitœ,
Earba subţ frundĭœ uscatœ
Sœ ridicœ de ŭœdatœ
Arœtîndu-şĭ colţĭul verde
Cum frigul puterea-şĭ pĭerde.
15. Eatœ codrul înverdĭešţe,
Firca toatœ se clœteşţe,
Pomiĭ čeĭa če daŭ roadœ
Uniĭ de múgurĭ se noadœ
Alţiĭ dupœ a sa fire
20. Înfloriţĭ maĭ cu priire
Daŭ albinellelor hrannœ
Şi sburœtoarĭelor mannœ,
Čiocîrlíea deşţeptœtœ
Vrea cœtrœ norĭ sœ rœsbatœ,

25. Sburînd se 'nvîrte rœtigœ
Şi véselœ pe sus strigœ.
Cucu!uĭ, če amorţise
Îĭ vedém gura deşţisœ
De'ntr'un loc într'altul sboarœ
30. Se suĭe, şi se pogoarœ
Cîntînd dupœ a sa fire
Pre'n a capuluĭ clœtire.
Turturica şĭ porumbul,
Če tœcuse mult ca plumbul
35. Pe uscate rœmurelle
Daŭ glasul čell plin de jele,
Şi dacœ-şĭ aflœ soţíe
Îl scimbœ în veselíe,
Čearcœ loc de cuĭb, şi unde
40. Îl aflœ bun, se ascunde.
Rînduneaŭa învîrştatœ
De'n cœpriorĭ deşţeptatœ
Pe loc če prinde de veste
Cœ diŭa aproape este
45. Pre'n glasul čell cu rœstire
Fače la cásnicĭ de şţire
Ca din patul sœŭ čell moalle
Fœrœ préget sœ se scoale,
Şi aşĭá fieşţe-care
50. Sœ s'œpuče de lucrare.
Mĭerla, sturdĭul, şi cu elle
Čellelalte pœsœrelle
Čearcœ şi, dœcœ gœseşţe
Vr'un paĭŭ, če se covœeşţe
55. Îl duc, în cuĭb îl aşĭadĭœ
Cu čea maĭ stráşnicœ padĭœ,
Nu cum-va sœ şe iveascœ
Unde vreŭ elle sœ nascœ.
Peste noapte cu rœcoare
60. Micuţĭa prevegĭœtoare
Glœsuind, fače maĭ line
Inimele, če dorm bine
Fače somnul greŭ, maĭ dulče
Fače pe toţĭ sœ se culče
65. Sîngurœ ea prevegĭadĭœ
Şi cînd dorm toţĭ, îĭ vieadĭœ.
Ţĭarca, čĭoara, şi orĭ cîte
Decît elle maĭ urîte

Cĭócul sœŭ cĕll noduros
70. Nu-l lasœ fœrœ folos.
Clonĭĭœnnesĕce fiœ-care
Sĭ cîntœ dup'a sa stare.
Tu púpadĭœ puturoasœ
Tu pásere ticœloaeœ,
75. Cu totul bine aĭ facĕ
De ne-aĭ da încaĭ tu pacĕ,
Sœ-ĭĭ ĭiĭ gušĭa neîmflatœ,
Sĭ creasta nebîrdĭoĭatœ!
Cĭ sĭ tu, ca ŭœ nebunœ
80. Cînĭĭ în codru, de'mpreunœ,
Sĭ cînd dĭŭa se ivešce
Clonĭĭul tœŭ pupupœešce,
Pe cînd soarele lucešce
Sĭ de sus spre noĭ privešce
85. Cîmpurile toate pline
De fluturĭ, sĭ de albine,
Ce pecînd de dimineatĭœ
Sug de'n florĭ crude dulceatĭœ,
În fágurĭĭ dešĭertatĭ
90. Sĭ de mĭere despoĭatĭ
Cloĕesc noŭe albinelle
Ca înmulĭindu-se elle
Maĭ tîrdĭor sœ roeascœ
Sĭ la númœr sœ sporeascœ.
95. Privire desfœtœtoarĭœ
Pre'n rœrunci pœtrundĭœtoarĭœ:
În codri, sĭ pe cîmpie
Lumea, ca de'n mortœ viœ;
Pe tot locul vaĕĭ si boĭ,
100. Capre sĭ cîrdurĭ de oĭ.
Mĭellušĭeĭĭ aĕĭ sug
Aĕĭ într'ŭœ parte fug,
Sĭ 'ntorcîndu-se napoĭ
Se méstecœ intre oĭ,
105. Aĕĭ de maĭĕĭ depœrtatĭ
Sĭ la un loc adunatĭ
Joacœ, sar, sĭ tot aleargœ,
Îĭĭ pare cœ vor sœ meargœ
Ca ŭœ ĕeatœ de ostašĭ
110. Fœcînd porunĕiĭĭĭ pašĭ.
Táurul, ĕe mult tœcú,
Sĭ earna ca un mut fu,

Vœdĭîndu-se 'n ĕĭurdœ earœ
Innocšĕe a sa parœ,
115. Nu mugešĕe, ĕi rœcnešĕe
Ca leul, ĕe se pornešĕe,
De fîn niĕe ca-ĭ maĭ pasœ
Îl hrœnnešĕe earba grasœ
Pœrul i se înnoešĕe,
120. Ĕell vecĭŭ cade, si nou crešĕe
Armœsarĭul uĭtœ pleava,
Cînd pašĕe la earbœ stava,
Ašĭá-ĭĭ pare, cînd rîncĭeadĭœ
Cœ pœrul de'n cap sœ-ĭĭ cadĭœ
125. Nu rîncĭeadĭœ ell, ĕi tipœ
Ca bœláurul de'n rîpœ
Crescut în pustietate
Unde om cu greŭ strœbate.
Fetišĭoare tinerelle
130. Strîng de pe cîmp viorelle,
Sĭ ducîndu-le a casœ
Le pun în sticle pe masœ
La orašĭe, sĭ pe sate
135. Ĕeĭa, ĕe aŭ mošĭĭ late
Soarele niĕĭ cœ rœsare
Toĭi cu un dĭel foarte mare
Boiĭ la plug înjugase
De aŭ caĭ, îĭ înhœmaše.
Sámœnnœ, arœ, sĭ grapœ,
140. Ĕe nu pot cu plugul, sapœ,
Scot spiniĭ de pe rodĭoare
Sĭ fiœ ĕe delušĭoare
Nu le lasœ nelucrate
Ĕi le împlu de bucate
145. Cum are locul nœtura
Ašĭá e sœmœnnœtura,
Cucurudĭĭŭ, mœlaĭŭ, sĭ grĭŭ,
Ĕe se coaĕe maĭ tîrdĭŭ.
Ĕeĭa ĕe postesc fierbinte,
150. Sámœnnœ mádĭœre, linte,
Inul încœ nu lipsešce,
Unde locul îĭ priešĕe,
Hirišcœ, alac, ovœs;
Šĭ pe coaste, sĭ pe šies.
155. Cœrtofle, si alte cîte
Pe ici pe colo vîrîte,

De'n holdele ĉelle grase
Ĉe toamna se sœmœnnase
Polomida îngimpoasœ
160. Ši pučĭocna puturoasœ
Urda vačiĭ, lušca, porul
Cu sœpoĭul, cu cosorul
Scot afarœ, smulg, usucœ,
Ca maĭ bun rod sœ aducœ,
165. Rod ši grîŭ curat ca jarul
Sœ tragœ a casœ carul
La tîmp bun sœ se 'mblœteascœ,
Ši flœmîndiĭ sœ hrœnneascœ.
Feriĉit e omul, care
170. Ašĭá ŭœ vieatĭœ are
Pe ell palma îl hrœnnešĉe,
Ĉe mînîncœ, îĭ ticnešĉe
Are toate, — nu-ši 'mputœ
Diŭa 'n lenne petrecutœ.
175. Viariĭ cu ĉe tœríe
Învîrtesc sapa pre'n vie!
Fiind demult împœratœ
Ši viĭĭa pe parĭ legatœ,
Gunoĭul, ĉe se cœrœse
180. Ši 'n tr'un loc se descœrcase,
Între viĭĭœ îl rešcirœ
La rœdœĉinĭ îl înširœ
Ši sœpînd înprejur locul,
Pre'n ell îmulĭĭešĉe focul,
185. Focul, para ši cœldura,
Care, precum e natura
Šilešĉe rodul sœ easœ
De'n capušĭoarele grase
Vœdĭind viarul cum crešce
190. Cœpušĭa ĉe se ivešĉe!
Cu strúgurĭ înfrumsœĭĭatœ,
Bucuríea îl îmbatœ,
Ašĭá îšĭ încipuešĉe,
Cœ culesul ši sosešĉe.
195. Acuma va sœ culeagœ,
Ši mustul în buĭĭ sœ-l tragœ.
Pîn'atunĉea maĭ asudœ,
Ši maĭ pune multœ trudœ,
Socotešĉe ell în sine:
200. *Vara treĉe, toamna vine*

Atunĉĭa se va aleĝe
Ĉe-a lucrat? Ĉe va culeĝe?
Sœ nu-ĭ dicœ oare ĉine
Nu cu puĭinœ rušine:
205. *„Spune-mĭ ĉe-aĭ lucrat viarĭŭ!*
„Enn ad strúgurĭ pe tiarĭŭ, —
„Ašĭŭ aduĉe, n'am de unde,
„Lipsa nu o pot ascunde
„Na'm ĉe faĉe, deacœ domnul
210. *„Ne ĭubind lennea, ši somnul*
„Ašĭá cannoní poporul
„De-ĭ luá din viĭ odorul
„Deáĉœ domnul ši-a tras darul
„Ĉe sœ faĉem cu pœharul!
215. *„Ši cu folĭicoasa oalœ*
„Cínd vedem stînd butea goalœ.
„Cíte deaĝe toate sparte
„Ĉepul aruncat de parte
„Sticla toatœ prœvuitœ
220. *„Curcubeta muĉedĭitœ*
„Rabdœ maĭĭule! cu jale
„Seaŭ te traĝe cœtrœ valle,
„Ši te stîmpœrœ cu apœ
„Deacœ n'a adus rop sapœ.
225. De-aĉestea ĉell înĭĭœlept
Cuĝetînd are dirept,
Foarte tare a se teme
Cœ cu lennešiul va ĝeme
Sperînĭĭa, frica, credinĭĭa
230. Îĭ aĭĭĭœ sîrguinĭĭa.

Voĭŭ sœ tac acum de sate
Sœ mœ întorc la ĉetate
Ĉeĭ ĉe cu mînœfœpturĭ
Hrœnnesc alle salle gurĭ
235. Într' aĉelle dille, care
Sînt lœsate spre lucrare
Isprœvesc dupœ putinĭĭœ
Tot ĉe li-ĭ de trebuinĭĭœ,
Cînd e di de sœrbœtoare
240. Ĉearcœ lócurĭ cu rœcoare,
Maĭ înĭĭĭŭ fac mulĭĭœmitœ
Cu inimœ umilitœ

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Čelluĭa če facú toate
Ši domnešče peste gloate,
Dup' ačeea îndelete
Es de pre'n četœtĭ tot čete
Se trag la lócurĭ numite
Ši preîmblœriĭ mennite
Unde árboriĭ umbreadĭœ
Fœcînd veseloasœ vadĭœ
Ši a verdetĭeĭ crudime
Desfœteadĭœ pe multime,
Unde rîde si grœešče
Tot, orĭ če de'n pœmînt crešče,
Acolo merg ši s'adunœ
Domnĭ, ši altĭĭ de'npreunœ
Uniĭ šĭed jos, ši četesc
Aĭtĭĭ mergînd povestesc
Pe altĭĭ îĭ ĭa mirare
De a nœtureĭ lucrare;
Če frig erá maĭ nœinte —
Acum cœldurœ fierbinte! —
Erĭ, alaltœ erĭ tot gĭatiœ —
Neaŭœ, négurœ, ši čeatĭœ —
Acum ši gĭatia topitœ,
Ši négura rœsipitœ
Soarele pre'n strœlučire
Scimbœ a tuturor fire.
Pe'ntru care nespus bine
Se búcurœ fiœ-čine
La umbrœ de frundĭœ verde
Doŭe treĭ oare a pĭerde
Grœdinile încœ'-s pline
Ca šĭ cîmpul de albine
De fečĭorĭ ši de fečĭoare
La umbrœ ši la rœcoare
Diŭa sœrbœtoriĭ treče
Cœtrœ sarœ fiind reče
Tot omul trage acasœ
Ši de preîmblat se lasœ.
Grœdinarĭul, cum se scoalœ
Se grœbešče cœtrœ scoalœ,
La scoala čellor sœdite
Ši de dînsul ultuite,
Čearcœ, nu vr'un rœmušĭor
La vr'un ocĭŭ e verdišĭor?

Vede vr'unul, cœ'nverdĭešče
Pom înalt îl socotešče,
Pom cu rúdurĭ i se pare,
Ašĭá e dĭelul de mare.
Pîšešče šĭ maĭ nœinte
La toate luînd aminte,
Čearcœ oare bine ese
Ačeea če sœmœnnasœ?
Ši cum čelle rœsœrite
Spre crešcere sînt pornite?
Porunčešče sœ se ude
Legumele čelle crude
Florĭ, verdétĭurĭ, ši orĭ cîte
Sœmœnnate ši vîrîte.
Vede vr'un supœratœ,
Čearcœ causa îndatœ,
La rœdœčinœ îĭ sapœ
Ši vreun vĭerme de aflœ
Če o roade cu cumplire
Ši o trage spre perire
Prinde vĭermele, de poate
Ši prins afœrœ îl scoate
Judecata i se ščie
Maĭ mult viŭ nu va sœ fiœ
Vĭermele de nu se vede
Însœ cĭar a fi se crede
Smulge floarea, o privešče,
Ši într'alt loc o sœdešče
O udœ, cu apœ reče
Sperînd cœ tot îĭ va treče
Čeva-ĭ pune înœinte,
Ca soarele čell fĭerbinte
Cît va sœ nu o loveascœ.
Lovitœ sœ n'o topeascœ:
Plantele ašĭá mutate
Cu apœ de rîŭ udate
Se scapa de periČĭune
Prindîînd noŭe rœdœčine
Rosele čelle de varœ
Aruncœ múgurĭ afarœ:
Ši ašĭá ne fac de ščire,
Cœ se gœtesc de 'nflorire.
Aičĭ ese mœerannul,
Coleá treče tulipannul.

Mĭeriile urecĭelle,
Sĭ alte multe ca elle,
Care curînd înfloresc,
Sĭ asĭá se sĭ topesc.
335. Sĭ crinul, care nalt creșce,
Încœ tĭevea sĭ-o ivesce.
Vioalele rœsœrite,
Sĭ pre'n stráturĭ rœsœdite,
Se vœd, cum se îndireaptœ,
340. Sĭ cu tîmpul se deșceaptœ.
Rosele si bœlsœmine
De prisos se cunosc bine.
Toate cĭne sœ le 'nșire
Pe nume dup' a lor fire?
345. Ajunge sĭngur cuvîntul:
„Acum vede tot pœmîntul,
Sĭ cu dînsul de 'mpreunœ,
Cîte sînt, aŭ voe bunœ.“
O! ĭubitœ primœvarœ!
350. Te dorĭam cu multœ parœ!
Sĕie sĭngur Dumnedĭœŭ,
Cœ nu dorĭam numaĭ eŭ,
Sĭ, cu mine, multœ gloatœ,
Ba, sœ dic, cĭar lumea toatœ.
355. Te are acum de fatĭœ;
Te are acum în bratĭe.
Ĭ-aĭ adus atîtea bune,
Cît neĕĭ cœ te poate spune.
Maĭ am sĭ eŭ ŭœ rugare
360. Carea dreaptœ mi se pare.
Te rog, roagœ sĭ pe varœ,
Sœ nu ne fiœ amarœ.
Ĕi sœ fiœ cœlduroasœ
Roditoarĭœ sĭ mœnnoasœ.
365. Cu cœldurœ necurmatœ,
Cînd sĭ cînd amestecatœ
Cu ploĭ, însœ cœldișĭoare,
Ĕe fac cîmpuluĭ rœcoare;
Cu ploĭ, ca earba sœ creascœ
370. Sĭ oamenii s'o coseascœ;
Fîn cu grosul sœ adune,
Sĭ cîte sînt earna bune.
Cœldura cînd întetĭieșce,
Cucurudĭul bine creșce;

375. Însœ cînd sĭ cînd de ploae
Pœmîntul sœ i se moaĭe.
Roŭa încœ mult ajutœ
În tîmpul vereĭ cœdĭutœ;
Noptile cam rœcoroase
380. Grînele 'n grœuntĭŭ fac groase,
La privire rosĭoare
La mœsurœ lœsœtoarĭe,
Împlu grinarĭele toate:
Maĭ mult bine aŭ se poate?
385. A vereĭ treĭ lunĭ sĕiute
Bagœ vínurĭ duĕĭ în bute,
De sînt maĭ mult cœlduroase,
Decît cu ploĭ fríguroase *).

Cînd se tîmplœ asĭá annul:
390. Ajúngem cu totĭĭ plannul.
Sĭ plugarĭul sĭ viarĭul
Pot sœ-sĭ suĕeascœ tiarĭul.
Aŭ vin dulĕe, bune grîne
Pot mîncá la albœ pîne
395. Cucurudĭe coapte bine,
Mĭere multœ la albine:
Paĭe, fîn la dobitoaĕe,
Pot cu lumea sœ se joaĕe.
Atunĕĭ e de noĭ ferĭĕe,
400. Cînd poate viarĭul dĭĕe:
„A sosit un tîmp ferĭĕe,
În care neĕĭ scumpul dĭĕe,
Cœ n'a da pe bœuturœ
Pe'ntru ticœloasa gurœ.
405. *A sosit un tîmp, în care*
Sĭ scumpul faĕe scimbare;
Cœ acum sĭ ell pre'n curte
Cu plosca în mînĭ amurte.

---

*) De aĕĭ încoló descrie poetul, în 78 de vĭérsurĭ, cum aŭ sœ fiœ lunile de varœ sĭ de toamnœ, ca sœ fiœ annul mœnnos, ádecœ:
Juniŭ: sœ fiœ stîmpœrat, scutit de ploĭ reĕĭ;
Juliŭ: cœlduros, cînd sĭ cînd cu ploae caldœ;
August: cu négurœ sĭ ĕeatĭœ;
Sĭeptembre: fœrœ ploĭ reĕĭ;
Optombre: pînœ cœtrœ 15. fœrœ brumæ.
Dupœ aĕeastœ descripĕĭune purĕede maĭ departe, cum urmeadĭœ vĭérsurile nœinte.

Ŭœ pœrá seaŭ ŭœ grosĭtĭœ
410. *Plœtešče ši ĭa ŭœ ĭtĭœ.*
Am ajuns de trœim bine,
Buĭile sînt toate pline.
Ši lipsitul ši sœracul
Îmblœ ameĭiĭ, ca racul.
415. *Cerši torĭul ši cœlicul,*
Rœsturnat, ca prœvœlicul,
De sœtull se tînguešče,
Púlfœie ši gîfœešče.“

* * *

„Ašĭá putérniče Doamne!
420. *Dœ-ne multe verĭ ši toamne,*
Ši dille de primœvarœ,
Sœ nœdĭuim toĭĭ afarœ.
Furca, grebla, strîmba coasœ,
Ši séčerea čea dinĭioasœ
425. *Pœlmile sœ ne tîmpeascœ,*
Necurmat ne ostenneascœ.
Cu cît omul ostnešče
Cu atîta se 'ntœrešče.
Noĭ, putérniče ši sînte!
430. *Prea îndurate pœrinte!*
Ašĭá ščim dela pruncíe,
Sœ lucrœm cu bœrbœĭíe.
Ca, lucrînd fœrœ'nčetare,
Sœ ne cîščigœm mîncare.
435. *Ščim, cœ tu ešči dœtœtorĭŭ.*
De dar čelluĭ lucrœtorĭŭ.
Darul čell de sus nu cade
În sînul čelluĭ če šĭade.
Tu nu baĭĭ pe om cu bœĭĭul,
440. *Nu-l dučĭ la lucru cu hœĭĭul*
Lénnešĭuluĭ, deacœ n'are:
Pedeapsa-ĭ destull de mare.
Šĭederea ši lennevirea
N'are činste nicœirea.
445. *Urmœrile eĭ sînt relle*
Ši de purtat foarte grelle.
Cœ lipsa la lénešĭŭ traže,
Vré în sîn sœ i se baže.
De n'o lasœ, pe ell sare,
450. *Ši îĭ stœ tot în spinare.*

Ar trîntí-o jos de'n spate;
Cu bičĭul la ea ar bate;
Ar stropši-o cu pečĭorul;
Ar sdrobí-o cu toporul;
455. *Ar pisá la ea ši moartœ;*
Ar aruncá-o pe poartœ:
Lennea însœ nu se lasœ,
De dînsul nečе cœ-ĭ pasœ.
Ar čercá vr'ŭœ doftoríe,
460. *Ajutorĭŭ în spĭĭĭœríe*
Însœ leacul de'n poticœ
Nu-ĭ folosešče nemicœ.
Fiĭca lenniĭ, sœrœčie!
Tu n'aĭ leac în spĭĭĭœríe!
465. *Musca, carea sînže suže,*
Numaĭ čĭar de dóhot fuže.
Lipsa alt dóhot nu are,
Decît sprintenna lucrare.
Lucrul, truda, sîrguinĭĭa
470. *Avînd unitœ credinĭĭa*
Fac pe lipsœ de se uscœ:
Sînt ca dóhotul la muscœ;
Depœrteadĭĭœ sœrœčíea,
Alungœ ticœlošíea.
475. *Drept ačeea, mœĭ večine!*
Te rog, traže-ĭĭ sama bine.
Nu læsá lennea în casœ,
De pofteščĭ pîne pe masœ.
Adu-ĭĭ púrurea aminte
480. *De-urmœtoarĭele cuvinte:*
Aĭ fost lénnešĭŭ peste ann:
Acuma n'aĭ nečĭ un bann.
A asudat a ta dreaptœ:
Acum plata te aščeaptœ!
Ostenniť a a ta brîncœ:
Bé acuma ši mînîncœ!“

§. 107.

Tînguinĭĭa trœdœčĭunalœ a Rumînilor dupœ cœderea ši apúnerea împœrœĭĭeĭ Romanne.

Strœlučitul soare de norĭ se cuprinse,
A ginteĭ rumîne mœrire se stinse.

Fost' a oare cînd-va, fost' a ḡintœ mare
Rumîna mlœdiţĭœ maĭ latœ sub soare
Fost'a ea 'ntre ḡinte maĭ viteadĭœ gloatœ,
Cît sub a eĭ arme ḡemeá lumea toatœ.

Dar' cé sînt eĭ astœ-dĭ? jale şi 'ntristare!
Sub strœine limbe ḡem cu supœrare!
Unde-ĭ Roma, carea pre'n rumînul sînḡe
Mult fu apœratœ, ear' acuma plînḡe?
Pátriea ĭubitœ, eatœ am pĭerdut'o,
Sábiea duşmannœ de'n mînĭ ne-a rœpit'o.
Plînḡeţĭ darœ, plînḡeţĭ, plînḡeţĭ cu 'ntristare,
Cœcĭ cœ ce pĭerdúrœţĭ, nu veţĭ maĭ aflare.
Plîngeţi şi voi oase rumîne, morminte,
Cu noĭ, cariĭ sîntem strœínĭ în pœminte:
Plînḡeţĭ pre aĭ voştri urmœtorĭ nepoţĭ,
Cari 'n ţĭœrĭ strœine se gonesc de toţĭ!
Plînḡeţĭ fiĭ şi fete de'n mœrita viţĭœ
A mareluĭ Romul, viteadĭœ mlœdiţĭœ!
Glas de tînguinţĭœ daţĭ pîn' la cĕrĭŭ sus,
C'a voastrœ mœrire de tot a pus!
Plînḡeţĭ şi voĭ dealurĭ, şi voĭ munţĭ cu jale,
Rîurĭ şi isvoarœ, ce cúrḡeţĭ în valle
Necĭ voĭ, pœsœruĭce nu veţĭ încetare
Cu noĭ împreunœ jálnic a cîntare:
„Itálie dulce! prea frumoasœ ţĭarœ!
Cum de noĭ, duşmanniĭ, oh! te depœrtarœ!
Nu veĭ maĭ avé tu viţejĭ înœrmaţĭ
Cum aŭ fost rumîniĭ fiĭ adevœraţĭ.
Nu veĭ maĭ vedé tu oaste rumîneascœ
Venind cu triumfe de'n ţĭara ḡrecĕascœ;
Necĭ pe cîmpurĭ grase pœstorĭ preîmblînd
Turme tinerelle la stîn' aducînd.
Nu va sunâ 'n codru maĭ mult flueriţĭœ,
Necĭ va sœltá hora rumîna fetiţĭœ!

O! lume deşieartœ şi înşielœtoarĭœ!
Toat' a ta mœrire este trecœtoarĭœ!
Cum rumîna laŭdœ şi domnie mare
Se uscé ca earba, trecú ca ŭœ floare!

„Dar' crédem, c'ŭœdatœ senin ear' sœ fiœ,
Cœcĭ steaŭa rumînœ n' apune'n vecĭe!“

B. Prosœ.

§. 108.

Nœtura crudœ şi nœtura cultivatœ.

(De Bœronul *Dumitru Petrino,* Bœsœrœbeannul, dupœ Buffon.)

1. Nœtura vœdĭutœ este tronul de'nafarœ all mœririĭ luĭ Dumnedĭœŭ. Omul, ce o privesce, o admirœ, o studieadĭœ, se nalţĭœ treptişĭŭ la tronul de'n lontru all atotputernicĭeĭ. Omul, fœcut sœ adoredĭe pre creœtorĭul sœŭ, domnesce preste toate fiinţĭele vie de'n lume, şi ca supus cĕrĭuluĭ, este reḡe all pœmîntuluĭ, pre carele îl împoporeadĭœ, îl nobileadĭœ şi-l înavuţĭeşce. Omul preşupune între fiinţĭele vie un felĭŭ de rînduealœ maĭ naltœ, ŭœ subordennœcĭune, şi ŭœ armoníe; ell înfrumseţĭeadĭœ nœtura însa-şĭ, o cultivœ, o lœţĭeşce, şi o împarte, o cúrœţĭœ de dudœŭ şi de toate buruennele şi plîntele celle stricœcĭoase, o înfrumseţĭeadĭœ pre'n viţĭa de vie, pre'n pomiĭ ceĭ gustoşĭ, pre'n florile celle mirositoarĭe, pre'n sœmœnnœcĭunea a tot felĭul de bucate fólositoarĭe pe'ntru sine.

2. Priviţĭ acéste vœĭ deşĭerte; acéste reḡiunĭ triste, pe unde n'a cœlcat necĭ ŭœdatœ pecĭorul omuluĭ, priviţĭ cum sînt acoperite şi cuprinse de codri deşĭ, şi negri, întunecoşĭ, locuiţĭ numaĭ de fere sœlbátece; árburĭ bœtuţĭ şi sbicĭuiţĭ de vîjelíile nœtureĭ, despoĭaţĭ de scoarţĭœ, lipsiţĭ de vîrfurĭ şi de crœnḡile coroaneĭ, alţĭĭ plecaţĭ spre alţĭĭ, alţĭĭ frîntĭ, alţĭĭ în númœr şí maĭ mare dĭœcînd în putrejune la tulpinile celloralalţĭ, cariĭ înneacœ şi înnœduşĭœ orĭ ce plîntœ vre sœ-şĭ scoaţĭœ cœpuşĭorul pe acolo şi sœ creascœ, ivindu-se şi arœţîndu-se şi ea în nœturœ. Nœtura, carea orĭ unde aĭurea strœluce, şi se aratœ ca junœ putérnicœ, vioaĭœ şi plinœ de putere de vieaţĭœ în producerile salle celle felĭurite: se pare aicĭ a fi în decœdinţĭœ; pœmîntul, apœsat de greutœţile produselor salle şi învœlit în rœmœşiţĭele acellora, este aicĭ, în loc de verdeaţĭœ înfloritoa-

rĭœ, cuprins și acoperit de árburĭ strœvecĭ, márturĭ aĭ veacurilor, de plînte,așĭé numite, pœrœsite, vegetœtive numaĭ pe jumœtate, și de frupte relle alle corupcĭunii. În toate pœrtile maĭ joase, maĭ apœsate, ape moarte, clocite, stœtute de vecĭ, glodoase, nefiind puse vre ŭœdatœ în ce-va mișcare seaŭ cúrgere, și tœrîmurĭ úmede, nesînœtoase, ce nu sînt necĭ vîrtoase, necĭ curgœtive (liquidœ), și pre'n urmare nepriincĭoase și pe'ntru locuitoriĭ pœmîntuluĭ și pe'ntru aĭ apelor, cœrora nu le pot da necĭ un folos; bœltĭ late, acoperite de plînte apátece și stricœcĭoase, carile pot șĭerbí numaĭ spre nutretiŭ la însepte veninoase, și spre ascunsul ferelor monstroase în sînul sœŭ.

3. Între aceste bœltĭ, în carile se aflœ la lócurile maĭ joase numaĭ însepte, și între pœdurile rœsloetite, ce ocupœ lócurile maĭ nalte, se întind un felĭŭ de cîmpiĭ late, carile însœn'aŭ necĭ ŭœ asemœnnœtate cu pœșĭunœríile și fînatĭele noastre, Pirul, dudœul și alte buruenne nefolositive acópœr acell pœmînt, și înneacœ orĭ ce plîntœ bunœ ar voí sœ se iveascœ și sœ creascœ pe acolo. Aste buruenne nu sînt acea earbœ subtiricœ, finœ, ce s'ar pœré a fi pennele celle primarĭe alle pœmîntuluĭ; asta nu e aceá earbœ molicéá, care ne vestesce mœnnosœtatea (rodnicĭéa) pœmîntuluĭ cea strœlucitoarĭœ; ci astea sînt nișce vegetale crude, vîrtoase, gimpoase, legate și înclestate unele cu altele, ce se par a se tiné maĭ putin de pœmînt, decît între sine. și carile uscîndu-se și crescînd earœ-șĭ regulat unele peste altele, formeadĭœ un felĭŭ de coajœ groasœ, vîrtoasœ, naltœ de maĭ multe urme. Necĭ un drum, necĭ ŭœ cumenecœcĭune, necĭ un semn de întĭelegintĭœ omeneascœ nu se aflœ în acéste lócurĭ sœlbátece!

4. Omul, nevoit sœ urmedĭe cœile ferelor sœlbátece, deacœ vre sœ le vadœ, e dœtorĭŭ sœ priveascœ fœrœ 'ncetare în gĭurul sœŭ, ca sœ nu devĭœ prada acellora, și spœĭmîntat de ŭœ parte de múgetele, sbĭérœtele și rœcnetele lor, ear' de altœ parte cuprins de fiorĭ de tœcerea sîngurœtœtilor adînce, se rœntoarce dicînd: *ce minune! — „Nœtura crudœ e urîtœ, e ca șĭ moartœ, și cĭar înfiorœtoarĭœ! Numaĭ eŭ sînt mennit, și dœtorĭŭ sœ o fac viœ. și sœ-ĭ daŭ ŭœ fatĭœ, ŭœ privealœ plœcutœ, rîdĭîndœ. Venitĭ, fratilor! sœ uscœm aste bœltĭ clocite, sœ rœ'nviœm aste ape moarte, fœcîndu-le sœ se scurgœ. Venitĭ cu totĭĭ frœtĭeșce, și pe'ntrecute, sœ fácem șĭánĭĭurĭ, sœ sœpœm cœnnale scurgœtive; sœ întrebuintĭœm elemîntul mistuitiv: focul, sœ dœm foc la astœ earbœ lemnoasœ, netrébnicœ, și fœrœ folos; sœ dœm foc astor pœdurĭ, putredite acum pre jumœtate, și ce nu va mistuí focul, sœ sterpim pre'n fĭerul prefœcut în sœcure și'n alte unelte. În cipul acesta vom face, ca, unde cresce acum pápura și earba fearœlor, de'n carea ĭșĭ scoate broasca veninul, sœ vedem crescînd trifoĭŭ, earbœ dulce, și plînte vindecœtive. Animale șĭerbitoorĭe folosuluĭ oamenilor vor sœltá atuncĭ pe aceste lócurĭ, carile acuma sînt atît de sœlbátece; atuncĭ aste animale îșĭ vor aflá aicĭ subsistintĭœ îmbelșĭugatœ și pœșĭune rœnœscîndœ: așĭá se vor înmultí. Sœ ne folosim de ajutorĭul astor lucrœtorĭ noĭ: boul, supus juguluĭ, sœ-și întrebuintĭedĭe puterea și greutatea spre bresdœcĭunea pœmîntuluĭ, carele sœ se rœ'ntinereascœ pre'n cultarœ. Așĭá vom vedé ŭœ nœturœ noŭœ eșind de'n mînile noastre.“*

5. Cît de frumoasœ este astœ nœturœ cultivatœ! cît de lucindœ, de pompoasœ și de ornatœ se face ea pre'n mînile omuluĭ! Omul este ornœmîntul eĭ cell maĭ principal; fœptura cea maĭ nóbilœ; ell înmultindu-se, înmultĭeșce tot ŭœdatœ sœmîntĭa și sîmburele cell maĭ pretios; cu omul, pare cœ se înmultĭeșce și însa-șĭ nœtura; cœcĭ ell aduce la ivealœ tot ce ascunde nœtura în sînul sœŭ. Ce de odoarœ necunoscute! ce de avutĭĭ noŭe! Florile, fruptele, semintĭele îmbunœtœtite și înmultite; félĭurile animalelor folositoarĭe, strœpurtate de'n tĭœrĭ depœrtate, îmblîndite, ușĭurate de greutatea fireascœ și înmultite fœrœ númœr; ear' félĭurile celle stricœcĭoase, orĭ sînt prefœcute, orĭ împutinate și sterpite cu totul; áurul, și fierul, ce este maĭ trebuincĭos decît áurul, scoase de'n sînul pœmîntuluĭ; povoaĭele rœtinute; rîurile îndreptate și regulate; marea supusœ, cunoscutœ, și cutrieratœ dela ŭœ márgine a lumĭ și pînœ la ceealaltœ; pœmîntul apropiávœr și folosívœr pre tot locul, în tot locul atît de viŭ și de producœtiv; în vœĭ cîmpiĭ rîdĭœtoarĭe; pe șĭésurĭ pœșĭunĭ îmbĭelșĭugate, orĭ secerișĭe șĭ maĭ mœnnoase; dealurile acoperite de viĭ, de pomĭ folositorĭ*

și de dumbrăvĭ tínere; deșiérturile scimbate în cetăți locuite de popoarĕ nenumĕrávere, carile lucrînd fĕrĕ 'ncetare se lĕțiesc dela mijlocul pĕmîntuluĭ pînĕ la mérginile luĭ celle maĭ depĕrtate; drúmurĭ deșcise, comunecĕciunĭ fĕcute în toate pĕrțile, ș. a. ne staŭ nĕeinte ca tot atîția márturĭ vorbitorĭ de puterea și unirea sotietĕțiĭ omenescĭ: miĭ de alte monuminte de putințĭe și glorie ne aratĕ destull de învederat, cĕ omul, domn pe tĕrîmul pĕmîntuluĭ, a scimbat și a înnoit întreaga suprĕfațĭe a acestuia, și cĕ ell în tot tîmpul împĕrțiescĕ domnințĭa cu nĕtura.

6. Dar' tótușĭ omul domnescĕ în nĕturĕ numaĭ cu dreptul învíngeriĭ fápteсĕ, ell se búcurĕ maĭ curînd decît pośiede; cĕcĭ rĕtine și pĕstreadĭĕ numaĭ pre'n trude necurmate și rĕnnoite tot cĕ a produs și a fĕcut ŭĕ datĕ. Tot se stricĕ și pĭere earĕ-șĭ îndatĕ cĕ încĕteadĭĕ omul a lucrá, cĕcĭ tot devine earĕ-șĭ în puterea nĕtureĭ; apoĭ ea încĕpe îndatĕ a lucrá și a strĕformá lúcrurile dupĕ legile salle cĕlle generale; ea stricĕ lúcrurile omuluĭ cĕlle pĕrĕsite: acópere cu púlbere și cu muș cĭŭ cĕlle maĭ frumoase și maĭ mĕretĭe monuminte alle luĭ, le surpĕ, le rĕsipeșcĕ, le ruineadĭĕ, și nu lasĕ în urmĕ pe'ntru noĭ decît numaĭ pĕrerea de rĕŭ, cĕ am pierdut cu vina și negrija noastrĕ tot, cĕ aŭ fost produs și înființĭat strĕbuniĭ noștri pre'n trudĕ și muncĕ neobositĕ. Aste tîmpurĭ, cînd îșĭ pierde omul locașĭul, aste veacurĭ, în carile se stricĕ si pĭere tot cĕ este produs de mĕstríea, de truda și munca omeneascĕ, sînt pregĕtite și produse tot de-a una pre'n bĕtĕlíĭ, pre'n anniĭ neroditorĭ, producĕtorĭ de foamete, pre'n boale nevindecávere, sterpițive de popoarĕ. Omul, care numaĭ pre'n númĕr poate învinge nĕtura, omul, care numaĭ pre'n unire este tare, și numaĭ în pace fericit, — are mîníea, seaŭ, maĭ bine dicînd, nebuníea, de a se armá spre nenorocirea sa, și de a se bate spre ruina sa: pornit și împins de nesĕțioasa-șĭ lĕcomíe, și orbit de îmbicĭunea si maĭ nesĕțioasĕ, lápĕdĕ firescile-șĭ sîmțieminte de omenĕtate și de dreptate, și-șĭ întoarce toate puterile cuntra sa însu-șĭ, cearcĕ sĕ se stricĕ și sĕ se nemicĕascĕ, și se șĭ stricĕ într'adevĕr; apoĭ dupĕ dille sîngeroase de luptĕ, dupĕ cĕ i s'a maĭ împrĕșciat fumul de

glorie, privescĕ cu ociŭ trist la pĕmîntul pustiit, la cetĕțile și satele stricate și deprĕdate, la nĕcĭunile sfĕșiate și sîngerînde, la popoarĕle slĕbite și obosite, la fericirea sa dispĕrutĕ și la putințĭa sa fáptecĕ, nemicitĕ!

§. 109.

Cuvintele învĕțĭatuluĭ germîn, Hoffmann, despre însușietĕțile nĕcĭuniĭ rumîne și alle limbeĭ cĭ.

„Dar' de'n amestecĕtura elemintelor, de'n carile se trage poporul rumîn, se desvoaltĕ cápete, carile sînt clásice, și s'ar puté întrebuințĭá ca modelle pe'ntru dĭugravĭ și scobitorĭ cápete, carile șĭ în lontru ascund acĕea, cĕ aratĕ în afarĕ; pe'ntru cĕ pricĕpere ašĭá de ĭute, înțieléger ašĭá descisĕ, agerime ašĭá de mare, împreunatĕ cu îndemînĕtate, înpurtare, cum vedem la rumînul cĕll maĭ de rînd și maĭ ne'nvĕțĭat, nu se maĭ aflĕ nicĕĭurea. Acest popor într'uninduse și aducîndu-se la cĕea maĭ naltĕ civilisĕcĭune ar fi potrivit, sĕ stea in fruntea cultureĭ spiretuale a întregeĭ omenĕtĕțĭ. Și ca sĕ se împlineascĕ acĕasta, este șĭ limba luĭ atît de dulce sunĕțivĕ și bogatĕ, cît acĕea s'ar potriví cu deosebire pe'ntru cĕll maĭ cultivat popor de pe fațĭa pĕmîntuluĭ.“

(De'n cartea luĭ Hoffmann: *„Beschreibung der Erde.“* la página 3074.)

§. 110.

Rumîniĭ de'n Elvétiea. Moráviea și Polóniea.

(De'n *„Foaea pe'ntru minte“* etc.)

De'n Cantonul Grișĭŭ (Graubünden). Noĭ Rumîniĭ scim de'n geogrĕfie și de'n literĕtura noastrĕ, cumcĕ afarĕ de Ruminiĭ ceĭ compapțĭ de'n Tisa Nistru, pînĕ în Marea neagrĕ și Dúnĕre, maĭ sînt încĕ la doŭe milioane și jumĕtate peste Dúnĕre, precum arĕtárem maĭ dĕunĕ-dĭ în articulul *„Rumîniĭ*

de'n Turčiea." Afarœ de acēste mase maĭ marĭ se aflœ încœ în Elvetiea de meadĭœ di un Canton seaŭ un tinut, unde sînt vrŭœ 30,000 *), de noĭ asĭá numitĭ „Reto-Rumînĭ." Asémenne se aflœ în Istriea austriacœ în prefeptura Pasino cam la 6000. Acēstĭa însœ fiind catolicĭ, se prefœcure în slavĭ și se prefac încœ pe di ce merge. Bœtrînii încœ maĭ sciŭ și maĭ vorbesc limba asĭá numitœ „*cicereascœ*" precum vorbesc Mœcedonennii cea „*tiintĭœreascœ.*" D. I. Maĭorescul a fost sĭ în annul acesta 1861 sĭ în 1857, de aŭ cules cuvinte dela „*cicearĭ*" și asĭá vom vedé rœsultatul la tîmpul sœŭ. Afarœ de acēstĭa se maĭ dic afĭ „*Vlahĭ*" sĭ în Moráviea la „*Medĭericĭ* și *Rojnov*," De acestĭa se pot vedé pre'n Vieanna vîndĭînd cutite, pipe și eascœ. Poate sœ fiœ ce-va rœmœsitĭœ de'n oștile principilor rumînescĭ de pre'n bœtœlíile cu turcĭĭ în aliantĭa cu Austriea; darœ atuncĭ s'ar gœsí la eĭ mœcar urmœ de vorbœ rumîneascœ, darœ asĭá nu se poate cuncide cu segurœtate, de ce origine sînt „*Vlahii*" acēstĭa, cœ vorbesc boemescе, numaĭ portul și unele de'n dátine sînt rumînescĭ **). În cunfiniele Gœlitieĭ de cœtrœ Ungáriea, încœ se dice, cœ se aflœ semintĭĭ de rumînĭ. Cell putin locuesc la poalele muntilor niscе oamenĭ, carĭ sámœnnœ tare cu rumîniĭ nu numaĭ în stœtura lor cea robustœ și în cœrœpterĭul lor cell melancólic, serios, dar' sĭ în unele d átine. Cĭar sĭ lúcrurille celle de întĭĭa necesetate, precum sînt alle mîncœriĭ, apoĭ uneltele de casœ și altele încœ se dice, cœ le numesc ca noĭ. Cell ce scrie acestea a avut ocœjune a aflá acestea în Vieanna la universetate de la un profesoriŭ polon, care dicеá, cum cœ esistœ în limba poloneascœ

*) Pe la annul 1848, cetĭam în „Canabich," cœ între 2 milioane de locuitorĭ aĭ Elvetieĭ se aflœ 40,000 cariĭ vorbesc limba reticœ seaŭ reto-rumîmœ și cœ numaĭ în vœile Engadinuluĭ sînt preste 10 miĭ de locuitorĭ rumînĭ, cariĭ vorbesc limba ladinœ, dupœ cum o numesc eĭ.

Iacob Murœșĭann.

**) D. can. Andreiŭ Liviu, cœpelan ostœsĭesc nĭ-a a fost promis ŭœ descrĭere a rumînilor acestora, despre cariĭ noĭ am cetit în „Erinnerungen" cœ sĭ limba lor are un tip rumînesc.

Iacob Murœșĭann.

cĭar și un opușior despre acest soĭŭ de locuitorĭ privilegĭatĭ aĭ Galitieĭ *). Îĭ numin privilegĭatĭ, fiind cœ eĭ cĭar necĭ sub feudalismul polonesc nu aveaŭ altœ dœtorintĭœ, decît a petrece pe regele la vînat și a-ĭ provedé curtea cu brîndĭœ, cu lapte. cu mĭeĭ și cu de alle vînatuluĭ. Cît e drept de'n acestea, nu scim pe'ntru cœ pînœ acuma nu ne aducem aminte sœ se fiœ scris unde-va despre acеasta, de cœtrœ oare-care rumîn. Pe lîngœ acēstĭa aflœm negutĭœtorĭ și bancĭerĭ marĭ de'ntre Rumîniĭ mœcedonennĭ, cari înse-și cunsœrbarœ mare parte numaĭ relegiunea greacœ rœsœriteannœ, darœ de nœcĭunœletate se cam tin, seaŭ de grecĭ, cum sînt ceĭ de'n Vieanna, seaŭ de aceĭa, unde locuesc, cum sînt multĭ de'n ceĭ de'n Pesta, cariĭ nu se maĭ îndoesc nice eĭ cœ nu-s Ungurĭ.

Sœ rœvenim la rumîniĭ de'n Elvétiea. Ŭœ corespundintĭœ de'n Engadin esitœ în gadĭeta elvéticœ nemtĭeascœ „*Bund*" dice:

„*Nœcĭunœletatea noastrœ rumînœ, se întœresce tot maĭ tare. Nu numaĭ cœ de vr'ŭœ doŭe lunĭ încoace și-a lœtit coloanele salle gadĭeta scoaleĭ popurenne a Ladinilor numitœ „Föge d' Engadina," ci cît de curînd va eșĭ și cœlendariŭ rumînesc, care se compune de cœtrœ sotietatea pe'ntru folosul comun de'n Engadina de sus. Maĭ în urmœ a eșit proieptul de a edá formal ópurĭ și tipœriture rumînescĭ. Acest proiept asecurœ pe autorĭ și edœtorĭ de piérderea cieltuelelor. Proieptul acesta aflœ pœrtinire în maĭ multe pœrtĭ. Între acestea a eșit „Testœmîntul noŭ" trœdus de noĭ în dialeptul Enganineĭ de sus. Acеasta s'a întîmplat de'n tîmpul reformœcĭuneĭ (cœcĭ rumîniĭ acestĭa sînt maĭ cu totĭĭ reformatĭ) acum a doŭa oarœ.*"

§. 111.

Pœmîntul násceriĭ.

(De Iosif Manĭ.)

1. De'n tînúturĭ depœrtate se întoarce un tînœr earœ-și în pátriea sa dulce, petrecut de priétennul și învœtĭœtorĭul

*) Acest op, pecît scim, se aflœ și la nóbila fœmilie de Hurmudĭaci.

vietĭeĭ salle. Maĭ aveá încœ doĭ cunsotĭ, cariĭ voĭaŭ a-l petrece în pátriea luĭ. Treĭ annĭ petrecú tînœrul în ĭĭœrĭ strœine, și cu véselœ grabœ îșĭ puse acuma pecĭorul pe pœmîntul náșcerii, așĭá cît cunsotĭĭ abĭá se puture tĭné de dînsul.

2. Eatœ! acolé se ridicœ muntĭ învœscutĭ în noriĭ ceĭ vínetĭ, împregĭurînd vœllceaŭa tineretĭelor luĭ. Ah! cum îĭ trœmurá genuncii, cît de fĭerbinte îĭ cerculeadĭœ sîngele în vine, cum îĭ învœpœeadĭœ ociĭ sub fruntea-ĭ nóbil înboltitœ. Voĭá sœ grœeascœ, însœ sîmtĭcĭunea cea adîncœ îĭ încuĭœ budĭele, și ŭœ lácrimœ argintĭœ, curatœ ca roŭa dĭorilor de primœvarœ, i-se prevœlĭa de pe înfocata-ĭ fatĭœ la pamînt.

3. Tœcînd, și cufundat în adîncĭe sîmtirĭ rœtœcesce toatœ dĭŭa. Dillele celle încîntœtorĭe alle trecutuluĭ și vieatĭa cea vioanœ a junieĭ împregĭurul spíretuluĭ luĭ. Mînile-ĭ sînt încolœcite ca spre rugœcĭune. Ociĭ îĭ odihnesc acum pe albastrul cell cĭar all cerĭuluĭ, acum pe érburile celle înverdite, acum pe pœdurea cea întunecoasœ, peste care-ĭ trece callea. Radĭele celle luminoase alle soareluĭ înauresc frundĭele celle sunatoarĭe, cînd eata cœ ajunge la vallceaŭa cea de mult doritœ, la satul, în care întĭĭa oarœ a privit lumina dœtœtoarĭœ de vieatĭœ, unde lîngœ rîurellul cell prea bine cunoscut sta casa parinteasca împresuratœ de pomĭ umbrosĭ. Súnetele clópotuluĭ de însœrat de'n turn leágœnnœ áerul, ca nișce glásurĭ cĭemœtoarĭe la mîntuire. Cutrémur putérnic a cuprins mœdulœrile tînœruluĭ, se așcerne pe pœmînt, și îl sœrutœ, și plînge cu suspin.

4. Atuncĭ dísœrœ ceĭ doĭ cunsotĭ unul cœtrœ altul: *„eatœ priétennul nostru se fœcú prunc, și dĭceá întru ascuns între sine, și îl huliá pe dínsul.“*

5. Între acestea pœșind înnœinte bravul învœtĭœtorĭŭ all tînœruluĭ, cuvîntœ ásfelĭŭ; *„Ce vorbitĭ voĭ cuvinte hulitoarĭe? Și de ce vœ bajocuritĭ, rîdĭînd de sîmtĭœmîntul cell nalt? Pe'ntru ce nu sîmtitĭ atot putérnicul glas all ínimeĭ?“*

6. Earœ ceĭa rœspúnserœ: *„Cum sœ nu rîdem, cînd înbrœtișiadĭœ pœmîntul, ca cînd ar avé acella vieatĭœ, și sœrutœ peatra cea rece, ca cînd aceea ar avé ínimœ sbocotitoarĭœ?“*

7. Însœ învœtĭœtorĭul rœspunse asémenne cu cuvinte dojennitoarĭe: *„O! nebunilor! cacĭ viĭ ínima așĭá trîndavœ? Așĭa vi-ĭ voŭé vieatĭa spíretuluĭ ŭœ taĭnœ ascunsœ? Aŭ nu vedetĭ, cœ pœmîntul, pe care calcœ prietennul vostru, e ŭœ sîntœ tĭarœ pe'ntru dínsul, unde îșĭ sœrbeadĭœ suvenirul tineretĭelor placute, și pe aceá peatra, pe care o sœrutœ, a șĭœdĭut ca prunc și s'a jucat; aŭ poate-se poftí ca amú, ca june, sœ nu oude cu lácrimĭ? În vœllceaŭa aceasta încîntœtoarĭœ se desfœtá ell în presîmtirile doruluĭ deșceptînd; spúnetĭ! aŭ poate sœ nu-și deșcidœ bratĭele, ca pœmîntul nașcerii sœ-l cuprindœ cœtrœ pĭept?“*

8. Acĭ îndatœ se ridicœ tînœrul, fatĭa-ĭ sclipiá ca rosa cea rouratœ. Ușĭor ca ŭœ pásere grabí pe dîlmœ în sus și pe callea cea înverdita, cu sîmtirĭ neînvinse întrœ în casa pœrintĭeascœ!

§. 112.

Кѫше-ва ѧпѫжталърї скоасе де'н істо́ріеа ма́шріеї рѹтѫне.

(De'n Фоаеа пе'нтрѹ minte. etc.)

1. Noĭ ѹрмътоарїеле історіоаре ну ле скрíем ші ну ле скоатем ла лѹмінъ ѧн лімба поастръ пе'нтрѹ четіторіі ачеїа, карії, авѫnd кѹпоштінца de лімбї стръіне, ле стаѹ deшкісе тоате ісвоаръле істо́ріеї векїе ші noѹe, de'n карї съ се поатъ адъпá; dar' ле аштéрпет аічї пе'нтрѹ чееалатъ пласъ de четіторї, кърора асфелїѹ de кѹпоштінцїе істо́річе фъръ ѧndоеалъ ле вор продѹче челл пѹцін ѹн фелїѹ de десфътаре.

2. Ѧнтре алцї істо́річї de'n векіме, Еродот, вестітѹл ачелл скріїторїѹ греческ, каре а трăіт кѹ маї мѹлт de 443 de annї ѧннъінте de Крест, спѹне, кѹмкъ ѹъdinioaръ Dáріѹ, фіїѹл лѹї Істаспе, рецеле Першілор, а еșіт кѹ ръсвоїѹ асѹпра локѹіторілор Dáчіеї, adѹкѫnd оштірї

неаѵзіт де марі неcте Dѵ́пъре де'нкоаче. Локѵіторіі ціъ-рілор ачестора фъкѵръ аліанціъ саѵ легътѵръ асѵпра лѵі Dáріѵ кѵ тоате попоаръле де пре'п вечіпътате. Лѵтре ачестеа ерá ѵп попор, каре се пѵмі́á Агътіреі ші локѵі́á аколо, ѵпде курцеá ржѵл Маріс, (áдекъ мѵ́ръші́ѵл де'п пáтріеа поастръ), пегѵсторіndѵ-се маі вжртос кѵ áѵр, де каре се афлá ші атѵпчі мѵлт, ші кѵ тоате, къ еі ерá оамені інімоші ші осоні, dар ле плъчеá съ тръеаскъ лѵ паче; пе'нтрѵ каре кáѵсъ нічі пѵ врѵръ съ еасъ лѵтр'ажѵторіѵ лѵпротіва Першілор, зікжnd, къ dжпніі п'аѵ кáѵсъ де а-і врѵштъші пе еі.

3. Лѵтр' ачеа Dáріѵ стръвътѵ́ лѵзінте ші пофті dела локѵіторіі Dáчіеі (пе карії гречії фъръ нічі ѵъ deoсъвіре лі пѵмі́á *скіці*) ка съ-і dеа, спре сѵмп de сѵпѵ́пере ші аскѵлтаре, *апъ* ші *пътжпт*, dѵпъ кѵм ерá овічеі́ѵл веакѵрілор ачеллора. Локѵіторіі лі трімісеръ лѵі лѵ лок de ръспѵнс *ѵъ пáсъре, ѵп шіоарече, ѵъ броаскъ* ші *чіпчі съцеці*. Dаріѵ пештіind, кѵм съ-ші тжлкѵеаскъ шіе ачест dар, кіемѣ пе свéтнічії ші повъцѵіторіі съі лѵпреѵпъ, де'нтре карії ѵп повъцѵіторіѵ алл лѵі, *Гобріас* і-а тжлкѵіт ашіá: *„де пѵ вор сбѵра перший ка пасеріле пре'паер, сеаѵ де пѵ се вор аскѵнде ка шіоаречіі, орі де пѵ се вор арѵпкá лѵ апъ ка броашеле, еі пѵ вор скъпá де съцеціле скіші́че, чі вор фі ѵчіші кѵ шоціі.“* Еі аѵ ші штіѵт съ атъцеаскъ пе Dáріѵ, ка съ лѵтре лѵ валлеа ачеea стржмтъ, ѵпде локѵі́á Агъ-тіршіі, ші ѵпде ерá адѵпатъ тоатъ пѵтереа лор. Атѵпчі съ възіѵ́ Dáріѵ фъръ весте лѵтрецірат ші стржмторат de тоате пърціле ші оастеа са лѵ перікіѵ de а фі прънъ-діті́ъ de тот; пе'нтрѵ ачеea а ші хотържт, ка съ апѵче фѵга лѵ тжмп de поапте: Лѵтр' ачест кіп рушіпат, се ші трасе елл лѵdъръпт. Атѵпчі Агътіршіі лѵкъ апѵкаръ артеле, алѵпгжnd пе врѵшташіѵл пжпъ ла Dѵ́пъре, ѵпde Dáріѵ фъкѵсе маі пъінте ѵп пod, пе каре акѵма авіá лѵші скъпѣ віеація пієрзіжnd фоарте мѵлці de'нтр'аі съі, ші ашіá лівертатеа ші лінштеа ціъріі се рестъторнічі еаръ.

4. Цецій ші кѵ Dачії аѵ фост тот ѵп неам: еі авеаѵ тот ачеіа-ші реці, ачеea-ші релеціѵне: Dачії, de кжnd лі-се помепнеште пѵмеле лор лѵ істóрії, се аратъ тотdеаѵна ка ѵп неам фоарте вітеазіѵ ші ръсбóінік; міжлокѵл, каре прічінѵіа пѵтереа ші бърбъціеа лор, а фост траіѵл віеціеі лор челл аспрѵ, остепніторіѵ ші сжмплѵ. Еі пѵ кѵ-поштеаѵ нічі толічіѵнеа, нічі десфътареа, de каре п'аveаѵ нічі ѵъ лѵкінѵіре. Пре'п віеаца кѵ кѵ́мпът се фъ-чеаѵ останіі фоарте інімоні. Dар' ачеea че лѵсѵфлеціá маі мѵлт кѵраціѵл лор, аѵ фост кредінца ачеá таре, кѵткъ моартеа есте пѵмаі ѵъ тре́чере dела ѵп лок ла алтѵл, ші кѵм къ еі, лѵdатъ че трек de'п лѵмеа ачеаста, се лѵпре́ѵпъ кѵ Dѵмпезіѵл лор Зіѵмолсе. Ачеастъ кре-дінціъ а лор лѵтр'атжта лі лѵсѵфлеціá пе dжпніі, кжт еі терцеаѵ ла моарте кѵ атжта бѵкѵріе ші хотържре, ка ші кѵм ар порні ла ѵъ кълъторіе плъкѵтъ.

5. Зіѵмолсе фѵсесе de'п неамѵл Цезілор, ші а мерс de тжмпѵріѵ ла Гречіеа, каре ерá лѵ веакѵріле ачеллеа скáѵпѵл мѵселор ші алл лѵціеленчіѵніі; аколо а аскѵлтат елл лѵвъціѵтѵріле філософѵлѵі Пітъгора, каре трѵі кѵ 540 de анні лѵзінте de Крест. Dѵпъ че а пріміт Зіѵмолсе тоате лѵвъцѵтѵріле ачестѵі лѵціелент, трекѵ́ ла Еці-пет, ка съ лѵвеціе таіпеле попілор de аколо ші астро-моіеа саѵ къѵтареа пе стелле. Кѵ асфелі́ѵ de штіінціе прегътіт, се лѵтоарсе елл ла пáтріеа са, ѵпde с'а фъкѵт Попъ маре, лецѵіторіѵ пъчіѵніі салле, ші пророкѵл ре-целѵі ші фіindкъ пе ачелле тжмпѵрі тоате требѵіá съ фіъ акоперіте кѵ вълѵл тъінѵірії, елл лѵпшіела пе попор лѵ фелі́ѵрімі de кіпѵрі, фъкжnd съ ле стелеаскъ окії ші съ фіъ орбі ла челле каре ле фъчеá елл. Ка съ лѵтъреа-скъ пе оамені лѵ кредінціа ачеea, ка ші кѵм ар фі елл пемѵріторіѵ, се аскѵнсе лѵтр'ъъ пéштеръ, анѵме Ко-цеон, (ѵніі спѵн, къ ачеста ар фі фост лѵ валлеа Хъціе-гѵлѵі ла Грѵdіште) ѵпde петрекѵ́ треі анні лѵтреці. Тоці лѵ ціпеá de морт ші пѵтрезіт, кжnd фъръ весте еаръ-ші се арътѣ ка de'п морці лѵвіат. Елл вестí ла

локуїторі фелїурімі де пророчії, лї лпвъцїѣ съ пу се team de моарте, кучі ачеаста лї упеште ку Dumnezїъў ші лї фаче лп вечі ферічіцї. Ку ачесте лпвъцїътурі атжта вазїъ ші-а кжштігат шіе Zїъмолсе, кжт dупъ ачеea Dачії л'аў adopat, ка пе Dumnezїъул съў. Дела елл, dупъ кум ні спуне Стръбуне ші алції, с'а лпчепут овічеїул ачелла, ка реції Dачілор съ поатъ тот de-a уна dупъ воеа лор плека ші повъцїуі пе попор.

6. Dупъ че Алесandру челл Маре, реціле Мачedóніеї пела а. 333 лпвъінте de Крест, ар фі лпвінс ші лпфрікошїат пе тоате попоръле лпвечіпате, авжnd de кўцет ка съ треакъ лп Асіеа асупра Першілор, сокотї съ лпфржнгъ ші пе уneле неамурі de пре лжнгъ Dўнъре, ка пу кум ва, фіind елл dус de a касъ, ачестеа съ пъвълеаскъ лп цїъріле луї. Лнтре ачелле неамурі ера ші Трібалії, уп попор тот цётік, ръсвóїнік ші супус ла реціле Дачіеї *Сіртус* саў *Сáрміс*. Лпвінцеріле луї Алесandру ші спіретул луї de a ровї цїърі лї ераў луї Сáрміс купоскуте: ашїá dap' елл се прегъті de тжмпурїў, ка съ прімеаскъ пе dушmannул ку бървъціе. Муїеріле ші прунчії, фъкў, съ се ашїезїе лнтр'ўъ інсулъ a Dўнърії маї de-пъртатъ ануме *Пехче*, авжnd лп кўцетул съў, съ опреаскъ пе ероул ачелл не'нвінс лп кжтпул бътъії. Dap' оштіріле салле п'аў путут съ сўфъръ курацїул ші ерóіка путере a Мъчedonennілор; елле фуръ лтпръштіате ші фугъріте. Лнсу-шї Сáрміс фу сжліт съ се трагъ ла пуміта інсулъ, ші съ о áпере пе ачеea асупра пъвълірілор dушmannулуї. Алесandру хотърж ка ші інсула съ о купіndъ; пе'нтру ачеea о лнкунцїурѣ de тоате пърціле ку корѣвії. Ку алешії ръсвоїнічілор се dусе асупра луї Сарміс, черкжnd съ ісбутеаскъ лп лонтрул інсулеї; dap' Мъчedonennії фусеръ бътуцї de тоате пърціле ші невоіцї маї пе уртъ съ се департе de аколо. Атунчї Алесandру треку песте Dўнъре de'нкоаче, луѣ ла фугъ пе тоцї локуїторії ачестор цїърі ші dържмѣ лпса-шї къпітала луї Сáрміс. Ку ачест прілеж аў тръміс тоате

попоаръле de пре'н прежур солї ші дáрурі ла Алесandру, ругжndу-се de пачеа ші пріетенніеа луї. Тот атунчї веніръ солї ші dela неамул Челцілор de пе лжнгъ шареа адріáтікъ, ка съ факъ пріетенніе ку лпвінгъторїул. Dупъ че лші лмплініръ тоатъ солїеа, лї лнтревѣ Алесandру лнтре діскýрсурі пріетенешті: *„де че ле-ар фі лор маї фрікъ не иътжпш?“* сокотind кумкъ, dупъ атжтеа лпвінцері стрълучіте, вор зїче солії, *кѣ де джнсул аў фрікъ маї таре.* Dap' еї ръспýнсеръ, къ деспърціndу-ї мунцї чеї налцї ші нежмблацї пе департе de джнсул, еї de німік п'аў фрікъ, de кжт: *ка пу кум-ва сѣ казїѣ черїул не джнший:* лнтр' ачеea тотуші еї преціуеск пріетенніеа бървацілор врéднічї. Алесandру минунжndу-се de ачест спірет de лібертатеа, че лнсуфлецїá пе ачелл неам, ї-а лъсат, лнсъмнжnd атжта, кумкъ Челції сжнт бървацї сумецї.

7. Depъртжndу-се Алесandру de'н Дáчіеа, гріжа чеа de'нтжїъ a луї Сáрміс a фост, ка, ешind de'н інсулъ, съ се фолосаскъ ку тжмпул de паче, лпноind ші ръстъторнічind сателе ші орашїеле челле арсе ші пръдате de Мачedonennї. Сърмісъцетузїа (лп валлеа Хъцїегулуї) лпкъ о-а zidит de'н поў. Елл a фост реце врéднік de уп неам ашїá вітеазїў ші брав, кум ераў Dачії.

8. Dупъ моартеа луї Алесandру, тоате цїъріле купрince de джнсул фусеръ лтпърціте лнтре цеперáлії луї, купрinзїжnd фіъ-каре de'нтр'жнселе, че ї-а плъкут маї біне. Трáчіеа (саў Румíліеа de a-zї, уnde е Констънтінополул) се німерí луї Лісімак, унуї ероў вітеазїў, каре, ку путереа трупулуї съў лпвінсесе кїар ші леї. Ачеста черкжnd съ-шї лъцїаскъ domніеа, dedat a лпвінце, лпdатъ ла лпчепул a пъвъліт лп Dачіеа, сокотind къ ші a кум, ка лп зїлелле луї Алесandру, тоате попоаръле лші вор плекá кáпетеле, супуїжndу-се луї. Dap' реціле Dромічете л лнтімпінѣ ку ўъ осте біне de прінсъ ші кжштігѣ чеа маї стрълучітъ лпвінцере асупра луї. Тоате оштіріле луї фусеръ лтпръштіате ші тъїате,

та́вѣра фу прада лувінгѣторїулуї, Лісітак лусу-шї прінс шї дат лу мжна луї Дромічете. Есте вре́dнікъ de міраре, ла лутжтплареа аста, нуртареа луї Дромічете кътръ прінсул съў ші не шїервеште тот de ўъ dать dedoвадъ, куткъ Дачїї нічї лу тжтнуріле ачеллеа n'aў фост аші́а оаменї некултівацї, кум ї-аў зїугрвіт унїї скрїіторї. Дромічете прімі́ не Лісітак ку тоа тъ кувеніта чінсте, се нуртѣ кътръ джнсул прієтеннеште, лї арътѣ ку че нуціи есте елл ші нонорул съў лудестуліт, ла пофті́ ла прієтеннїе, дожъвіndу-л съ ну ка́уте а аве́ душмъннїе ку ун неам сърак, чі́ маї вжртос съ тръеаскъ лу паче, ші съ лукїеїе легътуръ de паче ші ку лицїеле́цере ку елл. Дупъ че de атжndоўе нърціле се лукїеїе легътура de паче ші de прієтеннїе, а лъсат Дромічете не Лісітак лі́вер лутру тоатъ чінстеа. Съ dешкі́dет істо́рїіле тутурор неатурілор ші съ черкъм, de вом афла́ оаре мулте асе́меннї есжтиле de і́нітъ но́вілъ ші кїар ші́ ла челле маї лутіване нъчїунї? Ші аноі съ хотжржт, de аў фост Дачїї бърварї, de n'aў фост еї ун нонор врав ші вре́dнік ка съ і се нъстрезїе номеннірea лу істо́ріеа веакурілор?

9. Ороле рецеле Дачілор скоцїжnd не аї съї асупра Бъстарнілор (ун нонор вечін) ші фіind Дачїї фугъріцї de ачештїа, елл, нъкъжіт ші лутържтат de слава лор нуртаре, ле-а порунчіт спре недеапсъ, ка, нжнъ атунчї съ фіъ бървацїї лу шїервіцїул фетеілор ші съ се кулче ку капул ла нічїоареле лор, нъпъ кжnd ну вор штерце пре'n ўъ вітежіе пата ачеаста de рушіне de'n нумеле съў. Недеапса а фост преа аспръ, de кжт съ о поатъ суфері луделунгат, ші кжnd кїемѣ Персеў, рецеле Мъчедо́ніеї, не Дачї лутротіва Романнілор, еї се оштіръ ка леїї лу ватаеа ачеаста, лувінгжnd adece орї не Романнї. Ачеаста а фост ка́уса маї de кънетє́ннїе, de с'а лупръдъчінат маї тжрзїў ура ачеа не'нпъкатъ лутре Дачї ші Романнї.

10. Дупъ сжнцероаса бътае турчеаскъ лу кжтнул нжнїї ла Оръштїе лу аннул 1479, унde турчїї нїердуръ 32,000 мїї de бървацї, dap' ші de'n Арdеленнї маї вжртос

de'n Сашї, карїї с'аў лутжтплат съ фіъ ла ловіреа чеа de'нтжїъ, ну мулцї аў ръмас, ръсво́інічїї нонтрї хотържръ съ пржнзїаскъ лу кжтнул вътъїї. Лу лок de масъ adунаръ ўъ грамадъ de трунурї моарте унул преcте алтул. Кръзїї ероі мжнкаръ ве́селї de не ачеea ші веуръ, аноі съ скуларъ съ жоаче. Еркуле алл Рутжнілор, Паул кінезїул Баннул Темішїоареї, каре кжнтїгасе лувінцереа ку Boda Трънсілва́ніеї Стефанн Бъторі, анукжnd, унул de'нтре челле маї марї трунурї de турк ку dінцїї, жукѣ ку ачелла лутрецїур лутрарнат кум ера́.

11. Цїорцїў Дожа, Съкуїў de'n Дълнок, кънетє́ннїеа ръвелілор лу Унга́ріеа ла аннул 1514, дупъ мултъ вънсаре de сжнце ну лувінс ші прінс de Boda Трънсілва́ніеї, Іоann Зїъпо́ліа, de'нпреунъ ку чеї маї de фрунте аї луї кунсоцї, карїї аў требуїт съ моарь лутр'ун кін лугроziторїў. Патру-зїечї de ръвелї фусеръ цінуцї флътжnzї лу тжтн de 14 зілле; de'нтр'ачештїа ноўе суферіръ лунфрікопїата провъ, чеїалалцї аў муріт. Дупъ ачеаста Дожа фу нус лутр'ун трон de фїер лунфїервжнтат, ку ўъ кокороанъ de фїер арзїжnd лу кап, ші ку ун счептру тот лунфїервжнтат лу мжнъ, еаръ чеї ноўе асе́меннї умбрелор, скоші фіind de'n те́мніцъ, лі се порунчі́ съ мжнче de'n карнеа челуї кінуїт. Шїесе de'нтр'жнші фъкуръ ачеаста, ші аші́а лушї довжndіръ вісацїа; еаръ чеїалалцї треї, а кърор фіре ку мулт маї таре се лугрозїа́ de асе́меннеа неоменіре, лудатъ фусеръ тъїацї лу букъцї. Кръzimеа луї Дожа лутр'ачест кін есте ку анеvое а о крede. Нжнъ ла чеа маї денре уртъ а са ръсуфларе ну с'а аузїт вре ун сусніи саў вре ўъ къіре de'n гура луї. Сжнгур атунчї, кжnd подеа́ прієтеннїї съї чеї лешінацї de фоаме din трунул луї, зїчеа́; *кжнї ат хрѣнніш еў*, ну прієтеннї. Афаръ de ачеаста ла порунка луї Зїъпо́лїа сфъшіа́ ніште цїганнї не мінуте карне de'n трунул луї ку клеште арсе de фїер. Дупъ че непорочітул лутре асфелїў de кінуірї грозїаве шї-ар фі дат суфлетул, фу тъїат лу патру букъцї, каре аноі фусеръ спжnzїурате ла Буda, Пест, Алба-

регалъ ші Орádіеа-маре спре есѫмплу ѧнгроzіторіў пе'нтру ръбелї.

12. Гъспар Бе́кешіў ера́ стрѫмторат ла аннул 1573 ѧн четъцїуеа дела Фъгъраші́ў пре'н Цїорцїў Банфі de Ложонцїў, de'n ка́усъ, къ елл се ѧмпротівїа́ луї Стефанн Бъторі, пе каре Ста́туріле Цїърії ѧл нумісеръ de прінчіпе алл Трънсілва́ннієї. De'n ачеаста нумаї віклешїугул ї-а дат луї скъпаре; къчї ѧртр'ўъ zі негуроасъ порунчі ка съ се факъ de ўъ парте а четъцїуії лартъ маре ку domеле, ка ші кум ар вре́ елл съ пъвълеаскъ афаръ пе аколо. Пе кѫнд протівнічії гръбіръ ку тоції ѧнтр'аколо, Бе́кешїў deскізїѫнд поарта пе de алтъ парте, петрекут de ун Румѫн, о-а луат ла фугъ кълъреште пе Олт ѧн сус, ші ашїа́ а скъпат ку че а авут маї скумп, ші а путут съ дукъ ку сіне. Спре маї маре сегурѫнцїъ фъкусе ка съ батъ поткоавеле ѧнтоарсе пе копіта каллулуї. Нумаї дунъ кѫте-ва зілле, кѫнд с'а дат четъцїуеа, купоскуръ ку тоції, кумкъ па́сереа пъзітъ ну се афлъ нікъірї.

13. Андреїў Бъторі, кърдинал ші прінчіпе алл Трънсілва́ннієї, дунъ непорочіта бътае de ла Сібіїў асупра луї Міхаїў Вітеазїул, прінчіпеле Цїърії румѫнештї, фу сіліт ку пуцінї кредінчїошї аї съї съ-шї ка́уте скъпареа ѧн фугъ, ші дунъ мулте пъказїурї, ажунсе пѫнъ ла Сѫнтома ѧн ска́унул Чікулуї ла ма́рцїніле Молдовеї, унде сокотїа́ къ-шї ва путé афла́ мѫнтуінцїа. Дар' елл ші аічї фу прінгоніт, къчї Въсіліў Ердег съкуїул а пъръліт песте дѫнсул ку кѫцї-ва цїъраннї, карії, дунъ че ар фі тъїат ші ѧшпръштіат пе купсоції луї чеї пуцінї, ла'ў луат претутіndennї ла фугъ, ашїа́кѫт абїа́ а путут съ скапе ку натру de аї съї пѫнъ ла Нъшколат. Аічї ун бїет de пъсторіў ї-а дат съ беа зїър обосітул фугъріт, адукѫndу-ї шї апъ, пе'нтру кареа Бъторі ї-а чіпстіт ун га́лбенн. Ѧнтр'ачеea пѫнъ кѫнд непорочітул прінчіпе се ръzімасе de ун копачїў, ка съ-шї ѧннoеаскъ путеріле ку ун comn скурт, еар' кредінчїосул съў Ніколаїў Міко ѧл пъзїа́, шпіонії луї Въсіліў Ердег сіліръ пе пъсторїул съ-ї дукъ ѧн урма прінчіпелуї, не каре шї афлѫndу-л маї ѧнтѫїў учісеръ пе Міко тірънпеште фоарте, къчї авѫnd піште сѣбії точіте ші руцінoасе, кінуindу-л ѧndелунгат, маї пе уртъ лі дъдў елл ѧнсу-шї са́біеа са, zікѫnd кътръ унул dентр'ѫншії: *„шїербеште-ше ку ачеаста са́біе ѧтирошіва теа, ну тъ кінзі ку арта ша чеа бъшъчіша фъкѫndу-ті panne фъръ шреабъ.“* Пѫнъ атунчї Въсіліў Ердег ку алцї треї Съкуї с'а арункат асупра прінчіпелуї, каре акум се трезіce de'n comn. Десперареа ѧї дъдў нутереа de ероў, дар' ку маї мулцї тот ну путеа́ съ цїїъ, пекѫnd Въсіліў Ердег арункѫnd ѧнтр'ѫнсул ку ўъ съкуре, ї-а фъкут ўъ pannъ ашїа́ de адѫнкъ ла окїул челл стѫнг, ѧнкѫт къzїѫnd жос нумаї кѫт а маї суспінат ўъдатъ. Пѫнъ кѫnd маї ръсуфла́ ѧнкъ прінчіпеле, неоаменії ачештїа ѧї тъїаръ децетул челл мік, ка съ поатъ анука́ ун інелл de diamant, не каре ну-л путеа́ скоате de кѫт нумаї ку остеннеалъ. Дунъ ачеаста ї-аў тъїат капул, лъсѫnd трупул голл de тот ферелор сълба́тече de храннъ. Капул челл тъїат л'а адус Ердег ла Міхаїў Водъ ѧн Българад, кареле възїѫndу-л а zіс ку ўъ мішкаре de'n лъунтру: *„О! съраче поаъ! съраче поаъ!“* Міхаїў Вітеазїул порунчі ку деосъвітъ сѫтціре de оменіре съ адукъ ла Българад трупул учісулуї прінчіпе ўъдініоаръ алл душманнулуї съў, унде ѧмпреунѫndу-ї капул ку ачелла-шї, ї-а фъкут ѧнгропъчіune бре́dнікъ de ун прінчіпе, аструкѫndу-л ѧн кріпта вісерічеї челлеї маї мічї.

14. Міхаїў Вітазул прінчіпеле Румѫнілор ші гуверпъторіў алл Трънсілва́ннієї ла а. 1600 пре тѫмпул domнінцїеї ѧмпъратулуї Рудолф II. ну мулт дунъ ѧнтѫмплареа спусъ маї сус, фу пърташїў трістеї сорцї а луї Андреїў Бъторі, каре се беде а о фі пресѫмціт ла прівіреа капулуї ачеллуїа-шї. Пе'нтру къ Цїорцїў Баста ітъліann, ші комѫndѫnte алл луї Рудолф, фіind ѧнтържатат асупра луї Міхаїў, къчї ачеста, купрінзїѫnd Трънсілва́ннієа, авеа́ de гѫnd съ domнеаскъ ѧнтр'ѫнса фъръ съ реа а шті de порунчіле луї Рудолф, л'а ѧншїълат суб

кіи de ѧпъчїуіре пріетенеаскъ, ка Міхаїў съ-шї de-пъртезїе оштіріле салле de'n кѫтпул Турdеї, унde фу-сесе та́вереле атѫndурора, ші съ рътѫїъ фъръ гріжа́ ку кортул съў ѧн міжлокул та́вереї луї Баста. De ўъ dатъ ѧмпресоаръ кортул луї Міхаїў 300 de фечїорї алешї, еар' повъцуіторїул ун Їаков Борі, каре ѧнтрѫnd ѧн лонтру, унde ера́ Міхаїў нумаї ку дої новілї, ѧї стрігъ: туештї ров; атунчї съріnd Міхаїў ку мѫніе ісбѫndітоарїъ, ѧнчепу съ се а́пере, dар' dупъ че пъвъліръ ѧн корт шї маї мулцї, елл фу арупкат ку ўъ бардъ ла пътѫнт, тъїѫndу-і-се капул ші мѫна стѫвгъ. Солдацїї фъкуръ бървъріеску капул луї Міхаїў, кънї тъїѫnd капул ла ун калл морт, че зъчеа́ апроапе de корт, рѫdікаръ стѫрвул ачеллуїа пуїѫnd капул луї Міхаїў ла dѫнсул. Трупул луї Міхаїў жл desбръкаръ голл ші тъвъліndу-л ѧн тіпъ, а треїа zі л'аў ѧнгропат ла порупка луї Баста. Асфелїў се стіnce de'n луме ачест ероў, de каре тоцї істо́річїї маї бунї ші нежнтересацї ну пот съ скріъ фъръ ла́удъ, ші ла каре Букурештенїї сѫнт гата съ-ї рідіче ѧн zіўа de астъ-zї ун монумѫнт вре́dнік de стръбунул лор.

§. 113.

Лїтба рѫтѫпеаскъ ѧн VI. сѫшъ.

(De'n „Фоаеа Пе'нтру minте.„ ете.)

Куткъ ѧн сута а VI., не ла мунтеле Емулуї с'ар фі ворбіт лїтба рѫтѫпеаскъ, аратъ ўъ ѧнтѫмпларе, че о скріе істо́рікул греческ Теофанн ѧн сроногръфіеа са ѧн а 5-ле анн алл ѧмпъратулуї Мъурі́цїў. (Фаца 173 ediціеа dела Вене́цїеа). Адекъ: Аварії нътрунzїѫnd афунd ѧн ѧмпъръцїеа Romannілор dela ръсъріт, dупъ че аў ѧнвінс, ші аў прінс пе Дука Кастул, аў ажунс пѫнъ ла zідул челл маре de'n коаче de Констънтінополе. Комецціол ѧнтру ачеea de'мпреунъ ку Мъртін, ку патру мії de осташі алешї, с'а цінут ѧнтре мунцї, ші, ѧнцїелегѫnd, къ Аварії, фіind ѧнпръштіацї пре'n Трачіеа, ар фі пегата ла бътае, а воіт а пъвълї асупръ-лї фъръ весте, че то́тушї ну с'а сфетіт; къ къзїѫnd са́рчіна de пе ун кътѫр, оаре-чіне а стрігат кътръ челл че dучеа́ кътѫрул: *„шоарпъ! шоарпъ! фрашре!“ ші ачестеа ле-а стрігат ѧн лїтба ла́шріе.“* Dукъторїул кътѫрулуї ну а ауzіт; dаръ осташії, сокотіnd, къ сѫнт ѧнкунцїурацї de протівнічї, аў прінс фуга, стрігѫnd: *„шоарпъ! шоарпъ!“* Ачесте кувінте сѫнт рутѫпештї, ші dукъторїул кътѫрулуї фу кїемат ѧndъръпт, съ-шї їае са́рчіпеле пікате, ка кум аї zіче: *„ѧшоарпъ, ѧшоарпъ фраше!“* ѧнсъ осташії аў сокотіт, къ ѧї кїамъ не dѫнпії ѧndъръпт. Ачеастъ ѧнтѫмпларе аратъ, къ ѧн zіллеле ѧмпъратулуї Мъурі́цїў аў грѫіт не ла мунтеле Емулуї локуіторії рутѫпеште, ші къ осташії луї Комецціол аў ворбіт лїтва ачеаста. Нічї се поате zіче, къ ачештїа аў фост осташї славї, пе'нтру къ са'ў спъріат ашїа́ курѫnd; къ ѧнсу-шї Теофанн zіче, къ ачештїа аў фост чеї маї алешї de'n тоатъ оастеа; ѧнсъ фіind нумаї патру мії, лесне с'аў нутут спъріеа́.

§. 114.

Іѫбіреа де ла́шріе.

(De'n „Фоаеа пе'нтръ minte“ ете.)

1. Тоцї оаменїї сѫнт ѧн сіне ўъ deосъбітъ порніре de а їубі́ цїара, ѧн каре с'аў нъскут ші аў крескут. Ачест фелїў de їубіре, каре есте атѫт de нътуралъ ѧн ініма фіъ-кърулуї ом, ка шї їубіре de татъ ші de мутъ, се нумеште *їѫбіреа де ла́шріе* саў *нъшріошіст.*

2. Ку тоате къ орї-каре ом а требуіт съ се паскъ ші съ креаскъ унde-ва; то́тушї їубіреа de па́тріе ну есте

de ѹъ потрівъ ла тоцї; чі ла унії оаменї се афлъ ѧн град маї маре, ла алції ѧн маї мік.

3. Черчетѫnd кáуса, ачестеї їувірї, ку каре тоцї оаменії маї мулт саѹ маї пуцін сѫнт легацї de пáтріе саѹ цїара пáштерії ші а крештерії лор, ну се поате гъсі алта de кѫт овічїнуінцїа, ла алле кърїїа лецї сѫнт супушї тоцї de овште. Ачеастъ алтъ пътуръ ѧнтіпъреште ѧн фіъ-каре от аплекареа ші їувіреа чеа вїъ кътръ цїара са; ачеаста фаче ка каса пъріптеаскъ, локул, ціпутуч, цїара копіллърії салле съ-ї фіъ овїепте фъворіте ѧн тоатъ вієаца са. Ну нумаї локуїторїул кѫтнїілор челлор ферічіте есте легат вéчїнік de ачелле лóкурї фрумоасе, унде с'а пъскут ші а крескут; чі ші локуїторїул мунцілор се сѫмте трас de ѹъ путере непутітъ кътръ вѫрфуріле челле ѧнналте алле лóкурілор овічїнуінцїеї салле: кїар ші шїéсуріле челле ѧнтінсе ші монотоане, ші пустїіле челле стерпе ші неродітоарїе аѹ ѹъ путере мінунатъ асупра інімеї омененштї. Nime, фър' а фі гонітde соартъ, фър' а фі ѧнинс de ѧнтѫмплърї марї, саѹ трас de ѧнпрецїурърї грелле, нѹ се десліпеште ку ѧнлесніре de цїара са; ші, кѫnd есте сѫліт, ка съ о скімбе ку алта, варсъ лáкрімї дуреросе пе'нтру пъръсіреа еї, ші дуче ку сіне мії de сувенірї плъкуте пе'нтру дѫнса. Кѫnd чіне-ва се афлъ de парте de патріеа са, de кѫте орї ну се купрінде de ун dop арзїъторїѹ дунъ дѫнса! Че тресъріре de букуріе ну сѫмте, кѫnd і се ѧнфъцішїазїъ вре ун овїепт дела лóкуріле челле їувіте, ші че мішкърї дулчї ну-ї атінг інімa пѫнъ ла лáкрімї, кѫnd ѧшї ѧнкіпуеште вре ѹъ колівъ пъріптеаскъ, вре ун пъруѹ' вре ѹъ думбравъ саѹ вре ун деал де'н пáтріеа са!

4. Dар' ачест фелїѹ de їувіре de пáтріе есте нумаї ѹъ їувіре пътолóцікъ, ші н'аре ѧнкъ ѧн сіне нічї ун прецїѹ морал; ѹъ асéменне їувіре de пáтріе ну се гъсеште нумаї ла орї че оаменї, чі кїар ші ла довітоаче.

5. Їувіреа de пáтріе саѹ пътріотісмул, дунъ кум ѧл прівім ної аічї, есте че-ва маї налт, че-ва маї врéднік

de пътура моралъ а омулуї; есте ун сѫмцїъмѫнт нóвіл, каре стъ ѧнтр'ѹъ аплекаре стътóрнікъ de а воі тот віпеле копчетъцїеннілор, ку карії тръеште чіне-ва ѧнпреунъ ѧн соціетате, ші ѧнтр'ѹъ невоінцїъ непрекурматъ de а лі фаче, de а лі пъстрá ші de а лі ѧнмулцї ферічіреа лор. Нумаї ачест фелїѹ de їувіре de пáтріе есте сѫнгур пътріотісм омеческ саѹ морал.

6. Ачест фелїѹ de пътріотісм ну стъ нумаї ѧн аплекареа de а їувї чіне-ва ѹъ цїаръ пе'нтру-къ с'а ѧнтѫмплат ка съ се паскъ ші съ тръеаскъ ѧнтр'ѫнса, пе'нтру-къ ѧшї аре аколо стареа ші авереа, ку каре поате тръї ѧн трѫndѹвіе фър' а се гѫndї ші а лукрá пе'нтру ферічіреа комунъ, чі се deскóпере пре'нтр'ун зїел фїервінте пе'нтру орї че віне камун алл соціетъцїї, пе'нтру ѧнстітуцїїле ші а шїъзїъмінтеле еї нуміче, пе'нтру ѧнтереселе ші тревіле еї, ші ку ун кувѫнт пе'нтру тот, че прівеште ферічіреа копчетъцїеннілор. Ѹн асéменне пътріотісм ну се чере нумаї дела четъцїеннї пъскуцї ші крескуцї ѧнтр' ачеea-шї цїаръ; чі ші дела стрїінії, карії віind de'нтр'алте пърцї, ѧнтръ ѧн трупул соціетъцїї, ші се бýкуръ de тоате фолоаселе еї. Ѧн асфелїѹ de кіп ун стрїін пътѫнтеннїт ѧнтр'ѹъ цїаръ, не каре ші-а алес'о de пáтріе, кѫnd лукреазїъ пе'нтру ферічіреа ачеллеї цїарї, кѫnd пе'нтру віпеле еї ѧшї жъртфеште путеріле ші авереа, ші кѫnd ла тѫмп de требуінцїъ ѧї дъ ші вієацїа, поате съ фіъ пътріот, ѧнтокмаї ка ші ачелла че с'а пъскут ші а крескут ѧнтр'ачеá цїаръ.

7. Dар' ку кѫт пъчїуніле фак ѧнпъінтарї кътръ чівілісъчїуне: ку атѫта пътріотісмул лор се лъмуреште, се deосебеште de ачелла, каре ѧл аѹ кїар ші довітоачеле; ші ку атѫта се фаче маї морал ші врéднік de пътура чеа нóвілъ а омулуї. Пътріотісмул пъчїунілор чівілісате, не лѫнгъ їувіреа de цїара пáштерії ші а крéштерії, не лѫнгъ їувіреа de чеї de ун неам ші de ун сѫнце ку сіне, ші не лѫнгъ їувіреа de лімба, de пъреріле, тръдъчїуніле ші овічéїуріле пъчїунале, ѧнтвръцїшїеазїъ алте овїепте

скумне. Пáтріе ѧн окії пъчїунілор чівілісате ну есте нумаї цїара ші локуїторії еї; чі адевърата пáтріе о фак ѧнстітучїунїле ші ашїъзїъмінтеле соціале, ѧнтереселе ші требіле, карї ѧнтемеазїъ ферічіреа комунъ а тутурор копчетъцїеннілор. Ші кум с'ар нуте́ деосебінъчїунеа чівілісатъ де чеа бърбаръ, ѧн прівінца пътріотісмулуї, кжнд пáтріеа еї ар фі тот ка а пъчїунії бърбаре? Омул бърбар есте легат нумаї ѧн кінфісік де пътжнтул цїърії салле ші де пъчїунеа са; омул чівілісат, не лжнгъ легътура фісікъ, маї аре ші алта моралъ ші маї нуте́рнікъ, каре ѧл леагъ де пътжнтул пáтріеї салле ші де пъчїунеа са, сжмте ъ легътуръ моралъ ші маї нуте́рнік, каре ѧл леагъ де ѧнстітучїунїле ші ашїъзїъмінтеле еї. Ші атунчї нумаї, кжнд пáтріеа се прівеште тот ъ датъ ѧн пътжнтул пáштерії ші ѧн ѧнстітучїунїле еї, сжмцїъмінтеле, че ле ѧнсуфлъ еа, се десволтеазїъ ѧн тоатъ енерцїеа лор; пе'нтру къ ку легътуріле фісіче алле цїърії се унеск легътуріле морале алле ѧнстітучїунілор еї, ші амжндоуе унїте мъреск прецїул пáтріеї, ші ѧнналцїъ їувіреа, че ѧнсуфлъ еа пе'нтру джнса. Ачеаста есте атжт де адевърат, ѧнкжт, ѧн прівінцїа пътріотісмулуї, ъ пъчїуне чівілісатъ ар пътімі де ъ потрівъ ші дакъ не пътжнтул еї ар фі сунусъ ла ѧнстітучїунї стръіне, ші дакъ с'ар дуче ѧн пътжнт стръін ка съ тръеаскъ субт ѧнстітучїунїле салле.

8. Ші ѧнтр'адевър, кжнд четъцїеаннул унуї стат ну ва фі пътрунс де ачеа ѧнкредінцаре моралъ, къ пáтріеа са есте ъ матъ комунъ, каре ѧнгріжаште пе'нтру ѧндеструлареа, порочіреа, сегуржнцїа, чінстеа ші ферічіреа фіъ-кърунїа, се апринде де ъ їувіре ѧнфокатъ пе'нтру джнса; ideea жъртфірії пътрунде ѧн суфлетул луї, ші пътріотісмул фачеминунї. Сжмцїъмжнтул ачеста се фаче кундукъторїъ алл ѧнтереселор публіче ші прівате ші алл тутурор лукрурілор четъцїаннілор; ші пътріотісмул ну нумаї къ елл сжнгур есте чеа маї де'нтжїъ вжртуте ѧн соціетате, чі елл есте ші ісвор ші мутъ

алтор мулте вжртуцї, карї фак, съ ѧнфлореаскъ соціетатеа ші съ добжндеаскъ ферічіре трáїнікъ. Кжнд ѧнтр'ъ соціетате інімеле сжнт пline де ачест пътріотісм віъ: атунчї орї каре четъцїеann прівегїеазїъ пе'нтру віпеле публік, пе'нтру пъстрареа ші ѧнмулціреа луї, ка ші кїар пе'нтру віпеле касеї салле ші алл фъмілієї салле. Ѧнгріжіреа орї-кърунї четъцїеann се ѧнтінде асупра міжлоачелор, карї ѧнмулцїеск чінстеа пъчїуналь ші ферічіреа соціетъцїї ѧнтреці, ка ші асупра міжлоачелор, каріле фъвореск чінстеа ші порочіреа персональ. Ѫн пътріот ѧнтемеазїъ де'н стареа ші авереа са пъртікуларъ ашїъзїъмінте фолосітоарїе ші фундъчїунї віпефъкътоарїе пе'нтру тоатъ соціетатеа: алтул, пре'н стржнсъ пъзіре а лецїунірілор цїърії ші пре'н чінстіреа ѧнстітучїунілор еї, ѧнсуфлъ курацїъ ші зїел ѧн інима фіе-кърунїа, спре а-ші ѧмплінї орї-че дъторїе соціалъ. Ѧн комун тоцї се пътрунд де ун зїел віъ де а ѧнтоарче соціетъцїї ку добжндъ фáчеріле де віне, че ле прімеск еї дела джнса. De'нтре тоате ѧнсъ пътріотул челл бун, декїържнду-се душманн алл орї кърунї абус, каре вáтъмъ соціетатеа, се ѧмпротівеште корупчїунїї ші деморълісъчїунїї ку ъ вітежїе чівілъ, каре се асемъннъ ку орї-каре вітежїе мілітаръ. Dar' пътріотісмул нічї ъ датъ ну се аратъ ѧн тоатъ мъріреа са, ка ѧн тжмпуріле де перікїе марї, каріле апрінд спіретул орї-кърунї четацїеann, ка ші кжнд ї-ар амерінцá вътъмареа кїар а ферічірії персонале. Атунчї орї-каре четъцїеann се скоалъ ѧмпротіва душманнулуї, каре калкъ хотарълe пáтріеї салле ші вáтъмъ чінстеа пъчїуналь, ші мерде асупръ-ї ку ачеа хотържре ші ку ачелл ѧнтусіаст, ка ші ѧнпротіва тжлхарїулуї, каре пътрунде ѧн каса са ші спуркъ челле сфінте алле еї. Атунчї унїї пе'нтру мжнтуіреа копчетъцїеннілор, дореск ку ѧн фокаре чінстеа де а мурі ѧн кжмпул бътъліеї пе'нтру пáтріе, еар алцїї ку букурїе жъртфеск стареа, сжнътатеа ші орї-че порочіре ші плъчере а віецїеї пе'нтру мжнтуіреа еї. Нічї ъ остенеалъ ну се сокотеште атжт де греа

ші нічі ун перікіў атжт de маре, ка съ ну-л прітескъ ку букуріе, съ ну-л суфъръ ку мулцїъміре ші съ ну-л ѧнвінгъ ку вітежіе. Асéменнї четъцїеннї, пътрунші de ун нувіл пътріотісм, даў ші жъртфеск тот пе'нтру пáтріе, пе'нтру-къ еї сжнт ѧнкредінцїацї, къ тот че аў, dela пáтріе аў; ші къ еї ну дъруеск патріеї, чі плътеск ўъ дъторіе кътръ джнса, ші ачеаста есте уна din челле маї de'нтжіе дъторіе.

9. Дешкізїжnd істóріеа, афлъм, къ стáтурї мічі ші нежнсъмнате, ѧн карї аў domніт пътріотісм ші сжнцїў комун, аў десфъшїурат ѧнтжмнурї de перікїў ун курацїў ші ўъ нутере, каре не фак, съ не міръм! не кжnd статурї марї ші de алтмінтре нутéрніче, ѧн карї ачелле вжртуцї чівіле аў ліпсіт dela чеа маї маре парте а четъцїеннілор, аў арътат ѧн асéменнї ѧмнрцїурурї ўъ слъвічїуне фоарте маре. Спре а нуте́ прецїуі пътріотісмул dунъ вреднічіе, съ аскултъм шí, че zice Русó ѧн контрантул соціал: *„Пътріотітъл а продус ашжш де тълте фаште петурітоарїе, ѧнкжш стрълучіреа лор ѧнтóпекъ слаба поастръ ведере; ші ашїá де тълцї барбацї марї, ѧнкжш вжртуціле лор челле векїе ѧнтрун веак еуістік, се пар а фі фабуле. Ку тоате ачесте, ну требуїе съ се тіре чіне-ва: кучї, ші челле маї ѧнкжнтъторїе сжтцїрї алле інітілор челлор тіпере се сокотеск де вісе ѧнпъінтеа ачеллора, че ну ле-аў черкат, асéменне ші десире ўъбіреа де пáрте, каре де ўъ сутъ де орї есте маї віў ші маї дулче пе'нтру четъцїеаннул ѧнсуфлецїт де спірітул пътріотік, декжш ўъбіреа сжтцїкалъ де алте лукрурї, ну поате чіне-ва съ-шї фак ідее, декжш кжnd о сжтте ѧнсу-шї.“*

10. Dар' пътріотісмул, dела енерцїеа, че о dъ четъцїеннілор, ші dела ѧнтусіаснул, че лі-л ѧнсуфлъ, поате фоарте лесне съ треакъ ѧн фъвътісм, ші съ се факъ ун фок дърънжнъторїў ші нустіїторїў пе'нтру віпеле публік алл соціетъцїї dакъ ну ва фі ѧнфржнат тот de-a уна de лецеа моралъ а дрептъцїї ші а отенірії. Ферічіреа пáтріеї сокотіndу-се de челл маї ѧнналт бун. че дорескоаменії съ добжndеаскъ, лукръріле лор пот фі асфелїў de deосебіте, dунъ кум сжнт de deосебіте шí ideiле лор чешї фак пе'нтру пáтріе, пе'нтру віпеле публік ші пе'нтру міжлоачеле de а-л добжndí. De аічї урмеазїъ, ка мулте кріте съ се їа дрепт вжртуцї; dунъ кум се ва пъре́ унора, къ вжртуціле вáтъмъ пáтріеа, ші алтора къ крімете о фолосеск. De комун пътріотісмул, несунус лецїї морале, ну есте алт че-ва, декжт ун еуісм ценерал, ші adece орї поате съ се префакъ ѧнтр'ўъ мжndріе нъчїунал deшїартъ ші вътъмътоарїъ, ші ѧнтр'ўъ уръ ші dушмъннїе ѧнпротіва алтор нъчїунї, ші поате аве́ урмърї дърънъвътоарїе пе'нтру пáтріе. Dар' кжnd есте спріцїніт ші кжрмуіт тот de-a уна de лецеа моралъ а дрептъцїї ші а отенірії, се поате унí шí ку адевъратул костополітісм; пе'нтру-къ ѧннъінтеа унуї асéменне пътріотісм, тоате міжлоачеле недрепте спре добжndіреа скóпурілор салле, с'ар сокотí неморале ші ѧнпротіва мінцїї сжнътоасе.

11. Къръінтерїул de къпетéннie алл пътріотісмулуї челлуї адевърат есте не ѧнтересул; ші, челл че воеште съ-л кунoаскъ ѧнтру тоатъ куръцїнéніеа луї, трéбуїе съ-л кáуте dунъ ачеаста ѧнсуннїетате. Спре а ну-л аместекá ку вжртуцї мінчїунoасе, лужndу-ле не ачестеа ѧн лок de пътріотісм, трéбуїе съ-л deосебеаскъ чіне-ва de пáтімї ші аплекърї прівате, карї adece орї се їаў дрепт фолос ші віне публік; dар' маї ку deосебіре требуїе съ-л лътуреаскъ de ѧнтересул пъртікулар ші de еуісм, каре есте чїума віпелуї публік ші мортжнтул пътріотісмулуї. Еуісмул есте ун стрігоїў, каре ѧшї хрънпеште віеацїа ку віеацїа алтора. Пе'нтру ка оменії съ поатъ ажунце ла алеа десъвжршіре моралъ de нежнтерес ші съ-шї їубеаскъ пáтріеа, пе'нтру джnca нумаї трéбуїе съ ажунгъ маї ѧнтжїў ла ачеá ѧнкредінцїаре ѧнтемееатъ, къ пáтріеа есте ўъ соціетате, каре áнъръ ші окротепте тоате ну-

теріле лнцїелесуале ші морале алле четъцїеннілор, ші къ еа есте ўъ мутъ комунъ, каре фаче ші спріцїепште віпеле ші ферічіреа фіъ-кърўї четъцїеапп лп парте. Нумаї атунчї, кжпd четъцїеннїї вор фі пътрунші de ачеастъ лпкредінцїаре, вор фі гата тот de-a уна de'п аплекаре ші de'п дъторіе а-шї жъртфі лптересул лор пътрікулар пе'нтру віпеле комун; нумаї атунчї соцїетатеа чівілъ, аї къріїа еї сжнт мъдуларї, о вор їуві маї мулт de кжт кїар пе сіне лпші-шї, ші нумаї атунчї пътріотісмул лор ва пурта къръптерїул нежнтересулуї. Лнтр'алт кіп кум ар путé чіне-ва чере dela ун ом, ка съ-шї жъртфеаскъ тот пе'нтру пáтріе, кжпd еа ну ар фі dекжт ўъ adунаре de оамені цінуцї ку сжла ла ун лок; кжпd пърутеле фолоасе, челе дъ еа, ар фі моштеннірea нумаї а унор оамені, ші кжпd отул п'ар авé неміка лнтр'жнса, пе'нтру каре съ о їубеаскъ?

§. 115.

Ўпеле лнсъмнжнцїе десире алл II-ле рецетжнт румжн мърцїпеапп де'п Ардеал.

(De'п Фоаеа пе'нтру minte.)

1. Лп аннул 1830 еші ла Орádiea-маре ўъ къртічікъ, лнтітулатъ: „Поемáкіон despre алл II-ле рецетжнт румжн мърцїпеапп de'п Ардеал, суб Кърол бъроп Енцїенберг *)“ лп лімба лътінъ. Поема фу de маї пъінте кумпусъ de контеле Сілвіў Тъпполі лп опоареа ші лáуда презісулуї колонелл, пре'п а кърўїа непрецетатъ сжргуінцїъ се лнфіінцїасе планнул нетурітоарїеї лмпъртесе М. Терésiea, прекум ші лп опоареа рецетжнтулуї, каре лп скурт тжмп дъдўчеа маї ведератъ довадъ а вітежіеї румжнілор. Преа врédнікул автор (стръмутат ла нетурірe) къпътъ пре'п ачеастъ поетъ челл маї бун прілеж спре а-шї фаче обсърбъчїуніле салле, ку скоп de a маї лплеснї четіторілор лнцїелесул.

2. De'п кáусъ дар', къ ачеастъ преа лп тересантъ къртічікъ есте кумпусъ лп лімба лътінъ, ші ну поате фі кунoскутъ тутурор кумпътріоцілор румжнї, ку атжта маї пуцїн челлор de'п прінчіпателе вечіне, despre алтъ парте фіind віне лпкредінцїат, кумкъ пуцїпеле есжмпларїе, карї с'аў трімiс пе ічї пе колеá п'аў путут стръвате лп тоате ўнгїуріле румжнімії, пе унде бунеле поастре фої публіче аў лптрат, афлжнду-мъ de-ўъ дать шї лндъторат, а фаче маї мултора кунoскут еroісмул кумпътріоцілор меї: am сокотіт, къ ну воїў фаче лукру неплъкут, dакъ de'п унеле обсърбъчїунї воі, кулеце нумаї ачеea, че поате фі пе'нтру noї маї лнтересъцїв.

3. De'п обсърбъчїунеа I. петрекжпd унеле, — атінг лнтрареа пъчїунїї унгурештї лп Ардеал. Ачеаста с'а лнтжмплат лп веакул алл IX, пекжпd Дъчіеа румжнъ de маї пъінте, кредінчїоасъ лмпъраціпор ръсърітулуї, ерá неміжлочіт сунусъ прінчіпілор съї, карії ерá: *Менуторъш* лп Мърмáціеа, *Глáдіў* лп Бънат ші *Цéліў* лп Ардеал, кареле авеá локуїторї *Румжнї* ші *Славі*. Ръмїъдінцїа прінчїпелуї Цéліў лп каструл Цілъў, че пжнъ астъ-зї се нумеште, ашїá ерá лнтре апеле Кънушїў ші Сóмешїў. Лнтр'ачест тжмп, пела аннул dela крест 894. Арпад, дучеле Ўнгурілор, лшї лъцїсе domнінцїа са пре'п маї мулте пърцї алле Ўнгáріеї, еар' маї лп уртъ фъкў претінсіуне ші ла domнірea луї Монуморът, а кърўїа парте маре, пжнъ ла поарта Мезїешінъ, непутжнду-і-се нуне despre луллъ лмпротівіре, о аў ші купрінс'о. — De аічї Тухут, ун дуче унгуреск, черў вое ші путере dela Арпад, ка пе'нтру сіне ші уртъторії съї съ-шї супуїъ цїара вечінъ ултра-сілваннъ (Трънсілвáнніеа поастръ), пе каре ка съ о кжштіце, трътісе спіонї ку скоп, ка съ се лнку-

*) De'п ачеастъ карте се афлъ ун есжмпларїў ші лп віблїотека цїмпъсіаштілор румжнї de'п Черпъуцї, дърсіт de офічіарїўл прімарїў: Цїорцїў Поп.

поштіінцїезїе despre вынътатеа пътжнтулуї ші despre стареа локуїторілор луї.

4. Ръпортул прімїт се потрівїа фоарте ку нестжмпърята луї сете de a купринде ачеастъ цїаръ богатъ ші дзїъстрътъ ку локуїторї атжт de пачнічї, кжт ші мунчїторї. Дечї Тухут дшї треку остъшімеа песте пъдурї ші о ашїъзїѣ ла ржул Алмашїў. Тръпсілванніеа ера атунчї пропрієтатеа Румжнілор. Дучеле Румжнілор Целїў, аузіnd de пъвъліреа луї Тухут, петрекжndу-ї пре'n мінте de ўъ дптжмпларе ашїа фъръ de весте, ку оастеа, кжтъ путу кулеце дп прінъ, дї ешї дпнъінте, ку спержнцїъ de a-л опрі ші ръпъса, дпсъ Тухут дп дестулл de шірет, маї пъінте de ібіреа зїорілор, дшпърціndу-шї оастеа, ўъ парте о треку песте апъ, ка съ стржмтореаскъ пе Румжнї ші de'n doc, ку каре дпшїълъчїуне... Целїў фіind атъкат de'n фацїъ ші de'n doc, фу невоіт а луа фуга ші прігонїт їуте de солдацїї луї Тухут, къзїу лоруші жъртфъ лжнгъ ржул Кънушїў. — Атунчї локуїторії пътжнтенї, Румжнії ші Славії, възїжnd моартеа domнулуї съў, de дпса-шї а са вое, ші-аў алес шіе-шї domn пре Тухут, къруїа ї-аў ші журат кредінцїъ ла Ешкулеў *), ші de'n зїўа ачеea локул ачелла се путеште Ешкулеў, пе'нтру къ аколо аў журат.

5. De ачі се bede, куткъ Тръпсілванніеа, дупъ къдереа прінчіпелуї румжнеск Целїў, с'а дат de кътръ Румжнї пре'n дппъчїуіреа дпкїееатъ дп domнінцїа луї Тухут, саў че ва съ зїкъ, локуїторії джnd мжна de'n сжнгуръ а са воінцїъ ші-аў алес шіе-шї domn пе Тухут, къруїа ї-аў ші журат кредінцїъ? кънї попоаръле дпвінсе ку арме ші арупкате суб жугул супўперії, п'аў путере а да мжна, ші de дпса-шї а са вое а-шї алеце шіе-шї domn; съ пу тре́чет ку ведереа пра́птіка унгуреаскъ de пе ачелле тжмпурї, дптру пріетенеаскъ дмбръцїшїаре а попоаръло́р, нічї фъръ дптерес, пе'нтру къ de n'ар фі авут еї спріжінірї дп пътжнтенії, ку карії маї пъінте се дпсоціръ, ші-шї жураръ ла олалтъ кредінцїъ, п'ар фі путут нічї ўъ датъ опрі сгомотоаселе пъвълірї алле душманнілор ва нічї дп міжлокул дпвінцїлор п'ар фі путут фі секурї, de оаръ че еї пумаї ла арме фіind deпрінцї, пу-шї путеаў кжнтіга́ челле de лінсъ спре цїнереа віецїеї, дар' ка съ се невоеаскъ а-шї дндъторá ку de a дінсул попоръле кжнтігатулуї пътжнт, каре лукру пу с'а путут фаче декжт пре'n ўъ дпсоціре; пе'нтру къ лібертатеа пїердутъ, de обиште паште ші хръпенте ўъ вътъмаре, каре, джndу-і-се прілеж, чеаркъ а-шї ръсвуна́, че дпцїеленцїї скрїіторї, прекум Аноніму́л, ва ші дпса-шї ку́рцереа лу́крурілор ші дптжмплъріле лор de'n дестулл адевереск.

6. Съ тре́чет ла дптемеареа рецетжнтулуї румжнеск недестру de ма́рціне. Мареа дмпъръteасъ М. Тере́сіеа, дпкуркатъ фіind дп ръсвоїў пе'нтру сжнчїунеа пръгма́тікъ ку претендінцїї съї, а афлат de біне а-шї дптърі хотаръле монърчїеї салле, ку міліціе ста́въръ, ші ачеаста маї вжртос de кътръ Турчї, недумеріцїї душманнї аї пумелуї крештін. Дп уртаре, дупъ дптемеїареа міліціеї de ма́рціне дп хотаръле Дълма́ціеї, Кроа́ціеї, Слъво́ніеї ші a Бъннатулуї, с'а апукат ші de прінчіпатул нострy, съ-л дпкунцїуре, ку осташі мърціненї, спре дптъріреа ръсърітулуї de кътръ провінцїеле турчештї, а пус ла аннул 1763 дп печїоаре рецетжнтул I. съкуеск ші дп аннул уртъторїў алл II.

7. Тот пе ачесте тжмпурї хотържсе дмпъръціеа, ка de'n ръмъшіцїеле Румжнілор, вестіцілор ўъ-dinioaръ domніторї аї Дъчїеї, фъръ деосъбіре de но́білї саў лібертінї, ші пжнъ ла фіїї пре́уцілор, съ рідіче алте рецеміте, спре меазїъ-поаптеа ші меазїъ-зїўа цїъріі поастре, ш

*) Дптр'ачеастъ дппъчїуіре, denуне Тухут ўъ фъгъдзінцїъ, дндъторіndу-се, куткъ de'n осташії съї партеа чеа маї маре, се ва дптоарче de'n Арделл, ші куткъ афлата оргъніzїаре а статулуї румнеск о ва лъса́ неклътітъ. Дп 6 аннї фіъ-каре съ фіъ лібер de контрібуцїуне, джndу-се дптреітъ деспъгубіре челлор пъгубіцї.

ачеаста de'n ѧndemn, кѹткъ Рѹмѫнїї, карїї фак чеа маї маре парте а ѧмпопоръчїѹнїї трънсілвáніче, фіind de ѹъ datъ ші ѧпъскѹцїї локѹїторї аї пъмѫнтѹлѹї ѧн прівінцїа ne'nвінсеї їѹвірї de пъмѫнтѹл съѹ, ар ръснѹnde ѧн тоатъ ѧнтѫмплареа преа атъсѹрат скóпѹрілор салле: се хотърѫ ашїá dap' a оргъннá пе алл II. рецетѫнт рѹмѫнеск ѧн валлеа Podneї, каре есте хотърѫшїъ кѹ цінѹтѹріле Бѹковінеї ші алле Гъліцїеї. — Чіне nѹ bede, къ ѹн лѹкрѹ ашїá de ѧнсъмнат, ашїá маре, de ші требѹінчїос, nѹ се поате іспръві фърь кѫт de пѹцінъ греѹтате? — Ѧнтр'ачеea тоатъ греѹтатеа о рідікѣ сѫргѹінцїа ші мъестрíеа ѹнѹї колонелл *Кѣрол бѣроn де Енцїенберг,* ші рецетѫнтѹл фѹ пѹс ѧн нічїоаре. Ѧн annѹл ѹртъторїѹ, 1765, de'n acémenne ѧndémnѹрї се рідікѣ рецетѫнтѹл рѹмѫнеск, ѧнтр'ѹъ лїніе лѹнгъ dela поарта de фїер пре'n комітатѹл Хѹnedoareї, алл Бълградѹлѹї, пре'n скáѹnѹл Орѣштїеї ші алл Сібіїѹлѹї, пре'n дістрїнтѹл Фъгъраші́ѹлѹї пѫнъ ші пре'n цїара Бѫрсеї. Маї ѧнколо пре'n мїжлокѹл провінцїеї de la дістрїнтѹл четъцїї de неатръ ѧнчепѫnd пѫнъ la дістр. Фъгъраші́ѹлѹї с'аѹ формат опт ескъdроane de кълъріме рѹмѫнеаскъ, каре маї тѫрзїѹ пе la annѹл 1775, се ръdѹсе nѹmaї la патрѹ, ѧнтрѹпѫndѹ-се кѹ кълъріmea съкѹеаскъ. Ѧн annѹл 1783, хотаръле рецетѫнтѹлѹї рѹмѫнеск алл II. с'аѹ маї лъцїт пре'n ѧнтрѹпареа dominiѹлѹї Борго, хотърѫшїѹ кѹ Молdова, каре nетѹрїторїѹл ѧмпърат Іосіф II. пре'n кáмбїѹ л'а ръскѹмпърат dela фъмíліеа графілор Бетленнї, dѹnъ че ѧнсѹ-шї локѹїторії с'аѹ фост рѹгат пе'нтрѹ ачеаста, ші ашїá се іспръві проїентатѹл пърете dene мáрцїніле прінчіпатѹлѹї пострѹ.

8. Ватра (саѹ Штабѹл) рецетѫнтѹлѹї I. се хотърѫ la Орлат, орѣшїелл nѹ dенарте de Сібіїѹ, еаръ а рецетѫнтѹлѹї алл II. ѧн орашїѹл Нъсъѹd, de'мпреѹнъ кѹ префентѹріле салле. Локѹїторії рецетѫнтѹлѹї II., de вот лѹá афаръ офічіалії бъїешїáгѹрілор de'n Pódna, прекѹт ші піскарї офічіарї пенсіонацї ші орѣшїеннї nѹ преа мѹлцї, ѧн сате 44 ѧнтінсе ѧнтр'ѹъ лїніе de ла кáпътѹл комітатѹлѹї Тѹрdeї de кътръ ръсъріт ѧнчепѫnd, пѫнъ la Мъръмѹръшїѹ ѧн цїара ѹнгѹреаскъ пе мáрцїніле цїъреї сѫнт тоцї Рѹмѫнї, ва ші сателе аѹ nѹme рѹмѫнештї п. к. Ілава, Парва, Непос, Рѹмѹлії ш. ч. л.

9. De вот къѹтá la стареа солдацїлор, прекѹт ші la modѹл de a вїецїѹí, фіind къ тоатъ фъмíліеа ѧшї аре de пропріетате мошїѹцїа са, пе каре ѧн тѫмп de паче о лѹкрѹ кѹ сѫргѹінцїъ маї ажѹторѫndѹ-се ші кѹ кѹлтѹра dовітоачелор, вот bedé, кѹткъ ачеастъ мілїціе de мáрцїне нічї ѹъ datъ nѹ с'аѹ абътѹт de la кредінцїъ кътръ monaркѹл съѹ, de la стъторнічіе ші вітежіе, чі de'n контръ кѹткъ еа a dat чеа маї маре доваdъ, ші dъ пѫнъ астъ-zї, despre ачеea, къ nімік nѹ-ї ѧнсѹфлецїеште маї пѹтéрнік, декѫт їѹвіреа monaркѹлѹї съѹ ші amoареа кътръ пáтріе. С'аѹ аѹzіт кѫnd-ва, къ ачештї солдацї с'ар фі dat прінші de вѹnъ вое dѹшmannілор? с'аѹ къ, лѹѫnd фѹга, лї-ар фі ѧнторс dосѹл? ші еаръ-шї de'n кѹнтръ, ва пѹтé чіне-ва тъгъdѹí кѹткъ еї n'ар фі фост маї ѧн тот тѫмпѹл ѧн фрѹнтеа артелор? Nѹ, кѫчї лор лї-а фост сѫнтъ порѹнка, ші прімітѹл ръпорт de la ѹн офічіарїѹ (nѹmaї кѹпоскѹт de ѧмпърътеск, кѹ атѫта маї вѫртос а ѹнѹї dѹче, прінчіпс кѹ вазїъ) — лї ѧнноїá nѹтріта сѹмецїе спре а пъвълí ѧн кѹнтра dѹшmannілор *). Ачеастъ мілїціе a фост чеа de'нтѫїъ, каре, спріжінind пъвъліріле dѹшmannілор, маї гата ерá a гѹстá moартеа dѹлчеле пъхар алл вітежіеї, декѫт a лі ѧнгъdѹí кѫт de пѹцін, ка маї ѧнтѫїѹ саѹ маї тѫрзїѹ, съ-шї поатъ лѹá despre dѫnшїї dѹлчеа ісбѫndъ, аї крede, кѹткъ стръбѹнїї

*) Ѧнъінте de ачеста кѹ 18 annї афлѫndѹ-мъ кѫте ѹъ datъ ѧн мїжлокѹл мърцїennілор Podneї, авеam порочіре de a аѹzí нескарї епісódѹрї de'n вътъліеа кѹ Тѹркѹл ші кѹ Нъполеон, а кърор сѫржшіт ѧл ѧнкїеїá кѹ ѹн вїерс ѧн лімва немцїеаскъ: Freuet Euch des Lebens — weil uns Prinz Karl commandirt — Ihr marschirt! — Ші ачеаста de'n гѹріле ѹнор векзїцї вътржнї, не'нтрѹ къ челлор тїнерї с'аѹ фъкѹт de тоате зїллеле.

лор, Рѫмнії, фáурії ші ѧпъіптъторії вѫртуції остъшіештї с'ар фі ръпъскут ѧп стръпепоції съї.

10. De есте тоту-шї чіне-ва, пе каре ѧndoeала л'ар траце ла ъъ парте de ла adевърул кувінтелор ачестора, ачелла съ пу-шї прéцете а черкá ку de атъруптул ѧп modул de a трьі ші ѧп еркулічеаска сѫргуінцїъ а ачеллора-шї; пътѫнтул слаб ші ла таре парте пуціп, фъръ пе'пчетатъ сѫргуінцїъ ші фъръ мултъ сидоаре пу преа мъпнеазїъ de'n дестуллъ храпъ спре мулцїъміреа касеї, пу е ѧп старе de a путé преа лесне продуче челле требуінчїоасе пе'нтру ѧпвръкъміпте, кѫnd тоту-шї ѧп тѫмп de паче сѫнт невоіцї а-шї агонісі тоате. Ачі съ прівештї ла ѧпрумутателе сарчінї алле челлор късъторіцї, кѫnd бървації ші фетеіле ку асéменне енерціе пун тѫна пе тоате челле de лїпсъ ла економіе, се жъртфеск фъръ деосъбіре ѧп кѫтп ші а касъ спре тѫтпурія ѧпзїъстраре ку челле требуінчїоасе; аспріпеа фрігулуї, моллічїупеа кълдурії, церул попції ші зїъдуфул зїллеї нічї мъкар не сексул фетееск пу-л поате абате de ла сѫргуінцїъ; бърватул ші муїереа, фіїул ші фата de ла ціцїъ се ѧndелетніческ ку асéменнї депрíndерї, ѧпкѫт ла тѫмп de невое сексул фетееск есте преа дестóїнік de a пуртá греутъціле бървацїлор, кѫnd ачештїа сѫнт купрінші ку шіервіцїеле мілітърештї, саъ денъртації ла вре ун ръсвоїъ.

11. Ъртеазъ ка, съ атінг че-ва ші despre ѧпстітутул de ѧпвъцїътурь алл зісулуї рецетѫнт dela Nъсъуd. Ѧмпъратъл Іосіф алл II. пре'n алл съъ ѧтп. рескріпт de'n 23. Февруарїъ алл аннулуї 1782, кътръ префентура мілітъреаскъ, dѫnd de'n вепітуріле рецетѫнтулуї 6996 фл. 43¾ кр., порунчі ѧптемееареа ѧпстітутулуї, каре пу с'а прелунціт ѧndелунг, кънї не ла аннул 1784 ѧп 22. Noeмвре, скоалеле се deскісеръ ші ѧпвъцїъчеїї ку черемóнії сървъторештї се ѧптрудусеръ ѧп сѫнтул пълат алл муселор. Nумъруул сколарілор de'n ѧпстітут а фост ла ѧпчепут 50, ші ачеїа пумаї de'нтре фіїї мілітарілор

мърціпенї. Ѧпкъ ѧп урма порнірії фъкуте ла аннул 1826, пе ла 1830 с'аъ пус ѧп лукраре, ка pedукѫndу-се нумъруул ѧпвъцїъчеілор сколарї de 50 de'n рецетѫнт ла 30, съ ѧнтре ѧп ѧпстітутул de'n Nъсъуd алцї 30 de тіперї de ла рецетѫнтул I. рѫмнеск, ѧпкѫт астъ-зї нумъруул лор есте 60.

12. Ла ѧпчепут авеá ѧпстітутул нумаї доуе класе портале, еар'ла 1824 се фъкуръ патру ші de атунчї ѧпкоаче ѧпкъ маї пъінтъ пре'n ѧгріжіреа маї вѫртос a D-луї вікарїъ ші діренторїъ ч. р. алл ачеллор скоале *Іоапп Мъріапп,* пе кѫnd се оргъннаръ ші скоале дівізїунале, скоале de еарнъ пе еа тоате сателе, ва ші че-ва ѧпчéперї пе'нтру ѧпвъцїареа сурдо-мъцїлор.

13. Ѧп ѧпстітут се ѧпванїъ штіінцїеле елетѫнтарїе арітмéтіка, цеогръфіеа, стътістіка шіістóріеа, апої лімба нетцїаскъ маї ку деосъбіре, ѧпкѫт de аічї еширъ ші ес офічіарї, скріїторї ші алцї інші фоарте дестóїнічї ші фолосіторї рецетѫнтулуї, субофічіарії de'n рецетѫнтул алл доілеа ерá лъудацї ѧпкъ не ла 1789, ѧп гъзїеле de'n Віеанна, куткъ, Рѫмнї фіїнд, ар ворві нетцїеште фоарте біне, ѧпкѫт абїá ѧї купоштї de'n акцент, къ пу сѫнт нетцї.

14. Дунъ че ѧп зіса карте Поемáкіон, de'n каре фáчет ачест естрас, се ѧпшіръ ун ѧпсъмнат нумър de бървацї, карії, еннnd de'n скоалеле Nъсъудулуї. се алéсеръ мъдуларї врéднічї ѧп статул бісеріческ ші мілітъреск, апої с'ар къдé, ка ші ної съ копіъм ачі ачелле нуме. Ѧпсъ дунъ че dela еширеа кърції áдекъ de 12 аннї ѧпкоаче с'аъ маї алес ші алції мулцї, еар' алції аъ ръпосат ѧп Domnul, пе'нтру ка съ пу фáчет недрентате унора, астъ datъ ѧї ретъчет не тоцї, ку спержнцїъ къ вот авé прілеж а-ї фаче купоскуцї че-ва маї тѫрзїъ. Атѫта нумаї:

De'n скоала dela Nъсъуd аъ еший пѫнъ ла 1830, прéоцї 49; діренторї de скоале дої (Фетеа ші Істрате), ѧпвъцїъторї de портъ 3; ѧпвъцїъторї трівіалї 10: кѫп-

търецї 5; еар' офічіарї ешіръ: ун тъїор (Мъчеdon Пап); кънітаннї 9; локуціїторї прімарї 10; локуціїторї 16; стегарї 3. Афаръ de ачештїа маї ешіръ ші ес пжпъ а-zї мулцї субофічіарї ші алцї скріїторї пе ла кжпчеллъріїле рецеміптелор, тоцї Румжнї фъръ deосебіре.

15. Фанте́ле, лптжтилъріле ші бървъціїле рецетжнтулуї алл II. румжнеск сжнт скоасе лаутéнтік кїар de'n протоколул леціїнії лъуdate, каре пе скурт урмеazїъ ашїá:

I. Лп аннул 1772, каре ерá алл оптуле dela pidікареа ші лптемеаареа рецетжнтулуї алл II. D. ценерал Ралл ку прілежул візітъріі мілітърештї а ачестуї рецетжнт а афлат атжта плъчéре лптру мъеастра deпpíndepe а артілеріштілор, лп плáкуріле ші nімеріреа ла ченпру: кжт лп грабъ шí опоръ пе шїесе de'нтре еї ку medáлії de арціпт; еаръ пе лптеріталул комжndжнте D. віче колонелл Шлаун лл трътъ ла маса са.

II. Ла 1779 лп ръсвоїул боруcік, рецетжнтул ачеста фу оржndуіт ла Тропавіеа, унde суб комжnda кънітаннулуї Хълтаці ну нумаї а лпвінс ші фугъріт пе dушmannї; чí шí тáбъра лор о акупрінс'о, лпсъ фіindкъ zїъії німік ну вжnd фъръ преціїў, ші лпвіпцеріле нумаї пре'n върсаре de сжнце се пот кжштігá; аў ръмас ші de'нтре Румжнї мулцї рънніцї, унії шí оморжцї.

III. Ла 1788, кжnd се ескъ бътаеа ку Туркул, астъ бравъ леціїне нумърá 3420 de артаці, карії лп луна луї Февруарїў аў шí ешіт лп Буковіна суб комжnda D. колонелл, Хаїdendорф, de ачí нъвъліръ лп Молdова, лпнъінтжnd пжпъ лакъпітала Їашї. Ла Дурукann, Фолтіченнї Баеа, Ботошїаннї ші Ларга, мъсуржndу-шї вітежеште нутеріле ку бърбарул, шї-аў арътат стрълучіреа deосъбітеї салле вжртуцї. Асéменне аў стрълучіт ла Хжрлъў лп луна луї Жулїў, ші лп Шїептембре ла Аціїd. Ну ку маї нуціпъ лáуdъ аў спріжініт соартеа ръсвоїулуї ла 1789 ла валлеа мурії лп пасул Браннулуї ші'n Оптомгре ла Кжтнуллуг лп Румжннїеа; ла 1790 лп луна луї Маїу

не кжnd комжndжнтеле, колонеллул Бъроп а Кроá се абътеá кътръ четатеа Турп, ла Нікопол ўъ кумпáннie, лпкредінцїатъ локуціїторїулуї Шїарda, а кжштігат лп сатул Мъгуреле тоате челле de требуінціъ пе'нтру храnna оштірілор. Лп Жунїў ла четъцїуеа Цїурцїў, кжnd треї трупе de'n оштіріле лтнъръштештї ерá ку тотул лпкуцїурате de душmannї, леціїнеа румжнеаскъ а II. нъвълí лп грабъ спре ажуторїў, фъкжnd ку істеціme de міраре ўъ нътрътуръ (carté) лупгъреацїъ, ші dупъ ўъ dimікаре лпфрікошїатъ ле-а мжнтуіт ероічеште de'n не'нкуцїурата періре. Ку ачест прілеж корпоралул Іоann Вутто de'n Міжлоченнї, а скъпат пе Цвіллах de'n гїареле а 6 Турчї, de'нтре карії пе унії ї-а мъчеллъріт, пе алції ї-а ръннїт ші ї-а фугъріт, пе'нтру каре ерóікъ вжртуте, фí ші опорат ку монетъ de арціпт. Пе'нтру стрълучітеле фанте ші deосебіта вжртуте ла Цїурцїў, фусеръ преміацї стражеме́штерії, Дешпот ші Боб Дъніїл ку монете de áур; еаръ артаціі de ржnd Пáнтелеїў Холочеа ші Іоann Скрідоп de'nпреунъ ку віче-корпорарїул Dimітрїў Шїука, ку medáлії de арціпт.

16. Арътата вітежíе ші мърціала вжртуте а леціїнії ачестеїа с'а нетрекут ла нетуріре шí de повелеле віеннене de'n 13. Ноемврс 1789, карї аў лъсат віїторімії ун сътн нештерс de'n вітежíеа румжнъ пре'n урмътоарїеле кувінте: *„Нътаї де ар къиъшá рецетжнтул рътжнеск де тáрціне алл Трънсілеáннієї арілеж, де а-шї изшé арътá деаліне иробе де вжршуштеа са ръсбóїнікъ, ажнъ акута де обшше арітіштул сітбол алл рецетжнтулуї ачештїа: „вжршуштеа рътжнъ ре'nвіеашъ, л'ат афлá лпшрт ачеаштъ нъчїune адевъраш ші фъръ лпдоеалъ.“*

17. Дупъ лпкїееареа нъчії dela Сістос ла 1791 лп луна луї Аугуст с'аў лпторс ла алле салле лп Шїептембре, лпсъ авїá трекý ун ann, ші еатъ лі фу порунчіт съ порнеаскъ лпкунтра Фржнцїужілор; лп урмаре:

IV. Ла 1793 ѧн 9. Марцїѹ бътъліонѹл I. ѧшї фаче прегътіріле de порніре сѹв комѫnda D. віче-колонелл Стоїанішїа, ші се орѫndѹеште ла pin лѫнгъ оштіріле ѧтнърътештї, карї ера ашїъзїате аколо, дрепт ачееа фѹ de фацїъ ѧн ѹртътоарїеле бътъліі:

1. Ѧн 27. Аѹгѹст 1793 ѧн бътъліеа de лѫнгъ тѹнтеле Zїъберн, ѹnde кънітаннѹл Кълiann дѹнъ че кѹ кѹтпа́ннiea са а ѧndъръптат ероічеште фѹріоаселе пъвълірї алле дѹштаннѹлѹї, а къзїѹт вітежеште кѹ 12. аї съї.

2. Ѧнтр'ачелла-шї ann Шїептембре 11, 13 ші 14, ѧн валлеа Бѹdeнтал, Берар (Рѹтжн) ші Къун, ѧтвї локуціїторї прітарї шї-аѹ арътат рара са вітежіе nѹ nѹтаї ѧнтрѹ дъръпъннареа ші кѹпрїndереа ѧнтъріріло р, чі маї вжртос ѧнтрѹ реапѹкареа ші рестоарчереа тѹнѹрілор, не карї бътъліонѹл съкѹеск de'n непорочіре ле-а скъпат ѧн тжніле дѹштаннілор; не кѫnd се ѧнторчеа́ ѧн 14. Шїептембре, сѹв локуціїторїѹл Рітezїѹ кѹ 18 оташї, аѹ къзїѹт жъртфъ, еаръ кънітаннѹл Кърол Ріхтер фѹ дѹс ѧн прінсоаре кѹ 6 артацї.

3. 13. Оптомбре, не кѫnd се кѹпрінсесе вінацїѹл ваїсенбѹрцік, прітарїѹл локуціїторїѹ Грацїе кѹ волінтірії съї а кѹпрінс дъръпъпателе ѧнтъріріле ла тѹнтеле Zїъберн, Берарїѹ (рѹтжн) сѹблокуціїторї фѹ челл de'nтжїѹ кѹ вжнъторії, каре пъвълі ѧн четъцїѹеа Ваїsенбѹрг ѧн 26. Оптомбре, прім. локуц. Грацїе а гонїт не дѹштаннї de'n пъdѹреа Стръсбѹрг, еаръ флътѹрарїѹл Гъланн, рѹтжн, кѹ вжнъторії съї пъвълі асѹпра дѹштаннѹлѹї ші ѧї плътї кѹ ѹъ dъръпъннаре кѹтцлітъ, кѹ каре прілеж кънітаннѹл Монтаг ші прітарії локуціїторї ші Краї, сѹв лок. Шмідт ші флътѹрарїѹл Гъланн кѹ 95 аї съї се афлъ ръннїцї.

4. 18. Noембре ѧн пъdѹреа Краѹdервалd ла Стръсбѹрг прім. локуціїторїѹ Шїарda, кѹ ѹъ інітъ ръсътнатъ атъкѫnd не дѹштаннї, фѹ кѹ аї съї ръннїт, еар' 11 къзїѹръ вітежеште оштіndѹ-се.

5. 12. Zїечембре ѧн пъdѹреа ла Хагенаѹ ашїа́ de вітежеште с'аѹ пѹртат лецїѹнеа ачеста, ші ѧнтре чеїалалцї Берарїѹ, флътѹрарїѹл Ітѹл ші Deваї ашїа́ с'аѹ deосъбіт, кѫт Кѐртсер маї тареле префект алл оштілор n'a прецетат а лі фаче кѹпоскѹтъ ѧн пѹблік ла́ѹda.

6. . . . . ѧн 23. Маїѹ ла четатеа Шіфферштадт ла ба́тереа ші стрікареа ѧнтъріріло р кънітаннѹл Хер тцінг шї-а арътат вітежіеа de'тпреѹнъ кѹ сѹблокуціїторїѹл Поп, карії de'nпреѹнъ кѹ 135 de осташї аѹ кънътат panne, еаръ 11 къзїѹръ ѧн бътъліе.

7. Ѧн 29. Маїѹ ші 2. Жѹлїѹ ла Швігерхаїт ші Фра́їспах de'nтре тоцї а къштігат короана вітежіеї прім. лок. Шїарda кѹ волѹнтірії, гонind пре дѹштаннї de'n четатеа Фра́їспах; ачі 7 артацї къзїѹръ жертфъ, 52 фѹръ пре'n лѹнтъ ръннїцї, еаръ 2 ръннїцї ѧн прінсоаре. Флътѹрарїѹл Цїорцїѹ Іліешїѹ, каре кѹ персонала са ѧndръспіре ші не'nфржнта пресжнцїъ с'а арътат, кѹ тотѹл маї вітеазїѹ ѧнтре вжнъторї, с'а шї дърѹїт кѹ монетъ de арцїнт.

8. Ѧн 16. ші 24. Аѹгѹст ла Мѹndeнхаїм de'n ѧнтжїа шїанцїелор penanne фѹръ ръннїцї локуц. прім. Мъріпко́вічїѹ, кѹ 14 солдацї, 4 с'аѹ афлат морцї, ші 27 дѹшї ѧн прінсоаре; кѹ прілежѹл ачеста кънітаннѹл Пфа́іфер ші прім. локуц. Мъріпко́вічїѹ, аѹ кѹпрінс ѹъ тѹнічїѹне ла Манхаїм, че ера́ кѹпрінс de дѹштаннї щі не ачештїа ѧї фѹгъріръ de'nколо́ de Мѹndeнхаїм, не'nтрѹ каре ерóікъ фаптъ лі-аѹ шї тръміс дѹчеле оштілор прінчіпеле Албрехт ла́ѹdъ ѧн скріс кѹ ачеа́ декїерарe, кѹткъ дѫнсѹл nѹ nѹтаї кънітаннѹлѹї ші локуціїторїѹлѹї, тръміте сѫнгура́текъ тѹлцїъміре, чі de ѹъ datъ тѹтѹрор осташілор de'n бътъліонѹл рѹтжнеск, каре с'аѹ арътат кѹ deосебітъ вітежіе ѧнтрѹ атъкареа дѹштаннілор маї adъѹгѫnd: кѹткъ се цine ѧndъторат, пре тоцї ачестїа а-ї рекомѫndа́ ѧтнъратѹлѹї.

9. Ѧн 1. Зїечембре ла Могѹнціеа ші Тълвах ѧн 20, 22 ші 29 еаръ-шї ла Могѹнціеа ші Ха́ртберг, тот ачест бътъліон рѹтжнеск сѹв комanda віче-колонелѹлѹї Стоїъ-

nічіў, а кунрінс вітежесте de'n мжніле душманнулуі доўе лнтърірі прегътіте ку тўнурі, ші че е маі мулт, лнкъ ші тўнуріле лнпротівнічічор ле-аў луат лн стъпжніреа са, гонindу-і ла фугъ, лнтр'ачеастъ лунтъ къзіў стръжеме́штерул, Адрат, ку 5 аі съі, ші локуц. Вънавскі ку 24 фўсеръ рънніці.

10. Ла търіеа Велтех лн 20. Шіептемвре 1795 прім. локуц. Шіарда, локуц. Карп ші флътурарілуі Грат, лнпреціурації de душманні ку ўъ компа́ннie а са фіind de ўъ датъ ші деnъртації de оштіріле лнпърътешті с'аў стулс de'n мжніле душманнілор пре'n ўъ стрътеціе de ші ку пе́рдереа а 3. солдації, ші ашіа́ с'аў лнторс ла бътъліонул съў.

11. Лн 12. Оптомвре 1795 ла Гаїшіаїм, лн 10. Noемвре ла пъдуреа Бінгенвалд ші Стремвурв, лъудатул лок. Шіарда ку ўъ кумпа́ннie а са а урніт пре душманні de'n локул Вортсрот, ші і-аў фугъріт ку ўъ ловіре, 5 солдації аў къзіут, лок. Жосул ші флътурарілуі Морарілуі ку 33 de осташі аў къпътат рънні, еар' лок. Бъновскі ку 23 аў къзіут лн мжніле душманнулуі.

12. Лн 13. Noемвре ла Дрехлінгсха́ўсен лн 26. лн пъдуреа Бінгеў ші лн 30. ла Бінгеў лжнгъ ржул поў аў къзіут 5 бървації лок. Тра́ўтman ші флътурарілуі Грама аў къпътат рънні ку 37 de інші лнпреунъ: еар' лъудатул лок. Шіарда ку компа́ннiea са а фъкут калле оштілор поастре, de а трече песте ржул поў лндерептжнд постул de пазіъ de'n аріпа стжнгъ асупра штірілор лнпротівніче. Ну маі пуціпъ енерціе а арътат бътъліонул ачеста лн бътъіле дела Олемберг ші Бъхрах de'n 17. Зіечемвре.

13. Лн 1. Жу́ніў 1796, ла пъдуреа Соненвалд ші лн 20. Жу́ніў фіind оржндуіці ла Соргхаїм аў къзіут 5 бървації ші 66 с'аў рънніт, ла Оленбург ші Бъхлах, необосітул рутжн лок. Шіарда ку компа́ннiea са ші лок. Берарілуі ку піонерії, пъвъліnd ку стръшнічіе асупра душманнілор, і-аў пріговіт пжнъ ла аджнкул нопції.

14. Лн 10. ші 20. Аугуст ла Съліcвург ші Волфуг ку а́сфеліў de вжртуте с'аў лнпотрівіт недуперітулуі душманн, кжт лок. търеші́алул кжтпестру бъроnул Краі ну с'а лндоіт а лъуда́ лн скріс прекум пре офіціарі ашіа́ ші пре солдації de ржnd аі бътъліонулуі рутжнеск, арътжнду-ші мулціъміреа.

Ку тоате ачестеа ръма́серъ 41 de морці пе локул бътъліеі, 185 фуръ рънніці ші 28 къзіуці лн прінсоаре.

15. Лн 1. Шіептемвре ла Шварціенфелд, еаръ лн 3. лнтру пъінтареа ла Съліcвах, лн 10. ла Ашіафенбург лок. Берарілуі ку піонерії лн фрунтеа артелор а прінс ун нумър маре de лнтръртації дела душманні, ші de'нтр'аі поштрі с'аў рънніт нумаі 35.

16. Лн 12. ші 16. Шіептемвре ла Літвург ўъ дівісіуне а фржнт търііле ашіезіате ла Лоп, карі ле-а ші кунрінс, лнсъ аў къзіут къпітанул Раїсінгер ку 32 de солдації; еаръ віче-колонелул Стоїънічіў ку къпітанул Грет, прім. лок. Donат ші лок. Ітул de'мпреунъ ку 67 de солдації de ржnd с'аў рънніт, пе'нтру каре фаптъ маі мареле комжнджнте алл оштірілор, арчідучеле Кърол, а дат афаръ урмъторіул декрет: *De оаре че лн 16. а. к. бътъліонул рутжнеск лнтрег, с'а пъстраш ку таре віітежіе лнтрг аиърареа чешъціі Літвург, ші Стръжете́терії Ма́йер ші Коба́ліні с'аў деосебіт иесте штоці: ашіа́ ат аублаш ку калле ка естор 2 стръжете́штері съ лі-се деа́ тедаліе де арціпт.*

Арчідучеле Кърол.

Къторъ Nр. 30.

17. Лн Оптомвре ну департе de Алткірхен, прім. лок. Ленк оштіndу-се вітежеште лн контра душманнулуі фу рънніт ку 11 de аі съі.

18. 1799 лн 21. Марціў ла Фулендорф, ші лн 24. ла Ах ші Еген ну департе de Стоках, лнъінтжнд, къзіуръ 13 бървації; къпітанул Apadi с'а афлат ку 72 de осташі рънніці, Къвъліні ку 35 аі съі фу дус лн прінсоаре. Ку

ачест прілеж с'аў арътат преа вітежї къпітанул Лепк ші Швind, лок. Къбъліні, гонind пе ѧмпотрівнічї. Ѧн 25. Марціў тот ѧнтр'ачест лок с'а ѧнтжмплат алтъ бътъліе, ѧн каре лок. прім. Берарїў, сублок. Деак ші Оцескóвіх, ку 150 de іншї фуръ рънніцї.

19. Ѧн 3. Апріле ла Фрідберг ѧн 6. Noемвре ла Кокшїаїн ші Бандштал, ѧн 8. Noемвре ла Мінголтхаїм, ѧн 16. тот аколо; ѧн 1. Зїечемвре еаръ ла Кокшїаїн с'аў скімбат атáкуріле de маї мулте орї, ку пїердере а 9 іншї ші рънніреа аллор 62. Ѧн 3. Зїечемвре ла Вітлох аў къзїут 24, ші 118 с'аў рънніт.

Атжта фіъ дестулл спре а доведí бърбъціеа ші вжртутеа мілітаръ а бътъліонулуї I. de'n рецемжнтул алл II. румжн, каріле ле-а арътат шí ѧн ръсвоаїеле фржнцїузїештї пуртате ла а. 1800.

16 Бътъліонул II. ѧн 9. Шїептемвре 1796, суб Мъїорул, Конте а Вестемат, фусесе оржндуїт ла армата de'n Ітáліеа, de унде нумаї ла 1799 трекý ла Рін.

Ѧн 13. Оптомвре 1769, ла ржул Піаве алл Венéціеї пъвълеск 2000 de фржнцїужї асупра кумпáнніеї къпітанулуї румжн, Петру Мехешїў; дар' пре'н ѧнцїелеанта комжндъ а ачестуї къпітанн, спріжінí кумпанніеа пъвала фржнцїужілор, ку атжта путере дела 8 оаре demineaцїа пжнъ ла доўе оаре дупъ амеа-зї, ѧнкжт ну нумаї с'а цінут неміпкатъ, дар' а невоїт пре душманнї а се рътраце. Ценерарїул Ліптаї, каре прівісе ла ачеá луптъ, ѧшї арътъ плъчереа ші мулцїъміта кътръ офічіарї ші кътръ осташї пе'нтру стъторнічіеа ші вітежіеа лор. Ачí къзїуръ 7 осташї, еар' 15 се рънніръ. Ѧн зїлле челле кумпліте de'n 15. 16. ші 17. Noемвре, ла Апеда Венéціеї, унде комжндъ ѧнсу-шї Нъполеон, алл II. бътъліон а дат доведї de стъторнічіе некліптітъ, de ўъ бърбъціе неѧнспъїмжнтатъ ші de ўъ адевъратъ търіе ерóікъ, кучї áдекъ ѧн зїлле ачестеа, треї уна дупъ алта, de'n зїорї de зі пжнъ сара се ѧмпотівí ку атжта стъторнічіе ші курацїў, ѧнкжт шí локул de тáбъръ ѧл цжнý, ші не лжнгъ ачеаста маї прінсе 350 de осташї дела душманнї. Къпітанул Немешїў ші Мехешїў пре'н пресжнціа спіретулуї лор аў адáус фоарте мулт спре ѧмбърбътареа осташілор. Къпітанул Бárнер мурí, ѧмпреунъ ку 135 de осташї. Къпітаннїї, Немешїў, Мехешїў ші Корват, офічіарїї прім. Шмід ші Боб, флътурарїул Ръул ші 653 de осташї с'ау рънніт; еар' къпітанул Ланге ку 45 de аї съї къзїý ѧн прінсоаре. Флътурарїул Ръул, ° тръжеме́штерул Гъврїіл, ші кундукъторїул Херцїег, апъраръ подул ку деосебітъ бърбъціе. Астъ вітежіе мі брăвуръ ° бътъліонулуї алл II. румжн, арътатъ ѧн ачеастъ бътъліе кумплітъ de 3 зїлле, ші сіцїлатъ ку сжнцеле дела 395 de осташї de аї бътъліонулуї къзїуцї ѧн ачеá бътъліе, фу лъудетъ ѧнъінтеа оштірїї de кътръ Ценерарїул, бъронул Алвінскі.

17. Спре деосебітъ лáудъ шїерьеште ачестуї бътъліон ші ачеea, къ ѧнсу-шї ценерарїул Бунъпарте ѧн рънпортул съў, трімес кътръ Діренторїул републічеї de'n Пъріс, ѧшї аратъ мареа са admipape пе'нтру бърбъціеа ші курацїул бътъліонулуї алл II. румжнеек; пе'нтру къ ачеста пре'н стъторнічіеа ші ерóікa са ѧмпротівіре німічí ку тотул планнул луї Нъполеон, каре ші-л фъку-се, de а-шї дешкіде калле ші а ловí пе аї поштрі ші de'n doc.

19. Ѧн 16. ші 17. Іануарїў 1797 ла Ріволі ші Монтібалдо, бътъліонул кунїéрдепе de 17 осташї de'n партешї рънí доўе ѧнтърітурї дела душманнї. Віче-Колонеллул Вестенрад, къпітанул Реметеї, офічіарїї прімарї Бъліпт ші Деваї ші 46 de осташї с'аў рънніт. Ѧн 12. ші 15. Марціў ла Граўбінтен, фъкжнду-се ўъ ловіре: къпітанул Ланге къзїý, еар' 56 с'аў рънніт.

19. Ѧн 30. Аугуст 1799, ла Туіска, апроапе de Піемонт, къзїуръ 7 осташї, офіч. прім. Реland ші 12 осташї се рънніръ. Ѧн Жулїў de'n 1800 фъкжнду-се пъвалъ de'n Четатеа Ѯлм, флътурарїул Барбул ку 5 осташї къзїуръ, еар' 13 с'аў рънніт.

20 Алл треіле бътъліон de'n zicул реціmжnт рутжnеск de máрціні ешісе лn 30. Шіентемвре 1796 de'n стъчіуnea дела Съвешіў de'n Apdeaл ші лn мърш їуте ла 15. Noемвре ажунсе ла арміе. Лndатъ лn 16. ші 17. Noемвре авў окъжуне de a-ші арътá вжртутea ла Алвоpedo, уnde спріжіnind атакул душmannулуї, ші луѣ дела джncул уn туn ші уn кар ку муnічіуne; лn ачеá ловіре къzіуръ 12, се рънніръ 44, ші 14 веніръ лn прінсоаре. Лn 14. Іануарій 1797, ла Ріволі къпітannул Реметеї фу рънніт греў, локуц. прім. Дева луѣ ўъ ловітуръ греа, 13 фечіорі муріръ, 37 се рънніръ ші 18 с'аў прінс. Вжртутea мърціалъ а ачестуї бътъліон доведітъ лn лупта ачеea, кжштігѣ кумплъчереа пўблікъ а Лnnъліцієї Салле прінчіпелуї Енрік алл 15. de Раїс, кареле ка комжndжnте ценерал алл оштілор дъdў ші уртъторїул атестат, каре рутжnеште сунъ amiá: *„Лn иштереа дерегъторієї телле тъ сжтцїў лndътораш, а тършиврісі не'nтрu алл шреіле бъшъліон рутжn арделеапn лnкредінцїаш котándеї Domнулуї таїор Бохачїў, кътъ ачелла-ші лmпреунъ ку уn алш бъшъліон рутжnеск иус суш котанда D-луї тъїор де Бесшепрадш, лn бъшъліea дела Ріволі фъкушъ лn лупа луї Іануарїў 1797, пе путаї лn кварíndереа лnшърірілор ашїезїаше аколо, чі ші лn рждул бun ші суш чеа таї куталішъ реnезіре а иншшелор душтъnnешшї ре'nшреціш лn чеа таї де аироапе деавршаре а лnшърірілор, ші-а аръташ вжршушеа са чеа вішежаскъ ші ценероасъ, еар' таї вжршос D-nул тъїор Бохачїў ку пеnреченшареа са иерсопалъ, ку лndетnареа осшашілор ші ку необосіша лукраре а адаус фоарше тулш ла ачеш лукру, каре ачеасша еў лn иштереа дерегъторієї телле о тършврісеск ші о лnшъреск.“*

Енрік 15. прічіпе Раїс.

Горіціea 7. Іануарїў 1797.

Локуціїторіў търеші́ал кътнестрu.

21. Лn 2. Апріле, фъкжndу-се ўъ ловіре ла пъдуреа Міттелвалd dinколо de Стерціnт, бътъліонул се лупте еаръ-ші ку deосъбітъ бърбъціе, уnde ші къzіуръ шіесе фечіорі ші стегарїул Шіуп, еар' 25, ші стегарїул Белсоціў с'аў рънніт. Лáуda, че о къштігѣ міліціea ші астъ datъ, се кунoаште de'n доўе атестате, унул алл търешїалулуї кжтнестру въроn Букъсóвічїў ші алтул алл търéшалулуї локоціїторїў Керпеn ла Тріent, de'n каре челл de'nтжїў zіче, къ ші-ар фі ціnут de тарe nорочіре а авé сунт а са комándъ пе ачест бътъліон лmпреунъ ку тоцї офічіарії de'nтржncул.

22. А шіесеа Марціў de'n annул 1799 е скрісъ лn істóріе ку умбре фоарте негре, ка ші орї карї фанте бърбаре, кжnd ádекъ комжndжnтеле фржnческ Мъсeна, не кжnd ерá легатъ лnчетаре de арme, фъръ нічї уn мъніфест dat лnъінте, ісві фъръ весте оштіріле ценералулуї въроn Аўфенберг ашїezїате ла локул, че се zіче Кухур, ші турбуржnd шіреле, ценералул лmпреунъ ку оштіріле къzїў лn мжna фржnціужілор, de'n каре кáусъ ші бътъліонул алл треілеа рутжnеск лn 12. ші 13. Марціў, сіліт а веnі лn пжnda душmannулуї, de ші с'аў апърат ку лnвіершїунаре, тóтушї дупъ че пїerdý 25 морцї, 40 de рънніцї, маї не уртъ пушкат фіind ші каллул мъїорулуї комжndжnте, лnкуркат къzїў лn прінсоаре.

24. Лn 15. Жўліў 1799 комжndжnтеле бътъліонулуї алл треіле Бохачїў ку партеа чеа маї таре а офічіарілор скъпжnd de'n прінсоаре, ръкулегжndу-ші осташії лn 15. Аугуст веnі кътръ Ўлm. Лn 10. Оптомвре веnі ла Піеmонт, уnde се лmпреунѣ ші ку алл doіле бътъліон ші лі се фъкý ръвістъ.

25. Лn 22. Zїечем. міліціea ачеаста мерсе ла арміea pennanъ, еар' лn 14. Февр. de'n annул 1800 трекý лn Швъбіea ла Іклертішїў, 9. Жўніў бътъліонул алл треіле фъкý ўъ пъвалъ асупра унор шіáнцїурї, не карї ку пуціnъ пáгубъ ле ші кунprінсе. Лn 1. Zїеч. ла Овах фъкý ўъ ловіре nорочітъ; еар' лn 2. Zїечемвре ўъ парте de'n

бътъліон, ажутатъ de вжпъторї, ісвеште пе душманнул ші-л ѧтпінце ѧndъръпт, се лупътъ треї оаре, ѧл алунгъ прін пъдурї, ші прince 22 de офічіарї ші 870 de осташї ordenарї, пїерд ші аї поштрі опт ш пе 15 ші-ї adук рънніцї. Ціенералул мъріші́ал локоціїторїй кжмпестру пентру фапта ачеаста вітеазїъ лáудъ пе бътъліон ѧn фаціа оштілор. — Ѧn 18. Zїечемвре ѧn чеа de'n урмъ лупътъ муріръ 5. се рънніръ 19, ші опт с'аў прінс. Ла 15. Февр. 1801 дупъ ѧнкїеїареа пъчїї, тоатъ міліціеа с'а ашїезїат пе ла рецеміпте́ле салле ші с'а рѫndуіт ла стъчїуніле кувеніте, пре'n урмаре ші рецетжнтул румжнеск алл doіле вені а касъ пе ла Клуж, пе унде трекжnd ѧn Жу́ніў 1801, D-na контеаса Сусана Немешїў, вѣдува контелуї І. Хіллер, кум ші алцї мъгнацї л'аў пріміт, оспътжndу-л ку мжнкаре ші беутуръ.

26. Іншїї, карії ѧn ачест ръсвоїў лъаръ medáлїї de арціпт, аў фост, стегарії Г. Іліешїў ші Г. Doke, корпоралул Onicim Кърdann, віче-корпоралул Ісп. Оніші́ор; Міх. Бondрік, Вас. Пїérdерea рецетжнтулуї ѧn ръсвоїул турческ стътý de'n 1218, — еар' ѧn челл фрѫнцїузїеск de'n 1554 de фечїорї.

27. Дупъ ачестеа урмѣ паче пе патру аннї. Рецетжнтул ал II-леа румжнеск ѧn депрíndерe маре, пе ла 15. Аугуст 1805 ва ўъ ревістъ маре, пе кжnd ла 22. Аугуст, вестіndу-се ръсвоїў фъръ весте, і се порунчеште а еші ку пашї їуцї de'n цїаръ афаръ. Ла 12. Шїептемвре ші ажу́нсеръ doўе бътъліоане ла ржул Еп ші Анфінг; ѧнсъ пжнъ атунчї преапунъроаса армíе фрѫнцїузїеаскъ ръапъсасе пе аї поштрі de'n тоате пу́нтуріле, ѧнкжт бътъліоанеле румжнештї п'авуръ прілеж а се мъсурá ку душманнул, декжт нумаї кжте ўъ datъ ла піште пóдурї, унде пїердуръ doї фечїорї ші ку ачеаста ла 1808 Февр. 18 сосіръ а касъ. Дупъ ачестеа ѧnтре офічіарії рецетжнтулуї се фъкуръ фрумоасе ѧnnъінтърї. Мъїорул Траїтер, лужnd асупръ-шї префентура чіркуларъ а рецетжнтулуї, с'а сіліт а-л depinde атжт мілітъреште, кжт

ші а-ї ѧтбунътъцї стареа ѧn прівінца економікъ. De'n ачест рецетжнт се трімітеá пе атунчї ашїъзїурї (гърпісоане) ла кжте-ва четъцї de'n пáтріе. Е de ѧнсъмнат, къ тжмпул аннулуї 1806 фіind фоарте плоїос ші фрігурос, бїецїї оаменї de'n ачеї мунцї фъкуръ сечерішїул ку пінсоаре, еар' фжнул ші кукурузїул парте маре лі с'аў стрікат.

28. Авїá трекуръ треї аннї, ші Полóніеа се пусе ѧn мішкаре, еар' de алтъ парте се pidiка ші Нъполеон. Міліціеа румжнеаскъ комжndатъ de мъїорул Крáїтер плекѣ ѧn 28. Февр. 1809 кътръ Полóніеа ші прімъвара фу ашїезїатъ лжнгъ Кръкóвіеа, унде Арчідучеле Фердінand о черчетѣ ші о лъудѣ; песте пуціп тáбъра с'аў мутат апроапе de Вършáвіеа. Челле doўе бътъліоане румжнештї фуръ рѫndуіте а da ажуторїў ла арміа дреаптъ а армíеї; алл doіле бътъліон, трекжnd пе ла Търzім, ла ўъ оаръ дупъ мїезїул попцїї фу ісвіт de душманнїї кundушї de ціенералул Кътенцкі ѧнтре стрігърї фоарте марї; патру деспърцітурї сунт локоціїторїул Ілчічїў ші стегарїул Морарїў спріжінірь фокул душмъneск немішкате пжнъ ла патру оаре demineaціа, ку пїérdерea унуї фечїор ші рънніреа а 9. — Пе ла патру оаре душманнул спре а пъвълí ку їуцїеалъ ші маї маре, се ретраце пуціптелл, ка пе ла шїесе оаре се арункѣ асупра деспърцітуреї ашїезїате de'nъінтеа Працеї, лупта о ѧnnoїеште ку атжта путере, ѧn кжт кумпáнніеа ѧнкредінціатъ офічіарілор Ілічїў ші Морарїў, некунoскжnd нічї локуїріле, фу сілітъ а се ретраце, ѧнсъ фъръ аі се спарце рѫndуріле; Морарїў фу прінс. Акума се арункѣ ѧn фок тоатъ оштіреа, че се афлá ла ачелл лок, ѧнкжт ліпсітъ de артілерíе ші de кълъріме, ціну́ лупътъ пжнъ ла 10 оаре, фъръ нічї ун ажуторїў, пе кжnd ші мъїорул хусарілор ѧтпърътештї контеле Хотіцїў, апъсат de'n стжнга, сіліт а се ретраце, de ну се афлá doї хусарї, карії ї-ар фі ажутат, ашїá ші міліціеа румжнеаскъ оштіndу-се неконтенніт пре'n пъдурї ші пінтре лáкурї, пе ла

12 оаре поаптеа ажунсе а се ѧмпреунă ку чееалалтъ оштіре, че се ретръсесе dela Прага.

29. Нумаї пре'n deoсеміта ѧнцїелепчїуне а офічіарілор скъпаръ атунчї вітежії ачештїа de періреа тоталъ; 169 de фечїорї къзїуръ ѧн прінсоаре. — Ѧн 27. Апр. прінчїпеле Арчідуче Ферdinand арътѣ міліцієї рум. deoсеміта са кумплъчере. — Ка съ тъчем de алте ловірї маї упоаре, ла 11. Жуніў треї кумпа́нії румжнештї ѧнсоціте de кълъріме ла Солкоска Бала ѧнкургжnd de треї орї асупра душманнулуї, 1500 de'нтр'жнші парте ї-аў оморжт парте ї-аў прінс, ръпіndу-лі шї вре ўъ кжте-ва тунурї; de'n аї поштрі мурі унул ші се ръннірь чінчї.

Ѧн 11. Жуліў ун бътъліон рум. пус токма ѧн фрунте тоатъ зїўа се бътў ла Ксонц, еар' сара тързїў dжnd пъвалъ ѧмпреунъ ку кълъріmea пжнъ ѧн 14. Жуліў ажунсе ѧн Крькóвіеа, каре апої, бътутъ таре, къзїў ѧн мжнеле Рушілор. — Ѧн 12. Зїечемвре, фъкжndу-се паче, міліціеа рум., ѧнкъркатъ de лáуde, ла 15. Іan. 1810 ажунсе ла Нъсъуd, а касъ.

30. Сосеште annул 1812. Тоатъ Еуропа dупъ ръсвоаїе de annї доўъ-зїечї dopiá пачеа; dap' Нъполеон кроісе ціґáнтікул плann de a сунърá колосул челл кумпліт dela meazїъ-поапте, de a умілї пе Рушї. Аустріеа ѧн ачесте ѧмпрецїурърї порунчї ун корп de обсервъчїуне de 80,000 сунт комánda прінчїпелуї Шварценберг. Ла ачеста се трімісеръ шї доўе бътъліоане de'n рецемжнтул алл II. румжнеск, комжndate de колопелул Лепк ші dуce ѧн 28. Апр. 1812 прін Буковіна ѧн Гъліціеа. Ла Лас се фъкў ревістъ, треї кумпа́нії рум. се ѧнтоа́рсеръ ка ашїезїў ла Бра́шїов, еар' челлелалте ла Клуж, Бістріцїъ, М. Ошїорхеїў. Алл doілеа бътъліон сунт комжnda мъїорулуї Капсарment плекѣ ла Іта́ліеа. Аічї ку ка́петул луї Опт. ловіріле се ѧнчепуръ; ла Марко-Піево локоціїторїул Морарїў ші шїепте фечїорї с'аў ръннїт, ла Безїа стръжеме́штерул Боркочелл ку 20de фечїорї къзїў ѧн прінсоаре. Dупъ алте треї ловірї маї мічї ачест бъ-

тъліон ѧн 16. Февр. deспърціт de армíе, ажутат нумаї de пуцінї кълъреці, ѧнтімпінат de віче-рецеле Італіеї ку треї кумпа́нії de грепъdірї ші ку треї ескъdроане de кълъріме, а фост сіліт а се ретраце пжнъ ла Тосколано, пїерзїжnd 35 de осташї. Ѧн 15. Февр. лупта се'nnoi ѧнвїершїунат фоарте; душманнії ера́ мулт маї нумероші; къпітаннул Бръновацкі фу ръннїт, алцї офічіарї de аї поштрі къзїуръ ѧн прінсоаре. Пуртареа бътъліонулуї фу минунатъ, Коптеле Белграde, повъцїуіторїул армієї ѧмпъртетмтї, ѧнтребѣ пе сенатул dela Соло: *„каре фи ка́уса, кѣ віче-рецеле Іта́ліеї ісбі ѧн иерсоанѣ ку ашжша ишере ие ун тік пътър!“* Ръспунсул фу: *„De'n ка́усѣ кѣ ачелл тік пѣтър (бъшъліонул рум.) ї-а фъкуш ўѣ старікъчїуне таре иїерзїжndу-ї бърбацї тарї, оторжnd кїар шї ие ажушжнпеле віче-рецелуї.“*

31. Dупъ ѧнкїеїереа пъчїї ла 19. Апр. 1814 ачест бътъліон ѧнкъ вені а касъ ѧн 24. Аугуст. Рецемжнтул ѧнтрег е врédnік de фъвоареа ші атоареа пáтріеї.

Ар фі преа de dopiт: ка шї фантеле рецемжнтулуї I-ле румжнеск de мáрціні съ еасъ оаре кжnd ла лумінъ.

32. Dap' ла annул 1848, dede ачест рецемжнт ун есжмплу стрълучїт de кредінціъ кътръ ѧмпъратул, ші de ун кърптерїў adeвърат romann. Domnul офічіарїў прімарїў Потуцїў, ні deскріе ѧн урмътоарїеле фантеле ші брăвуреле dela 1848 алле бътъліонулуї ѧнтжїў de'n ачелл рецемжнт.

Ажунгжnd ѧн луна луї Жуліў 1848 душмъніїле ѧнтре Кроацї ші Унгурї пжнъ ла ѧнкъїъраре апріатъ, міністерїул унгуреск порунчї комжndeї цеперале de'n Apdeал, ка съ трътітъ бътъліонул I. de'n алл II. рецемжнт румжн мърціneann de'n Apdeал ла Ceredin, ку скоп преа кунoскут, de a се ѧнтребуінціа́ кунтра ръвелілор, прекум нумїаў Унгурії атунчї не Кроацї. Чї урма арътѣ, къ Унгурії ѧшї уїтаръ, саў ну куцетаръ ла ачеea, къ еї аў а фаче ку *Румжнї*, карії сжнт пурureа кредінчїошї Мъїестъції Салле Ѧмпъратулуї.

33. Бътъліонул се adунъ ла 10. Жулій ре локул de' despíndepe, ші дунъ ъ кувынтаре енерцікъ ші лнфокатъ, ціпутъ de сувколопелул Ѳрбann, фіind гата de плекат, лші deскоперí ne'nфрынцівъра са воінціъ пре'nтр'ъ лнфокатъ стрігаре de букуріе, че ръсуна de'n ростул лнтрецеі adунърі, къ есте гата *„а терце ші а се лъша пътаї дъ лнпалта воінціъ а Лтаъраштъ,ші орі унде л'ар кіета ачеаста.* Дунъ ачеea ші плекъ лn datъ, петрекут de сунетул мусічеі ші de ъ мулціме nepутърáвъръ.

34. Лn Кушdріоара eрá локул, унde авеá бътъліонул съ despuiъ журътынтул ne куnстітучіунea унгureaскъ, спре каре скоп сосí аколо лn 14. Жуліи, Іаблонскі колопелул de атунчі, ші локуціиторіул de гріпъdір, петрекут de Шіонф, комісаріул de ръсвоіъ. Аічі nу алергаръ nумаі рутынні фоарте мулці, ка съ фіъ фаціъ ла астъ фаптъ сърбъtoreaскъ, чі ку спержнціъ, къ бътъліонул ва despune фъръ лndoeалъ журътынтул черут, вені ші гарda пъчіуналъ унгureaскъ de'n Деж, ку флáмureле салле тріколоаре, дунъ каре се adучеаъ маі мулте буці ку він ші ку ръкіи, menniте спре оспътъчіунea бътъліонулуі, кынd ар despune журътынтул. Ръсултатул ар фі требуіт съ баце Ѳнгурілор міntea лn кап, кучі ла пріma ведере а ачестор флáмure куntръ-аустріаче се produce ун мýрмур amepiнціъторіи лn шірурíле бътъліонулуі. Колопелул Іаблонскі провокъ акум бътъліонул съ журе, ші комісаріул Шіонф се невоі de'n тоате путеріле съ кувінгъ ne oameni, къ еі, пре'n despýnepea журътынтулуі черут, вор вені лn реферінціе маі бune лn тоатъ прівінціа; лnсъ воінціа неклінтітъ а ачестор осташі фъкý despuiерте тоате ademennipíле лор; ба лnкъ ку мынíе ші лntръштаре провокъ бътъліонул ne гарda унгureaскъ, ка съ се despъртезіе de аколо лn ачеá кліпъ ку флáмureле салле ші ку буціле ку він, спунынdу-і, къ еі n'аъ требуінціъ de acémenni бътурі, ка съ ръмжіъ неклінтіці лn воінціа са, ші къ, ла тъмпларе de'nкунтра, ар пъші ла міжлоаче неплъкуте. Гарda пъчіуналъ унгуръ n'аштептъ съ і се маі zікъ ъ datъ. чі лші лnвълí флáмureле, ші се лntoарсе а касъ ла Деж, колкъind лnínimъ-і пофта de ръсвунаре, каре дунъ ерунчіунea ръволтеі Ѳнгурілор се ші върсъ ку тоатъ фýріea асупра рецетынтулуі. Въzіынd колопелул Іаблонскі, къ сынт despuiерте тоате лnчеркъріле de а фаче пре Рутынні съ despuiъ журътынтул ne куnстітучіунea унгureaскъ: nу-і ръмасе алта, декынт съ-і журе не áчера (пáжура) аустріакъ, суб кареа despuсе бътъліонул лn datъ журътынтул ку лntусіасm de букуріе, ба лnкъ журъ лmпреунъ ші тот попорул рутынn adунат аколо. Дунъ астъ фаптъ сърбъtoreaскъ прорýпсеръ ку тоції лntр'ун віват ръсунъторіи ne'nтру ферічетатеа Мъіестъції Салле, Лmпъратулуі. Ашіá, лntре оштіле de'n Ѳнгáріea ші de'n Apdeал, ачест бътъліон фу челл лntжіи, кареле denegъ міністеріулуі ýнгур журътынтул ne куnстітучіунea унгureaскъ.

35. Despre ачеастъ фаптъ се ворбí лn гъzіетеле унгureшті ші лn челле цертынe ку тоате кутынтаріеле путінчіоасе, че produсе ъ лntіпърічіунe неспусъ. Despýлл, къ бътъліонул лші проурмъ търсул.

36. Ажунгынd бътъліонул ла Елест суб комынda мъіорулуі Поп, къруіа і се аскріеá чеа маі mape він, ne'nтру кареа nу воі бътъліонул съ журе не куnсітучіунea унгureaскъ, лі ші сосí ъ стъфетъ тріmeасъ dela бъроnул Бехтхолd, ку порунка: ка бътъліонул съ meaргъ ку пас іute ла Орádiea-mape, ка de аколо съ се стръпоарте ку каръ ла Ceredin, ші de аічі, пуіынdу-се ne naea de áбур съ алерце ла Бечеа-векіъ ла кынпул de лунтъ. Ла ачеастъ лnштіінціаре, deскоperindу-се despline, унde воеште міністеріул унгур съ лntребуінціезіе бътъліонул; ачеста eрá маі съ се лntoаркъ а касъ; лnсъ, кунетынd, къ-ші ва adуче кáуса пъінтеа локуціиторіулуі мърешіал кынпестру Глесер, кареле се афлá ne атунчі ла Орádiea-mape, мерсе пынъ аколо. Лnсъ dela

ачест ценерал аустріак кънътъ не лжнгъ ъ̆ъ лнфрунтаре аспръ, порунка, съ меаргъ ла Ceredin фъръ лмпротівіре, унде лші ва путе арътá кáуса пъінтеа мініструлуі унгуреск de ръсвоіъ̆, каре се афлъ̆ лн ачеá четате. Пжнъ ла Ceredin се дуче бътъліонул не каръ. Мініструл de ръсвоіъ̆ алл Ънгурілор, ценералул Месарошіъ̆ лл аштепта афаръ de четате, ші ла апропіареа ачестуіа трімесе пре кънітанул Кол, съ спуіъ: ка осташії съ се поарте вітежеште кунтра ръбелілор Ръсчіанні, Сжрві ші Кроаці, пе'нтру къ еі с'аъ̆ адуc нумаі спре ачест скоп, каре дунъ че-л вор ажунце, че се поате лнтжмплá челл мулт лн декурс de 14 зілле, се вор трімете еаръші а касъ. Дунъ че се ашіезіъ̆ бътъліонул лн кортелл, мерсе офічіъріміеа ла мініструл Месарошіъ̆ съ-і факъ кувеніта візітъ. Ку астъ окъжуне ціну мініструл ъ̆ъ кувжнтаре, провокжнд пре офічіарі, ка съ лндемне пре осташі ші съ-і лмбъръбтезіе ла вітежіе; лнсъ еі лі спусеръ верде, къ осташії de'n бътъліонул лор ші-аъ̆ пропус нестръмутáвър: *„а нъ се лъштá печі лнтр'ъ̆ъ лнтжшиларе къ осташії търміненні, карії лнкъ сжнт осташі аустріачі, ка ші еі, ші къ карії лн соціешташе ръріції ші стръбунії лор аъ̆ фост лн таі тулте бътъліі, ші аъ̆ тръіт ла ъ̆ъ̆лалтъ.“* Въ путеці лнкінуі фуріеа мініструлуі! *„De че нъ ті се лнштіінцій ачеаста таі тжтурій?“* лнтребъ̆ елл, фіербжнд de мжніе. Мъіорул Поп лі спусе порунка датъ de ценераріул Глесер. *„Бътъліонул рътжне де ъ̆ъ̆ кат дашъ аічі, еъ̆ тъ дук ла Бечеа-векіъ, тъ воіъ̆ лнціелеце десире ачеаста къ котжнджнтеле артіеі, ші воіъ̆ тіжлочі, че ва фі де а се фаче таі департе,“* астеа ле зіce мініструл Месарошіъ̆, апоі плекъ̆ кіар лн ачеá саръ. Мъіорул Поп прімі а доўа зі порунка de а мерце лн датъ ла кортелл ценерал. De аколо адуce елл порунка лн скріс, ка съ дукъ бътъліонул ла Бечеа-векіъ, ші de ар кутезіá а се лмпротіві, съ лі амеріпціе зіечімаре (къ адекъ ва лмпушкá тот алл зіечеле

осташіъ̆), ші despre офічіарі, че n'ар аскултá, съ факъ протокол, ші ку ачелла съ меаргъ ла тáбъръ. Дунъ че ціну офічіарії ун сват de ръсвоіъ̆, публікаръ астъ порункъ бътъліонулуі адунат лн пътрътуръ (carré). Лнсъ нечі ъ̆ъ путере, ші нечі ъ̆ъ мъестріе ну фу лн старе, а авате не осташії Румжні дела пропусул: *„де а нъ се баше кунтра Кроацілор.“* Лнкъ нечі ъ̆ъ датъ ну арътъ̆ вре ъ̆ъ армíе ъ̆ъ маі стътóрнікъ воінціъ декжт бътъліонул ачеста. Че-ва требуіá съ се лнтжмпле. Дечі се хотърж а мерце лн Бънат; ші аколо а се сунуне діспусъчіунілор комжндеі ценерале дела Temiшіоара. Дунъ ачеea плекъ̆ бътъліонул кътръ Беба.

37. Ъ̆ъ лмпрецірраре трéбуіе тóтуші съ о адук лнъінте. Фіind къ бътъліонул а плекат кътръ Беба нумаі de капул съъ̆: пе'нтру ачеea дела Ceredin ну і-с'а дат нечі ун кар пе'нтру стрънорт. Лнштіінцінжнду-се Румжній de'n Бънат despre ачеаста, карії аузіce акум de лнтжмплъріле бътъліонулуі, алергаръ еі de cine ку каръле, ка съ стрънорте не осташі: адеверінціъ преа лнведератъ despre ура, че о авеаъ̆ Бънъціенній асупра гувернулуі унгуреск.

38. De'n Беба се фъкъ̆ ръпорт despre тоате челле тжмплате, кътръ міністеріул унгуреск, ші кътръ челл лмпъръtеск, кътръ комжнда ценералъ de'n Бънат ші кътръ чеа de'n Ардеал, ші лн ъ̆рмъ кътръ Бехтолд ценераріул армíеі унгурешті, къруіа і се спусе, къ маі мулт ну вор съ аскулте de міністеріул унгуреск. Лнсъ че съ веzі венind дела комжнда ценералъ de'n Бънат! ачеea порунчí, ка *„бътъліонул печі декут съ нъ се черче а терце лнтр'алтъ парте, декжт аколо, унде лі есте порунчіт де кътръ міністеріул унгуреск, фіind къ ла лнтжтиларе де'n кунтръ комжнда ценералъ ва ші оиуне ачеллуіа шоаше ніéдечіле, кже ар фі ку иштіінцій.“* Дечі лнкъ ъ̆ъ лнкуркътуръ не лжнгъ челлелалте. Лнтр'ачеea сосí аколо колонелул Мърziani, ші, лн путереа лнсърчінъріі міністеріулуі

унгуреск, черкѣ а лптоарче пе осташії Румжнї ла Ceredin, проміцїжndу-лї *„кѣ, де се вор лъшта кунтра Кроацїлор, лї ва да леафѣ таї таре, декжш ла чеїалалцї осташї; еар' де се вор лтирошіві ла ачеаста: ашунчї ва зїечіта тош бъшъліонул.“* Еї лпсъ ръспунсеръ: *„ну съ не дай леафѣ таї таре, дар' де не-аї да ие тоашѣ зїїа кжше ун гáлбінн: тош ну не лъштѣт кунтра Кроацїлор, чі лптр'алш шїербіцїї, лп вре ун ашїезїї (гѣрнісоанѣ) унде-ва вот шїербі.“* Лптр'ачест кіп се опусе бътъліонул тутурор ademennirілор, атъцірілор, ба кїар шї ameріцїрілор, ші ръмасе credinчїос Лмпъратулуї съу, credinчїос журъмжнтулуї ші непътатулуї съу кърунтерїу de осташї. Колонелул Мърziani zice лп урмъ, съ меаргъ бътъліонул ла Ceredin, ші de аколо не naea de áбур ла Солнок, unde вор прімі порункъ, че аї съ факъ маї лпколо.

39. Мжнтуindу-се бътъліонул de лndъторінцїа de а се лупта кунтра Кроацїлор, урмѣ порунка, че і се лмпъртъші; се лптоарсе ла Ceredin, de аколо се лмбъркѣ не naea de áбур ші мерсе пре ржу лп сус ла Солнок. Аічї прімі порунка de a мерце ле Песта, ка съ цїнъ ашїезїул, лпсъ de'n Песта лпкъ се трімесе маї deпарте съ цїнъ ашїезїул лп Пожон. Аічї ръмáсеръ numaї doуе кумпáнії, еар' се стръпýсеръ ла Леополдin.

40. Лптр'ачеастъ dislokaре ръмасе бътъліонул афаръ de уне леле трімéтерї ші ръкїетърї, пжнъ лп луна лулї Шїептемвре, лп каре тжмп Баннул Іелъчічїу фъкý пропъшірї лпсъмпате лп опъръчїуніле салле кунтра Унгурілор. Лп Пожон се лъцї файта не тот локул, къ челле доуе кумпáнії de аколо вор съ се скоатъ лп кунтра лулї Іелъчічїу, каре стръбътусе акум пжнъ ла Алба регалъ. Лпсъ ка съ се скапе de'n ачеастъ пусъчїуне, ші съ ну фіъ невоіцї а се лупта лп кунтра осташілор мърціненнї, се фолосіръ de ун momжнт фъворіторїу ші лп 24. Шїептемвре трекурь лп Аустрíеа ші се лмпреунаръ маї тжрziу ку оастеа локуцїіторїулуї мърешїал

кжмпестру Іелачічїу. Numaї 60 de осташї de'n ачесте кумпáнії ръмáсеръ лп стъчїуніле салле de вегїаре 48 de оаре нескімбацї, карії апої маї тжрziу фýсеръ decapmацї лптр'ун mod неомепос, трімешї ла Комърон ші de аколо ла Песта. Чеї че аý трекут ла Іелачічїу, фýсеръ пріміцї ку неспус лптусіаст ші ку стрігърї de урае de кътръ осташії Кроацї, кърора лї ераý купоскуте евенеmінтеле лор. Ачештїа се лупталъ алѣтуреа ку Кроацїї лп ръсвоїул de'n 1848 ші 1849.

41. Челле патру кумпáнії de'n Леополдin авеаý, съ сýфъръ ýъ соарте трістъ. Ачештїа лпкунцїурацї фіind de душmannї, de шї се'нчеркаръ съ треакъ лп Аустрíеа; тóтушї ну-шї пуturь лмпліні скопул, чі ръмáсеръ аколо суб колонелул Бібра, комжndжнтеле фортъреціеї, пжнъ ла 4. Оптомвре. Лптр'ачеea, mініcтерїул унгуреск трасе ла жудекатъ остъшїаскъ бътъліонул лптрег, ку офічіарї ку тот, пентру челле тжмплате ла Ceredin; dap' дупъ ýъ лndелунгатъ хъціре лп сус ші лп жос, се dete тутурор amнестíе. De ýъ datъ ку amнестíеа лї се dete de noý порунка, съ журе не кунстітучїунеа унгуреаскъ, ку ачелл adáус, къ тоцї офічіарії, карії се вор лмпротівї ачестеї порунчї, се вор трімете а касъ, плътindу-лї-се леафа de треї лунї, еар' лп локул лор се вор пуне алцїї de'n осташії бътъліонулуї. Колонелул Бібра лї публікѣ астъ порункъ mініcтеріалъ, ші лї dete тжмп de куцетаре de 24 de оаре. Dap' еї лї ръспýнсеръ ку ýъ гуръ, къ еї не кунстітучїунеа унгуреаскъ ну вор журá нечї ýъ datъ, чі вор ръмжнé credinчїошї лмпъратулуї съý, орї шї че се ва тжмплá ку еї.

42. Despre ачеаста се фъкý ръпорт кътръ mініcтерїул унгуреск, кареле трімісе дої deпутацї, ку скоп ка съ корумпъ не аскунс не осташї; чі шї ачеаста фу лndешїерт, ба лпкъ domнії deпутацї афларь ку калле а се deпъртá фъръ пік de лптжрziape de'n фортъреацїъ, ка ну кум-ва не'нтру тръдъцївеле лор лукрърї съ кадъ жертфъ дрептъцїї попорулуї; кънї турбурърїле amepin-

ціътоарїе се грътъдїаѝ. Ръмжне ла сокотінціа четіторїулуї непъртініторїѝ, съ жѝдече перікїоаса пусъчїуне а ачестуї бътъліон.

43. Комісарїул рецеск, Їешїенак опрі адѝчереа міжлоачелор де віеацїъ ѧн фортъреацїъ, ші ашїа се ѧнтрерупсе тоатъ комунекъчїунеа ку локуїторії де пе ла сате, пе'нтру ачееа ші осташії чеї болнавї ѧнкъ прімїаѝ нумаї нжне орденнаръ. Провіант ну се афла ѧн фортъреацїъ, ші комжнджнтеле еї ну се ѧнгріжі, съ о провісіонезїе: де аічї се пъскѝ ѧнгріжареа, къ ну се вор путé апъра кунтра атакурілор душмане. Че ну путѝ ажунце душмануул пре'н амерінцїърї, адеменнірї ші лінгушірї: ачееа ѧшї пропусе акум а о дуче ѧнтру ѧмпліпіре пре'н трътаре ші ѧншїелъчїуне неоменоасъ. Міністерїул унгуреск орденнѣ, ка бътъліонул съ се трімеатъ а касъ. Офічіарії череаѝ ку тоції ка съ се ѧнтоаркъ пре'н Гъліціеа; ѧнсъ бър. Їешїенак ле скрісе рута де мерс пре'н Неутра кътръ Вацїѝ. Ѧнкъ уна ва маї фі аічї ла локул съѝ. Бътъліонул ну штіа немікa де тоате, кжте се тжмплá пре'н Унгáріеа ші пре'н Арделл, фіиндкъ комунекъчїунеа ле ерá ѧнкісъ ку тотул: ачеаста фу кáуса, пе'нтру кареа къзїѝ бътъліонул ѧн курса, че і се ѧнтінсе.

44. Ѧн плъкута сперждцїъ, де а лукрá ѧн Арделл, прекум чере менічїунеа лор ѧмпреунáвъръ ку журъмжнтул денус, пъръеіръ челле патру кумпáнії фортъреація ла 4. Оптомбре, ші ѧн 10 алле ачеллеїа ажѝнсеръ ла Вацїѝ. Аічї требуї бътъліонул съ се супуїъ ла ѝъ провъ де челле маї аспре. Ценерарїул Храбовскі ку ѝъ сѝітъ преа стрълучїтъ ѧн тоатъ пърада, ка пре'н лучїтуръ съ орбеаскъ пре осташії Румжнї, се апропіѣ ші маї провокѣ ѧнкъ ѝъ датъ бътъліонул съ журе пе кунстітуцїунеа унгуреаскъ, амерінцїжнду-ї *„кѣ ну нумаї ѧл ва зїечітá, чі-л ва вчіде ку шошул, де ну ва воі печї акум сѣ журе.“* Бътъліонул ѧнсъ ръспунсе ші акум, ка алтъ датъ, маї адъогжнд ругъмжнтул, ка съ

ну-л маї провоаче маї мулт спре ачееа, нечї съ-ї аменінцїе; *„кѣчї е маї гаша а турі, декжш а журá!“* Астъ хотържре, ростітъ перъкїъмáвър, фу де ажунс. Осташії ѧшї ѧмплуръ пушціле ѧнтр'ачеá кліпітъ. Ценерарїул, възїжнд ачеаста, молкомі не осташї ші-ї ѧмбунѣ, джнду-ле съ ѧнцїелеагъ, къ н'аѝ съ се театъ де немікa, ші порунчі съ меаргъ ла Песта, унде ѧн 12. Оптомбре се ашїезїаръ ку квартірул ѧн късарма кунцролърії. Аічї рътак неплъчеріле ші бъжóкуріле, къ рора фу еспус бътъліонул, кжнд а ѧнтрат ѧн Песта ш дунъ ачееа.

45. Ѧн Песта нѣ лъсаръ Унгурії нечї ун міжлок нечеркат, ка съ скімбе пропусул осташілор Румжнї, ші съ-ї трагъ ѧн парте-шї; ѧнсъ не лжнгъ тоате есжмплеле, ку каріле осташії ѧмпъртештї тречеаѝ ку грътада ѧн партеа Унгурілор, бътъліонул румжн ръмасе неклътіт ѧн стъторнічїеа са.

46. De мерс ла Арделл нечї ворбъ: Унгурії авеаѝ ѧнтерес, ка ачест бътъліон румжн ребел, кум ѧл нумїаѝ еї, маї біне съ-л супуїъ шіе-шї. Непутжнд ѧнсъ Унгурії ѧндуплекá не ачест бътъліон дунъ воінцїъ-шї, ѧшї пропусеръ, съ-л факъ челл пуцін нестрікъчїос, ва съ зікъ, съ-л десармезїе. Окъжунеа спре ачеаста се шї дете. Мергжнд бътъліонул ѧн Ноемвре съ прімеаскъ нжне: ірупсеръ ѧн квъртірул луї доуе бътъліоане де гърдіштї Унгурї ші ун бътъліон де съкуї мърціненнї, ку ѝъ бътерїе де кжте 6 пунцї; мълтрътаръ пре болнавії, че-ї афларъ аколо, ашїа де кумпліт, кжт унії де'нтр'жншії аѝ шї муріт де'н ачееа, ші луаръ артеле бътъліонулуї.

Бътъліонул румжнеск фу декїърат де прінс, ші ѧнкіс ѧнтр'ун стáур фъръ ферестре, унде нжнъ ѧн 5 зілле мурірь 40 де фечїорї де'н бътъліон. De аколо се трімісеръ суб пазїъ ла Ѝїварошїѝ Егїек.

Ашїа даръ ачееа, че а десармат пре осташії Румжнї, а фост трътареа ші ѧншїелъчїунеа неоменоасъ.

§. 116.

Рѹтѫнїї де'н Ано-Влáхіеа, áдекъ де'н Мъчедóніеа, Тесáліеа, Епір, тѹнѿеле Пінд ш. а.

(De'n *Фоаеа ѿе'нѿрѹ тінѿе.*)

1. Рѹтѫнїї, карїї дѹнъ деосебітеле провінцїе, че локѹеск, се нѹмеск: *Рѹтѫнї-толдовеннї саѹ дъчіеннї,* áдекъ de'n Дáчіеа, depazїъ орїцінеа са комѹнъ de'n колонїіле romanne, че ѧмпопорáсеръ ѹъ dinioaръ Дáчіеа векїъ. Лімба, depрíndeріле, нѹмеле лóкурілор афлътоарїе пѫнъ астъ-zї, прекѹт шї фісіономіеа локуїторілор, кѹрінд ѧн cine тінѹл Лътінілор, ші кѹраціѹл осташілор romannї ѧн ръсвоаїеле векїе, прекѹт шї ѧн челле noѹе с'аѹ арътат врédnік de леціѹніле romanne. Ачеастъ колонїе, кареа сѹв ѧмпъратѹл Аѹреліann а фост ѧн парте стръплѫнтатъ ѧн Мéсіеа, деспърцітъ de маїка патріе, ші ѧмпресѹратъ ла веакѹл алл VIII. de кътръ пъвъліреа Хѹннілор (Ѹнгурілор) а възїѹт деспікѫndѹ-се de'n сѫнѹл еї маї мѹлте семінцїї, че мерсеръ съ кáѹте ѧн мѹнцїї Мъчедóніеї ѹъ віеацїъ маї потрівітъ кѹ depрíndeріле лор челле векїе; áдекъ: ачеллеа алле ѹнѹї попор пъсторїѹ ші ръсвóїнік.

2. Маї жос вом ведé къ ачештї Рѹтѫнї ѧнсѹфлецїцї de dорѹл неатѫрнърїї аѹ конфѣнтѹїт фоарте мѹлт ла репáштереа Гречíеї de астъ-zї. Ѧн ачеастъ deскрíере неам фолосіт маї кѹ самъ de амърѹнцішїеле ѧнтересанте date de D. de Пѹкевіл.

3. Рѣтѫнíеа гречеаскъ, пре каре істóрнікѹл Нічета о нѹмеште *Мегало-Влáхіеа,* есте ѹъ парте а Тесáліеї ші а Епірѹлѹї, ѹъdinioaръ локуїтъ de Долонї, деспре карїї Омер ші Вірцїліѹ аѹ фъкѹт ѹъ історінцїъ врédnікъ de лáѹdъ, дестѹлл есте а zіче къ еї ераѹ осташї de аї неѧнвінсѹлѹї Ахіле.

Долонїї аѹ фігѹрат ѹн тѫмп ѧndелѹнг ѧн сватѹл Амфікціóнік, ші dela бътъліеа de Áкціѹм нѹ с'аѹ маї ворбіт de dѫншїї ѧн істóріе. Ачеастъ цїаръ, ажѹнгѫnd а се бостурá de'n ѧмпрецїѹрърї noѹе некѹноскѹте, с'а реѧмпопорат пре'н колонїї de Рѹтѫнї ешіцї de'n Дáчіеа ші Пъннóніеа ѧн епока ѧнкѹрсеї цїнтелор, карїї се ашїезїаръ начнік ѧн троеннеле мѹнтелѹї Пінd ші Олімп; пе'нтрѹ каре се нѹмеште Ано-Влáхіеа, стътътоарїъ de'n кънтоанеле de астъ-zї алле Мъláсіеї ші алле Аспропотамѹлѹї.

4. Ачештї ѧнтѫї Рѹтѫнї, de'n карїї се траг Рѹтѫнїї de'n лóкуріле нѹміте, се пар а фі челле маї de не ѹртъ трѹне ѧнпротіва кърора ѧмпърацїї гречї цінѹръ ресвоаїе маї ѧнъінте de пъвъліреа Тѹрчілор. Нічета, ворбінd de Рѹтѫнї, се паре къ-ї аméстекъ кѹ Бѹлгарїї, de'n карїї елл нѹ фаче dекѫт нѹмаї ѹъ сѫнгѹръ пъчїѹне. Тóтѹшї ачесте doѹе попоаръ се deосебеск фоарте мѹлт ѧнтре dѫнселе пре'н ворбъ, фісіономіе ші depрíndерї. Ачест істóрік, dѹнъ че с'а кѹнвінс ѧndестѹлл деспре стрълѹчітеле ѧнтѫмплѣрї ръсвóїніче алле Рѹтѫнілор, деспре ѧнкѹрселе ші бостурѣріле лор, нѹ ворбеште нечї кѹм деспре орїцінеа (спіца) лор, че се паре къ се пїерде ѧн ѧнтѹнечімеа веакурілор; ѧнсѹ-шї етімолоціеа нѹмелѹї лор есте ѹн обїент de ѧndоеалъ ѧнтре ѧнвъцацї, ші фіindкъ нѹ се афлъ dекѫт нѹмаї пїште кѹноштінцїе несекѹре деспре орїцінеа ачестѹї попор, нѹ вом ворбі dекѫт фоарте стрѫнс. Есте преа adевърат къ нѹмеле de Валак есте тот ачелла, че Цертѫнїї ші Словенїї ѧл da шї Дъчіеннілор, шї Рѹтѫнілор, de'n карїї ѧшї траг орїцінеа. Пеісонел, кълъторїѹ фоарте ѧнвъцїат ѧн лімбї, а бъгат de самъ, къ лімба лор de шї чїѹнтітъ ші аместекатъ кѹ idioameле попоарълор бърбаре: тóтѹшї а пъстрат фѹndъмѫнтѹл, орѫndѹеала, рітмѹл ші сінтасѹл лътін.

5. Рѹтѫнїї нѹміцї (Мегало-Валахї), че лъкѹеск ѧн zіллеле поастре мѹнцїї чеї ѧнналцї аї Пінdѹлѹї, се zік, фъръ а da вре ѹъ dоbadъ істóрікъ, коборѫторї de'n рътъшіцїеле армíеї лѹї Помпеїѹ, каре, dѹнъ бътъліеа dela Фарсала, се adъпостірѣ пе метеореле Тесáліеї,

маї мулцї de'нтре dжншії кred а фі урташії унеї колоніі еште de'n Абруццо ан Італіеа.

6. Румжнії, нуміцї Валасії-Масарецї, ръурziторії четъції Москополе, къріїа аї dede рънуmеле de *„Босхополе*: орашїй de *изсторї*,“ сжнт, dунъ кum zik еї, урташї de'нтр'ъ колоніе а луї Чінт Масіму ан Тъулáнtіеа, de унde еї ар фі трекут, ан мунції Кънdъвіеннї ан тжтпул пъвъліріі бърварілор. Ансъ ачеea, че вredніче́ште а фі de ансъmnат, есте къ ан ценерал тоате семінціїле Валахілор, че сжнт атпръштіате пре'n Тесáліеа ші пжнъ ла meazїъ зїва Греціеї, ръкїатъ ку мжndріе нуmеле de *Рутжнї* саў *Ротанні*, че есте комун тутурор локуіторілор ан провінціеле, че формаў ъъdініоаръ векїа Dáчіе.

7. Істóріеа ну помененште de Валáхіеа ка de ъъ пъчїуне, декжт нумаї ан алл зїечеле веак; ан ачеастъ епокъ de аместекаре се въd ан лунтъ ку атпърації греч̆ї апрінзїжnd ші бостуржnd челле маї фрумоасе пърцї алле Трáчіеї ші Мъчеdóніеї; кжте ъъ dатъ анвінші ші adece орї анвінгъторї, еї се deосеbіръ пре'n фапте пліне de курацїй. Ѳnindу-се ку Куманнії ші Счіції, че се скоборжръ ка похоаїеле стърпітоарїе de'n вжрфуріле мунцілор Ем ші de'n Podone; Сере, Філіпóполе, Терпаве, Podост, суферіръ фуріile лор, ші ръсърітул аспъїтжнтат тремурá нумаї ла вуетул нумелуї лор; еї формаръ тоате революціїле пе'нтру а се атпъртъші de дженселе, се аместекаръ ан свучїумъріле челле сжнцерáтіче алле статулуї, пе'нтру а-л сфъшіá ші а-л букътъцї. Ан аннул 1205 dъdуръ ъъ ловітуръ фъталъ ачестеї фáптоаме de атпъръцїе, пре'n каре Лътініі воїаў а о спріжіні; аместекжndу-се ку Булгарії, се анфъцішїаръ анъінтеа тáбереї фржнче че анкунцїурá Adріанополеа, ші, тръгжnd авангáрdіеа антру ъъ курсъ, аў тъїат'о ан букъцї. Контеле de Блоá, ценерал фржнческ, аші пїерdу віеаца ан ачеастъ непорочітъ антжтпларе ші атпъратул Бъldуін а къзїут прінс ші dус ла Тернова, анъінтеа луї Бора, рецеле Рутжнілор, че-л фъкý

съ сýфъръ тоартеа чеа маї анфрікошїатъ. Европа крештінъ тремурé ла аузіреа унеї антжтплърї атжт de крж́нчеnne. Папа Грігóріў IX, пътрунс de кundурере, ші воind а скімбá деnpindеріле сжнцерáтіче алле ачестор попоаръ, кутезїй а лі трімете пе легатул (амбасадор) съў; ансъ се кунpince de дурере, възїжndу-ші планнул неатпліпіт, къчї трімісул de паче а фост луат ан держ́dеpe, ва анкъ ші окържт; кжnd елл лі ворбїá de недепселе іadулуї, *„поў пу не шéтет, аї ръсиéнсеръ, еї печї де ідолї, печї де дýхурї, пу адорът (слъвіт) декжт путаї иштереа ші еroістул“*

8. Маї деnарте ну не вом антіnde ку істóріеа Румжнілор Мъчеdоненнї, декжт нумаї не вом мърціні а deскріе деnpíndеріле лор. Ачест попор локуеште ан мунції, че анвечіneazїъ ісвоарълe Пенеулуї, Ачелеулуї, алле Іnакулуї ші алле Аосулуї; мъгуріле анналте алле Пindулуї, анцїурул кърора стаў сателе лор ашїъзїате, ка орашїе, алції с'аў трас ан котýнурї афлътоарїе пе ýнгїуріле стжнчелор, че стаў акоперіте de троеnne чеа маї маре парте а аннулуї; ші ачеїа. че аў ръмас пъсторї, ка ші стръвнії лор, сжнт nomazї ші віецїческ ан тáберї ку фъмíліile ші турмеле лор. Ачесте семінції путéрніче de лібертатеа лор ші de пусъчїуніле челле анфрікошїате, унde се афлъ вжржте, ансъ превъзїжnd къ маї тжрзїў с'аў маї ан пріпъ ар къdé суб жугул унуї губерн, dунъ есжтплул кумпътріоцілор лор de песте Dýнъре аў авут анцїеленчїунеа de а къштігá прїетеннїеа порції, сунуїжndу-се унуї трібут аннуал, каре есте маї мулт ун сътn de сунýнере, декжт ун трібут de шїербіе; ку ачест міжлок аў ръмас феріцї de аméстекул Турчілор, ші печї ъъ dатъ ну аў фост кунoскуцї пе ла еї асупріторї саў трімешї аї губерпулуї. Губерпації ан котýнуріле ші сателе лор de ун сват de'n чеї маї бътржнї анцїелепцї, аў віецїуіт сунт лецї тот ашїá de сімпле, ка шї ан тжтпуріле пътріарчілор: лíберї ан култул лор, лíберї ан фъмíліile лор, аў петрекут фуртуnеле

ръсвоаїелор, че аў тулвурат de атжтеа орї Епірул ші Тесáліеа,, пжпъ ла ажўнцереа фъталъ а луї Алі Пашїа ла губерпул ачестеї провінцїе. Атунчї Румжнїї ачештїа аў сжмцїт жугул сътрапулуї de Ĭanina, кареле мъгулind ші фъкжnd пе унїї de'нтре джнпшїї спіонї, аў лнтрудус неморълетатеа лн мїжлокул унеї нъчїунї, кареа ўъdiniоаръ ерá врédnik лнкъ de респептат пе'нтру невіновъцїеа са.

9. De шї ачесте семінцїї сжнт неліністїте, тóтушї елле ну лнчеатъ а се dedá комерцїулуї ку челл маї маре зїел. Ла Калафсїте се афлъ прецїул курент челлор маї de кънетéннie піецїе алле Европеї, челле маї марї вжnzїърї се фак ку бумбакул Мъчedónnieї ші алл Тесáліеї, ку мътаса Аціеї ші а Волулуї, ку еспуртъчїунеа пїеілор de éпуре, de бурсучї ші de урші, ку лжпеле турмелор ші продуктеле мжнъфъптурілор лор. Класа попорулуї, че ну аре кънітал, се лndелетнїчеште ку ўъ рáмуръ de лndустрíе фоарте кънштїгоасъ. Лн Албáніа каре есте фъбріка odoарълор ші а скулелор de áур ші de арцїнт, ачеїа de'нтре джнпшїї, карії ну сжнт лнтребуінцїацї лн пънzїърії ші лн фъбріче, сжнт аурарї, карії, de шї лїнсіцї de modeлле, лукреazъ дестул de біне лн áур ші арцїнт; фіindкъ мжнъфъптуріле лор ну сжнт супусе прубеї, апої траг пуцін фолос din метáлуріле че се лнтребуінцїеazїъ аместекжndу-ле ку алтеле, пе кжт лъкомїеа лор се поате лнtinde. Аіче къутъторії de векїетъцї пот афлá medáлії ші monete преціоасе.

10. Мегало-Валахії, че аў кълъторіт, ворбеск маї мулте лімбї ші аў бібліотечї ку дестулле кърцї фржнчештї ші ітъліenne; еї аў челле маї буне edъчїунї алле аутурілор Гречї клáсічї, кълъторїул челл лнвъцїат афлъ дела джнпшїї тот фелїул de ажуторїў літерарїў, dap' че-ї маї de міраре, есте а ведé буна орждуеалъ, че domneште лн фъмíлії ші лн орашїе, ўъ лнцїелеантъ преведере се пъстреazїъ пе'нтру а окжрмуí тот ачеea, че omул лнкужбат субт деспотісм поате лнтрепрinde спре лнмулціреа ші асегурълчїунеа авутулуї.

Орашїул *Кълъріша*, zidit дупъ арчітептура чеа modernъ, ну есте куріос, декжт пре'n пусъчїунеа са пе стжнчї перпendікуларе; локул, пе каре есте zidit, ну лнлеспеште локуїторілор de a мерце лн ўліцїе, декжт нумаї ку ўъ маре луаре аminte ші ажуторацї de ун бъстон ферекат, еарна пун лнкълцїъminte de пжслъ ші кжрліце ка съ ну лўнече; ку тоате ачестеа adece, маї ку самъ копіїї се ростоголеск лн фundул adжнкурілор. Ano-Валахії с'аў ашїezат лн áстфелїў de цїеаръ, пе'нтру а вїецїуí лн паче, еї аў лъсат Турчілор вїле ші шїéсуріле пе'нтру а ну фі супушї асупрірілор; афаръ de ачестеа кутрéмуріле de пътжнт, атжт de adece лн Епір, ла джнпшїї нічї ўъ datъ ну се сжмцїеск, пе лжнгъ ачестеа еї се пот апърá шї de чїумъ; тоате ачесте фолоасе лнвredнїческ фоарте мулт а фі луате лн бъгаре de самъ. Фіindкъ еарна есте лунгъ ші аспръ лн munцї, апої сжнт мъгъzії, ръсерве meніте а ажутá пе съраčї ші а цінé лнвїелшїугареа челлор лнавуціцї: апотжтпул челл ръў ну трече лнzїъdap, лndустрíea ну лнчеатъ а лнфлорí еї торк лжнї, цїес пънzїе гроасе, áурул ші арцїнтул се modeлеazїъ ші тжтпул есте лнтребуінцїат ку ун кіп пре кжт de фолосїторїў пре атжта шї економік.

11. Че петрéчерї плъкуте лн сжнул фъмїліілор лн съріле лунцї алле ерпеї! лн тжтп, кжnd тотул се лнсуфлецїеште пре'n лукру. Несторул (бътржнул) котулуї істореште зїчеріле фертекъторілор Тесáліеї ші алле стрігоілор de'n Цїумерка. Ку тоцїї се стржпг, се лndeасъ ші се лнвулзїеск пе лжнгъ джнсул; тоцї аскултъ ку несацїў, шї історіпцїеле лор de саръ ну сжнт лнтрерупте декжт нумаї de шїуератул вжнтурілор, че сгўduїе копачїї munцілор.

12. Кърънтерїул фісік алл ачестор Румжнї (алл Мегало-Влахілор) есте путéрнік deliniat de пътуръ, прекум шї морáвуріле лор пре'n лнстітучїунї ші ашїezїъminte пъчїунале. Ўъ фъптуръ солidъ, скуртъ, лndecатъ ші сжнътоасъ кърънтереazїъ пе amжndoўе сек-

селе; несѫтцїторї ла скіткъріле тѫмпурілор аннулуї, сѹфър de ѹъ потрівъ шї кълдура шї фрігул.

13. Цїърапчеле, че се ѧнтрек ку бървацїї ѧнтру аспріме шї остенеалъ, аѹ ѹъ фісіономіе амъзїонікъ, шї, кѫнд ажунг ла оаре-каре вѫрстъ анумітъ, се фак сърчінарїе ѧн тоате орашїеле Епірулуї, шї фак шїервіцїеле челле маї грелле, нумаї съ кѫштіце баннї.

14. Ѧнтре оаменїї ѧнстъріцї маї нечї de кум ну се осебеште сексул. Ла фемеї ну се вede нечї декум флоаре трекътоарїъ de фрумсеацїъ, че кърътереазїъ не грече. Ла ачесте Румѫне се афлъ ѹмерї ларцї, спете лате, пїепт дешкіс, трун робуст, нутérпік, фъкут ануме, ка съ сѹфъръ орї че остенеалъ шї орї че лукру греѹ. De'n астъ кáусъ, се зіче, къ сераїул Султаннілор турчї нечї ѹъ датъ ну шї-а алес къдѫне de'нтре Румѫнеле Піндулуї. Деакъ мѫніле лор челле крепате de лукру, шї стътуреле лор челле уріашїе шї ѧмнуітоарїе ну фак de'n елле къдѫне de сераїѹ: апої ашїезїъмінтеле лор челле мінунате аѹ фъкут de'n елле пѹруреа крештїнеле челле маї релецїоасе шї фемеіле челле маї врéдніче de тоатъ стіма пе'нтру стрѫпса куръцїе а моралулуї.

15. Потрівіт унор лецї опрітоарїе de орї-че лучітуръ (лукс), ѧнтемеїатъ de'n тѫмпурї струвекїе непоменіте: трéбуїе фемеіле съ поарте ла кап хóботе саѹ ѧнвълітуре продусе нумаї de мѫнъфъптура лор. Пе'нтру ѧмбръкътѫнтул маї алес шї маї деосебіт, лі есте ертат, съ поарте доѹе пїептаре de мътасъ, ку каріле се ѧмбракъ нумаї ла зілле de сърбъторї маї ѧнсъмнате. Кусутуріле ку áур, гълоапеле шї гъїтанпеле de áур, шїáлуріле челле преціоасе, шї блъпъріїле, каріле тоате сѫнт ѧн модъ ла Ръсъріт, лі сѫнт опріте ку тотул. Бървацїї ѧнкъ пъзїеск асте ашїезїъмінте ку чеа маї маре сѫнцїénніе шї скумпътате. Деакъ ун бърват ар кълкá ачесте лецї, шї ар пуртá орї елл вре ѹъ хаїнъ de лучітуръ, орї ар ѧнкувіінцїá фемеїї салле, съ поарте вре ѹъ хаїнъ лучітуроасъ (луксоасъ); ар фі ну нумаї

окържт de кътръ тоцї чеїалалцї, чі кїар шї осѫндіт шї дат афаръ de'n комунітатеа лор. Ваї! de ачелл ом ла дѫншїї, кареле ар ѧндръснї, съ поарте вре ѹъ хаїнъ фъкутъ дунъ кроеала портулуї стръін, бунъ оаръ вре ѹъ хаїнъ аурітъ, кум есте портул сіпетарілор: унул ка ачелла ну поате фі маї мулт ѧнтре кумпътріоцїї съї!

16. Асфелїѹ сѫнт лецїле комунале шї ашїезїъмінтеле фъміліаре алле ачестор Румѫнї. Ачеїа de'нтре дѫншїї, карії локуеск пре'n орашїе, шї ѧшї кѫштігъ пре'n цїърї стръіне едукъчїуне бунъ, аѹ спірет фоарте áцер ла тот фелїул de негусторіе, шї спекулъчїуне. Ѧн ръстѫмпул ашїá нумітеї *„сістеме кунштітуционале“* (áдекъ опріреа ка нїме съ ну поатъ адуче не маре мърфурї de вѫндут ла Европа, каре опріре а фост ѧнтрудус'о Нъполеон челл Маре кунтра Ѧнглілор), ѧн ръстѫмпул астеї опрірї, зік, с'аѹ фолосіт Румѫнїї de'n дреапта Дунърїї фоарте мулт; шї пре'n негоцїул лор ку бумбак шї-аѹ фъкут аверї некрезїуте.

17. Ка съ ѧндеплінім ачест артікул, трéбуїе съ маї ворбім деспре ачеїа de'n ачештї Румѫнї, карії дук ѹъ віеацїъ номадъ, ѧмблътоарїъ de'n лок ѧн лок. Ачештїа се окупъ ку пъсторітул, ку гріжа турмелор; ѧмблъ не кулміле мунтелуї Піnd, не въіле, че се ѧнтind ѧн тоате лáтуріле пѫнъ ла цїъртурїї мърїї.

18. Ѧн Італіеа се нумеск ачештї Румѫнї: *„коаїїї Счіцїеї, Катбізїа,“* пе'нтру къ віецїуеск ѧн тáбере ѧн мїжлокул въілор. Лі с'аѹ маї дат ѧнкъ шї алте нуме, прекум: *„Карагуліцї, Колбаппї, Пішічї* саѹ *Номазї“* пе'нтру къ локуеск ѧн мунцї ѧнтокма ка Арабії ѧн пустїіле Асіеї. Ку тоате ачестеа еї сѫнт ѧн рѫндул трібутарілор Порцїї отоманне, кърїїа ѧї плътеск зїечї уеалъ de'n турмеле салле, прекум шї ун фелїѹ de дар Пашілор, ѧнтр'алл кърора губерн се афлъ петрекѫнд.

19. Пъшїуніле сѫнт ѧмпърціте, ѧнкъ de'n тѫмпуріле векїе, ѧнтре деосебітеле семінцїї, шї капії лор

даў ѧн фіъ-каре ann кѫте ўъ парте ла фъміліиле ші ѧнсоціріле челле поўе.

Рѹтѫнї пъсторї, ѧтвръкацї ѧн негру, (ашїá нѹміцїї: *Карагѹлїї*) се аратъ не ла ѧнчепѹтѹл лѹнеї лѹї Маїў не костішїеле, де ѹнде ісворъск рѫѹрї крістъліне, ѧшї ашїеазїъ тáвереле ѧн депъртареа семнелор рѫндѹіте, саў се ашїеазїъ ѧн сате фъкѹте нѹмаї пентрѹ варъ, ші ѧнтребѹінцїеазїъ треї лѹнї де варъ, ка съ се сѹїъ де'н лок ѧн лок, де'н потіче 'н потіче пѫнъ ла челле маї ѧнналте кѹлмї алле Пindѹлѹї. Ѧнсъ кѫnd ѧнчеп вѫнтѹріле томнáтече: ѧndатъ ѧнчеп а се коборѫ не ѧнчетѹл де'н мѹнцї, пѫнъ че паск кѹ тѹрмеле салле тоате костішїеле. Не 15. Noемвре се вѫd ашїъзїацї ла поалеле *„Мешеорілор де Сшагѹе“* ші ѧн цїѹрѹл Ірікалеї, де ѹнде порнісе прімъвара, спре а се рътраце ѧн adъпóстѹріле де варъ. (Тот асéменнї дáтіне пъзїеск шї пъсторії Рѹтѫнї де'н стѫнга Dѹнърії, нѹміцї *Сѹсѹеннї* орї *„Цїѹцїѹїеннї.“*

20. Не тѫмпѹл, кѫnd с'а вѫndѹт ѹнтѹл, брѫnзїа ші лѫна тѹрмелор, кѫnd шї-аў плътіт бірѹл ші зїечїѹеала де'н тѹрме не'нтрѹ маса Сѹлтаннѹлѹї, се сѹвѧмпарт ѧн чете ші се ашїеазъ ѧн въї, ѹнде с'а сокотіт де кѹвіінцїъ, къ шї-ар пѹтé ерна вітеле: оіле, вапреле, каії, вачіле ш. а.

De комѹн ѧшї фак кóртѹріле ѧн тѫмп de еарнъ де'н пѫnзїъ de пър de капръ, не мáлѹріле ісвоарълор de апъ рѣпеде ші маї тот de-а ѹна сѹв фрѹnзїшїѹл копачілор, карії ѧшї пъстреазїъ фрѹnзїа верде шї еарна.

21. Фемеіле deпрінсе ші dedate кѹ лѹкрѹл, сѫнт ѧнсърчінате а се ѧнгріжí de требѹінцїеле зїлніче алле фъміліеї. Ѧн фіъ-каре саръ adѹче бърбатѹл кѹ фіїї съї тѹрма ла кóртѹрї, ѹнде ажѹторацї de кѫнії пъзїторї се скоалъ поаптеа adece орї а прівегїá ѧнпрецїѹрѹл черкѹлѹї фъкѹт de'n zidipї векіе de пеатръ. Ѧн попціле челле ѧнтѹнекоасе, ші кѫndѹ-ї тѫмпѹл ѹрѫт ші ръў: превегїеазїъ пъсторїѹл кѹ фоарте маре лѹаре аміпте: фіind къ атѹнчї лѹпії ші фѹрії пъвълеск ѧн тѹрме, ажѹторацї de гросѹл ѧнтѹнéрек, ші фак стрікъчїѹнї ѧнтр'жнселе. Ѧн áсфелїў de попцї петрек пъсторії тот ѧн печїоаре не лѫнгъ тѹрме-шї, цінѫndѹ-шї сѹв глѹціле челле нестрѣбътѹте de плоае ші de неа, пѹштіле ші пістоалеле, каріле ле deскаркъ de'n кѫnd ѧн кѫnd, ші dѫnd стрíгѣте ші кіѹітѹрї ръстрѣбътъціве не'нтрѹ ка съ-шї цїїъ кѫnії некѹрмат ѧн лáтрет ші лартъ. Еї аў ѹн фелїѹ de телеграф фіреск, ніште семне анѹміте, пре'n каріле ѧнштіінцїеазїъ кѹ чеа маї маре грабъ ѧн кѫте-ва мінѹте, де ла ўъ стѫнъ ла алта, кѫnd се івеште вре ѹн перікїў маре, бѹнъ оаръ, кѫnd він тѫлхарї de Арнъѹцї асѹпра тѹрмелор, съ ле прade: ші атѹнчї саре ѧн къте-ва мінѹте тот котѹнѹл стѫпілор ші алеаргъ ла лѹптъ комѹнъ кѹптра тѫлхарілор de Арнъѹцї.

22 Ометеле ші вѫрсъторіле апелор, каріле сѫнт ашїá de обічнѹіте ѧн Тесáліеа, къѹсеазїъ пъсторілор adece орї дáѹне фоарте марї ші несѹпѹртáвере. Аста віне шї de аколо, къ пъсторії нѹ аў нечї ўъ провежѹне de нѹтрецїў не'нтрѹ вітеле салле: dечї deакъ се тѫмплъ омете марї, орї вѫрсъторї de апе, ка съ нѹ поатъ паште вітеле еарвъ: атѹнчї він ѧн перікїў, съ моаръ de фоаме, къчї фѫн нѹ се афлъ, de ачеea даръ сѫнт невоіцї съ-шї вѫndъ вітішїоареле кѹ ѹн прецїў de немíка, ші съ съръчеаскъ кѹ тотѹл. Ка съ се скапе de áсфелїў de непорочірї, кѫnd пресѹпѹн, саў вѫd семне, къ еарна о съ фіъ греа, се траг маї de тѫмпѹріў кътръ мáлѹріле мърії, ѹнде есте кліма маї domoалъ ші рѣвѣрсъріле маї паре ші маї не'нсъмнате.

23. Мъреацїъ, сърбътореаскъ ші ѧнкѫнтъторїъ есте стрѣмѹтъчїѹнеа саў мігрѣчїѹнеа анѹалъ а ачестор Рѹтѫнї! еа кѹпрінде ѧн сіне че-ва рар ші стрѣбътъторїў, че нѹ се маї обічїнѹеште ла алте попоаръ. Ла ўъ zі анѹмітъ, бѹнъ оаръ, ла сѫнтѹл Dѹмітрѹ, се adѹнъ семінцїіле ла орашїеле *Періволе* ші *Сѫп-Мѣріна*, афлътоарїе не кѹлмеа мъчedóнікъ а Пindѹлѹї ші аколо фак

ѹъ сърбътоаре пѹблікъ. Dѹпъ астъ сърбътоаре бътржнії фак сват комѹп ші алег кжте-ва фъмілії браве ші de omenіе, каріле се хотъръск съ ръмжіъ песте еарпъ а касъ ші съ пъзіеаскъ сателе ші локѹінцїеле пъръсіте. Mінѹтѹл пѹрчедерії ѧл вестеск прéѹції, ръвърсжnd песте попорѹл пѹрчезїъторїѹ пре'п рѹгъчїѹнї евлъвіоасе ші кѹчéрніче вінекѹвжнтареа dѹмnezїъеаскъ. Есте че-ва стръбътъців пжпъ ла інімъ, а прівї астъ мѹлціме nenѹмърáвъръ, кѹм ѧшї їа зїѹа бѹпъ ші ръмас бѹп кѹ лáкръмї ші кѹ челле маї dѹїоасе кѹвінте dela чеї че ръмжп спре пъзіреа сателор, dela каселе салле ѧпсе-шї ші dela тот, че се афлъ пе лжпгъ dжнселе. Акѹм се порнеште тоатъ мѹлціміеа de ѹъ dатъ, се мішкъ ѧп чете регѹлате, пар'къ порнеште пътжнтѹл ѧптрег спре кълъторіе, Dар' авїá аѹ фъкѹт кжцї-ва пашї, ші ла оарекаре dепъртаре ѧшї маї ѧпторк ѧпкъ ѹъ dатъ окії спре коперішїеле каселор, пе каріле ле пъръсеск акѹм, ѹржnd-ѹ-ле, съ се афле вінe ѧп тот dекѹрсѹл ерпеї пжпъ ла прітъвара віітоарїъ, кжnd аѹ съ ръвіїъ, ка съ локѹеаскъ еаръ-шї ѧптр'жнселе! Фіъ-каре стъчїѹне de ръпáѹс (попас) есте хотържтъ, кжт тжтп аѹ съ ръмжїъ ѧптр'жнса, ка съ паскъ кѹ тѹрмеле тоатъ еарва че се афлъ аколо. Асéменне е dефіптъ шї фіъ-каре стъчїѹне de мас песте поапте. Асфелїѹ порнеск тоамна ші кокостжрчії кѹ поѹеле-шї фъмілії, ка пъръсіndѹ-шї локѹінцїеле авѹте песте варъ, съ меаргъ dепарте песте мърї ѧптінсе ла ѹъ клімъ маї калдъ, кѹ спержнціа, къ ла прітъвара ѹрмътоарїъ се вор ѧптоарче еаръ-шї ла локѹінцїеле de пе аічї авѹте ѧп вара трекѹтъ.

24. Тѹрмеле се кáцїъръ ѧп колоане пе костішїеле мѹнцілор, ѹnde сосеск: тѹ́нетѹл тълапчелор dela цїапї ші бербечї, свїéрътѹл вітелор de тот фелїѹл ѧпсоцїеск лѹнгѹл шір алл кълъторілор Пindѹлѹї, карії кѹ ѧтпопорѣчїѹнеа лор de варъ акóпър лателе ші ѧптінселе шїéсѹрї алле Мъчedóнієї. Бътржнї, бървацї, жѹнї, копії, фемеї, мерг ѧпкѹнцїѹрацї de віте dоméстече, de каї пѹтéрнічї, de кътжрї ѧпкъркацї кѹ сáрчінї de провежѹнї de алле мжпкърії, de-асѹпра кърора кжптъ кѹкошїѹл, ачест óрнік пътѹрал ші не'пшїелъців алл цїъраннілор! Фецїеле тѹтѹрора стрълѹческ de флоареа преціоасъ а сжпътъції, а кѹръцїеї ші невіновъцїеї! Еї мерг кѹ тоції пліні de спержнцїъ, къ вор афлá ѧтвїелшїѹтаре ші ѹъ клімъ маї dѹлче ші маї domoалъ, ѹnde съ локѹеаскъ песте еарпъ ѧп кóртѹрї, сéаѹ шї ѧп сате, ѹnde-шї аѹ локѹінцїеле de еарпъ. Deакъ ѧпфъцішїареа астор оаменї п'арфі атжта de блжndъ, de пáчїнікъ ші de плъкѹтъ: атѹнчї челл че ї-ар прівї de dепарте, орї ї-ар ѧптжлнї, ар крede, къ се афлъ ѧп ачелле тжтпѹрї трісте, кжnd меазїъ поаптеа ѧшї ръвърсá попоарѣле салле челле сълвáтече, стерпітоарїе ші немічітоарїе асѹпра неферічітелор Цїърї dela меазїъ zі.

25. Кам ачеаста ар фі ікоана ѧпфъцішїъцівъ а Рѹмжнілор Мъчedonennї атжт стъторнічї кжт шї пъсторї ѧтвлъторї сеаѹ nomazї, карї вїецїѹеск нештіѹцї de атжтеа веáкѹрї пе мѹнтеле Пindѹлѹї, неавжnd алтъ ѧтвічїѹне, dекжт нѹмаї а петрече ѹъ віеацїъ сімплъ ші пáчїнікъ, de мії de орї маї ферічітъ dекжт а попоарѣлор неліпіштіте ші неастжтпърате, каріле ѧтвлъ кѹ капѹл рѹпт dѹпъ ферічіре ші нѹ о афлъ, чі de'п кѹнтръ кѹ кжт се невоеск маї мѹлт съ о ѕжѹнгъ, кѹ атжта се dепартъ маї мѹлт de dжnса; (фіind къ о кáѹтъ афаръ de cine, ѧп лѹ́крѹріле сжтцїѹале, ѹnde нѹ есте; нѹ о кáѹтъ ѧпсъ ѧп cine, ѧп інima са, ѧп къмара сѹ́флетѹлѹї съѹ = ѧп кѹнштіінцїъ, ѹnde ар афлá-о ѧndатъ ѧп тот тжтпѹл ші ѧп тоате ѧтпрецїѹръріле віецїеї!)

Ѧпсъ deакъ ѧпгріжіреа не'нтрѹ пъзіреа тѹрмелор ші спіретѹл de спекѹлъчїѹне фак пе Рѹмжнії Мъчedonennї чеї маї бѹнї пъсторї ші чеї маї порочіцї ші маї áцерї негѹцїъторї: апої їѹбіреа пъстрърії ші а віецїеї неатжрнате dештеаптъ ѧп інima лор пътріотісм adевърат ші кѹрацїѹ врédnік de фаптеле Romannілор векї =

стръвунілор лор, а кърора adучере а minte се пъстреазїъ ла dжпшії ворбал dела татъ ла фіїў.

Лумеа чівілісатъ с'а мірат de фантеле челле марї алле Гречілор честор поі, пре'п каріле шї-аў ръкжштігат неатжрпареа пáтріеї dела Турчї, фърь а препуне мъкар пе dепарте, къ уп попор пáчїпік, куплокуіторїў ку dжпшії, а купфъптуіт фоарте мулт ла ръпъскъчїунеа ші ліберъчїунеа Гречíеї. Dар'

„Фіъ-кървў съ се 'тиариъ
Кувепіша а са иарше-“

Ачеїа, карії черчетеазїъ ку темеїў ші ла фацїа локулуї тот атъруптул ачестеї лптжтплърї, пу вор прецетá а се лпкredinцїá, къ Румжнії Мъчedonennї (Ano-Валахії) маї пуцінї ла пумър dекжт Гречії, аў ажутат лп ачеастъ лупть пе'нтру лібертате ші неатжрпаре, ка чеї лптжї бървацї полїтічї ші осташї марї.

26. Спре а adеверí ачесте zice, е de ажунс а лпшірá пумеле стрълучіте de пъчїуне сеаў de пъріпцї Румжнї, пе карії denpíndepea орї пъртіпіреа скріїторілор лї пумеште Гречї. *)

Noї вом лпчепе ку челл маї стрълучіт de'нтре еї:

Колеші, пъскут ла ***Каларіша,*** орашїў лмпопорат de Румжнї. Ачест бърбат афлжndу-се лп копіллъріеа са лп скоала dела Сътрапул Епірулуї, ші пре'п тъліпте салле челле стръорdennaріе рекомжndжndу-се Пашїеї, ачеста л'а трімис пе кїелтуїеала са ла універсітъціле Европеї, унde а лпвъцїат medічіна. Dупъ ачеea лпторкжndу-се а касъ л'а фъкут Пашїа dóфторул съў de касъ ші секретарїў. Ку астъ окъжуне міжлочí Колеті ла Пашїа, ка съ пупъ лп

*) Есте de лпсъмнат, къ челле маї мулте нумірї алле Гречілор ші алле Румжнілор de'п Гречіеа сжнт лптіпъріте de форме de алле лімвеї турчештї, кареа а авут лпржъріпцїъ лп цїара ачеаста.

depегъторії тот Румжнї Мъчedonennї. Ла annії 1820 ші 1821, къzїў Пашїа лп урдіеа Султанпулуї. Колеті ку тоцї depегъторії ші артацїї Румжнї Мъчedonennї с'а трас лп Мореea, ші а лукрат ку сватул ші ку брацїул ашїá, кжт се сокотеск ка чеї de'нтжї уrzіторї аї ліберъчїунії ші неатжрпърії Гречíеї. Колеті а фост капул гуверпъторїў алл Гречíеї dупъ моартеа луї Каподістріеа, апої сует реце а фост міністру de'п лонтр'у, ші маї пе уршъ амбасадор алл рецелуї греческ ла Пъріс.

Влахополо, кареле пе ла annул 1842 а фост міністру de ръсвоїў алл Гречíеї.

Колокошропі, челл лптжїў фъптуіторїў алл ліберъріі Гречíеї, кареле пе'нтру пъчїунълетате-шї се нумiá лп Гречíеа: ***Влахос-Караіскакі.***

Nікіша шъркофагул (ádекъ: мжнкъторїул de Турчї кареле а фост колонел.

Перевос, а фост колонел.

Макріат, а фост цеперал de брігадъ.

Рапгъ.

Грідіоп.

Деліаппъ.

Ііапъ, чінчї фрацї

Гіака, треї фрацї.

Іордакі.

Делаzоро.

Мандал.

Карáкас.

Карас.

Леиепіош.

Чїопго.

Кашіandoпі.

Медіовопіші.

Diamandic.

Карашас.

Хрістошо.
Хагі Крістеа.
Псіра.
Нікошеі, треї фраці.
Чеашіо.
Чеашакоста.
Іатекоста.
Ладіеї, дої фраці.
Багдіашіеї, дої фраці.
Іапі Грівепіашул.
Піша.
Беіда.
Пападітас,
Папакоста, } капії Тесáліеї.
Діаако,

ші алці маї мулці дерегъторї марї політічї, бісерічештї ші мілітърештї.

Бъроnул *Cina,* асéменне Румжп, Мъчedoneann, есте сокотіт лнтре чеї de'nтжї банкірї аї Европеї.

De се ва черчетá ку de-amъруnтул пъчїунълетатеа бървацілор лнвъцїацї аї Гречíеї, се вор афлá мулцї лнтре dжпшїа фі фост Румжпї, ші Муселе, ку каріле локуеск лмпреунъ лп мунтеле Піndулуї, ле лпсуфлъ пжпъ астъ-zї фокул лор челл сжпціт, кареле есте челл лнтжї елемжпт de віеацїъ алл тутурор штіінцїелор ші вжртуцілор.

27. Кусемпъчїуне стъторітъ а Румжпілор de'n Гречíеа dупъ калкулул апропіъців алл луї Пуквіл не ла аппул 1841.

Макасіашїї сеаў *Кашаріашіошїї*	12,825.
Асиропошатіашїї	11,150.
Маговіашїї	9,350.
Zагоріашїї	5,650.
Валахїї сашъшорнічї	38,978.

Бовіеппїї сеаў Ботаїї, че сжпт акум аместекацї ку Гречї ші ку Албаппї, формеazїъ треї семіпцїї	10,995.
Dасарешїї сеаў *Масарешїї,* че сжпт Румжпї Мъчedonennї, кътръ карії требуїá съ се adáугъ ші 4,000 de nomazї . . .	18,500.
Сума тоталъ а Румжпілор de'n Гречíеа	107,468.

28. Еатъ шї кжте-ва есемпле de четіт de'n лімба Румжпілор Мъчedonennї.

Мъчedoneште-рsтжпеште.

I.

Ну mindуескў тупї аші dікумў грескў.

Лъплъ алагá фъmітосъ сі афлъ їува храпъ. Bine ъп'оаръ ла ъпъ калівъ, ші аъde къ плжпце сърmaпіца, ші mъma, ці ъ фрікъшá къ сесте къ пъ се акъmтіпъ di плапгў, тр'оаръ ва сі те даў а лъплуї. Лъплъ аъzindў аіста, шеzў mълтъ оаръ афоаръ ші аштепта къ гъръ къскатъ. Ма кара інтъпікъ ші сърmaпіца се акъmтінъ, лпціпў mъma сі ъ dicпїapdъ, ші сі лїі zікъ: пъ аї фрікъ dашърў аmеў, къ сесте къ жіне лъплъ, ва сі лў вътъmъmў къ съла аіста di херў. Кара аъzі лъплъ ахтаре греаъръ, фъці інвіріпатў, zікжndў: *„шръ аіста калівъ алте тіпъескў ші алте факў.“*

Дъгіеппеште-рsтжпеште.

I.

Ну гжndеск тоці ашїá кум гръескў.

Лъпъл алергá флъшжnd съ афле ъnde-ва храппъ. Bine ўъ datъ ла ўъ колівъ, ші аъde къ плжпце копілла, ші mъma, че о лпфрікошіá, къ de пъ ва лпчетá dela плжпс, лndatъ те даў лъпълуї. Лъпъл аъzind ачеаста шіеzїў тъmп mълт афаръ ші аштепта къ гъра къскатъ. Лпсъ dакъ лптъпекъ ші копілла лпчетъ, лпчепў mъma съ о deemїerde, ші съ-ї zікъ: п'аї фрікъ dpara mea, къ de ва веnі лъпъл, лл вом стръпъпце къ астъ съль de фіер Deакъ аъzі лъпъл атарї грáїърї, фъці съпърат, zікжnd: *„лп астъ колібъ алте гжndеск, ші алте фак.“*

II.

Лукурлу інвъгуцаште оаміплїї.

Ўпў аръторў апроапе хіndў сі моаръ, ші кара пъ авеа авере

II.

Лукрул лмбогъцїеште пре оаменї.

Ўп аръторіў апроапе фіind съ моаръ, ші фіind къ пъ авеá

Мъгедопеште-рѫтѫпеште.

сі ласъ а хілїорѣ, ма лїі врѣ ínima, сі лїі факъ вѫнї аръторї ші целахтісеріцї, лїі клїатѣ ла патѣ, ші лъ zice: *„хілїі атеї! воі ведецї, къ се апрѫке оара а торшілїі атеї. Тѫшъ авереа атеа къѫшацї-ѫ шрѫжінїе, ші ва сі ѫ афлацї.“* Дѫнъ пѫціпъ оаръ лїі лъсѣ кѫ съпітате. Е хілїі, кѫ mindѫіреа, къ авеа елѣ аколо врезнѣ тесаѫрѣ аскѫнсѣ, лоаръ тр'оаръ сапіле di съпаръ кѫ mape кѫрѫndеацъ тѫта жініеа: тісаѫрѣ de аліхеа nѫ афларъ, ma жініеа di mѫлтъ съпаре dao орї ахтантѣ фрѫтѣ dede.

Дъгіеппеште-рѫтѫпеште.

авере съ ласе фіілор, лпсъ лї врѫ ínima съ-ї факъ аръторї вѫнї ші пъстрътоpї, лї кїътѣ ла пат ші ле zice: *„фіїї теї! воі ведецї, къ се апрóпіъ оара торцїї телле. Тоатъ авереа теа къѫшацї-о, ші о съ о афлацї.“* Дѫнъ пѫціп тѫтп лї лъсѣ кѫ сѫпътате. Ші фіїї кѫ гѫndіреа, къ елл авеá аколó вре-ѫп тесáѫр аскѫнс, лѫаръ лndатъ сапеле de съпаръ кѫ mape гравъ тоатъ віеа; тесáѫр de-алтmінтре nѫ афларъ, лпсъ віеа de mѫлтъ съпаре de доже орї атѫта фрѫпт dede.

III.

Масторіе а ѫнѫї орбѫ.

Ѫнѣ орвѣ авеа трѫ ѫнъ кохе di гарdінъ а лѫї 100 di талір інгрѫпатъ. Віціплѫ а лѫї, ці лѣ віzѣ, се dѫце ѫнъ поапте лїі dісгроапъ ші лїі лїа. Дѫнъ пѫціне zіле се dѫце напої орвѫлѣ сі вeadъ, сѫнтѣ талірлїі ніка аколо, їѫ лїі анѫсе, ma кара се dѫсе ціва пѫ афлѣ. Аші трѫ оаръ лїі трекѣ претѣ minte пре віціплѫ а лѫї, ma тора пѫ штіе кѫт сі лѣ скоатъ diла елѣ. Аколо їѫ шъ mindѫїа лїі kade аістѣ долѣ трѫ minte. Се dѫце ла віціплѫ di лїі zіце аші: *„aszї віціне бѫне! еѣ вінїѣ сі ше інтребѣ шръ ѫнъ сітбѫліе: еѣ атѣ 200 ді шалірї, жѫтішаше ді аішцї сѫнтѣ шрѫ сігѫрѣ локѣ інгрѫпацї, ші шора пѫ штіѣ сі інгроупѣ ші алапцї шрѫ ацелѣ локѣ?“* Е віціплѫ лїі zіце, аколо, сесте къ

Мъгедопеште-рѫтѫпеште.

есте локлѫ di алїѫмтра сігѫрѣ. Тора ці фаце віціплѫ? Кѫрѫndѣ dѫце сѫта di талірї трѫ локлѫ, di їѫ лїі діегрѫпѣ, кѫ mindѫіреа, къ dѫнъ пѫціпъ оаръ ва сі афлъ 200 di талірї. Ма кара афлѣ орвѫлѣ напої сѫта di талірї ші лїі ло́, клїатѣ віціплѫ di лїі zice: *„кѫ шѫш'ацеа ці еѣ ескѣ орбѣ, та еѣ шора та гіне віzѣї ді шіне, ці еші кѫ доі оклїі.“*

Дъгіеппеште-рѫтѫпеште.

локѫл есте de алтmінтре сегѫр. Акѫт че фаче вечінѫл? Кѫрѫnd dѫче сѫта de та́лерї лп локѫл, de ѫnde лї decгропасе, кѫ гѫndіреа къ dѫнъ пѫціп тѫтп ва съ афле 200 de та́лерї. Лпсъ deакъ афлѣ орвѫл напої сѫта de та́лерї, ші-ї лѫъ, кїетѣ пе вечінѫл, de-ї zice: *„кѫ шоаше къ еѣ сѫпш орб, лпсъ еѣ акѫта таї біне вѫzїѣї декѫш шіне, каре еші кѫ доі окї.“*

IV.

Штіінца скапъ di моарте.

Dionicіѫлѣ тіраnѣ еші ѫп' оаръ in піацъ. Ші кара трекѣ тѫте волціле, віzѫndѣ нїіzъ алапте ші ѫнѣ філософѣ, каре шеdеа трѫ ѫнъ волтъ, лѣ інтрівѣ: *„шѫ ці віnzї?“* е філоеофлѫ респѫнсе: *„еѣ віndѣ лпвецлѫ.“* Кѫтѫ-лѣ daї? лѣ лптреабъ Dionicіѫлѣ. 600 di форінте, фаце філософлѫ. Кара лїі плъті Dionicіѫлѣ къфтѣ сі лїі лѣ da. Пре аіста лѣ zіце філософлѫ: *„іцідо ці фацї, фъ кѫ тіпше, ші тіndѫїъ це сколѫста.“* Аісте греаїѫръ інтраръ ла Dionicіѫлѣ трѫ zakonѣ di ле zіцеа тѫтѫ di ѫнѣ, къ ле кѫтпърѣ скѫтпе. Се агѫdі ѫп'оаръ трѫ mape тірѫніа ші неindрептатеа а лѫї сі шъ свѫраскъ паскѫнцї сі лѣ отоаръ, ші въгаръ сі факъ аіста ватамаре варверлѫ, kando сі лѣ сѫрсеаскъ сі лїі талїе грѫтацлѫ. Кара віне варверлѫ сі лѣ сѫрсеаскъ, лїі zіце Dionicіѫлѣ греаїѫръ, ці кѫтпърѣ, di каре ахтѫнтѣ се аспаре, кѫтѣ

IV.

Штіінціа скапъ de моарте.

Dionícіѣ тіраnnѫл еші ѣъ datъ лп піацїъ. Ші деакъ трекѣ тоате волтеле, въzїѫnd лптре алте ші ѫп філософ, каре шїedеá лптр'ѣъ волтъ, лл лптребѣ: *„шѫ ге віnzї?“* Ші філософѫл ръспѫнсе: *„еѣ вѫнд лпвъцїѣ сеаѣ шшіінцїъ.“* Кѫ кѫт лл daї? л'ѫнтреавъ Dionicіѣ. Кѫ 600 de флоріні, зіче філософѫл. Дѫнъ че лї плъті Dionícіѣ, къѫтѣ съ і-л dea. Ла ачеаста лї зіче філософѫл: *„орї-ге фаї, фъ кѫ тіпше, ші гѫndеште, ге ва ѫрта.“* Асте грáїѫрї се ръкѫръ ла Dionícіѣ dátінъ, de ле зічеá тот de-а ѫна, фіind кѫ ле кѫтпърасе скѫтп. Се тѫтплѣ ѣъ dinioаръ, ка пе'ѫтрѫ mape тірѫпніеа ші nedрептатеа лѫї, сѣ се кѫпжѫре нескѫцїва, съ-л отоаръ, ші пѣсеръ, съ факъ астъ оморѫре вървїерїѫл, кѫndѫ-л ва pade, съ-ї таїе грѫтazїѫл. Дѫнъ че віне вървїерїѫл съ-л padъ, лї зіче Dionícіѣ грáїѫріле, че кѫтпърасе, de каріле

Мъгедопеште-рѫмѫнеште.

di тремѫраре nѫ пѫтеа сі цепъ сѫрафеа, ma лїі къзѣ di трѫ manї. Елѣ шъ mindѫї, къ лїі zice enrастенѣ, ші кѫnda штіа mindѫіреа ші сѫвріцеа ці шъ авеа фаптъ, ші лїі спѫне тѫте, кѫтѣ шъ бъгаръ трѫ minte. Атѫнцеа віzѣ Dionicіѫлѣ, къ nѫ е скѫтпѣ ѧnвецлѫ, ці кѫтпъръ, кътръ ці лїі скъпъ вana.

Дѫгіеппеште-рѫтѫнеште.

атѫта се спъріѣ, кѫт de тремѫраре nѫ пѫтеа съ ціпъ врічїѫл, чі ѧї къзїѣ de'n mѫnї. Елл ѧшї гѫndї, къ-ї zice ѧnтр'adinc, шї ка кѫnd ар фі штіѫт гѫndіреа ші кѫнцїѫрареа, че шї-аѣ фост фъкѫт, ші-ї спѫне тоате, кѫт ѧшї пропѫсе ѧn minte. Атѫнчіа възїѣ Dionїcіѣ, къ nѫ е скѫтп ѧnвъцїѫл, че кѫтпъраce, фіindкъ ѧї скъпъ віеацїа.

V.

Di кѫтѣ фаце отлѫ: афлъ.

Треї фѫрї акъцїаръ ѫnѣ negѫцїторѣ каре авеа mѫлцї пігѫnї кѫ елѣ, ші кара лїі лоаръ шълїі імпърціръ nїіza елїі пре жѫмітате. Ма кара nѫ авеа manкатъ dao зіле ціва, лїі ло́ mape фоаме, ші нецї ѫnѣ nѫ вреа сі се dѫкъ in цітате сі кѫтпаръ трѫ мѫnкаре. Ашї арѫnкаръ шкѫрта, къ каре сі се dѫкъ. Ші кара къзѣ пре кама nїіклѫ, тр'оаръ шъ ло́ калеа. Аколо їѫ imna лїі kade in корѣ аіста mindѫіре: *хѫте, те шѫ аї та а треїа парте, ді ці лотѣ, nѫ ера тѫлт та гїіne сі авеаї ші алапте дао пърцї?* Кѫ аіста mindѫіре лїа di арѫкъ фартакѣ трѫ гїелъ. Пѫnѣ ера аістѣ in цітате, ші алапцї doї in пъdѫре шъ сѫвъреръ сі ва́тътъ соцлѫ kando сі се тоарпъ, ші се шъ імпартъ партеа а лѫї nїіza елїі. Кара віne аістѣ кѫ гїеліле інфъртъкате, лѣ апѫтрѫшіръ алапцї doї, ші кара лѣ

Дѫгіеппеште-рѫтѫнеште.

оморѫръ, аштерпаръ меаса, ші mezѫръ ші manкъ кѫ паке, ma dѫпъ жѫмітате di сатъ ера ші елїі трѫ лѫтеа алаптъ.

Мъгедопеште-рѫтѫнеште.

кърiле ѧnвеnінате, ѧл апѫтрѫшіръ чеїалалцї doї ші deакъ-л оморѫръ, аштерпѫръ маса ші шїезїѫръ съ мѫnѫnче кѫ паче, ѧnсъ dѫпъ ѣъ жѫмътате de оаръ ераѣ ші еї ѧn лѫтеа чеealалтъ.

Обсървъчїѫне. Літера *л* пъінтеа лѫї *ї* скѫрт се аѫde авїа пе жѫмътате, мѫїат; асémenne ші *n* пъінтеа лѫї *ї* скѫрт, се ростеште ка ітъліаnnѫл gn, іспа́nнікѫл n, ѫnгѫрескѫл ny, прекѫт се аѫde шї ѧnкѫвѫнтѫл рѫтѫнеск: *пїелл,* кѫт ѧл ростеште попорѫл.

Кѫвінтеле, каріле сѫnт deосебіте ѧn лімва мъчedoaпърѫтѫнъ се пот кѫноаште de'n алътѫръчїѫnеа кѫ тестѫл рѫтѫнеск алътѫрат.

---

§. 117.

Рѫтѫнїї de'n Істріеа.

(De'n „*Фоаеа пе'нтрѫ тінте*“ етс.)

1. Ѧn фѫndѫл Мъреї adріа́тіче, кътръ ръсърітѫл, meazїъ поаптеа Іта́лієї, се ѧnnъінтеazїъ ѧn mape ѣъ пеnїнсѫлъ nѫmітъ: *Істріеа,* ѧn фаца къріїа се ѫрzї Benéціеа, еар' ѧn коастеле Істѫлѫї лат, четъціле Тріесте ші Фіѫme; пе кѫnd Romanії ѧnчепѫръ а-шї лъцї domniea спре Ілірік, еї але́серъ Істріеа ка чеа ѧnтѫїъ стъчїѫne а оперъчїѫnілор мілітаре. Сістема лор de a сѫnѫne лѫтеа nѫ ера́ ка а бърварілор, de'n веа́кѫріле de міжлок, нічї ка а лѫї Nъполеon de'n епока поастръ, de a ѧnѫndа́ църіле кѫ репежѫnеа ѫnѫї повоїѣ de mѫnte, чі кѫпрінzїѫnd ѣъ провінцїъ, Romanії ашїезїаѣ ѧn еа колонїї, zidїаѣ четъцї monѫminte, кѫлтїваѣ ші ромъnnісаѣ попорѫл, апої ѧnтемеїѫndѫ-се кѫ асémenne ажѫторїѣ, ѧnтindeаѣ кѫчерірiле асѫпра провінцїелор ѧnвечінате.

Dупъ асémenne сістемъ пъшind Жуліў Чесар, челл ѧптжіў бътý пе Ілірі, карії апої пе рѫnd се сѹбжѹгаръ de Аѹгуст, Цермáнік ші Тівіріў, dар' ѧмпъратѹл Тръїann маї кѹ сатъ а колонісат Істріеа кѹ Romannї, а ѧпътріт'о кѹ четъцї ші а ѧпфрѹтсецїат'о кѹ фрѹтоасе monѹminte, алле кърора рѹine мъреціе ѧпкъ се аміръ ла Пола ші алте лóкурї алле ачестеї провінціе. De аічїа тот спре ръсъріт meazїъ поанте ѧпъінтѫndѹ-се, Romannії аў колонісат ѹна dѹпъ алта провінціеле пѫнъ ла гура Dѹнърії ші а лѹї Тірас (Ніструлѹї), ші прекѹт атѹнчїа Romannѹл пѹтеá кълъторі dела Тібрѹ пѫнъ ла Алба (четатеа Албъ сеаў Акерman) тот прін провінціе кѹпрінсе de ціпта romannъ, de асémenne ѧпкъ шí астъ-zї, de шí кѹ оаре каре ѧптреръмпере нѹрчезїѫnd dела гура Ніструлѹї прін Молdова, Ціара рѹтѫнеаскъ, Бъпатѹ, Морлáхіеа (Рѹтѫnї negрі) ші Істріеа, Рѹтѫnѹл ва ажѹнце тот піптре Рѹтѫnї пѫнъ ла Рома обѫршіеа ціптеї салле.

2. Ла ѧмпърціреа ѧмпъръціеї Romеї, Ілірієа venі ѧп партеа Апѹсулѹї, dѹпъ каре трекý ла а Бізїанціулѹї, dар' ѧп а шіесеа сѹтъ dѹпъ Кр. ўъ колоніе de Рѹсneачї emігръ de'n Полóніеа ші кѹпрінсеръ ціъртѹріле Dълмáціеї пѫнъ сѹпт Істріеа, ачестїа ѧпчепѹръ а слъвennісá пе Рѹтѫnї.

Ѧп астъ провінціъ се пъстреазїъ ўъ віціъ а попорулѹї Romann, пѫнъ акѹма noўе пекѹпоскѹтъ, deспре каре пѹблікъ ѹп ръпорт ѧптересант ѧпвъціатѹл D. Антóніў Ковачїў, ѧп фоаеа Ітъліannъ ѧптітулатъ „*Істріеа*,“ deспре каре de'n Nрії 1—2, ѧмпъртъшіт ѹртътоарїеле:

3. „Ѧп ціпѹтѹл Вал d'арса (Валле-арсъ), каре dела поалеле Мѹнтелѹї Маре ші de ла кулміле Болїѹ ші Пеdena се ѧптinde спре Косліак, віецѹеште ѹп попор, че се нѹмеште пре сіне Рѹтѫnї: еар' акѹт а adоптат ші nѹмеле de Валахї, че і-л dаў стрѣінії.

4. Лімба каре о ворбїá, ші о ворбеште ѧпкъ, пѹ есте чеа словannъ, нечї ітъліannъ, чі чеа лътінъ попорулъ, сеаў ціъръппеаскъ, кареа о ворбїá попорѹл Romann, че-ва аместекатъ кѹ кѹвінтеле слъвenne. Астъ лімбъ, каре о вом nѹмí Рѹтѫnъ, nѹ се ворбїá nѹмаї ѧп *Валдарса,* чі ші ѧп *Карсо де Піпгвепте,* dѹпре мъртѹріеа лѹї Флег ѧмпъртъшітъ de Tomacini, се ворбїá прін прецїѹрѹл Тріестулѹї ла *Оачіпа, Требічїапо, Падрачіпо,* ші ѧп ціпѹтѹл *Кастелпово*, dѹпре мъртѹріеа лѹї Іренеў dela Крѹче, се ворбїá de кътръ ачеїа, карії се nѹмїá de попор *Чічї* пе'нтрѹ сѹнетѹл челл dec алл літереї *Ч*, ѧптребѹіт ѧп лімба лор, кѫnd еї пре сіне се nѹмїаў *Ротерї* (Рѹтѫnї). Лімба словanъ пъшind а скос пе чеа Romannъ de'n ціпѹтѹл Тріестулѹї ші de'n Кастелпово, афаръ de орашїеле *Мѹне* ші *Сеіане*, ші nѹ тързїў о ва скоате ші de ла Валлеа-арсъ de'n темеїў, че ар фі de прісос а ле ѧпсъмнá аічї. Поате къ лімба Romѫnъ nѹ се мърціпеá nѹмаї ѧп ачесте пътѫнтурї, dаръ се ворбїá ші пе ла алте ціпѹтурї, прекѹт, пе лѫпгъ алтеле, мъртѹрісеск атѫт тіпѹл неатѹлѹї, кѹт ші мѹлте dátine. Ѧп астъ прівінціъ ні ліпсеск штіінціеле істóріче, пе'нтрѹ къ скріїторії Славї, карії сокотїаў астъ провінціъ ка ўъ парте а Кърніóліеї, аў тъкѹт deспре лімба Romѫnъ, сеаў пекѹпоскѫnd'о, сеаў поате кїар ѧптр'adinc.

Астъ лімбъ астъ-zї се ворбеште ѧп фъміліile а 6000 de персоane, фіind лімба фъміліаръ, каре ѧпсъ nѹ се ѧптребѹінціеazъ ѧп требеле полїтіче алле віецїеї.

Ачештї Рѹтѫnї nѹ маї кѹпоск рѹгъчїѹніле ѧп лімба рѹтѫnъ, de шí бісéріка лътінъ апобілind'о, а пъстрат'о ка лімбъ пе'нтрѹ літѹрціе. Еї nѹ кѹпоск рѹтѫnеште, dекѫт челле ѧптъіе zїече nѹмере, de шí doўе de'n ачестеа сѫнт славе, кѹ тоате ачестеа, астъ лімбъ тот ѧпкъ віеazъ, есте ачеea, кареа о ворбїá попорѹл, че amý de 2000 de annї а сѹпѹс Істріеа, ачеea каре а ціпѹт 2000 de annї.

De шí съракъ астъ лімбъ, еа се пъстреазїъ ѧп честе de'n ѹртъ zілле алле фіінціеї салле, мъкар къ по-

порѫл а ажѫнс ла ѫн ашїа́ пѫнт de скъdepe, кѫт елл ѧncѫ-шї а adoптат ачелл nѫme, че ѧn трекѫт се сокотїа́ deфъїмъторїѝ ші маї opdinap кїар dekѫт алл Чічілор, кѫнфрацїї лор, карїї рефѫcace nѫmeле стръіп ка ѫн deфъїмъторїѝ. А пъстра́ nѫmipea лор, есте nѫ nѫmaї орпъмѫnт, dapъ шї ажѫторїѝ ѧn черчетъріле істо́рїче.

6. Лїмва есте ромѫnъ ѧn тоате, ші nѫ-ї deocebітъ de ачееа, каре се пъстреазїъ ѧn алте цїърї віъ ѧnтре debiiторїї колонїілор de Romannї стръпѫртате de есѫmплѫ ѧn Dáчіеа; ідéntіче сѫnт кѫ алле Dáчіеї шї dekїъръчїѫніле, ші цїесътѫра кѫвінтелор ші кѫвінтеле ші кѫ пѫцінъ deocebіре фіналеле. Атѫта nѫmaї къ Рѫmѫnїї Істріеннї аѝ mape плекаре а скімба́ ѧn р, маї кѫ сатъ лїтереле n ші л; кїар ѧn Тріест nѫmeле de *Сі́лвола, Ка́лвола, Сколкѫла,* с'аѝ пріфъкѫт ѧn *Се́рвола, Чїарбола, Ско́ркола.* Nѫmeле бърбътештї, карї ѧn лътіna ар аве́ ѫс, се сфѫршїеск ѧn ѫ; челле фемеештї ѧn *а*, ѧn *ече,* карї ѧn лътіna ар аве́ х (кс); аѝ артї́кѫлїї *рѫ* (лѫ), *ра* (ла) *ѫр* (ѫn); цепецівѫл се формеазїъ кѫ: *де*; аѝ пропѫme персопале їо, тѫ, їе; пої, вої, їелі (еї); пропѫme арътъціве: *честа, челла, чештї, пеллї, чеаста, честе, чеа, челле;* — вербїї ѧn а́ (аре), ѧn е́ (ере) лѫпг ші скѫрт, ѧn і (іре); вербѫл ажѫтъців, *аве́* (авере), фі (а фі); віїторїѫл ѧл кѫmпѫn кѫ вербѫл *воле, авере,* аѝ modѫл doріців, аѝ de асе́menne вербї перегѫларї, кѫ ѫн кѫвѫnт аѝ грътáтіка Dакъ-Рѫmѫnъ, ѧnкъ шї кѫвінте, de шї аѝ adoптат ѫпеле слъвоане ѧnтрѫ ѧnтребѫінцїаре.“

Рѫmѫnїї Істріаннї декіпеазїъ ѧn кіаѫл ѫртъторїѝ:

N.	чїаче,	татъл
Г.	de чїаче,	татълѫї
D.	лѫ чїаче,	татълѫї
A.	чїаче,	татъл
Абл.	de лѫ чїаче,	dela татъл

N.	чїачі,	тацїї
Г.	de чїачі,	тацілор
D.	лѫ чїачі,	тацілор
A.	чїачі,	тацїї
Абл.	de лѫ чїачі,	dela тацї.

N.	карле,	кареле
Г.	de чіре, (ad. de чіне),	кърѫї
D.	лѫ кѫї,	кърѫї
A.	карле,	кареле
Абл.	de лѫ карле,	dela карале.

N.	їе,	елл
Г.	de їе,	лѫї
D.	лѫ їе,	лѫї
A.	їе,	елл
Абл.	de лѫ їе,	dela елл; ш. а. ш. а.

Еї кѫпжѫгъ асфелїѝ:

істріеннеште:	*рѫmѫnеште:*
am,	am
арї,	аї
аре,	аре
аремо,	авем
арецї,	авецї
арѫ,	аѝ.

---

am авѫт,	am авѫт
рас фост аве́,	ашїѝ фі авѫт.

аре,	съ аївї
аве́,	а аве́
лѫкрѫ,	лѫкрѫ

істріеппеште:	*рѹтѫпеште:*
лѹкрі,	лѹкрі
лѹкръ,	лѹкръ
лѹкрато,	лѹкрът
лѹкраці,	лѹкраці
лѹкръ,	лѹкръ.

ат лѹкрат,	ат лѹкрат
воїѹ лѹкра́,	воїѹ лѹкра́
рас фост лѹкрат	ашїѹ фі лѹкрат ш. а.

7. Еатъ шї доѹе історіоаре ѧн лімба астор Рѹтѫнї істріаннї, тръдѹсе шї ѧн лімба поастръ:

ѧнтѫїа історіоаръ.

Ѧн лімба рѹтѫнъ істріаннъ:	*Ѧн лімба рѹтѫнъ дъгіаннъ:*
Дої омірї (оамені) ѧмпъта ѧн ра (ла) са калле. Ѹр (ѹн) де еллї афлата о секѹръ, е клїема; о верї чїа *„ат їо афлаш?“* — *„N'ат афлаш,“* моресте зіче, зіче челалалтѹ, ма *„арето афлаш.“* Салек покле веріта челлї, карлі секѹра пїердѹт, е възѹта секѹра ѧн мѫра (мѫна) лѹ челл карле во афлат, порніта малтратеіл са тата. *„О торцї есто!“* клїемата елл тѹпче. Компаннїѹ алл лѹї: *ns есто* моресте зіче, ма *ессат.* Сацї к'аї тѹ секѹра афлатѹ, клїемат-аї: *„їоп во,“* е по: *„пої ато во афлаш.“*	Дої оамені ѧмвлаѹ ѧнтр'ѹъ калле. Ѹнѹл de'n еї афлѣ ѹъ съкѹре, шї кїемѣ (стрігѣ): *„о вezї, ге ат афлаш?“* — *„Ns еѹ ат афлаш,“* аї тревѹї съ зічї, зіce челлалалт, дар': *„пої ат афлаш.“* Пѹціп дѹпъ ачеea веніт'аѹ ачеїа, карії пїердѹсеръ съкѹреа, шї възїѫnd'o ѧн мѫна челлѹї каре о афласе, ѧнчепѹръ а-л трътá de фѹр. *„О! сѫтшет торцї!* стрігѣ атѹнчї ачелла. Дар' кѹмпѹпніонѹл ї-а зіс лѹї: *„ns сѫпшет“* аї тревѹї съ зічї, чі *„еѹ сѫпш торш.“* Пе'ѹтрѹ къ атѹнчїа аї фост стрігат: *„еѹ ат афлаш,“* еар' пѹ: *„пої ат афлаш'о.“*

а доѹа історіоаръ.

істріеппеште:	*рѹтѫпеште:*
Еарпа фоста крѹдъ е раче. Фрѹніга, кара авѹт неверіто ѧн варъ чїѹда храппа, стата сміром	Еарпа фост'а крѹдъ шї рече. Фѹрніка, кареа а фост адѹпат вара мѹлте грѹѹнціе, ста лині-

істріеппеште:	*рѹтѫпеште:*
ѧн ръ са касъ. Черчекѹ се водіт сѹ пѹтѫнт, патіта de хоаме е de раче. Рогата donke фрѹніга пека елл дѹ їе салек мѹпка са жіві. Е фрѹніга зіче: *„їѹва аї шѹ фост ѧн їріта* (inima) *де вера? сацї ге п'аї шѹ шѹпге а ше жівлепце преправіш?“* *Ѧн веръ,* зіса черчекѹ, *кѫпшашат е дівершішат карлі шрекѹш.“* Е фрѹніга ерсѹк: *С'аї шѹ кѫпшаш ѧн веръ: авшоге къ-ї еарпъ,— еп жоакъ!*	штітъ ѧн каса са. Грієрѹл, вѫрѫndѹ-се сѹѹ пѹтѫнт, пѹтімїá de фоаме ші de ръчеалъ; дечї а рѹгат пе фѹрнікъ, съ-ї dea че-ва de мѫнкат, ка съ поатъ трѣї. Еар' фѹрніка ѧї зіce: *„ѹnde аї фост ѧн інітa вереї? де ге пѹ ці-аї прегѣшіш ашѹпгіа гелле де вісаціѣ?“* — *„Вара,* зіce грієрѹл, *кѫпшаш'ат ші пешрекѹш'ат ше геї ге шрегеаѹ.“* Еар' фѹрніка ръспѹнсе: *„Деакъ вара аї кѫпшаш, акѹт къ-ї еарпъ: еп жоакъ!“*

8. Дѹпъ ачесте доѹе есѫмпле алле лімбеї рѹтѫне істріенне, адáѹсе D. філолог Ковачїѹ ѹртътоарїеле:

Ачеїа, карії кред, къ діалептеле ітъліенне ші кїар лімба чеа ѧнвъціатъ ітъліеаннъ с'ар фі пъскѹт de'n аместекѹл челлеї лѣтіне кѹ лімбеле попоарълор de меазїѣ-поапте, аѹ мъртѹріе ѧн ачештї Рѹтѫнї аї Істріеї, кѫт de ѧншїелътоарїѣ есте ѹъ асémenne опініѹне, кѫnd маї вѣртос есте ведерат къ de'n лімбеле віі попорале, с'а кѹтпѹс ѧн епока векїѣ лімба пóбілъ лѣтінъ, прекѹт ѧн тѫмпѹріле поѹе е лімба пóбілъ ітъліеаннъ, de'n карї лімбї печї ѹна печї алта вре ѹъ діпіоаръ пѹ с'аѹ ворбіт de попорѹл de рѫnd, чі се скріеá пѹмаї de кътръ чеї ѧнвъціацї ші се ѧнтребѹінціá пѹмаї ѧн прілéжурї пѹбліче ші сърбъторештї. Фіindкъ астъ семінціе de Рѹтѫнї, ѧнгрѣдітъ ѧнтр'ѹн ѹнгїѹ денъртат, афлѫndѹ-се фъръ пічї ѹъ комѹнікъчїѹне, ші афлѫndѹ-се ѧнтр'ѹъ кѹndъчїѹне маї пѹціп de кѫт пекѹлтіватъ ѧн мїжлокѹл ѹнѹї попор, кареле ворбеште алтъ лімвъ еар' пѹ чеа ітъліанъ, а пѹтѹт ѧн лімба кáспікъ а пъстрá атѫт ачелле кѹвінте, карї сѫнт алле лімбеї пóбіле лѣтіне, кѫт шї ачелле мóдѹрї, карї маї ѧн ѹртъ с'аѹ адоптат ѧн лімба ітъліеаннъ.

9. Нечї есте de крезїут, къ ачештї Рутжнї de'n алте цїърї ар фі трекут ѧn Істріеа ла алте тѫмпурї маї апропіате de пої. Мулте теме́їурї се лунтъ ѧn кунтра ачестеї сокотінцїе, а лор емігръчїуне (дескълекаре) се траце de'n тѫмпурї маї depъртате, ші колоніеа Рутжнілор Істріеї аре тот ачеа́ лімбъ ка ші чеї de'n Да́чіеа, de'n Епірў, de'n Інсулеле Дълма́тіче, ші поате ку чеї de'n маї мулте цїърї. *)

*) Фіінца рутжнілор се поате доведі de'n нуmеле че-л поартъ локвіторії вртъторарїелор ло́крї: a) ѧn Істріеа съв нуmеле *Рutenнї* сеаў *Рѫтленнї* ші *Чігі*, прекум ѧn Валдарса, ѧn Карсо de Пінгвенте пре лѫнгъ Тріест ѧn Опчіна, Тревечїано, ѧn дістріктул Кастелново ші b) ѧn Да́лма́цїеа ші ѧn інсулеле Дълма́тіче. c) ѧn Епір, Теса́ліеа, Атіка, Пелопонес съв нуme de Влахї; d) ѧn Мъчедо́ніеа съв нуme de Цїнцарї сеаў Кацїовлахї; e) ѧn Кроа́цїеа ші Бо́сніса съв нуme de *Морлахї* сеаў *Мавровалахї;* f) ѧn Сѫрвіеа ші Бълга́ріеа съв нуme de *Дъгіеннї* сеаў *Degienнї* ші *Власї*. Тоате ачестеа сѫнт довезї віе, пре'n каріле се адевереште продата (тема) трътатъ ѧn „*Архіва Албіне́ї.*“ къ не лѫнгъ Да́чіеа про́пріъ ші ануme: a) Пъннóніеа, b) цїара ѧнтре Тіса ші мунцїї Тра́нсілва́нніеі, а́декъ: 1) Бъннатул, 2) Оръзіеа сеаў Біхарул, 3) Мъръмъ́ръшїул. c) Тра́нсілва́нніеа, d) цїара Рутжнеаскъ, e) Молдова ку: 1) Бъковіна, 2) Бъсъра́віеа, 3) ші цїара de'нтре Нїстру ші Буг, тот пътжнтул de'нтре Дъ́нъре, Адріа́тіка, Мареа неагръ ші Мареа алвъ (Мармара, Елеспонтул, Егеіа, Архіпела́цїка, Іо́ніка) ѧннърцїт, дела Дъ́нъре пѫнъ ла Ешъ́ (A) ѧn Да́чіеа Аурелїаннъ ші (B) дела Емъ́ пѫнъ ла Мареа Алвъ ші Адріа́тікъ ѧn Да́чіеа Константінеаннъ, аў фост de ъ́ъ потрівъ лъкзітъ de Рутжнї колоніса́цї ѧn осевіте епоаче, ѧнчепѫnd de'n веакул II-ле ѧннъїнте de Кр. de не кѫnd Па́вл Емі́лїў а ѧnвінс не Персеў алл Мъчедо́ніеї. Метел ші Мъ́міў съпъ́серъ Грече́іеа, ші коворѫndу-се ѧn зіллеле луї Чесар ші Аугуст, кѫnd се ѧнтінсе Domnіеа Romannъ пѫнъ ла Дъ́нъре ші се унилъръ тоате четъцїле Ромѫннїеї de лецїунї Romanne. Апої (I) ку Трънїann ѧn Да́чіеа про́пріъ, нумітъ Трънїannъ кунрінсъ ѧn кунфініїле арътате маї сус; (II) дунъ ачеаста ку Аурелїann адáусе колоніїле ѧn Ме́сіеа ші (III) ку мареле Константін ѧn Тра́чіеа ші Мъчедо́ніеа кѫnd луй нумірea de Ромѫннїеа ажунгѫnd ѧn ко́рцереа de 700 de annї маї віне

10. Ачештї Рутжнї аї Істріеї ѧшї пїерd лімба пе зі, че мерце, кум аў пъцїт'о шї алцї фрацї аї лор de'n провінцїъ; ачештї Рутжнї ну аў префъкут'о, ка алте попоаре, adoптжnd módурї алле лімбеї modeрne. Дрепт ачеea, а кулеце ръмъшїцїеле астеї лімбї антіче романіче, n'ар фі лукру пїерdут ші фърь фолос, ба ѧnкъ de мірare есте кум ну с'а черчетат ъ́ъ лімбъ, каре есте мулт маї преціоасъ dекжт ко́дїчеле скрісе, пе'нтру къ ну есте скімосітъ. Поате къ алтъ dатъ вом атінце астъ мъте́ріе ѧнтересантъ ші вом da ъ́ъ провъ лъмурітъ despre гръма́тікъ, ші ъ́ъ adунаре de кувінтеле еї маї ѧнтребуїте.“

§. 118.

Афлъчїунеа телеграфулуї.

(De Іулїў Бърашїў.)

1. „*Іуте ка гжndул*“ есте ъ́ъ ръспікъчїуне векїъ, ѧнтребуїнцїатъ, ка съ фа́чет ъ́ъ асъмъпъчїуне, пе'нтру

кѫт а цїнут кератъ domnіреа Рутжніетъулуї, пре'n колоніїле стъторнічїте ѧn осевіте епоаче, пре'n лецїунїле ѧнкъпъторате ѧn четъцї (пѫнъ ла ашїъзїареа попоарълор сла́вече ѧn провінцїеле ачестеї пеніпсуле), а се романіса́ локвіторії еї, ѧn кѫт n'аў пътут фі аїчїа алтъ лімбъ фърь нумаї рутжна, ші пре карї Рутжнї апої ї-аў ѧннекат цїнтеле ѧнкъргътоарїе dela меазїъ поапте, ѧнтре каріле маї ку сатъ сѫнт Унгурії ѧn прівіреа Да́чіеї ші славії ѧn прівінцїа Провінцїеї Еміче, партеа чеа маї маре de'n ачештїа, слъвеннindу-се сеаў гречindу-се, пе'нтру къ лімва лор а ръмас фърь літерътурь, нумаї ворвітъ ѧn касъ, ші атжт весе́ріка кѫт ші форул а авут de organn парте не лімва греакъ, парте не слъвеанъ, парте астъ-зї не чеа унгарь. De доріт есте, ка Рутжнії de'n deосевітеле пърцї алле Да́чїілор, імітѫnd не цїнтеле, че і-аў ѧнпресурат, съ ѧнчеапъ а-ші кълтіва́ лімва лор пъчїунăлъ, ші пре'n ачеаста а-шї лумина́ мінтеа ші а-шї повіла́ інима; de доріт есте, ка Рутжнії съ-шї поатъ кулеце кувінтеле рутжне, че вор фі пъстрѫnd ѧn специал маї віне de кѫт алта фіъкаре de'n осевітеле попоръчїунї рутжне ѧn тот кунрінсул Да́чїілор.

їуцїеала унуї лукру. Dap' стръбунії поштрії ну шї-аў лнкіпуіт, къ ва вені ун тжтп, кжnd лнтр'adeвър ideіле поастре лнтр'ўъ кліпъ вор сбура́ песте суте de міле цеогра́фіче, песте мунцї шї ржурї марї, кїар шї песте mape, шї къ ун om, стжnd лн Букурештї шї алтул лн London, вор путé куръспунde унул ку алтул, лнтокмаї ка пої oameнії карії ворбеск, стжnd унул лжнгъ алтул; а́сфелїў de їуте merг шї він респу́нсуріле лор.

2. Телеграфул ела́нтрік а produc ачеастъ minune. Кучї пе'нтру ачест телеграф, спацїул ну е nemікъ; ўъ deпешїъ телегра́фікъ поате съ ажунгъ атжта de їуте стръбътжnd ун спацїў de 100 de міле цеогра́фіче, лнтокмаї ка кжnd ар стръбате нумаї зїече міле. Путем ку dрепт кувжвт, съ зїчем, къ, пътжнтул постру е преа мік пе'нтру десволтареа лукрърії телеграфулуї еле́нтрік; кучї періферіеа (оболул) пътжнтулуї, а́декъ 5,400 de міле цеогра́фіче, пе'нтру ўъ deпешїъ еле́нтрікъ е ун спацїў атжт de мік, лн кжт ну трече печї а зїечеа парте а унеї секунde, шї ачест спацїў е стръбътут. Dap' dакъ ар мерце ўъ сжртъ телегра́фікъ dela пътжнт пжнъ ла лунъ: атунчї deпешїа телегра́фікъ ар стръбате ачест спацїў de 500 de міле цеогра́фіче лн 48 de секунde. Dap' dакъ ар есіста́ ўъ комунекучїуне телегра́фікъ de ла пътжнт пжнъ ла соаре: атунчї ўъ deпешїъ ар ажунце ла соаре лн 8 $^{0}/_{4}$ minуте dунъ плекареа еї de ла пътжнт, de шї спацїўл лнтре пътжнт шї соаре есте 20 de міліоане de міле цеогра́фіче. Акум поате чіне-ва съ факъ асътъ-пучїуне лнтре їуцїеала телеграфулуї еле́нтрік шї лнтре ун локомотів de а́бур пе drумул de фїер, каре мерце шї елл ку ўъ їуцїеалъ стръordennaръ; кучї ар аве́ тре-буінцїъ de 400 de annї лнблжnd не лнчетат зїўа шї поаптеа, спре а путé стръбате спацїул лнтре пътжнт шї соаре!

3. Dap' кум есте фукут ачест телеграф еле́нтрік, ачест міракїў алл лумії modeрне?

Еатъ кум! Dap' маї пъіпте тре́буїе съ ворбім че-ва despre унеле ideї фісіче, каре се ръпоартъ ла лнцїеле-цереа івічїунілор еле́нтріче.

Кжnd лумъ ўъ плакъ (букатъ) de цінк шї алтъ плакъ de аратъ, ле пунем пе amжndoўе лнтр'ун вас de порцїелann плін ку апъ, лн каре с'а пус че-ва вітріол, пуїжnd ачесте doўе плаче, лнпреунжndу-ле amжndoўе сус пінтр'ўъ сжртъ de фїер лнкунцїуратъ ку мътасъ: атунчї о съ авем ун ланцїў гълва́nnік шї лн сжртъ вор лнчепе а се арътá івінцїе (фенomenne) еле́нтріче, сеаў кум се ръспікъ фісіка, лн сжртъ ва лнчепе а курце ун ржў еле́нтрік; кжnd лndoім ачеастъ сжртъ лн фоарта унеї лі́нії спірале шї лнкунцїурът ку dжnса ун фїер moале, атунчї фїерул лndатъ ва deвені мъгнет, апої фіind къ мъгнетул аре пропріетатеа, къ атраце фїерул, de ачеа кжnd вом пуне лжнгъ ачелл фїер префъкут лн мъгнет, алт фїер сімплу, ачест фїер de не уртъ ва фі атрас de кътръ фїерул deвеніт мъгнет. Dap' кжnd ржул еле́нтрік лнчетеазїъ а курце лн сжртъ: атунчї фїерул лнчетеазїъ а фі мъгнет, шї челлалалт фїер ну маї е атрас кътръ dжnсул. Dакъ вом пуне лжнгъ фїерул алл doіле ун клопоцїелл de метал, а́сфелїў не кжnd елл ва фі атрас кътръ фїерул de'нтжїў (deвеніт мъгнет), ва лові клопоцеллул шї ва скоате ун су́нет; кжnd ржул еле́нтрік ва ста лн сжртъ: атунчї фїерул лнчетжnd а фі мъгнет, печї фїерул челлалалт ну ва маї фі атрас, прін уртаре ну ва маї лові не клопоцїелл. Dap' ачеастъ сжртъ поате съ фіъ кжт de лунгъ, лн кліпа, кжnd amжndoўе ка́петеле салле вор атінце плака de цінк шї de аратъ, фїерул ва лові не клопоцїелл шї ва скоате аколо ун су́нет; шї кжnd унул de'нтре кънътжїеле сжрмеї ну ва ажунце не уна de ачесте doўе плаче, клопоцїеллул ну ва сунá. Ашїá dap' е лнведерат, къ есте лн мжна поастръ а фаче, кжnd вом воі, ка клопоцїеллул съ сune маї adece орї сеаў маї рар. Тот ашїá de лнведерат есте, къ, dакъ сжрта е фоарте лунгъ, с. е. dela Буку-

рештї ла Кръїова, ші m'am лцїелес ку ун амік, ка, пе кжnd ва аузї нумаї ун сунет de клопоцїел, съ штіъ къ лнсъмneazїъ A; кжnd ва аузї doře унул дune алтул, ва лнсъмná B; dap' треї лнсъмneazїъ S. ш. а. Есте лнведерат къ нутем съ лнсъмнъм ун алфабет лнтрег пре'н нумърул ші modул ръпетіцїунїї сунетелор клопоцїеллулуї. Ашїá dap' кїар лн кліпа кжnd воїў апропіá сеаў депъртá капул сжртеї de плачеле гълвáнніче: лн ачеá кліпъ амікул мїеў лн Кръїова ва шті, че am врут съ-ї лмпъртъшїеск.

4. Дупъ че аў deскоперіт ачест міжлок поў ші лнценіос, спре а-шї комунікá їуте унул алтуїа ideiле салле песте ун спацїў мape, атунчї аў лнтребуінцїат лн лок de клопоцїелл алте унелте, карї аў фъкут, ка вестеа телеграфікъ съ ажунгъ лнкъ шї маї їуте ші маї лїмnede. Лн локул клопоцїеллулуї с'а лнтрудус ун арътъторїў, каре сжнгур скріе пе о хжртїе семнеле алфабетулуї телеграфік. Ші ачест метод de пе уртъ есте лнтребуінцїат лн стъчїунїле телеграфіче, акум лн Европа ші Амéріка.

5. Dap' кжт de мape есте лнржуріцїа методулуї фъптуреї ші лукръріїї телеграфулуї асупра їуцелеї сосірії депешїеї, аратъ фапта уртътоарїъ. С'а фъкут ла Віеанна ун есперїемжнт а комунікá ўъ весте ла Шїенбрун, ун лок департе de Віеанна нумаї калле de ўъ жутъте de мілъ, пре'н доře сжрте телеграфіче; унул мергжnd дрепт дела Віеанна ла Шїенбрун ші алтул мергжnd прін Віеанна, Кръковіеа, Леіна (Лемберг), Сжбіїў ші Песта; пре'н уртмаре купрінзїжnd ун спацїў de суте de міле цеографіче, ші с'а лнкредінцїат, къ пре'н амжndоře друмуріле телеграфіче вестеа а сосіт ла Шїенбрун лнтр'ачееа-шї кліпъ. С'а апробат dap' пре'н ачест есперїемжнт ачееа, че am зіс маї сус: къ пе'нтру телеграфул елéптрік спацїул ну фігуреазїъ німік, пар'къ нїчї ну есістъ. Dap' кáуса, de че прімім с. е. аічїа лн Бубурештї ўъ весте маї їуте дела Віеанна

декжт дела Пъріс сеаў London, есте, къ крештереа спацїулуї лнтулцїеште стъчїунїле телеграфіче, пе ла каріле се лнтжрзїъ тріметереа маї департе.

6. Метоаделе телеграфіче лнтребуінцїате акум, сжнт áсфелїў, къ семнеле телеграфулуї се скріў de сіне-шї пе ўъ фъшіе de хжртїе. Ачесте семне лнтлінеск локул алфабетулуї (аша с. е. лнсъмneazїъ съмнул — a; —. b; .— d; . e; . . . m· . . n.). Есте провáвър, къ лн віїторїў віроуріле телеграфіче вор binde публікулуї фъшїї de хжртїе лініате ші ўъ мікъ лнструнчїуне, кум трéбуїе чіне-ва, съ гъуреаскъ пе ачеастъ фъшіе пїште гъурї ші лїнії, карї лнсъмneazїъ діферітеле лїтере алле алфабетулуї. Ўъ депешїъ телеграфікъ, скрісъ áсфелїў, ва чере пе'нтру еспедіреа еї нумаї а зїечеа парте de'н тжмпул, кжт лл чере акум, прін уртмаре, шї кóстуріле еспедірії депешїелор вор фі мулт маї скъзїуте dекжт акум.

7. Лн ръпортул істóріеї телеграфулуї елéптрік обсервъм челле уртътоарїе. Фісічїї цертжнї Гаус ші Вебер аў фост чеї de'нтжїў, карії аў купструїт апърате мічї de телеграфї елéптрічї, кїар лн annул 1833; патру annї маї пе уртъ, а фъкут Steinheil лн Монах ун телеграф елéптрік пе ўъ dimencїуне маї мape. Dap' Лнглії ші Амеріканнії аў десволтат маї пе уртъ ачест сістем маї віне пжнъ ла стареа луї деплінъ de акума.

8. Нумеле луї Сооске, Vheatitone, Brin, Brett ші Morse сжнт немурітоарїе лн ачеастъ прівінцїъ. Dap' телеграфії елептрічї лн dimencїунї фоарте марї, аў фост лнтокміцї лнтжїа-шї datъ лн Áнглїеа ші лн меазїъ-поантеа Амéрічеї, пе уртъ аў фост лнтрудушї ші лн Цертжніеа. Акум ну е нечї ўъ цїаръ чівілісатъ сеаў нечівілісатъ лн Европа, каре н'аре лїніїле салле телеграфіче, ші с'а арътат къ кїелтуїелеле лнфіінцїърії ші лнтрецїнерії телеграфулуї сжнт фоарте мічї лн ръпорт ку фолосул, ші кїар ку венітул, каре статул поате съ трагъ de'нтр'жнсул.

9. Дела лнфіінцїареа челлуї лнтжїй телеграф пжнъ акум с'аў фъкут прогресе ші лмбунътъцірї марї лн ачест рам modern алл штіінцїеї телеграфіче. Ла лнчепут с'а лнтінс лукрареа сжрмеї нумаї ла ўъ лнтіndere de 40 сеаў 50 de міле цеографіче; ачеастъ мърцініре ну маї есістъ акум, пре'н телеграф лукреазїъ de акум ржул елéнтрік не.лнтрерупт ла ўъ лнтіndere de суте de міле цеографіче; ба лнкъ лн зіллеле noастре аў лнчеркат de аў пус ўъ сжрмъ елéнтрікъ суб Океанул Атлáнтік лнтре Лнгліеа ші Амéріка, каре лукреазїъ ла ўъ лнтіndere de апроапе 1000 de міле цеографіче субт апъ; de ші дъунъ-зї с'а арътат оаре-ші каре конфусіуне лн лукрареа ачестуї телеграф субатлáнтік, сжнтем лнсъ лнкредінцїацї, къ песте пуцін се ва рідікá ші греутатеа, кареа а produс ачеастъ лмпїedекаре.

10. Ўъ маре десконеріре лн ръпортул телеграфулуї елéнтрік, каре с'а фъкут лн анул 1857, áдекъ, ўъ сжнгуръ сжрмъ елéнтрікъ есте лн старе а стръпуртá de ўъ датъ доўе депешїе провенind дела доўе лóкурї діферіте, фъръ съ фіъ вр'ўъ купусіуне лнтре амжндоўе депешїеле.

Dар' ну нумаї пе'нтру депъртърї марї, чі ші кїар пе'нтру орашїе, с'а арътат афлъчїунеа теграфулуї а фі de маре фолос. Лн прівінцїа ачеаста а дат орашїул Берлін ун есжмплу фрумос. Аколо лнтре патрузїечї de субурбїе (мъхълале) алле орашїулуї есістъ ўъ комунекъчїуне телеграфікъ, апої кжнд с'а прінде фок мъкар ла пунтул челл маї депъртат алл орашїулуї, лнтр'ўъ кліпъ тоате челлелалте субурбїе ку помпїерії лор се гръбеск ші мерг, съ стінгъ фокул. Ачест есжмплу ар фі біне, съ се емите ші лнтрудукъ пре'н тоате орашїеле.

11. Ўн алт фолос аратъ комунекъцїунеа телеграфікъ лн сжнул орашїелор лн ръпортул ругулъчїунії óрнічелор. Кжнд ўъ сжрмъ телеграфікъ пуне лн комунікъчїуне 40 ші кїар 100 de óрніче унул ку алтул: атунчї тоате аратъ акурат, тжмпул пжнъ ла ун минут, ші кїар ўъ секундъ, апої есте лнведерат къ есте ун маре фолос пе'нтру ун орашїў, ка тоате óрнічіле пўбліче съ фіъ áсфелїў регулате.

12. Лн анул 1857 а фъкут ун прéут кътóлік лн Італіеа ачеá афлъчїуне, къ пре'н телеграфул елéнтрік поате чіне-ва съ тріміцїъ ну нумаї скрісоаре, чі кїар ші портретул съў, сеаў орї че ікоанъ, сеаў аутограф (іскъліторъ). Ашїá дар' лн віїторїў вом путé тріміте амічілор поштрі ну нумаї вестеа despre есістінцїа noастръ, чі ші портретуріле noастре дрепт сувенїре.

Еатъ че перспектівъ маре ші фрумоасъ путем съ аштептъм дела ачеастъ фрумоасъ афлъчїуне; еатъ къ телеграфул елéнтрік есте ші елл menniт а скімбá ўъ датъ лумеа, ка ші афлъчїунеа тіпогръфіеї.

§. 119.

Ачеea че не лнвацїъ ун фір де еарбъ.

(De Жўліў Бърашїў.)

1. Чіне de'н noї с'а прімблат вр'ўъ датъ лнтр'ўъ zi фрумоасъ de варъ, лнтр'ўъ пъдуре мъжестоасъ, пе мáрцінеа кърїіа се афлъ ўъ лібадъ (ун іслазїў) верде, пар къ ун піптор denлін a десъмнат ун тъпет ку колоареа са чеа маї куратъ. Флўтурії фрумошїеї сboaръ de'н флоаре 'н флоаре ші-ші ръсфіръ ла стрълучіреа соарелуї аріпеле салле admірáвере лн въріінцїа колорілор ші лн denлінътатеа idealулуї: не кжнд de depарте с'аратъ сус лн áер чете de пáсерї фрумоасе, дар' сжнцероасе, карї він a немічі ачештї флўтурї ші a скімбá зіўа лор de сърбътоаре ші de плъчере, лнтр'ўъ zi de жале ші de durere. Ашїá есте лн пътуръ: ўъ фіінцїъ се бўкуръ не костул алтора.

2. Ачеастъ сченъ пътуралъ есте лнвіатъ de сўнетеле melodioасе алле пенумърателор пáсерї кжнтътоарїе

ші de зїефірул дулче, каре лукнтъ урекіле поастре пре'н мурмуіреа са лучеатъ, містеріоасъ, пар'къ ні спуне секретул унеї лумї некуноскуте, пар'къ фрунзїеле árбурілор ръпецїеск унеле алтора ачест секрет ші фіреле de еарбъ de пе кжмп, мішкжнду-се лукоаче ші лу коло, пар'къ сжнт куріерї, мергжнд а вестí унул алтуїа ачесте поутъцї лутересжнте, карі ле-а адус зїефірул пе аріпеле салле етéріче. Noї оаменії ну лунцїелéцет ачесте ворбірї ръспжндите лу тоатъ пътура; дар' ікоанеле, каріле лусоцїеск ачесте сýнете, сжнт везївере пе'нтру noї; спірегул постру прімеште лутіпъріпцїеле ведерії лумпреунъ ку алле містеріоаселор сýнете, ші ачесте доўе лутіпъріпцїе, десфъкуте лу доўе сжмцірї, с'аместекъ ші продук лу noї піште сжмцічїунї, дулчї, лукжнтътоарїе. Отулуї лї плаче атунчї лупъінтеа лукіпуінцїеї салле, каре сжнгуръ лукреазїъ, пе кжнд тоате сжмціріле луї сжнт лу ръпáус. Ачеаста есте адевърата „леневíе дулче,“ „dulce farniente“ атжт de вестітъ лу Італіеа, лу ачеа цїаръ фрумоасъ, грълина пътуреї, унде черїул е маї албастру, еарва маї верде, цїáріпеле маї лукжнтътоарїе, пáсеріле маї мелодіоасе, сýнетеле пътуреї маї сърбъторештї ші лукіпуінцїа оаменілор маї прімічівъ пе'нтру ачесте тесáуре de фрумсеацїъ немърцїнітъ.

3. Лутр'адевър, дулче есте ачеастъ леневíе: маї дулче лукъ а дормí лутр'ўъ zi фрумоасъ de варъ лу міжлокул унеї пъдурї, лусъ ну ун сомн кумпліт, чі ачелл семісомн, кжнд тоате ікоанеле, че не лукунцїуръ, пар'къ формеазїъ ўъ пъноратъ фънтáстікъ, унде ла ведереа лівезілор верзї релувіеазїъ лу noї ікоана віецїеї пъсторале дулче, невіноватъ ші пърдісіакъ; пе кжнд ведереа кжмпурілор акоперіте ку спіче аурíте, рълувїеазїъ лу noї енерцїеа отулуї соціал, мунчіторїў. каре а штіут пре'н мунка са, а-шї сувжугá тот пътжнтул ку тоате, че се афлъ пе джнсул. Тоате ачесте ідеї аместекате продукжнд лу noї сжмцічїунї местекате de ўъ дулчеацїъ неръспікáвърь, не каре фіъ-каре de'н noї ле-а сжмціт негрешіт вр'ўъ датъ лу віеацїъ-шї. Асéменнї моміте ръмжн лу віеацїа луї неўітате, тоате ачесте ідеї, зік, ні ле прокурь ун фір de еарбъ! Дар' кум? Еатъ кум!

4. Фіъ-каре ісвор лімпеде, каре курце суб печїоареле поастре, ні спуне, къ лутре тоате плжнтеле пъмжнтулуї печї уна н'а авут ўъ лупржуріпцїъ ашїá de мape лу економíеа пътуреї ші а отулуї, ка éрбуріле. Npe'n лудесареа éрбурілор уна лжнгъ алта пе кжмп с'а формат пе фацїа пъмжнтулуї ун акоперішїў, каре е лу старе а прімí мулте umezїеле de'n áер, а ле пъстрá аколо мулт тжмп, ші а ле върсá лу бъсíнурї аджнчї, че се афлъ пе пъмжнт. Пре'нтр'ачеаста, éрбуріле с'аў фъкут адевърата кáусъ а фортъчїунії ісвоаръ-лор супъмжнтенне, апої de'n ісвоаръ се фъкуръ пъраe ші de'n пъраe ржурї пъїáвере (navigabiles), карі-шї варсъ апеле лу сжнул очеаннулуї. ші пун аколо ла лок кжтімї немъсурáвере de апъ, че се пїерд пре'н абурічїуне неконтенітъ а супръфецїеї ачеллуїа лу áер; пре'н ачеаста сусцїне кýмпъння дреаптъ етеарнъ а нівелулуї мъріі. Ашїá дар' éрбуріле сжнт продукъторії ржурілор пъїáвере, карї аў девеніт шїербітоарїеле соціетъцілор оменештї. Éрбуріле сжнт кїар кáуса есістінцїеї очеаннулуї, de ну с'а пїердут пжнъ акум пре'н абурічїуне, Лутр'адевър нумаї аста сжнгуръ ар фі дестулл а декїурá лусъмнътатеа чеа немърцїнітъ а éрбурілор лу істóріеа пъмжнтулуї, ші а десволтъріі оаменілор.

Ашїá ні повестеште ісворул de пе кжмп.

5. Дар' флоріле помпоасе, че стрълуческ пе кжмпїіле орнате ші лупфрунсецїате ку атжтеа колорї, ні лáуdъ шї елле есістінцїа éрбурілор фоарте modeсте лу лумбрътъмінтеле лор челле верзї ші монотоане. Éрбуріле верзї ші фрунзїеле верзї алле árбурілор формеазїъ лумпреунъ ун сістем de апъръмжнт ші скутінцїъ, суб а кърора умбръ креск ші лупфлореск неумърáвере

флорї делікате, карї с'ар фі пжрліт ші вештежіт ла разїеле арзїътоарїе алле соарелуї, ші тот суб скутінцїа верде а нумітелор плжнте се десвоалтъ віеацїа ненумъ-ра́верелор фіінцїе лнсуфлецїте, карі-шї петрек віеацїа суб ачеастъ болтъ верде, не каре пътура се паре къ ар фі продус'о нумаї не сеама лор.

6. Dap' ну нумаї не'нтру ачештї флу́турї ші алте лнсепте мічї, чі шї не'нтру animaлеле марї de че фолос нетъсура́вър ну есте еарва верде! Че с'ар фаче animaлеле поастре domésтіче фъръ кжмпурї de пъшїуне, ако-періте ку еарбъ верде? Апої дакъ н'ар есістá animaлеле domésтіче, оаре ценул umann ар путе съ есісте не пътжнт? Нечї de кум!

7. Еатъ акум, кум еарва de не кжмп debine ка́уса есістінцїеї поастре. Е́рбуріле de не кжмп сут de'n пъ-тжнт ніште су́курї, карі фъръ джнселе н'ар аве́ не'нтру ноі нечї ъ́ъ вълоаре; кънї нечї ноі, нечї вре ун алт animal ну поате съ се нутреаскъ дрепт de'n ачесте су́курї аскунсе лн сжнул пътжнтулуї. Dap' е́рбуріле adунъ ачесте су́курї, ле скімбъ лн корпул лор, фъкжndу-ле фіінцїе орга́ніче, ші акум с'аъ фъкут потрівіте de a нутрі ун корп animal. Лнсъ ну тоате animaлеле сжнт лн старе а се нутрі de-a дрептул de'n е́рбурї; пътура н'а фъкут не ом, ка съ паскъ еарбъ верде. Dечї е́рбу-ріле ар фі пїердуте не'нтру ноі оаменїї, дакъ пътура н'ар фі креат ніште фіінцїе animaле лнтреміжлочітоарїе, каріле, пъскжnd еарва de не кжмп, о скімбъ лн корпул лор, лн каре шї атунчї еарва е потрівітъ de a нутрі шї корпул omeneск. Еатъ admiráвъръл шір de скімбърї, каре се фъку́ лн пътуръ. De'n сукул, че есістъ лн пътжнт, се фаче еарва, каре креште не пътжнт, de'n еарбъ се фаче ун корп animal (ун dobiток), каре лмблъ не пътжнт, ші de'n animal се фаче ом! Оаре ну тре́буїе тот омул съ admire ачеастъ armoníe, че domнеште лн пътуръ, ачесте креъчїунї (продукъчїунї) не лнтрерупте, карї се урмеазїъ лнъінтеа окілор поштрі ші карї се фак лн фолосул постру?

8. Акум се десвоалтъ лн спі́ретул постру ун тъблоъ нетърцініт, каре аратъ реферінцїа лнтімъ лнтре ом ші animaлул doméстік дела лнчепутул чівілісъчїунїї omenештї пжнъ акум. Мії de annї a фост омул нумаї *вжнъшорїъ*. Лн ачест ръстжмп лndeлунгат тоатъ лу-крареа луї a фост стрікъцївъ ші немічїцївъ; омул a ръс-пжndіт лмпрецїурул съъ моарте ші немічіре. Омул н'a лукрат не'нтру нутріреа са, чі a гъсіт'о гата лн пъ-туръ, лнтокмаї ка animaлул саъ ка копіллул, каре гъ-сеште шї елл нутремжнтул съъ гата. Dap' кжт de маре съ фіъ лнмулцїреа animaлелор сълба́тіче, тот н'a нутут съ цїїъ ку́мпъннъ дреаптъ ку учі́дерea не лнчетатъ, че стомакул попоаръ́лор вжнътоарїе a фъкут лн тоате зіл-леле лн лмпъръцїеа animaлъ. Animaлеле сълба́тіче ну сжнт соціа́вере; кънї нечї ъ́ъ datъ вре ъ́ъ соціетате de фъкъторї de ръъ ну поате съ цїїъ мулт тжмп; de ачеea шї попоаръле нутрindу-се de'n вжнат н'аъ нутут десволта́ прінчіпїул соціавъръ́тъцїї, ла попоаръле вжнъ-тоарїе omeneнїї аъ фост ресіпіцї лн коаче, лн коло, лн пъdурї ші не кжмпїї, спре a-шї гъсі лн тоате зіллеле ку лупте ші перікїе нутріреа лор фоарте лнтжмплъцївъ ші несігуръ; кънї кжnd се лнтжмплъ, ка вжнатул съ ну се арете не кжмп, вжнъторїул ку тоатъ арта са моаре de фоаме.

9. Ачеастъ старе a лу́крурілор, каре десъмneazїъ ръстжмпул челл маї de'n лнчепут ші челл маї de жос алл omeнілор, н'a нутут се цїїъ мулт; кънї атунчї умъ-нетатеа ну шї-ар фі лмплініт menічїунеа. De ачеea, спі́ретул етерн, нъінтъцїв лн унънімітате a лмпінс'о лнъінте. De'n вжнъторї, че ера́ omeнїї, с'аъ фъкут пъсторї. Аста лнсъмneazїъ ъ́ъ нъінтаре фа́птекъ лн omeніре. Вжнъторїул аре ун къръптерїъ сълба́тік, ка шї месерїеа са; ун ом, каре се овічнуеште ку сжнце ші омор, кїар кътръ animaле, debine не уртъ ун ом сжн-

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

церос шí кътръ оаменіі съї. Пе лжнгъ ачеаста, стареа пъсторалъ ѧнсъмнеазїъ градѹл ѧнтжїѹ алл domníеї омѹлѹї асѹпра пътѹреї; кънї ачеастъ старе чере domestíчіреа ѹнор animale. Вжнъторїѹл омоаръ ѹн animal, dar' нѹ-л сѹбжѹгъ. Ѧн ачеea омѹл нѹ се deосебеште de animaleле сжнцероасе, кънї шí тїгрѹл омоаре ѹн animal ші-л мжнжнкъ; аічї есте пѹтереа фíсікъ, че ѧнвінце, dar' нѹ пѹтереа ѧнцїелецінцїеї. Dar' кжnd омѹл а ажѹнс a domestíчí ѹн animal, л'а ѧнвінс пре'н пѹтереа са ѧнцїелесѹалъ, с'а фъкѹт нѹ оморжторїѹл, чі domнѹл лѹї, каре с'а шí ѧнсърчінат кѹ кѹлтѹра лѹї. Кѹлтѹра есте dar' ѧнтжїа івінцїъ, каре о ѧнтжлнім, ла ѧнчепѹтѹл ръстжмпѹлѹї пъсторал. Оаменїї пъсторї ерá блжнзї, de ѹъ фіре dѹлче, пáчнікъ, петрекжndѹ-шї віеацїа ѧнтр'ѹъ dѹлче лепевíе, вѹкѹржndѹ-се de прівіреа фрѹмсецїелор пътѹреї, кжнтжnd поесїіле пъсторале пе'нтрѹ аморѹл лор невіноват, ѧнтр'ѹн кѹвжнт: петрекжnd ѹъ віеацъ dѹлче, deскрісъ de кътръ поецї сѹб нѹміреа de *ешашеа де áѹр* а лѹмії.

10. Dar' нечї ачеастъ етате de áѹр н'а пѹтѹт съ цїїъ мѹлт, нечї нѹ требѹїá съ цїїъ; алмінтреле ачеастъ віеацїъ нелѹкръцївъ ар фі арѹнкат пе оаменї ѧнтр'ѹъ лепевíе ші апатíе не ѧнчетатъ; dar' негрешіт нечї ачеаста н'а фост скопѹл креаторїѹлѹї нострѹ. Апої пе лжнгъ ачеаста нечї стареа пъсторалъ нѹ ласъ пе оаменї а ѧнтемеїá соціетъцї дефінте стáвере. Пъсторїѹл чере ѧнтíndерї марї, кжмпїї кѹ dimencіѹнї марї пе'нтрѹ нѹтрїреа тѹрмелор салле, de ачеea пъсторії нѹ пот трѹї стржнші ѹнії лжнгъ алції. Dar' кжnd тѹрмеле аѹ мжнкат еарва de пе кжмп, пъсторїѹл е сіліт а-шї скімбá локѹінцїа, а-шї къѹтá ѹн алт лок de пѹшїѹне; еатъ къ віеацїа пъсторалъ чере ѹъ віеацїъ нестътóрнікъ. De ачеea тоате попоаръле de пъсторї ераѹ попоаръ nomade, прекѹт ле гъсім шí акѹт ѧн ръсъріт, ѹnde се вѹd нѹчїѹнї ѧнтрецї емігржnd de'н тжшп ѧн тжмп кѹ скімбареа пáтріеї лор.

Ачештї оаменї, негрешіт къ н'аѹ пáтріе, аколо нѹ есістъ реферінцїе трáїніче ѧнтре от ші пѹмжнт.

11. Ачеастъ старе н'а пѹтѹт съ се кѹвїїъ пе'нтрѹ ѹтмѹннетатеа ѧнѣінтатъ ѧн сфера ideілор морале; ѧї требѹїá ideea de пáтріе, каре н'о пот авеá нѹчїѹніле nomade, чі нѹмаї челле стъторнічіте пе пѹмжнт; de ачеea ерá требѹінцїъ а се ашїезїа ѹъ реферінцїъ дреаптъ ѧнтре от ші пѹмжнт, маїка са нетѹрітоарїъ, че-л хрѹннеште de'н сжнѹл съѹ. Есістінцїа омѹлѹї требѹїá съ девїїъ неатжрнатъ de ѧнтжмплъріле ѹнѹї вжнат, сеаѹ de animaleле doméстіче, карї кѹndеамнъ пе от ла ѹъ емігрѣчїѹне неконтенітъ; ачеастъ реферінцїъ ѧнтре от ші пѹмжнт а ашїезїат'о агрікѹлтѹра. Ашїá dar' агрікѹлтѹра формеазїъ градѹл ал треіле ѧн десволтареа соціетъцілор омепештї.

12. Ачеастъ idee, къ оаменїї дебенind кѹ тжмпѹл de'н че ѧн че тот маї агрікѹлторї, аѹ пъръсіт окѹпъчїѹнеа пъсторалъ, ачеастъ idee, о зік, о гъсім ѧнфъцішїатъ ѧн Бíбліе, ѧн Сжмболѹл челлѹї маї векїѹ omor de фрате, ѧнсъмнат ѧн істóріеа лѹмії; къ áдекъ Кáін а оморжт пре фрателе съѹ Авел. Аста ва съ зікъ: омѹл агрікѹлторїѹ а оморжт пе челл пъсторїѹ: стареа агрікоалъ а штерс стареа пъсторалъ; омѹл сѹindѹ-се ла ѹъ старе соціалъ, маї палтъ, а пъръсіт пе чеа маї de жос.

13. Dѹнъ ачест omor de фрате, проѹрмеазїъ Бíбліеа *„Кáін блъстъмташ, кѹ сѹдоареа фецїеї салле а требѹїш съ-шї кжташіце ижпеа са;“* ашїá есте! Агрікѹлторїѹл аре ѹъ віеацъ маї аспръ ші маї греа de кжт пъсторїѹл, етатеа de áѹр а пъстóрілор idілї с'а dѹс, ші ѧн локѹл еї а ажѹнс етатеа de фїер кѹ мѹнчї марї. Dar' ѧнтрѹ адевър ачеаста нѹ ерá ѹн блъстъм, чі ѹъ віне-кѹвжнтаре а оаменілор; кънї нѹмаї пре'н мѹнкъ ші агрікѹлтѹръ аѹ пѹтѹт оаменїї съ ажѹнгъ ла ѧналтѹл град алл чівілісъчїѹнії, каре-л окѹпъ акѹм: нѹчїѹніле, карї н'аѹ агрікѹлтѹръ, аѹ ръмас семі-сълбáтіче, de ачеea

ѧн клімеле, унде агрікултура ну ръушеште, прекум ѧн челле преа фрігуроасе сеаў ѧн челле преа кълдуроасе, аколо пъчїуніле аў ръмас пе ун град фоарте де жос де чівілісъчїуне. Ла меазїъ поапте аў ръмас вжпъторї, ла меазїъ зі пъсторї, дар' нечї чеї де'нтжї, нечї чеї де аї доіле н'аў жукат вре ун рол маре ѧн істóріеа лумії.

14. Есте ѧнтересант а ведé, къ де'н тоате плжнтеле ненутърáвере, че се купрінде ѧн ѧмпъръцїеа веґеталъ, нумаї челле нумїте *граміне* сеаў *ербурї* аў девеніт плжнте де агрікултуръ. Нъчїуніле каре се нутреск ку пжнеа, че креште пе áрбуреле пжніі (Arhocarpus) сеаў ку фрунтеле áрбурелуї Banannier (Musa), н'аў агрікултуръ, пре'н уртаре н'аў нечї чівілісъчїуне.

Кїар шї ѧн цїъріле, унде ну есістъ агрікултура граміне́елор, ші оаменії се нутреск ку курталле ші ку алте фрунте асéменнї (прекум ѧн Indiea), кїар шї аколо зїчем, граміне́еле жоакъ ун рол маре ѧн соціетатеа оменеаскъ; ѧнсъ граміне́еле сжнт аколо сунлініте прінтр'ўъ плжнтъ нумїуъ *Bambusa*.

15. Бáмбус (Bambusa), зік кълъторії, есте плжнта чеа маї ѧнсъмнатъ ѧнтру ѧнтребуінцїареа доме́стікъ а Indiennілор· Indiannул поате къ ар фі есістат фъръ курталле, дар' нечї ѧнтр'ун кіп фъръ Bambus. Елл ѧшї гътеште де'н Бáмбус фелїурімї де обїепте, каріле ѧї шїербеск ла требуінцїеле неапърáвере де тоате зїлле́ле. De'н нуелле́ле луї ѧшї фаче касе, ку фрунзїеле луї ле акóпере; де'н Бáмбус фаче месе, скáуне, пóдурї, мъгъзїї, бутéлії де апъ, кóшїурї ші фелїурімї де обїепте ші мóбіле, де'н каріле унеле сжнт лукрате ку артъ орї мъестрíе деплінъ. Бáмбус, зїче ун алт кълъторїў, есте плжнта чеа маї біпекувжнтатъ де пътуръ: апої не лжнгъ фолоаселе нетъсурáвере, че траце омул де'н ачеастъ плжнтъ, аре шї алт фолос, къ елл ну мунчеште немік пе'нтру джнса. Нътура ґенероасъ а дъруїт попоаръ-лор лéпешїе де'н ачесте кліме ўъ плжнтъ ашїá де преціоасъ. Съ-шї ѧнкінуеаскъ чіне-ва ўъ трéстіе де мъ-

pimea de 50 пжнъ ла 60 de урме, каре аре ун diametру de 6 пжнъ ла 7 полікарїе; Ѧн лунцїімеа трéстіеї се афлъ де'н ѧнтревал ѧн ѧнтревал нїште нóдурї минунате, апої шї фрунзїеле, карї се афлъ ла кънътжїул трéстіеї, сжнт фоарте делікате, ші кжнд стаў маї мулцї Бáмбусї ѧмпреунацї, формеазїъ ўъ пъдуре де ўъ фрумсеацїъ admirábъръ.

16. Дар' ѧн Kina Бáмбусul, де ші-л ѧнтревуінцїеазїъ ла діферіте требуінцїе, тóтушї ну есте маї пуцін комун, де кжт ѧн Indiea, ба ѧнкъ аічї аре ўъ ѧнсъмнъ-тате полїтікъ; нутем зїче, къ Бáмбусul есте маї адевъратул domnіторїў алл Kineї, алл ачестуї стат ку 360 de міліоане de локуіторї! Къчї ѧн Kina тоатъ лумеа есте асéменне ѧнъінтеа Бáмбусулуї. Дела міністру, губерпъторул уneї провінцїе, пжнъ ла „Можік“, дела „Mandapin пжнъ ла Можік“, тоцї сжнт супушї а прімі де'н кжнд ѧн кжнд кжте ўъ прелецінцїъ de пуртаре пре'нтр'ун бъстон de Бáмбус. Дар' ла міністру „сеаў нóбіл“ бъстонул, ку каре ѧл вате, есте аурїт, пе кжнд ла *тожік*, ѧнструмжнтул ѧндрептъчїунії н'аре орнъмінте арістокрáтіче. Еатъ ѧнструмжнтул культуреї ґенерале ѧн Kina! Че куріос! уneле де'н граміне́е аў pidікат пе ом, прекум ам бъзїут маї сус, ла ўъ пусъчїуне соціалъ атжта де ѧналтъ, пе кжнд унул де'нтр'жнселе ерá поате кáуса, къ ун стат ашїá de ѧнсъмнат, а дегръдат пе оаменї пжнъ ла ачест пунт, фъкжндў-се пе сіне ѧнсушї деспреціуівър ші слаб. Ѹн стат, каре, ѧн лок де а культівá ѧн четъцїеннії съї сжтцїъмжнтул de demнътате персонал, ѧї дегръдѣ асфелїў, ажунце а стінце елл ѧнсу-шї ѧн інімілe лор фокул сакру, каре ар нутé съ-л скапе ѧн зїлле́ле de перікїў. *„Quid quid delirant reges, plectuntur achioi“ (áдекъ: „орї че грешїеск реґії: пе'нтру тоате ачелле грешїеле се педепсеск попоарѣле, еар' ну еї!“* ачеастъ сжнтінцїъ есте преа векїъ ші de'н непорочіре шї преа адевъратъ.

17. Dap' съ не ѧптоа́рчет ла граміне́еле поастре. Ну нумаї ка нутремжнт ші ка мътéріе de вестмінте аў шїервіт омулуї, dap' шї дрепт ѧнструмжнт de мусікъ. De'нтр'ун фелїў de трéстіе, (Arundo Donax ші Pregmites) с'а фъкут фла́ута de'n Фрі́ціеа, атжт de вестітъ ѧн векїетатеа Елінілор, ѧн кжт аў zic, къ а ѧнвентат'о ўъ зїъетате (Marysas). Асфелїў фла́ута de трéстіе а фост па́сул челл de'нтжїў, каре л'а фъкут омулкътръ deскопе-ріреа артеї зїъіне а мусічеї. Шї акум фла́ута de трéстіе есте ла унеле попоаръ сжнгурул ѧнструмжнт de мусікъ, прекум ла попоаръле, че локуеск ѧн інсула *Маркéсас* ші ѧн Перу. Апої шї чімпоїул, каре шї елл ера́ ѧнтжїа-шї datъ фъкут de трéстіе, есте ла цїъраннул поструу ун ѧнструмжнт de мусікъ, ѧї ѧndулчеште оареле салле de ръпа́ус ѧнтр'ўъ саръ лініштітъ, каре віне dупъ ўъ zi de мункъ остеннітоарїъ. Ѧнтр'adевър, немік ну поате фі маї dулче ші маї ѧнкжнтъторїў, dекжт а ауzі чімпоерїул ѧнтр'ўъ фрумоасъ саръ de варъ, кжnd domneште ўъ тъчере містеріоасъ ѧн тот орізонул, ѧнвъліт ѧнтр'ун амург плъкут. Атунчї сунетеле чімпоерїулуї dулчї ші мелънко́ліче ні пътрund інима ку ніште сжмцірї неспіра́вере. Кїар de ар фі інімиле поастре de неатръ, тот н'ар путé съ ръмжїъ несімцітоарїе ла ачесте сунете de жале, карї пар'къ він de'нтр'ўъ алтъ луме, de'нтр'ўъ луме куратъ, невіноватъ ші dулче, пар'къ плжнг пъръdісул невіновъціеї, пїерdут не'нтру ценул omeneск. Есте фоарте de ѧнсъмнат, къ тоате попоаръле ръсърітенне аў ўъ мусікъ нъчїунал мелънко́лікъ ші жа́лнікъ. Ўнії de'n еї плжнг ун глоріос трекут, каре с'а dус; алції ун трекут de жале ші de суферінцїе ѧndелунгате.

§. 120.

Limba omului.

(De Júliŭ Bœrašĭŭ.)

1. Limba este omul însu-šĭ, întreg în fiinţĭa sa moralœ. Ea este sœmnul seaŭ arœtarĭul ēell maĭ secur all cœrœpterĭuluĭ šĭ stîmpœrœmîntuluĭ omuluĭ. Stilul oamenilor este dĭugravul ēell maĭ potrivitĭv all morávurilor šĭ all sîmţĭemintelor lor; ell este, ašĭá dicînd, trœdœtorĭul omuluĭ. Un om cu un cœrœpterĭŭ corupt, orĭ cîtœ nevoinţĭœ šĭ-ar da, sœ vorbeascœ, ca un om virtuos šĭ de omeníe: tot nu va puté isbutí; fœţĭœríea se descópere maĭ curînd, orĭ maĭ tîrdĭŭ, dar' de secur. Un nœturœlist însœmnat a dis; *„daţi-mĭ numaĭ un dinte dela un animal: šĭ eŭ vœ voĭŭ spune dupœ mœrimea acelluĭa toatœ foarma animaluluĭ.“* Tot asémenne šĭ un om, care šēie ēeţĭ, poate sœ gîēeascœ de'n stil tot spíretul šĭ cœrœpterĭul scriitorĭuluĭ. Ašĭá, de esîmplu, stilul unuĭ om de ŭœ širuiturœ (strupturœ) nervoasœ, slabœ, scimbœēĭoasœ, mišcœţĭvœ, este spiretuos, nestœtórnic, scimbœēĭos šĭ strœlucitorĭŭ; — stilul unuĭ om melœncólic este vîrtos, întunecat, strîns šĭ cam sec, toate ideile îĭ sînt îngroditoarĭe, toate încipuinţĭele par' cœ i-s colorate cu negru; stilul unuĭ om, ēe are fĭere multœ, este rœpede, ĭute, îngrijat, supœrœēĭos šĭ nœcœjiēĭos; — pe cînd stilul unuĭ sîngĭos este scimbœēĭos, ušĭurell, trecœţĭv, întins šĭ larg; — ear stilul flegmáticilor este sárbœd, uriēĭos, nesuferit, lénnešĭŭ, încet, par' cœ abĭá se mišcœ ēe-va nœinte.

2. Ašémennĭ deosebinţĭe de stil aflœm šĭ dupœ deosebitele vîrste šĭ secse alle scrietorilor šĭ dupœ deosebita lor stare soţialœ šĭ mod de vieţĭuire. Tínerii scriŭ, ca sîngĭošĭ, un stil scimbœēĭos, viŭ, sburœţiv, plin de icoane poéticē; — bœrbaţĭĭ maĭ nœintaţĭ scriŭ cu un stil serios, cugetœţĭv, bœrbœtesc; ēeĭ bœtrînĭ scriŭ de multe orĭ ca ēeĭ melœncóliēĭ, într'un stil încet, comod, trœgœnnat; altœ datœ însœ scriŭ cu ŭœ cĭœrœtate šĭ limpedime admirávœrœ, este par' cœ un ēerĭŭ senin, sœmœnnat cu stelle, carĭ lucēesc c'ŭœ luminœ

dulce, plœcutœ și binefœcœtoarĭœ. În privintĭa secselor, este cunoscut, cœ stilul damelor se deosebeșce foarte mult de all bœrbatilor. Ŭœ femee, orĭ cît de genioasœ sœ fiœ, tot nu poate sœ se suĭœ la nœltimea ideilor abstrase. La femeĭ se aflœ însœ tot de-a una ŭœ fœntœsíe cu mult maĭ înfocatœ și maĭ lucrœtivœ, decît la bœrbatĭ. Dar' șĭ pusœcĭunea sotialœ a scriptorĭuluĭ încœ are înrîurintĭœ mare asupra stiluluĭ luĭ. Un nóbil, cînd se ivesce pe arina și cîmpul literœtureĭ, se va nevoí púrure, ca stilul sœŭ sœ pœstredĭe ce-va aristocrátic, nișce dicerĭ deosebite și cuvinte cu însœmnîntĭœ întĭeleasœ bine numaĭ de aĭ sœĭ.

3. Acœea ce am vœdĭut la deosebitele vîrste alle oamenilor sîngurátici, aflœm șĭ la deosebitele vîrste alle nœcĭunilor. Nœcĭunile tínere, începœtoarĭe, scriŭ ca oameniĭ tíneri în poesíe. Celle de'ntîĭe literœture alle tuturor nœcĭunilor aŭ custat maĭ mult de'n cîntece, decît de'n discúrsurĭ și trœtate serioase de ideĭ abstrase. Popoarœle necivilisate încœ cîntœ șĭ acuma: elle îșĭ rœspicœ maĭ mult sîmtĭemintele isbucnitive de'n ínimœ-li, decît ideĭ abstrase. Cînd cere trebuintĭa dela aceste popoarœ nedesvoltate, ca sœ rœspice și ideĭ abstrase: acestea le rœspicœ numaĭ pre'n icoane mœteriale, asœmînœtive, fiind cœ pe'ntru ideĭ curate n'aŭ cuvinte anumite. De aicĭa vine, cœ popoarœle necultivate vorbesc tot de-a una în icoane, metáfore, alegorĭĭ, asœmœnnœcĭunĭ, gîcitur. Acœasta o aflœm în toate límbele rœsœritenne. În aceste limbe se socotesc toate obĭeptele de'n nœturœ îndĭestrate cu vieatĭœ: cœcĭ la dînsele vieatĭa și esistintĭa sînt tot una: încœ nu sînt deosebite pre'n cĭœrœtatea și lœmuricĭunea ideilor abstrase.

4. Astœ idee a fost șĭ începutul relegĭunii pœgîne la popoarœle celle vecĭe; pe'ntru cœ în relegĭunea pœgînœ se socotĭá fiœ-care lucru de'n întinsa nœturœ nu numaĭ ca însuflat cu vieatĭœ, ci cĭar șĭ ca îndĭestrat cu ŭœ putere dĭœeascœ: de acœea adoraŭ pœgînii maĭ multe dĭœetœtĭ; de unde relegĭunea lor s'a numit *încinœcĭune de dĭœĭ multĭ*, pre grecíe: *politeism;* spre a o deosebí de cellelalte relegĭunĭ, carile adoreadĭœ

numaĭ un Dumnedĭœŭ adevœrat, și de acœea se dĭce: *monoteism*, ádecœ: *adorœcĭune de un síngur Dumnedĭœŭ.*

5. Limbele, pînœ nu se desvoaltœ, aŭ cuvinte numaĭ pe'ntru înfœtișĭœcĭunea întipœrintĭelor sîmtĭuale, nu însœ șĭ pe'ntru rœspicœcĭunea ideilor rœsœritive de'n cugetarea curatœ. Așíá limbele necultivate, așíá numite bœrbare, n'aŭ cuvinte pe'ntru rœspicœcĭunea ideilor: *vîrtute, dreptate, adevœr, drept*, și a., fiind cœ acelle popoarœ nu aŭ necĭ ideile acestea.

6. Așíá aŭ fost întru'nceput toate limbele de'n lume. Decĭ cînd a început vre ŭœ nœcĭune a se cultivá, și întĭelegintĭa eĭ a se desvoltá, n'a avut tot de-a una tîmp, sœ producœ cuvinte pe'ntru rœspicœcĭunea ideilor; de acœea a întrebuintĭat spre acœasta cuvinte de celle sîmtĭuale, mœteriale, carile i se pœreaŭ a avé ŭœ asœmœnœtate maĭ mare cu ideea, ce voĭá sœ o rœspice. De aicĭ s'a nœscut limba simbólicœ, alegóricœ, metœfóricœ. Așíá, de esîmplu, voind unul sœ spunœ, cœ are dorintĭœ mare de ce-va, dice, *„am fost în ínimœ-mĭ,“* de șĭ în ínimœ-șĭ n'are necĭ vre ŭœ sobœ înfĭerbîntatœ, necĭ lemne aprinse, necĭ cœrbunĭ ardĭœtivĭ. Dacœ dorintĭa ínimeĭ de ce-va este maĭ slœbutĭœ: atuncĭ dĭcem, cœ avem *aplecare, atrágere* cœtrœ ce-va: de șĭ cuvîntul *aplecare*, și *atrágere* are aicĭ numaĭ ŭœ însœmnîntĭœ asœmœnnœtĭvœ și împrumutatœ, ádecœ nepropriœ, pe'ntru cœ într'adevœr *aplecarea* înseamnœ starea unuĭ lucru în pusœcĭune strîmbœ cœtrœ suprœfatĭa pœmîntuluĭ, ear' *atrágere* însœmneadĭœ *pœtimicĭunea* unuĭ lucru, mișcat de cœtrœ altul dela un loc la altul.

7. Este într'adevœr ŭœ ivintĭœ foarte însœmnávœrœ, cœ toate limbele șĭ-aŭ pœstrat astœ fire simbólicœ și alegóricœ, unele maĭ mult, altele maĭ putin. Despre acœasta se poate convinge orĭ care cunoasce vre una de'n limbele moderne celle maĭ cultivate. Așíá, de esîmplu, dacœ dícem: *„ne aflœm în míjlocul vereĭ;“ stœm supt bolta cerĭuluĭ; șiedem la poalele muntilor; ideea unuĭ om e strîmtœ, stîngacĭœ, scœlciatœ; ni jœrtfim tot, ce avem, pe altarĭul pátrieĭ;“* și a. întrebuintĭœm toate acœste cuvinte în însœmnîntĭœ simbólicœ,

nepropriœ, împrumutatœ. Eatœ darœ, cœ toate limbele sînt alegóriče, drese, nenœturale, și prifœcute pre'n asœmœnnœčĭunĭ potrivite și nimerite maĭ mult, orĭ maĭ putin.

8. Limbele nœčĭunilor urmeadĭœ tot ačella-și drum, ca și crésčerea orĭ descréščerea nœčĭunilor, ca și cursul vietĭeĭ inșilor. Toatœ literœtura se începe cu poesíea: popoarœle tínere sînt ca copiiĭ čeĭ mičĭ: cîntœ mereŭ. Asémenne aflœm în literœturele începœtoarĭe ŭœ multime de trœdœčĭunĭ poporale (povești, bœlade, descîntečе, ș. a.). Restîmpul tineretĭeĭ este la popoarœ, ca și la inșĭ sîngurátečĭ, rœstîmpul credintĭeĭ și all fœntœsíeĭ înfocate producœtive. Mitologíile cu totĭ eroiĭ și cu toate faptele strœordennarĭe și uĭmitive alle ačestora, se puturœ produče la popoarœ numaĭ în rœstîmpul tineretĭeĭ saŭ copillœríeĭ lor.

9. Limbele sînt tot de-a una oglinda čea maĭ credinčĭoasœ, în carea se poate vedé starea moralœ, spiretualœ a nœčĭunilor. Deacœ ŭœ nœčĭune a nœintat cît de cît pe drumul cultureĭ și all čivilisœčĭuniĭ adevœrate: atunčĭ literœtura eĭ începteadĭœ de a fi numaĭ poesíe, či treče în produse serioase prosáiče, istóriče, morale, drepturale, filosófiče, nœturale, ș. a. Stilul scriptorilor ačelleĭ nœčĭunĭ devine atunčĭ serios, enérgic, mĭedĭos, cugetœtiv, rœspicœtiv de sîmtĭœminte ciare, sînœtoase, putérniče, profunde și primitive de tot felĭul de întipœrintĭe bune, relegioase, morale, nœčĭunale, umanne. Deči cu cît desvoltœčĭunea relegioasœ, moralœ, nœčĭunalœ, políticœ a uneĭ nœčĭunĭ propœșĭešče maĭ departe, maĭ solid, și maĭ cu temeĭŭ: cu atîta se desvoaltœ maĭ mult și literœtura eĭ amœsurat ačesteĭ stœrĭ morale, fœcîndu-se un isvor de relegioasœtate, morœletate, nœčĭunœletate și polítecœ adevœratœ nu numaĭ pe'ntru ea, dar' și pe'ntru orĭ care altœ nœčĭune, cu carea vine în atíngere. Ear' de cum-va ŭœ nœčĭune începe a se demorœlesá, începe a-și pĭerde tœríea cœrœpterĭuluĭ și a sîmtĭœmintelor nóbile: atunčĭ literœtura eĭ, ca icoana ačesteĭa, încœ începe a da înapoĭ și a se corumpe; atunčĭ astœ literœturœ îșĭ pĭerde seriosœtatea, energíea, simplœtatea, profundimea și čĭœrœtatea ideilor, și se fače nepœsœtivœ, ușĭuricœ, suprœfičialœ, goalœ de ideĭ și de sîmtĭœminte, stînd maĭ toatœ numaĭ în cuvinte pompoase: atunčĭ sîmtĭœmîntul devine sîmtivœrœtate nesuferitœ, bolnavœ, lipsitœ de toatœ puterea, și de ačeea nečĭ maĭ poate primí vre ŭœ întipœrintĭœ nóbilœ, nečĭ se poate îndemná maĭ mult spre vre ŭœ faptœ mœreatĭœ; gustul se stricœ atunčĭ, fœcîndu-se bidĭar, dešĭœntĭat, nenœtural, aflînd plœčere numaĭ în pestritĭœturĭ, și ornœminte strœlučitive de'n afarœ, în lučiturœ (lucs), earĭ nu în pretĭul čell adevœrat de'n lontru all lúcrurilor: cînd se aratœ asfelĭŭ de semne triste în literœtura vre uneĭ nœčĭunĭ și în vieatĭa eĭ: atunčĭ sœ �im de secur, cœ ačea nœčĭune a purčes pe drumul decœdintĭeĭ și all peričĭunií salle relegioase, morale, nœčĭunale, políteče. Orĭ čine va studiá istóriea literœturelor popoarœlor cu luare aminte, va aflá ačest adevœr trist probat pe páginele ačellora.

10. Filosofíea este fœtul poesíeĭ; însœ un fœt nerœcunoscœtorĭŭ și nemultĭœmitorĭŭ, desnœturat, care se nevoešče a nemičí pe pœrintĭĭ sœĭ. De ačeea filosofíea a venit tot de-a una dupœ poesíe, și cînd s'a desvoltat la ŭœ nœčĭune filosofíea desfœcœtivœ: poesíea a sburat dela dînsa. Dupœ Aristotele nu a maĭ fost nečĭ un poet mare în Grečíea, nečĭ dupœ Čičerune vre un adevœrat poet líric în Roma; tot asémenne se tîmplœ și în Itáliea, Îngliea, Frînčíea, Germîníea. Neamičĭ aĭ poesíeĭ se socot a fi și limbistĭĭ și grœmátečĭĭ. Literœtura poéticœ greacœ s'a stins pre'n grœmátečĭ; tot ačeasta ni o spune Veleĭŭ Pœterculul și despre literœtura poéticœ lœtinœ. Ačeasta se întĭelege de sine; cœčĭ adevœrata poesíe ese par'cœ de sine-și și fœrœ de vointĭá poetuluĭ: ell nu-și precúgetœ, nečĭ îșĭ cumpœnešče vorbele și rœspicœčĭunile; sîmtĭemintele de'n ínima-ĭ fĭerbinte, de'n încipuintĭa-ĭ înfocatœ, ca de'ntr'un rĭŭ curgœtorĭŭ, care treče preste îngrœditurele și ĭœdĭœturele filosofíeĭ și grœmátičeĭ. Pre'n ocupœčĭunea cu ideile čelle abstrase alle filosofíeĭ și alle grœmátičeĭ se împĭédecœ fantasíea poetuluĭ și simtĭemintele i se maĭ rœčesc. Însœ dacœ poetul e ašĭá de feričit, sœ împreune filosofíea și limbística cu poesíea; atunčĭ produče če-va cît se poate de

mœretĭŭ, înalt, frumos și deplin, ádecœ: și ideĭ cĭare, nalte, lœmurite, și sîmtĭeminte putérnice, înfocate, curate, cunșcĭute.

10. Fiind limba adevœrata oglindœ a stœriĭ morale, sotiale, políticĕ a uneĭ nœcĭunĭ: ea va fi deosebitœ dupœ cum va fi șĭ starea nœcĭuniĭ. Așĭá în Republicœ și în statele cunstitucĭunale este limba enérgicœ, sumeatĭœ, deșcișœ, sîncĕerœ, scutitœ de curtenintĭe nefireșcĭ, este cu un cuvînt frœtĭeascœ, vorbeșcĕ cœtrœ orĭ cĭne pre'n persoana a doŭa: *tu*. În monarcĭĭ este limba cucĕreatĭœ, lingusitivœ, curtenneatĭœ peste mœsurœ, falsœ, lipsitœ de energíe, și vĭoicĭune, sfiicĭoasœ, fricoasœ, rœtrasœ. Ear' în statele despóticĕ devine adevœratœ limbœ de sclav, plinœ de lingușire, fœtĭœríe, șĭerbilism tîrîtiv pe pœmînt, plinœ de ŭœ mœgulire falsœ, mincĭunoasœ cœtrœ despotul tĭœriĭ și cœtrœ deregœtoriĭ luĭ.

11. S'a ivit în literœturele maĭ tuturor popoarœlor pînœ acuma ŭœ rœtœcĭre, carea le-a lipsit de ŭœ mare parte a înrîurintĭeĭ lor. Cĕlle maĭ multe nœcĭunĭ s'aŭ depœrtat cu limba cœrtilor și a literœtureĭ de limba vorbitœ de popor și de întreaga nœcĭune. Pre'n acĕasta a încĕtat literœtura a maĭ înrîurí în cultura nœcĭuniĭ întregĕ, pe'ntru cœ poporul nu maĭ întĭeleg̃ĕ limba de'n cœrtĭ, ci de voeșcĕ sœ o întĭeleagœ e nevoit sœ o învetĭe în scoalœ în decurs de maĭ multĭ annĭ, spre care lucru însœ putĭnĭ de'n popor pot avé tîmpul cuviincĭos, fiind cĭemaĭ de alte trebuintĭe neapœrávere alle vietĭeĭ. Decĭ darœ, ca sœ nu ne înstrœinœm literœtura, averea cĕa sufleteascœ, de cœtrœ nœcĭune, sœ nu i o fácem neîntĭeleasœ, se cĕre neapœrávœr, ca în scríerile noastre sœ luœm púrurea a minte la limba poporuluĭ, sœ scríem cît se poate maĭ pe'ntĭeles pe'ntru popor, cœcĭ numaĭ așĭá îl vom puté nœintá la cultura rœspicatœ pre'n literœturœ-ni. Cœcĭ este rœcunoscut, *„cœ orĭ cĕ șcĭintĭœ, orĭ cît de naltœ, și de luminœtivœ în sine, poate luminá mintea poporuluĭ și nobilá ínima luĭ numaĭ atuncĭ: cînd va fi primitœ în cunșcĭintĭa luĭ și prifœcutœ în credintĭœ și cunvingœcĭune, carea sœ-ĭ cunducœ toate lucrœrile luĭ. Ear' șcĭintĭa neîntĭeleasœ de cœtrœ popor, rœmîne moartœ fœrœ necĭ un folos comun!“*

§. 121.

Așĭedĭœcĭnnea Vienneĭ pre'n turcĭ (la 1529 și 1683.)

(Dupœ Körner.)

1. Precît sînt vrédnicĕ de însœmnat didirele și mœestríele Vienneĭ: tocma așĭá este șĭ orașĭul șĭ împregĭurimea pe'ntru evenemintele cĕlle însœmnœtive pe'ntru tóatœ istóriea Europeĭ, care s'aŭ petrecut pe pœmîntul eĭ și care s'aŭ eluptat acĭ! Oare n'a fost Vieanna, carea a rœspins în doŭe rînduri oastea turcĕascœ dela dídurile salle cu triumf și a apœrat pre'n acĕea Germîníea în Europa mijlocĭœ de domnirea semiluneĭ? Cĕ drum sĭ-ar fi luat istóriea, deacœ sultanniĭ turcĕșcĭ dupœ subjugœcĭunea Ungáriei, și ocupœcĭunea tuturor fortœretĭelor eĭ, ar fi luat Vieanna și ar fi strœbœtut în ínima Germîníeĭ? La ŭœ cœrœpterísticœ a Austríeĭ de jos trébuie sœ ni adúcem a minte șĭ de acĕll tîmp în carele Turcĭíea erá atît de putérnicœ, pe cînd astœ-dĭ se aflœ cu totul decœdĭutœ fatĭœ cu putérnicul stat austriac!

2. În ajunul luĭ Venceslaŭ, ádecœ într'a 27. Șieptemvre 1529, sosí Suleĭmann I. prápticul sultann în rœsboĭŭ nœintea Vienneĭ, și-șĭ așĭœdĭcĕ în satul Semering cortul sœŭ cĕll estins decorat în lœuntru cu covoarœ aurie, de'nafarœ înfrumsetĭat cu cĭúcurĭ auriĭ și pœdit de 1200 de ĭanniciarĭ. Pînœ cœtrœ Șvehat, șiȘtubentor și Vinerberg de pe uscat steteaŭ 120,000 de bœrbatĭ cu 300 de túnurĭ și 2000 de cœmile, pe cînd 800 de corœbiĭ pœdĭaŭ partea de cœtrœ Dúnœre. Fatĭœ cu acĕastœ multime contele Niculaĭŭ Salm, pœlœtinul Filip, ducĕle de Bœváriea și bœronul de Noggendorf ca comîndintĭĭ apœrœtorĭ aĭ Vienneĭ, aveaŭ numaĭ 16,000 de ostașĭ sub un did de 6 pecĭoare de gros; și tótușĭ aŭ rœspins acĕștĭ bravĭ toate asaltele Turcĭilor, suferirœ fœrœ fricœ plumbiĭ și sœgetele, cĕ le venĭá ca ploaea, precnm șĭ ŭœ multime de mine, cĕ sburaŭ asupra lor, eĭ se apœraŭ cu elebarde și cu coase în cuntra nœvœlirilor și rœsunaŭ pe turnul luĭ Stefann și all luĭ Augustin cĭar în tîmpul mœcellœríeĭ cĕlleĭ maĭ pericĭoase cu

dobele, trímbiţiele cu bucinele şi cenamele (oboaie), pe'ntru ca sœ-şi pœstrediie cnragiul vioiŭ nœintea mortii. Dupœ ce turciĭ sub cunducerea luĭ Soleĭmann într'a 14. Optombre, fiind împœrtiţĭ în 3 cete ar fi fœcut asalte deşierte cœtrœ ruptura valuluĭ de 45° de lungœ la poarta cœrínticœ, la care ocœjune eroului Salm i s'a sfœrmat un pecior pre'ntr'ŭœ pieatrœ, s'aŭ retras turciĭ într'a 15. Optombre cundusĭ de rœsúnetele de bucuríe alle artileríeĭ viennene, întonînd vésel música de pe toate túrnurile, trœgîndu-se clópotele şi bœtînd orariele de pe túrnurĭ, carile amutise cu totul dela începutul aşiœdiœciune şi pînœ atuncĭ.

3. Cu atîta maĭ glorios cápœt a avut a doŭa aşiœdiœciune a Vienneĭ în annul 1683 pre'n marele vedir Cara Mustafa. Acesta fu trimes de cœtrœ Sultannul Muhamed IV. în Ungáriea ca sœ dea ajutoriŭ rebelluluĭ Tecieli cuntra austriacilor. Dupœ ce supuse Ungáriea, prefœcînd în cenuşiœ tot, ce întîmpinœ, nu se îndestullœ numaĭ cu Ungáriea, ci voĭ sœ-şĭ cucereascœ şi sœ-şĭ supuiœ şĭ împeriul germîn. Ell aveá 300,000 de ostaşĭ iubitorĭ de rœsboiŭ şi pradœ, de'n cariĭ a lœsat 100,000 în Ungáriea şi plecœ cu ceialalţĭ pe'ntru ca sœ cucereascœ Aústriea, *„Ŭœ preumblare la callea dela Buda pînœ la Vieanna,“* dise sumetiul cœtrœ cetele salle, *„afarœ de aceea Vieanna-i nearmatœ şi plinœ de ŭœ multime de avutii. În cîte-va dille va filfœi flámura cea verde a profetuluĭ de pe turnul luĭ Stefann şi codile de call alle Turcilor se vor nœltiá pe pœlatul împerial.“* Dar' cît de cumplit a trebuit sœ se umileascœ îngîmfarea luĭ!

4. Într'a 12. Júliŭ 1683 se iviræ ceĭ de'ntîĭ cœllœreţĭ turcescĭ în vecinœtatea Vienneĭ, unde aŭ produs foarte mare fricœ, pe'ntru cœ nœintea lor fugíserœ tot feliul de oamennĭ şi cetœtienni, şi istoríserœ întîmplœrĭ înfiorœtoarie despre crudimea si bœrbœríea lor. Giur împregiur nœltiaŭ norĭ de fum dela lócurile celle arse, toate drúmurile şi cœrœrile eraŭ acoperite de carœ şi pline de fœmíliĭ fugarie, care alergase la Vieanna spre a se scutí sub válurile cetœtiĭ celleĭ vecĭ, în tîmp cînd 60,000 de viennenĭ pœrœsíserœ cetatea cu odoarœle

salle spre a se asegurá pe şiésurile îndepœrtate alle Alpilor. Ce strîmtoriri pe úlitie şi la portĭ, unde se întîlníserœ ceĭ ce mergeaŭ cu ceĭ ce veniaŭ, unde se loviá un car în altul şi se încidea drumul, unde strigaŭ copiiĭ dupœ pœrintiĭ ceĭ grœmœditĭ înœinte de învœlueala cea mare, unde-şĭ luaŭ diŭa bunœ amiciĭ dela ŭœlaltœ! Spre a pune cápœt cunfusiuniĭ íncíserœ comîndantele Ridiger de Stahremberg portile, împœrtí oastea sa cunstœtoarie de'n 10,000 de ostaşĭ şi 7000 de cetœtieenĭ şi studintĭ în 5 cete, carĭ aveaŭ sœ se scimbe la luptœ şi la sœparea şiántiurilor. Hotœrîţĭ aşceptaŭ eĭ pre neamic, carele sosise într'a 14. Júliŭ nœintea Vienneĭ cu 200,000 de ostaşĭ, pustiind şi ardiînd toate înpregiur. Spre a se puté apœrá maĭ bine, aprinse Stahremberg suburbiele de'ncolo de Dúnœre, dupœ ce lœcuitoriĭ acestora suburbie cu toatœ averea lor s'ar fi tras în cetatea cea veciœ. Încœ într'a 15. Júliŭ începúserœ Turciĭ cu trîncele (sœpœturele pe'ntru asalt), cu şiántiurile şi cu bœteríile nœintea bœstionuluĭ de curte şi all luĭ Lovel, pe cînd tábœra cea fœrœ de número cuprinsese cu córturile, cœrutiele. cœmilele, cu bœgajul, cu bœracele salle întregul orašiŭ cu suburbiele luĭ, aşiá încît fœceá dela Şvehat preste Şienbrun, Hiting şi Nusdorf pînœ la Dúnœre ŭœ semilunœ de 7 oare, şi dela pœduricea Prater pînœ la cœpela Brigitenaŭ eraŭ earœ cete, carĭ staŭ în comunicœciune (legœturœ) cu cellelalte pre'ntr'un pod de corœbiĭ.

5. Cu cît apœreá maĭ mare periciul, cu atîta erá maĭ mare şĭ bœrbœţíea atœcatilor. Cetœtiennii cutediœtorĭ înnotarœ noaptea pre'n Dúnœre şi aprínserœ puntea de pe nœĭ, pe carea o sfœrmœ cu totul crescîndul rîŭ, şi cînd se escœ foc în curtea şiotilor, carele amerintiá arsenaluluĭ cu toate provisiunile luĭ de púlbere, isbutí nefricosul nepot all luĭ Stahremberg, carele erá în vîrstœ de 26 de annĭ, de a scœpá pre'n udarea cu apœ şi pre'n rúmperea unuĭ ambit 1800 de poloboace de púlbere de puscœ, de şĭ erá focul caselor vecine ardiœtoarie numaĭ 40 de paşĭ depœrtat. Trágerea clópotelor erá opritœ, spre a nu cœşiuná vre ŭœ larmœ oarbœ; de'n cuntrœ clópotul

cell mare all luĭ S'efann, asĭá numita stea principalœ, aveá sœ dea sœmnul asaltuluĭ și sœ îndemne pre totĭ spre maĭ mare vitejíe. Dupœ aceea trebuĭaŭ sœ meargœ ostașiĭ pe válurĭ, cetœtĭenniĭ pe cúrie, studintiĭ și ceealaltœ milítiœ de'n orașiŭ pe pĭatĭa cea noŭœ. În datœ se începse lupta, carea tinú 60 de dille, în care rœstîmp a sburat în áer 40 de mine și 10 cuntramine, de 18 orĭ s'a asœltat și s'aŭ întreprins 24 de rœpedimĭ. Afarœ de aceea trimese Stahremberg spionĭ în tábœra turceascœ, maĭ cu samœ pe Polonul Colciusci, și trimișĭ cœtrœ ducele de Lotœríngiea, carele se apropiá cu oaste de ajutorĭŭ. Deacœ acestĭ trimișĭ s'ar fi întors în pace la Vieanna; atuncĭ trebuĭá sœ sboare ŭœ legœturœ de racĭete strœlucind cœtrœ cerĭŭ. și sœ dea sœmnul amicilor de de'ncolo de dealul Vienneĭ.

6. Însœ Turciĭ aŭ întreprins cu putinœ seriositate lucrœrile de asĭœdĭare la trince, pe'ntru cœ numaĭ deacœ se aruncá pœmînt, se astupaŭ șĭántĭurile și se acoperĭaŭ spre apœrecĭune în cuntra bombelor și a grœnnatelor cu sacĭ de arinœ și cu bîrne, se fœceaŭ case sub pœmînt pe'ntru supra-oficiarĭ, carĭ le pœrdosiaŭ cu cœrœmidĭ, și le provedeaŭ cu sofe, covoarœ și cu alte cumodetœtĭ. Tocma dupœ 78 de dille aŭ putut ajunge Turciĭ la cuntrascarpœ (pĭedișiturœ), unde aŭ fost primitĭ de cœtrœ Viennenĭ cu elebarde și cu ferestreĭe. pe cînd eĭ pe de'n dosul stîlpilor puteaŭ bate numaĭ cu betĭe asupra ostașilor Cu atîta maĭ neîncetat rœsunaŭ túnurile celle turcescĭ și împlúserœ bisericile cu bombe și grœnnate, maĭ cu samœ biserica luĭ Stefann și a Cœpucinilor, și nimicirœ tot cîte ŭœ bucatœ de val, și lipsîndu-le în urmœ plumbul împușcaŭ cu bumbĭ de toĭege, bucœtĭ de fier și cu pietre spre dáuna artileríeĭ salle. Într'aceea fulgeraŭ sœgetĭ otrœvite în cuntra cellor ce apœraŭ dídurile, pocnĭaŭ mine, murmuraŭ îndesuitele coloanne asœltœtoarie înœintea ferestuĭcelor de dídurĭ ridicînd un strigœt sœlbátec de allah! și se asĭœdĭarœ lîngœ didul bœstionuluĭ celluĭ mare. Însœ maĭ departe nu puteaŭ strœbate cu toate prédicele cele înfocate alle luĭ Șieĭc Vanni. Ba încœ dupœ 40 de dille, dupœ ce se împutinœ sperîntĭa de

a maĭ puté asœltá cetatea, a scœdĭut curagĭul Turcilor într'atîta, încît Egiptenniĭ se rœtráserœ dela bœstionul cell mare, fiindcœ dupœ dátina turcescœ ŭœ asĭœdĭœcĭune n'are sœ tînœ maĭ mult decît 40 de dille. Însœ ceĭalatĭĭ prourmarœ lupta cu amœrîcĭune cerbicoasœ, sfœrmaŭ mine dupœ mine, asœltaŭ dille întregĭ, și în 3. Șieptemvre luarœ Rœvelinul, carele în rœstîmp de 23 de dille fusese apœrat atît de vitejesce; îndatœ sœparœ gropĭ, fœcurœ șĭántĭurĭ, adúserœ túnurĭ acoló și împușcarœ în bœstionul curtiĭ, la cerele în diŭa urmœtoarĭœ a șĭ sburat ŭœ minœ în áer; dupœ aceea aŭ cercat 4000 de bœrbatĭ a asœltá 1½ de oarœ, pînœ ce aŭ asĭœdĭat și flámure pe dînsul, însœ furœ aruncatĭ îndœrœpt pre'n focul cell crucișiŭ all Viennenilor, asĭá în cît orœșĭenniĭ aŭ putut astupá stricarea diduluĭ pre'n minœ, cœrînd acolo poloboace, sacĭ de paĭe și stîlpĭ. În 5. Șieptemvre asœltarœ Turciĭ 24 de oare neîntrerupt în cuntra bœstionuluĭ de curte, însœ aŭ fost rœspinșĭ tot de-a una pre'n glóntĭurĭ, helebarde, lucéaferiĭ deminetĭeĭ și pre'n ferestreĭe, asĭá în cît miĭ de Turcĭ omorîtĭ acoperirœ dídurile și gropile. Adevœrat cœ în diŭa urmœtoarĭœ s'a spart ŭœ minœ de 6 stînjînĭ de'n bœstionul cell gros de 24 de pecioare, însœ Turciĭ, ce aŭ fost alergat acoló, s'aŭ rœspins îndœrœpt cu triumf. Atuncĭ și-a desfœcut Cara Mustafa tábœra sa de ŭœ datœ în 9. Șieptemvre și a asĭœdĭat'o în órdine de luptœ dela Dornbac (un sat lîngœ Vieanna), cœtrœ pœdure și cœtrœ Calenberg (muntele cell plesĭug).

7. Viennenii resuflaŭ maĭ ușior, vœdînd, cœ neamicĭĭ lor se rœtrag dela dídurĭ, pe'ntru cœ în orașiŭ erá foarte mare nevoe. Númœrul luptœtorilor decreșcéá în toatœ diŭa, casele eraŭ pline de rœnnitĭ, acum se arœtá șĭ lipsa municĭunii și multĭ se descurœgĭáserœ. Într'acéastœ strîmtorare trimise Stahremberg un cœllœretĭŭ la ducele de Lotœríngiea cu urmœtoarĭa epístolœ scurtœ: *„Îndurœ-te Domnule! nu pierde maĭ mult timpul, pe'ntru Dumnedĭœŭ! nu maĭ pierde timpul.* Și de ŭœ datœ înșcĭintĭicé prin snopĭ de rœcĭete lœsate de pe turnul luĭ Stefann pe amicĭ despre nevoea de'n orașiŭ. Cu încordare nelinișcitœ privĭaŭ vegĭœtoriĭ de pe biserica luĭ

Stefann în afarœ în noaptea întunecoasœ, nu cum-va se dœ vre un sœmn încoace de pe muntele Vienneĭ. Minutele li se pœreaŭ oare întregĭ, și cînd se cugetaŭ eĭ de pœrœsitĭ, — atuncĭ, ce sœ vedĭ! se rœdicœ ŭœ tufœ de rœcĭete ca cu ŭœ coasœ de foc de pe dealul luĭ Hermann, dupœ care urmarœ treĭ rœsúnete curœgĭoase de túnurĭ, pe'ntru cœ Bœvœrenniĭ și Poloniĭ s'aŭ împreunat cu oastea împœrœteascœ și cu Sașiĭ și se scoborîrœ în órdine de luptœ minunatœ de pe muntele Calenberg. De-abĭá se ivirœ radĭele soareluĭ de demineatĭœ într'a 12. Șĭeptemvre, cînd cucérnicul préut Marc d'Avianno cetĭá sînta liturgĭe pe altarĭul bisériceĭ de pe muntele Leopoldin, la carea-ĭ ministrá șĭerbĭá însu-șĭ Sobĭesci, viteadĭul rege all Polonilor, carele fœcú cœvœlerĭŭ în urmœ pe însu-șĭ fĭiul și îndemná pre aĭ sœĭ spre vitejíe, promitîndu-li ajutorĭul luĭ Dumnedĭœŭ în lupta acœasta pe'ntru credintĭœ. Dupœ acœea dede ell sœmnul spre luptœ pre'n descœrcœtura a cincĭ túnurĭ.

8. Sobĭesci comîndœ cu Poloniĭ sœĭ ceĭ curœgĭoșĭ aripa cea dreaptœ cœtrœ Dornbac, ducele de Lotœríngiea trimise oastea împœrœteascœ, în carea se aflá șí principele Eugéniŭ de Sœbaŭdiea în vîrstœ de 19 annĭ cœtrœ Nusdorf, pe cînd principiĭ germînĭ formaŭ cu cetele salle centrul oștimiĭ. Poloniĭ se aruncarœ cu aprigime asupra ĭœnicĭarilor cîntînd un vĭers de láudœ asupra fecĭoareĭ Mœríea. Atuncĭ erá lupta cu lîncĭ, sábiĭ și pumnarĭe. Sœgetĭ și plumbĭ sfîrœĭaŭ înpregĭur, Cînd icĭ, cînd coleá se cumpœnniá învíngerea. De'n fumul púlberiĭ de pușcœ, ce se rœdicá în sus și de'n nóuriĭ de púlbere fulgeraŭ sœbiile cetelor cellor lungĭ de cœllœretĭ și alle coloannelor pedestrimiĭ celleĭ întunecite, pe'ntru ca sœ disparœ dupœ cîte-va minute earœ-șĭ în fum și în púlbere. Atuncĭ tuná artileríea de'n trince cœtrœ cetate spre a împiedecá pre Viennennĭ de a ajutá amicilor lor pre'ntr'ŭœ nœvœlire. Însœ dupœ ce arciducele Cœrol a trimis pre austriacĭ și preAșĭ pre'ntr'un cœnnal dela cetatea sîntœ cœtrœ Dornbac, și de acĭ preste Debling, aŭ trebuit ĭœnicĭariĭ sœ se rœtragœ în cóturile celle arinoase, carĭ se numesc încœ pînœ astœ-dĭ

„șĭánĭĭurile Turcilor.“ Dupœ ce însœ la 2 oare dupœ ameadĭœ-dĭ aŭ atœcat și Bœvœrenniĭ si Frîncĭĭ, și dupœ ce Poloniĭ aŭ fost eșit de'n pœdurea Dornbaculuĭ, aŭ foct rœspinșĭ Turcĭĭ la 4 oare cĭar pînœ în tábœra lor în suburbĭe, unde nœintea cîmpuluĭ șĭótic numaĭ îndeșĭert șĭ-aŭ maĭ întors túnurile asupra Polonilor cellor învíngœtorĭ. Curînd se prifœcú retrágerea în fugœ, pe'ntru cœ órdinea se stricase; cœllœrimea, pedestrimea și artilerimea se urcáserœ pre'n tábœrœ, o prœdase, se oboraŭ unul pre altul jos și-șĭ încideaŭ drumul. La 7 oare sara dupœ luptœ de ŭœ oarœ erá în suburbĭe fuga comunœ preste tot.

9. Prada a ținut preste 10 milioane, carea aŭ aflat'o învingœtoriĭ în tábœrœ, afarœ de celle 300 de túnurĭ, 15,000 de córturĭ, 9000 de carœ cu municĭune de rœsboĭŭ și afarœ de casa de rœsboĭŭ cu 2 milioanne; aŭ maĭ cœdĭut în mînile Polonilor și alle Austriacilor armele și lúcrurile celle de cœllœrit, flámurile și dobele celle înfrumsetĭate cu pĭetre scumpe; 10,000 de trúpurĭ de Turcĭ aŭ acoperit cîmpul bœtœlíeĭ, pe carele a atras admirœcĭunea vingœtorilor maĭ ales cortul cell de galœ all luĭ Cara Mustafa, carele cuprindeá în sîne scœldœtorĭ, grœdinutĭe, fîntîne sœritoarĭe, dimburĭ de épurĭ de casœ și un pœpœgaĭŭ. Aicĭa s'aŭ aflat brîne și órnice cu diamante, dĭœhœricalle cu diœmante ca scînteile, covoarœ foarte pompoase, obĭáluri înpletite cu mœrgœritarĭe, blanne de bursuc și miĭ de miĭ de alte mœruntĭúșĭurĭ pretĭoase. Însœ putut'aĭ despœgubí toate acœste lúcrurĭ minunate pre acœĭ 6000 de bœrbatĭ, 11,000 de femeĭ, 14,000 de copile și 50,000 de prunci, pre cariĭ ĭ-aŭ dus Turcĭĭ ca sclavĭ de'n Aústriea? Nóbilul episcop Colonicĭŭ a adunat numaĭ pre cîmpul bœtœlíeĭ 600 de copiĭ rœpitĭ, pre cariĭ ĭ-a primit, nutrindu-ĭ și împœrtœșindu-li învœtĭœturœ.

10. Ce sœrbœtoarĭe de bucurĭe erá în Vieanna, cînd a întrat în orașĭŭ regele Polonilor cu pipa aprinsœ, pe carea a dœruit'o spre adúcere a minte mœgistratuluĭ, fiind însoțit (acumpœnniat) de Alegœtorĭul de'n Bœváriea ducîndu-i-se înœinte ŭœ flámurœ marc de mœtárie de áur și 2 prœjînĭ

lungĭ aurite de-asupra cu coada de call luate dela cortul vedĭruluĭ cellui mare. Atuncĭ ciuĭaŭ cu totiĭ, atuncĭ ploŭaŭ florile și girlandele pe ostașiĭ, ce întraŭ, atuncĭ n'a rœmas necĭ un ociŭ fœrœ de lácrime. Însœ Sobĭesci se duse la cœpela Loreteĭ în bisérica augustiniannœ, se aruncœ cu fatĭa în jos nœintea altarĭuluĭ, rugîndu-se și cîntœ spre multĭœmire cucérnica urmœtoarĭœ rugœcĭune: *„Doamne Dumnedĭœule, pre tine te lœudœm.“* În bisérica luĭ Stefann predicœ decannul biserĭcesc cu privire la Ioann Sobĭesci despre testul luĭ Ioann 1, 6. *„Si erá trimis dela Dumnedĭœŭ un om, și acella se numiá Ioann.“* Bravul Stahremberg ospœtœ pre principiĭ eroĭ aĭ lupteĭ de scœpare.

11. Dupœ ce s'aŭ rœsuflat învingœtoriĭ în Vieanna, aŭ grœbit dupœ Turcĭ la Ungáriea, îĭ învínserœ la Pœrcani în apropiarea Strigonuluĭ într'ŭœ luptœ sîngeroasœ, îĭ gonirœ de'n Ungáriea, așĭá în cît rebellul Tecĭeli a fost nevoit, sœ scape la Constœntinianna, unde și-a cœpœtat mijloacele de vieatĭœ dela dușmanniĭ creștinismuluĭ, și Cara Mustafa a atitĭat într'atîta mînĭea Sultannuluĭ, în cît a trebuit sœ-și dea capul sœŭ spre pedeapsœ. De acœea întrœ cœmœrașĭul cell mare Aga Ahmed noaptea cu ĭœnicĭarĭiĭ, cariĭ i s'aŭ supus luĭ, în locuintĭa luĭ Mustafa în Belgradul sîrbesc, și-ĭ rœtedĭœ capul. Pecît de mînios erá sultannul pre ducĭiĭ luĭ, pre atîta eraŭ nemultĭœmitĭ și ĭœnicĭarĭiĭ cu sultannul, cœruĭa-ĭ atribuĭaĭ eĭ vina tuturor pĭérderilor. Eĭ se revoltarœ și-l surparœ de pe tron. Acestea aŭ fost urmœrile așĭœdĭœcĭunĭiĭ și alle braveĭ apœrœrĭ a Vienneĭ.

§. 50.

Bœtœliile de'n cîmpul Mœrcieann (1278. 1809.)

(Dupœ Körner.)

1. Cîmpul Mœrcieann este distriptul de'ntre Dúnœre și rîul Marca cu rĭurile lœturale, alle cœrora pœrtĭ curœspund

acurat cellor patru pœrtĭ alle lumiĭ. Partea cea meadĭœnoptĭalœ se mœrginesce pre'n ramiĭ dîmburilor morávice și formeadĭœ un tĭnut mœdulœrat frumos, în carele se scimbœ dîmburĭ cu vœĭ fruptuoase, fînatĭe și pláĭurĭ plœcute cu felĭurite tufișie; ear' partea cea meadĭœ-dĭŭalœ se lœtĭesce ca un șĭes întins, unde nu se aflœ necĭ dîmb, necĭ copacĭ. Cîmpĭea cea descisœ se lœtĭesce oare întregĭ într'ŭœ uniformœtate admirávœrœ, acoperitœ de nenumœrate albinĭ, fiindcœ, deacœ privim pre șĭesul acesta, alle cœruĭa márginĭ se pĭerdeaŭ în depœrtare într'un ábur, abĭá poate da ociul icĭ, coleá de vre un sœtușĭor orĭ de vre un pœrete alb all vre uneĭ odœĭ.

2. De șĭ numaĭ doŭe pœraĭe curg de pe deáluri și pœrœul cell negriŭ trece pre'n míjlocul șĭesuluĭ, tótuși vine rîul Marca pe sub Napagedel, fiindcœ are tĭœrmurĭ foarte joase, apoĭ cînd ploaŭœ multișĭor, și la topirea omœtulnĭ ese de'n vadul sœŭ, pe cînd Dúnœrea înundeadĭœ șĭesul de jos; așĭá și acĭ se fac bœltĭ, fiind cœ dupœ încetarea ploilor, apa nu se strînge îndatœ în vádurĭ și produce ŭœ luncœ de tréstie, carea se estinde pe lîngœ tĭermurile pœraelor. Pe'ntre ogoarœ, fînatĭe și pe'ntre bœltĭ se estinde une orĭ cîte un prundișĭŭ de pĭetre mînate de pe deáluri; așĭá în cît acest distript este asémenne în unele lócurĭ de pre'n pustíe, maĭ cu samœ vara cînd dĭŭa este fĭerbintealœ mare și nu se aratœ necĭ un nourașĭŭ pe cerĭŭ.

3. Fiind cœ acest șĭes mare de'ntre Boémiea, Germînĭea și Ungáriea înfœtișĭeadĭœ un loc potrivit de luptœ pe'ntru cete marĭ de cœllœretĭ, artileríe și multimea pedestrimiĭ, de acœea s'aŭ luptat acĭ nu numaĭ Boemiĭ și Ungurĭi, darœ cĭar și oștile împœrœtescĭ, carĭ lupte aŭ avut însœmnœtate istóricœ și urmœrĭ nemœsurávere. Cetœtile Brin și Olomutĭŭ aŭ sustinut glóriea Austrîeĭ în rœsboĭul de treĭdĭecĭ de annĭ, precum și în cell de șiepte annĭ, însœ la Aspern a cîșcigat arciducele Cœrol în 21. și 22. Maĭŭ 1809 ŭœ învíngere strœlucitœ asupra luĭ Nœpoleon cell ne'nvins pînœ atuncĭa, pe carea o vom împœrtœșĭ la valle maĭ pe larg.

4. De cea maĭ mare însœmnœtate a fost lupta cîsecigatœ de cœtrœ întemeĭetorĭul caseĭ împœrœtesecĭ habsbúrgice la annul 1278 la Stilfrid pe pœrœul sœlcilor în cuntra luĭ Otocar regele Boemilor, carele, ca un principe de împerĭŭ, erá vœsalul luĭ, și pre'n acéastœ luptœ a adáus Austríea la posĭœdĭœcĭunile caseĭ salle. Otocar nu voĭ sœ-l recunoascœ, și pre'n acéea turburé oárdenea împerĭuluĭ. Ce e drept ell a fost silit pre'n sosirea uneĭ oștĭ împeriale nœintea Vienneĭ, sœ depunœ maĭ dupœ acéea jurœmîntul unuĭ principe de împerĭŭ, și sœ reîntoarcœ féudul împerial de de'ncolo de Dúnœre mosecennit fœrœ recunoásecerea împœratuluĭ, însœ îndatœ dupœ acéea ĭ-a pœrut rœŭ, îșĭ orgœnné cu ajutorĭul unor principĭ și epíscopĭ de'n Germîníea meadĭœ-noptialœ ŭœ oaste putérnicœ, și sîlí pe împœratul Rudolf, de a-l aducе la supúnere și credintĭœ pre'n puterea armelor. Fiind cœ acĭ erá la întrebare dreptatea și legea și de a tiné Boémiea într'ŭœ referintĭœ de federœcĭune cu împerĭul, pe'ntru acéea l'aŭ ajutat pre împœratul totĭ principiĭ și cœllarĭĭ; înse de'ntre totĭ îĭ trimise Henric, epíscopul de'n Bœsíliea Elvétieĭ fecĭorĭ sœgetarĭ, foarte vrédnicĭ și foarte deprinșĭ cœllarĭ, în cît Rudolf a rostit: *„Dumnedĭœŭ, carele m'a nœlĭat la demnœtate de rege, nu m'a pœrœsí într'acest pericĭŭ.“* Pe cînd se aflá ell încœ la Stilfrid, unde aŭ fost sosit într'ajutorĭŭ încœ șí 20,000 de ostașĭ únguri, sosise boerașĭ de'n Boémiea, carĭ eraŭ necœjítĭ asupra regeluĭ lor, pe'ntru cœ ĭ-a pedepsit aspru pe'ntru desfrîul și prœdœcĭunea lor, și se prindeaŭ, cœ vor omorĭ pe Otocar, de va voí împœratul Rudolf sœ-ĭ remunerediе bine, Nóbilul împœrat li respunse supœrat la acéá propúnere neomenoasœ, și li amerintĭé cu pedeapsœ asprœ, de ar face una ca acéea.

5. Dupœ ce Rudolf a fœcut în 25. August mustrœ asupra oștiĭ salle, și dupœ ce a ridicat la demnœtatea de cœllarĭ pre 100 de cetœtĭennĭ de'n Cîricul Elvétieĭ, carĭ ĭ-aŭ alergat într'ajutorĭŭ numaĭ de'n iubire de'n deplina lor voe, pre carĭ ĭ-a pus în garda sa personalœ, a determinat atacul pe diŭa urmœtoarĭœ, ádecœ pre víneri, fiind ell obicĭnuit a-șĭ alege vínerea de diŭa lupteĭ, pe'ntru cœ șí Crest a murit víneri. Ell îșĭ împœrtí oastea în patru pœrtĭ și cœllœrí în straie sprintenne de rœsboĭŭ pe la șírurile celle lungĭ alle oștiĭ salle spre a-ĭ îmbœrbœtá spre luptœ și spre moarte voĭoasœ, de'n care cáusœ-l șí însotĭá episcopul de'n Bœsiliea. Devisa noastrœ, dise Rudolf, sœ fie *„Crest“* și strigœtul sœ fiœ: *„S'a dus Roma, și împerĭul romann pe'ntru totdeuna.“* Însœ sosînd ell la braviĭ cĭricenni, stete și dise: *„Vedetĭ pe acest cîmp n'am vœdĭut încœ necĭ un cĭricéann întorcîndu-și pecĭoarele.“* Dupœ ce a mustrat șirele ostașilor, tinú epíscopul încœ ŭœ liturgíe solemnœ, îĭ îmbœrbœtó, sœ se lupte cu curagĭŭ pe'ntru împœratul și pe'ntru cáusa cea dreaptœ, fiindcœ-ĭ orîndueala luĭ Dumnedĭœŭ, și deacœ lĭ-ar fi hotœrîtœ moartea, apoĭ sœ secĭœ, cœ Dumnedĭœŭ îĭ va secĭ rœmunerá. Dupœ acéea se împœrtœșĭ oastea, îngĭenuncĭœ, se mœrturisí și în rugœcĭune de'n ínimœ încinó suflétele lor în mînile a tot îndurátuluĭ pœrinte.

6. Întœritĭ pre'n rugœcĭune și mîngîiatĭ pre'n deslegœcĭunea de pœcate seașĭedĭarœ cetele la luptœ. Petru de'n Milineni duse flámura habsbúrgicœ cu leul, earœ Albreht, fiĭul împœratuluĭ, pre cea albœ cu crucea rósiœ, însœ mosneagul Oto de'n Haslaŭ, carele erá în vîrstœ de ŭœ sutœ de annĭ, duse flámura Aústrieĭ, mœrcionul Henric de Muntele-înalt duse ácera (pájura) împerialœ, și Frideric de'n Hohentĭoler flámura de asalt. Ŭœ rœserbœ de 300 de cœllœretĭ aleșĭ îĭ supuse Rudolf comîndeĭ luĭ Ulric dela Cœpelœ și luĭ Conrad dela Sumeraŭ,așĭœdĭîndu-ĭ pe un dîmb, de unde puteaŭ avé privealœ deșcisœ preste luptœ, ca sœ poatœ alergá în tîmpul pericĭuluĭ în oara hotœrîriĭ, pe'ntru cœ acéștĭ cœllarĭ aveaŭ sœ hotœrascœ, cînd vor fi oștile asudate de ostenneala lupteĭ.

7. Otocar și-a împœrtit oastea în șiese cete și umblá cœllare pre'ntre dînsele încurœgĭîndu-ĭ la luptœ. Ell cœllœriá în armœturœ de argint c'ŭœ coroannœ de pietre scumpe pe coĭf, lœudînd, îndemnînd, mustrînd și fœgœduind sîmbrie mare cellor vitejí. Figura luĭ cea înnaltœ mœestoasœ, pusœcĭunea luĭ cea rœsbóínicœ, ocĭúl luĭ cell fœgœduitorĭŭ de

învíngere deșceptó curagĭul și hotœrîrea în ínimele ostașilor sœĭ. Devisa noastrœ este *„Praga“* și pœrola *„Doamne îndurœ-te!“* *„deci darœ vitejeșce înœinte!“* Dupœ ce și-a așĭœdĭat Otocar încœ și ŭœ rœserbœ sub comînda luĭ Milota, carele-l urá pre rege, pe'ntru cœ a omorît pre frate-sœŭ pe'ntru ŭœ faptœ de silnicíe, dede sœmnalul de luptœ.

8. Pe încet se apropiarœ oștile la ŭœ-laltœ și cîmpul rœsuná de cœlcarea ostașilor și a cailor îmbrœcatĭ în scúturĭ; într'acœea rœsunaŭ tintĭœnitele celle curate alle pœucelor, sœbiilor și alle léncilor, flámurile fîlfœĭaŭ, pennele la cóifurĭ se fluturaŭ, earœ léncile și sœbiile fulgeraŭ pre'n norii de púlbere. De'n dœrœpt cîntá oastea împerialœ cintecul cell vecĭŭ de luptœ:

„Sîntœ Mœríe! maĭcœ și fecĭoorœ
Înfœtișiadĭœ-ți întreaga noastrœ nevoe!“

Atunci rœsunó voacea luĭ Rudolf de Riné atît de strœbœtœtiv, în cît o aŭ putut'o deosebí rœspicat de'ntre toate celle-lalte atît boemiĭ cît și germînii. Acuma se apropiĭase oștile atît de tare în cît cœllariĭ trebuĭaŭ sœ-și înpíntenne caiĭ la trópot, atunci se spœrió callul luĭ Henric Sporlin, carele erá în șierbitĭul episcopuluĭ de'n Bœsîliea, se rœdicó în doŭe pecĭoare, și, deacœ la strîns maĭ aspru în píntennĭ, se rœpedí în gœlop sœlbátec cu ĭutime turbatœ de'n șirul și órdinea sa în cuntra neamicilor. *„Pasœ! pasœ! cœ noĭ îți urmœm“* rœsunó de'n șírurile oștiĭ împœrœteșcĭ și cu sgómot se urcó ceata cea de'n nœinte asupra neamicilor sœĭ. Darœ fiind cœ și celle-lalte cete de ostașĭ dase pĭept cu neamicĭĭ, se începú ŭœ luptœ generalœ furioasœ și înflœcœratœ preste cîmpíea pœrœuluĭ pœșĭuniĭ. Soarele cell cœlduros de varœ lucĭá cóifurile și pávedĭele ostașilor, încît le curgeá picușĭ grosĭ de sudoare pe frunte și pe sprîncenne; însœ lupta nu cuncese tîmp de rœpáus, pe'ntru cœ erá și de ŭœ parte și de alta nesegurœ (nedecisivœ). Fiind cœ flámura austriacœ fîlfœĭá în mînile luĭ Haslaŭ celluĭ bœtrîn, pe'ntru acœea o apucó Henric de Lihtenstaĭn spre a o duce de noŭ în asalt cu scœrĭ pe lîngœ Sena în cuntra neamicilor.

8. Pe cînd se vîrcolĭaŭ ostașiĭ, spre a se ferí de cœllariĭ, ce nœvœlĭaŭ, de lœncile celle aruncate și de atœcarea cu sœbiĭ, a cercat un așĭá numit Herbord de Filenștaĭn pe împœratul Rudolf, și dupœ ce l'a aflat, se rœpedí asupra luĭ cu sábiea împĭestritœ. Însœ și Rudolf pricepú bine lupta cu lancea; de ŭœ datœ se ferí, earœ dupœ acœea pe'ntr'ŭœ loviturœ putérnicœ cu lancea rœsturnó pre dușmannul sœŭ la pœmînt. Însœ într'acell momînt îl atœcó un Tiringiann uriașĭŭ cu sábiea goalœ, voind, sœ-l înșĭele. Adevœrat cœ acella nu nimerí pe împœrtaul cu sábiea; darœ pe'ntru acœea îĭ loví callul, carele cu durerĭ de moarte se rídicó în doŭe pecĭoare, și dupœ ce a fœcut ŭœ sœriturœ înfricoșĭatœ, se rœsturnó în pœrœul pœșĭuniĭ. Spre noročire cœdĭú Rudolf lîngœ pœrœŭ. Fœrœ a-și pĭerde presîntĭa, cugetó cum s'ar puté scœpá de'ntr'acœastœ pușœcĭune pericĭoasœ, fiindcœ cetele de cœllarĭ se alungaŭ în sus și în jos. Ell se apœró cu scutul sœŭ de potcoavele cœllœretilor. Valter de Ramșvag de'n St. Galen, carele obsœrbase picarea împœratuluĭ, merse nœintea luĭ de-l apœró, și Ulric de'n Capelen suindu-se pe dîmb cu garda de napoĭ, spœrió pre dușmannĭ; dupœ acœea ridicó ell pe împœratu și-ĭ dede un call proáspœt. Însœ Rudolf nu vru, ca sœ întœrdie credincĭoșiĭ luĭ maĭ mult pe lîngœ dînsul, ci strigó cu glas mare: *„Nu vœ îngrijiți de unul, acoló îĭ nevoe, acoló alergați!“* arœtînd pe dușmanniĭ luĭ ceĭ ostenniți. Plinĭ de cĭef de a se luptá, se aruncó garda cea de'napoĭ asupra cuntrarĭuluĭ, carele nu puteá resistá ataculuĭ și de acœea se tot retrœgeá pas dupœ pas îndœrœpt. Atunci strigó mœrcionul de Hohberg cu un glas, carele se puteá obserbá departe pe'ntre rœcnetele lupteĭ: *„Eĭ fug, eĭ fug!“* Într'ŭœ clipealœ se prourmó *„eĭ fug“* între oastea împœrœteascœ, spunînd unul altuĭa. Cum aŭ audit Boemiĭ ceĭ strîmtoritĭ aceste cuvinte repetindu-se acoló, s'aŭ înspœimîntat, și se grœbĭaŭ a se retrage îndœrœpt, și în urmœ cĭar a fugí, fiind cœ acell Miloto, carele comîndá garda de'napoĭ boemœ, nu merse într'ajutorĭŭ la aĭ sœĭ, ci cum a vœdĭut fuga Boemilor, îndatœ o tulí și ell

la fugœ cu cœllariĭ sœĭ, pe'ntru cœ trœdœtorĭul dorĭá de'n ínimœ rœŭ reg̃eluĭ sœŭ.

9. C̃eĭ maĭ multĭ Boemĭ aŭ desperat, de a maĭ învíng̃e și cug̃etaŭ numaĭ sœ-și poatœ scœpá vieatĭa pre'n fugœ grábnicœ; numaĭ Otocar nu vroí sœ creadœ, cœ poate fi învins seaŭ sœ treacœ învins. Ell se luptœ cu (bœrbœtĭe) curag̃ĭŭ împœrœtesc neîntrerupt și se aflœ tot de-a una pe loc, unde erá pericĭul maĭ mare, înflœcœrînd pre aĭ sœĭ cu cuvîntul și cu esîmplul. Pe'ntru cœ ell sc̃iú prea bine, cœ într'acœea d̃i se luptœ pe'ntru coroana și libertatea sa, fiind cœ asupra luĭ s'a fost rostit proscripc̃ĭunea de'n partea împerĭuluĭ. Însœ vitejĭea luĭ c̃ea eróicœ tótuși nu-ĭ putú cîsc̃igá învíng̃erea, darœ nec̃ĭ mœrinimosœtatea luĭ Rudolf, carele porunc̃í, nu cum-va sœ-l omoarœ, nu-ĭ putú scœpá vieatĭa. Pe'ntru cœ doĭ cœllarĭ de'n Stíriea Bertold de Emerberg și Seĭfrid de Merenberg s'aŭ hotœrît, sœ-și rœsbune astœ-d̃ĭ cu sîng̃e asupra luĭ Otocar, fiind cœ acesta ĭ-a vœtœmat foarte sîmt̃itorĭŭ pre'ntr'ŭœ asprime brutalœ la t̃inerea leg̃ilor. Dupœ c̃e l'aŭ c̃ercat maĭ îndelungat, aŭ vœd̃ĭut de ŭœ datœ coroana luĭ Otocar strœluc̃ind în apropiare, atunc̃ĭ se rœped̃irœ asupra reg̃eluĭ, carele erá obosît de luptœ neîntreruptœ, îĭ strœpúnserœ callul și-l rœsturnarœ la pœmînt, apoĭ sœ aruncarœ asupra reg̃eluĭ cu pumnarĭŭ și sœcure. Îndeșĭert c̃ercá nenoroc̃itul eroŭ a se apœrá în cuntra c̃ellor înfuriat̃ĭ; îndeșĭert li oferí ell pret̃ĭŭ mare de rœscumpœrare, dacœ ar voí sœ-l crut̃ĭe: fœrœ crut̃ĭare îĭ rœspúnserœ eĭ înfuriat̃ĭ cu înpunseture de pumnarĭe și cu loviture cu mœc̃ĭuca, d̃icîndu-ĭ de repet̃ite orĭ: *„Adu-t̃ĭ a minte de Merenberg și de Aĭhorn, pe carĭĭ aĭ porunc̃it, sœ-ĭ omoarœ.“* Dupœ c̃e ĭ-aŭ cœșĭunat șiepte-sprœ-d̃ĭec̃e ranne, și aŭ vœd̃ĭut (observat), cœ reg̃ele moare, ĭ-a cuprins un fior pe'ntru asœsinatul lor c̃ell lașĭŭ și nec̃instit. Eĭ aŭ sœrit în sus, s'aŭ aruncat pe caĭ și se dúserœ de pe cîmpul lupteĭ.

10. Încruntat și luptîndu-se cu moartea, pœlpitînd d̃ĭœc̃eá Otocar pe pœmînt. Uniĭ ostași, trecînd pe lîngœ dînsul cœllœrĭ, l'aŭ prœdat și l'aŭ despoĭat. Atunc̃ĭ se întîmplœ, cœ un fost șĭerbitorĭŭ all reg̃eluĭ, anume Enric de Bartelsdorf

trecînd cœllare pe acoló, l'a cunoscut pe reg̃ele Otocar, carele d̃ĭœc̃eá mort pe pœmînt. Répede descœlecœ ell și aduse apœ spre a spœlá și a curœt̃ĭ de sîng̃e și de púlbere pe reg̃ele, carele se pœreá, cœ încœ suflœ, apoĭ îl învœlí într'un t̃ĭol șiașĭœd̃ĭœ capul luĭ Otocar în sînul sœŭ și îĭ lipí încœ g̃ennele ocilor dupœ dátina c̃ea cuc̃érnicœ, rugîndu-se la Dumned̃ĭœŭ pe'ntru súfletul luĭ, dupœ c̃e a trimis pre unul sœ ducœ luĭ Rudolf vestea despre moartea luĭ Otocar. Cum a aud̃it Rudolf despre ac̃easta, îndatœ grœbí ell la ac̃ell loc, unde d̃ĭœc̃eá nenoroc̃itul reg̃e all Boemilor, și-ĭ plînse de'n adîncul ínimeĭ soartea luĭ c̃ea tristœ, fiind cœ în dînsul cunoscú ell scimbœvœrœtate lúcrurilor de'n lume. *„Vedet̃ĭ*, d̃ise împœratul, *deșĭœrtœc̃ĭunea mœrirĭĭ lumesc̃ĭ, și a feric̃irĭĭ pœmîntenne!“* Dupœ ac̃eea puse la calle, ca sœ se rîdic̃e trupul luĭ Otocar și sœ se ducœ în cortul sœŭ. Ac̃ĭ l'aŭ îmbrœcat cuveninc̃ĭos și l'aŭ trimis la Vieanna, spre a-l arœtá îmbrœcat în mîntaŭa c̃ea purpuriœ poporuluĭ c̃elluĭ domnit și împlut de multe bunœtœt̃ĭ în decurs de tîmp îndelungat, maĭ nœinte de c̃e l'ar alœturá în cripta mormînturilor reg̃esc̃ĭ de'n domul (cœtedrala) de'n Praga. Dupœ șĭepte lunĭ venirœ nóbilĭĭ de'n Praga spre a aduc̃e trupul luĭ Otocar c̃ell bœlsœmat acuma.

11. Într'ac̃eá d̃i de luptœ aŭ cœd̃ĭut multĭ vitejĭ, pe'ntru cœ la 32,000 de trúpurĭ moarte aŭ acoperit locul de bœtœlĭe. Ac̃eá sutœ de ostași de'n C̃iric aŭ cœd̃ĭut cu tot̃ĭĭ, tot de asémenne și c̃eĭ 14 de'n semint̃ĭea Trœtmœnnennilor; însœ și ŭœ învíng̃ere s'a cœsc̃igat, carea nu numaĭ cœ a asegurat Habsburg̃ilor domnint̃ĭa la Dúnœre, c̃i a fœcut cu putint̃ĭœ și împœcarea și împreunarea Aústrieĭ cu Boémiea pre'n înrudirĭ împrumutate, pe'ntru cœ amîndoŭe t̃ĭœrile sînt îndreptate dela nœturœ una asupra alteĭa și tocma pre'n împreunarea și îndeplinirea lor împrumutatœ formead̃ĭœ un întreg frumos plin de felĭuritœt̃ĭ și rotund̃ĭœtate armónicœ. Rudolf sœrbœ cu ospet̃ĭe și jócurĭ ac̃eastœ învíng̃ere dupœ presîmt̃ĭul sœŭ, care-ĭ spuneá, cœ ac̃eastœ luptœ va avé ŭœ însœmnœtate istóricœ. Pre'n ac̃easta s'a întemeĭat una de'ntre c̃elle maĭ putérnic̃e

case domnitoarĭe de pe uscatul europeann. Bravul Haslaŭ, de sĭ erá de ŭœ sutœ de annĭ, rupse tótusĭ în d̄iŭa jócurilor ŭœ lancē cu strœnepotu-sœŭ; însœ Rudolf dœruí fiĭuluĭ sœŭ Albreht la dieta împerĭuluĭ de'n Augsburg în 27. D̄ĭecēmvre 1282: Aústriea, Stíriea, Cœrnióliea sĭ marca cēa víndicœ, care aŭ rœmas tot în posĭedinĭĭa urmasĭlor sœĭ.

12. Pe cîmpul Mœrcĭann, cĭar lîngœ Dúnœre, alt sĭes de luptœ de ŭœ însœmnœtate istóricœ, cu carea este sumetĭŭ fiœ-care ḡermîn, fiind cœ acĭ a fost învins pînœ acuma neînvinsul Nœpoleon I. de cœtrœ arcĭducēle Cœrol. Un princīpe ḡermîn arœtœ lumiĭ cēlleĭ uĭmite, cœ împœratul frîncīlor cēll temut de totĭ, tótusĭ poate fi învins, sĭ cœ sĭ-a aflat mœestrul. Poetĭĭ aŭ sœrbat acēastœ luptœ de învíngere, earœ poporul ḡermîn s'a recules de'n descuraḡĭul sĭ încremenitura sa, pe'ntru cœ vení la cunvíngere despre puterea, libertatea sĭ despre vîrtutea luĭ eróicœ, sĭ nu s'a însĭelat, pe'ntru cœ în annĭĭ urmœtorĭ aŭ arœtat popoarœlor Europeĭ pe sĭésurile cēlle încruntate, cœ numaĭ pre'n vitejíea ḡermînœ s'aŭ scœpat de jugul despotuluĭ frîncēsc, aŭ arœtat necredincĭosilor frîncĭ pre'n repetĭta cucerire a Pœrisuluĭ, cœ ḡermînul este tot asĭá de iscusit în rœsboĭŭ, ca sĭ frîncul, sĭ cœ Napoleon sĭ-a aflat mœestrĭĭ sœĭ în Blüher sĭ S̄vartĭenberg. Libertatea nu nĭ-aŭ scœpat'o Rusĭĭ, cĭ pœtriotismul, întusiasmul sĭ curaḡĭul, care înflœcœrœ pe toate sœmintĭile ḡermîne.

13. Nœpoleon a fost cucerit Olándiea, Spánniea sĭ Itáliea, a fost sfœrmat pre'ntr'ŭœ loviturœ monœrcĭea prusiannœ, a fost nimicit veneravœrul împerĭŭ ḡermîn sĭ a fost bœtut de repetĭte orĭ oŝtirile austriacē în Itáliea sĭ în Ḡermîniea pre'n táptica sa cēa iscusitœ; însœ pre'n acēea nu sĭ-a pĭerdut curaḡĭul necĭ casa domnitoarĭœ, necĭ poporul de a apucá armele pe'ntru drept sĭ onoare dupœ fiœ-care mœrḡinire în drept, carea o cœsĭunœ Nœpoleon împerĭuluĭ. Pe cînd toatœ Europa erá pœrœlisatœ de înspœĭmîntare sĭ de fricœ, rœmase Aústriea sĭngura putere, carea se opuse sîleĭ (foarĭĭeĭ) luĭ Nœpoleon cu curaḡĭŭ neînfrînt, spre a apœrá ḡenerala stare a dreptuluĭ de'n Europa.

14. S̄ĭ în annul 1809 se ridicœ Aústriea cu oastea sa în cuntra luĭ Nœpoleon, însœ a avut nenorocĭirea de a i se rœspinḡe oastea la Dúnœre, fœrœ de a puté împĭedecá luarea Vienneĭ pre'n Nœpoleon dupœ ŭœ bombœrdare scurtœ. Lipsit de toatœ mœrinimíea a provoeat împœratul frîncēsc pe Únguri a se rumpe dela Aústriea, pe cînd pe credincĭosĭ Tirolennĭ îĭ trœtá ca revoltantĭ sĭ furĭ, carĭĭ se luptaŭ bœrbœtesĭce pe sĭésurile lor pe'ntru dreptatea prea ĭubituluĭ lor împœrat Frœncĭsc.

15. Cu toate acēste referintĭe nefœvoritĭve nu desperœ arcĭducēle Cœrol, sĭ-sĭ arœtœ pre'n acēasta sîmtĭul cēll nalt. Ell fœcú cu mare prudintĭœ plannul cēll întĭelept, de a nimicĭ oastea luĭ Nœpoleon pe malul cēll stîng all Dúnœrĭĭ în gropinele sĭesuluĭ Mœrcĭeann. Cam cu 75,000 de fecĭorĭ alergœ ell la Dúnœre, îsĭ asĭœd̄ĭœ cētele sub dealul Bisam, carele-ĭ opus dealuluĭ Leopoldin, cœllœrimea o asĭœd̄ĭœ lîngœ Rusbac (pœrœul cēll negru) sĭ strœjile de nœinte dela Crems pînœ la Posĭon pe lîngœ Dúnœre, spre a puté prevegĭá bine trécerea Frîncīlor de pe malul cēll drept all Dúnœrĭĭ, spre a-ĭ puté atœcá la tîmpul cuvenit. Însœ Nœpoleon sĭ-a ales acella loc de strœpurtare preste Dúnœre, unde doŭe ínsule împart Dúnœrea în treĭ bratĭe înguste, preste carĭ se face póduri maĭ usĭor, Lîngœ rîpa cēa dreaptœ se aflœ ínsula cēa mai micœ, însœ lîngœ cēa stîngœ se aflœ ínsula cēa maĭ mare, carea se numesce Lobaŭ sĭ este de 2 oare de latœ sĭ $1\frac{1}{4}$ de lungœ, asĭá în cît Nœpoleon, dupœ ce a fœcut pódurile trebuincĭoase, îsĭ putú aduná acĭ întreaga sa oaste de 100,000 de fecĭorĭ cu 200 de túnurĭ. De acĭ trimese Nœpoleon întîĭŭ numaĭ unĭĭ oficĭarĭ de'n statul mœjor la rîpa cēa stîngœ a Dúnœrĭĭ spre a cunoascē maĭ bine lócurile, dupœ acēea ŭœ despœrtĭturœ de cœllœretĭ sub comînda luĭ Lasale, doŭe despœrtĭture de înfœnterĭe sĭ în urmœ oastea sa întreagœ lœsînd numai ŭœ reserbœ micœ în Lobaŭ.

16. Arcĭducēle porunci ḡeneralilor sœĭ, ca sœ lase pre dušmannĭ sœ treacœ, pe'ntru ca dupœ acēea sœ-ĭ atace, sœ sferme pódurile, apoĭ sœ arunce toatœ armata strœinœ în rîŭ

și asĭá sœ o nemīceascœ cu totul. Cœrol îșĭ asĭœdĭé cetele salle celle luptace dupœ Gerasdorf între Bisamberg și Rusbac în doŭe cete, și asĭá puse aripa cea dreaptœ sub comînda luĭ Hiler a locutĭitorĭuluĭ mœrișĭaluluĭ cîmpestru la Stamersdorf, și postœ aripa cea stîngœ la Vagramul germîn, însœ multimea cœllœrimiĭ sub principele de Lihtenștaĭn în coloane în míjloc de'nœpoĭ între aripa cea stîngœ și centru.

17. Însœ Nœpoleon, fiind cœ pînœ a doŭa di i se suĭ númœrul ostașilor, pînœ la 100,000 de fecĭorĭ, îșĭ întinse rîndul de bœtae între Aspern și Eslingen, prefœcînd casele celle maĭ marĭ, precum și biséricele acestor sate în cetœtĭuĭ, întœrind lócurile cu pœmînt și încidĭînd drúmurile cu carœ și cu gropĭ, earœ dídurile și cośĭerele celle cu treĭ rînduri le provœdĭú cu meteredĭe. Afarœ de aceea și gropile arœturilor și alle Dúnœriĭ dedeaŭ aceá pusœcĭune, în cît numaĭ în foarte putine lócurĭ se puteá rœsbate. Cu toate acellea erá Cœrol convins, cœ armata luĭ, de și erá maĭ micœ, va învinge asupra dușmannuluĭ, și-l va alungá de'n satele celle întœrite. Într'a 21. Maĭŭ la 9 oare demineatĭa porunci ell ostașilor sœĭ, ca sœ-și fearbœ prîndĭul, ca asĭá întœritĭ trupesce, sœ poatœ întreprinde lupta cea uriașĭœ, îșĭ împœrtí oastea în cincĭ cete marĭ, dede cunducœtorilor înstrupcĭunile celle trebuincĭoase, și la 12 oare dede pre'ntr'ŭœ împușcœturœ cu tunul sœmnalul la luptœ.

18. Cu strígœte de bucurĭe: *„Sœ trœeascœ împœratul, sœ trœeascœ arcĭducele Cœrol!“* pœșirœ coloanele înœinte, unele cœtrœ Aspern, earœ altele cœtrœ Eslingen. Cîmpíile eraŭ împlute de líniile celle lungĭ alle regemintelor, ce pœșĭaŭ înœinte; în dreapta și în stînga se audĭaŭ numaĭ bubuitul dobelor și all búcinelor, și cœtrœ treĭ oare se începú lupta de-alungul línieĭ, detunînd 400 de túnurĭ în coloanele celle dese, ce asœltaŭ saŭ aruncaŭ fœclíĭ aprinse în sate. Lupta erá maĭ fĭerbinte la Aspern, care sta în cumunicœcĭune cu satul numaĭ pe'ntr'un pod îngust. Cu bœĭonetele plecate se aruncœ un bœtœlion de'n regemîntul Gĭulaĭ preste pod, cucerí satul, însœ îl pĭerdú earœ-și la cetele dușmanne, dupœ aceea

asœltaŭ pe rînd regemintele germîne, ungureścĭ și voluntariĭ de'n Vieanna acest sat, îl cœșcigarœ și earœ-și îl pĭerdurœ. Gloantĭele și cœrtecele îșĭ fœceaŭ loc adînc între bœtœlioanele celle asœltœtoarĭe împœrœteścĭ, cœrora li maĭ ploŭá gloantĭe nemicitoarĭe bine tintite de'ntre dídurĭ, bisérici, de pe pódurile caselor și cĭar și de pe copacĭ, în cît mortĭĭ și rœnnitĭĭ acoperĭaŭ drumul, pe carele eraŭ comîndate coloanele pre'n repedea bátere a dobelor. Fœrœ de fricœ pœșirœ eĭ nœinte, rœsunînd *„hura“* lor îndelungat, împușcœturĭ micĭ urmaŭ dese una dupœ alta, fum întunecos de púlbere de pușcœ acoperĭaŭ minute întregĭ pe ceĭ, ce se luptaŭ. Îndatœ ce dispœreá, se ivírœ învingœtorĭuluĭ cete noŭe de dușmannĭ, carĭĭ alergaŭ cuașĭ asœltœtorĭ, spre a-și cîșcigá de'n mîna învingœtorilor pœmîntul cell sîngerat de cœmœradĭĭ luĭ.

19. Maĭ mult timp rœmase lupta la Aspern nedecișœ, fiind cœ fiœ-care spinișĭŭ și orĭ ce casœ se rœscumpœrá cu mare cerbicĭe. Atuncĭ cœpœtœ generalul Vaquant mîndatul de a asœltá satul Aspern cu coloane noŭe, unde aveá sœ-l ajute regemîntul Seus-Plauen și doŭe bœterĭĭ cœllarĭ. Spre a prevení acest atac, trimese Nœpoleon 12 regeminte de Cirasirĭ grœmœdite la ŭœ laltœ asupra înfœnterĭeĭ austriace. Înfricośĭatœ erá privirea línieĭ celleĭ fœrœ de cápœt de cœllœretĭ, carĭĭ scîrtĭiaŭ cu armœturele și cu sœbiile ridicate, în cît dîrdœiá pœmîntul sub copitele cailor. Cît de departe cuprindeá ocĭul, nu se vedeá alta nemicœ, decît cerĭul și cœllœretĭ înfĭeratĭ, de'nœpoĭa cœrora pœșĭá înfœnterĭea îmbrœcatœ în negru. Tótușĭ oficiarĭĭ austriacĭ nu-și pĭerdurœ presîntĭa, ci se strîngeaŭ în triungĭe și patru-ungĭe, în cît un ostașĭŭ sta lipit de altul. Și cum se apropié asaltul cœllœretĭlor, rœsuná comînda: *„pușcile în sus!“* și miĭ de tĭœvĭ de pușce eraŭ ridicate asupra cœllœretĭlor. De abĭá se apropiaŭ de 15 așĭ de înfœnterĭe și îndatœ rœsuná: *foc!* și toatœ líniea erá un pócnet, apoĭ urmá telĭurit sgómot și sgîtĭœiturĭ, și dupœ ce se rîdicœ fumul împușcœturelor, dĭœceaŭ nœintea pecĭoarelor bravilor ostașĭ ŭœ multime de cœllœretĭ murindĭ de'npreunœ cu caiĭ lor în neórdinea cea maĭ înfiorœtoarĭœ. De ŭœ datœ

se apropiŏ şĭ reg̃emîntul de cœvœleríe Clenaŭ, rœspinse rœmœşĭţĭa cœvœleríeĭ dušmanne asupra înfœnteríeĭ lor şi o aduse în neórdine. Atuncĭ asœltarœ opt bœtœlioane austriace satul Aspern, îl rœpirœ de'n mîna dušmannilor şi îl şĭ susţinurœ în cuntra tuturor încercœrilor dušmœnneşĕĭ, de a-l maĭ puté luá înœpoĭ.

20. Pe cînd oastea împœrœteascœ se luptá la Aspern cu mare bœrbœţíe, a avut de a suferí la centru foarte însœmnate pĭérderĭ de'n partea cœvœleríeĭ dušmanne, cœriĭa ĭ-a succes cĭar ŭœ datœ de a rœspinge cœvœleríea austriacœ şi de a încungĭurá de tot regemintele înfœnteríeĭ, în cît se pœreaŭ pĭerdute. Însœ şĭ acĭ lĭ-a succes bravilor oficiarĭ de a se rœtrage în triungĭe, în carile nu puteaŭ strœbate cœllœreţiĭ, darœ fiind cœ acestœ înfœnteríe a şĭ deşcis un foc asupra cœllœreţilor dušmannĭ, a trebuit acestœ de'n urmœ sœ se retragœ cu pĭérderĭ însœmnate.

Pe toate lócurile s'a fost clœtinat órdinea lupteĭ frîncĕşĕĭ, numaĭ Eslingenn nu-l puturœ cîşcigá ostaşiĭ împœrœteşĕĭ cu toatœ vitejíea lor, pe'ntru cœ frîncĭiĭ şciaŭ prea bine, cœ dacœ ar pĭerde şĭ acell loc, apoĭ ar fi pĭerduţĭ cu totul. Însœ şĭ Nœpelon încercó cœtrœ sarœ un atac de cœllœreţĭ înfricoşĭat asupra cœllœrimiĭ austriace, dar' numaĭ îndeşĭert. Acĕştĭa nu numaĭ cœ susţinurœ cu bœrbœţíe atacul, darœ regemîntul Moriţĭŭ Lihtenştaĭn şi cirasiriĭ arciducĕluĭ Frœncĭsc se rœpedirœ asupra cœvœlleríeĭ frîncĕşĕĭ, o rœspinse şi-ĭ prinse doĭ generalĭ cĭar în faţĭa luĭ Nœpoleon. Alte şĭese regeminte de cirasirĭ rœspínserœ de repeţite orĭ tot cu acĕá bœrbœţíe repeţitele atácurĭ încercate de cœtrœ 3000 de cœllœreţĭ frîncĕşĕĭ, pe carĭĭ îĭ trimisese Nœpoleon sara la 7 oare în cuntra línieĭ împœrœteşĕĭ. Acestœ luptœ se finí plinœ de glórie, pe'ntru ostaşiĭ împœrœteşĕĭ, carĭĭ puteaŭ sperá de a asœltá în diŭa urmœtoarĭœ şi Eslingennul. Şi acestœ sperîntĭœ erá cu atîta maĭ întemeĭatœ, cu cît luntrile, ce le-a aşĭœdĭat arciducĕle Cœrol de-alungul Dúnœriĭ pînœ la pódurile de trecut, aŭ şĭ nemicĭt într'adevœr podul frîncĕsc de'ntre rîpa cĕa dreaptœ a Dúnœriĭ şi de'ntre ínsulœ, aşĭá, în cît dušmannul

ar fi fost nimicĭt, dacœ pĭerdeá Eslingennul. Însœ şĭ Nœpoleon cunoscú mœrimea pericĭuluĭ şi cĭemó dela Vieanna şi de pe malul cell drept atîta oaste proáspœtœ, în cît întrecĕá cu mult pe oastea austriacœ. În diŭa urmœtoarĭœ porunĕĭ gardeĭ, cu carea erá ell obicĕnuit a învínge tot de-a una, ca sœ cucĕreascœ Aspernul cu orĭ şĭ ce preţĭŭ. Garda pœşĭ hotœrîtœ spre sat, şi întró într'însul cu luptœ înfocatœ, a fost rœspinsœ însœ de regemîntul Clober, care earœ îl luó, şi trebuí sœ se retragœ gonitœ de regemîntul Benjovesci; apoĭ se reîntoarse cu bœtœlioane proáspete şi goní acuma pe oastea împœrœteascœ pînœ la márginea satuluĭ, unde se apœraŭ cĕştĭ de'n urmœ în cuntra tuturor atácurilor. Darœ fiind cœ satul s'a aprins, apoĭ erá lupta cu atîta maĭ înfricoşĭatœ între acoperemintele, ce se surpaŭ, între bîrnele aprinse şi între gloanţĭele, ce sburaŭ de'n toate pœrţile. Încœ ŭœ datœ îşĭ adunó neobosîtul Hiler oastea, asœltó satul cell ars pe jumœtate şi ţinterimul cell surpat şi îl susţinú cu triumf în cuntra gardeĭ împœratuluĭ frîncĕsc, carea erá pînœ acuma neînvinsœ.

21. Tot cu asfellŭ de urmœrĭ glorioase s'a purtat lupta de'n partea oştiĭ celleĭ împœrœteşĕĭ şĭ în centru, unde a fost îndreptat Nœpoleon atácul cell principal, spre a-l respinge şi aşĭá a curmá toatœ órdinea oştiĭ împœrœteşĕĭ. Coloane dese de înfœnteríe pœşirœ în cuntra regemintelor austriace, bœteríile vœrsaŭ tot felĭul de gloanţĭe ca gríndina asupra neamiculuĭ, şi svadroane întregĭ steteaŭ gata spre a se aruncá asupra regemintelor, dacœ numaĭ s'ar clœtiná şi ar devení în neórdine. Atacul a fost atît de bine nimerit, gloanţĭele nimicirœ maĭ multe membre, şi salvele coloanelor pusţĭiaŭ atît de tare, în cît bœtœlionul Ţĭaĭ devení aevea în neórdine, începú a se retrage şi suprinse şi clœtinó pre'n aceea şi pre cellelalte bœtœlioane. De-abĭá a obsœrbat acĕasta viteadĭul arciducĕ, şi îndatœ se rœpedí în centru, descœlecó, apucó flámura bœtœlionuluĭ şi îl cunduse învingœtorĭŭ în mijlocul uneĭ ploĭ de gloanţĭe în cuntra neamiculuĭ. De-a dreapta şi de-a stînga se culcaŭ morţĭ oficiariĭ luĭ, earœ pe dînsul îl ţinú provedinţĭa; mœreţĭuluĭ luĭ esîmplu îĭ urmarœ şĭ ostaşiĭ ceĭ înflœcœraţĭ,

cariĭ pœsĭrœ fœrœ reţinere şi rœspínserœ pe neamic în mare neórdine, aşĭá în cît învíngerea oştiĭ împœrœteşcĭ asupra duşmannuluĭ a fost deţisivœ la aripa ţea dreaptœ şi în ţentru.

22 Spre a îndepliní învíngerea, a trebuit sœ ĭae de'n mîna duşmannilor şí Eslingennul. Darœ fiind cœ dela poşiedĭœţĭunea aţestuĭ sat atîrná scœparea întreţeĭ oştĭ frînţeşcĭ, pe'ntru aţeea a dat Nœpoleon apœrarea aţestuĭ sat ţelluĭ maĭ vrédnic general: mœrişĭaluluĭ Masena, carele rœspinse cu statorniţíe toate atácurile oştiĭ împœrœteşcĭ. Întregul sat s'a bœricœdat, fiœ-care casœ s'a prifœcut într'un bœstion şi fiœ-care groapœ şi tufişĭŭ în şĭanţĭŭ, de'n dœrœptul cœruĭa primĭaŭ eĭ pe oastea împœrœteascœ cu gloanţĭe crinţenne ca ploaea. Îndeşĭert erá vitejíea lor şi ura ţea de moarte asupra neamiţilor ţellor bine fortificaţĭ; orĭ de cîte orĭ ar fi asœltat eĭ, aŭ trebuit tótuşĭ sœ se reîntoarcœ împlînd gropile şi cîmpíile de morţĭ şi rœnniţĭ. Cĭar şí reserbele dela grenœdirĭ, ţe alergase încoaţe, asœltarœ de patru orĭ fœrœ urmœrĭ şi a ţinţĭa oarœ s'aŭ fost ametit atît de tare, în cît aŭ strœbœtut pînœ lîngœ case şi şĭure şi strœpunţeaŭ cu bœĭonetele în urmele gloanţĭelor spre a omorĭ pre duşmannul ţell nevedĭvœr. Ţe li ajutá, cœ aŭ ajuns pœreţĭĭ, ţeĭ ţe vœrsaŭ perire, şi s'aŭ ţercat de a-ĭ surpá! pe'ntru cœ de'n toate tufişĭele şî póducile sburaŭ gloanţĭe în ţeata lor, o micşĭoraŭ şi nevoirœ în urmœ pre vitejĭ a se rœtraţe.

23. Cu toate aţestea Masena nu se luptá acum atît de bœrbœteşţe pe'ntru învíngere, ţi numaĭ pe'ntru retráţerea frînţilor la Lobaŭ, dupœ ţe a fuţit Nœpoleon cu fatĭœ posomorîtœ pe ŭœ luntre preste Dúnœre. Tótuşĭ nu se putú ell împœcá în cúţetul sœŭ, de a fi bœtut de ŭœ armatœ, pe carea o învinse ell adese orĭ. Frînţíea şi Europa întreagœ se puteá cunvinge despre putinţĭa de a se învinţe. În ínimele tuturor popoarœlor ţellor subjugate de Nœpoleon s'a deşţeptat pre'n esîmplul ţell glorios all principeluĭ împœrœtesc sîmţĭul de sine şi de încrédere. Fiind cœ la Aspern şi Eslingen dĭœţeaŭ 7000 de ostaşĭ de aĭ sœĭ morţĭ şi 35,000 de rœnniţĭ, pe cînd Austriaţĭĭ aŭ pierdut numaĭ 24,000, acoló dĭœţeá şí glóriea şí onoarea luĭ ca ostaşĭŭ şi cunducœtorĭŭ, şi ell sîmţí, cœ puterea luĭ e cutremuratœ pînœ în adîncurĭ, şi cœ împœrœţíea luĭ universalœ e în periţiŭ de a se desfaţe.

24. Împœratul Frœnţisc cœllœrí în dĭŭa urmœtoarĭœ pre'ntre ostaşĭĭ sœĭ, îĭ lœudé, li mulţĭœmí şi îmbrœţişĭé pe principele Lihtenştaĭn şi fœcú spre memóriea aţesteĭ lupte de ŭœ însœmnœtate generalœ istóricœ de'n 3000 de scute frînţeşcĭ ŭœ pirœmidœ. În arţiduţele Cœrol eraŭ cunţentrate toate sperînţĭele germînilor. Urmînd esîmpluluĭ luĭ întreprinse lupta în cuntra apœsœtorĭuluĭ şí duţele de Braŭnşvaĭg, Şţill, Dörnberg, şi alţĭĭ. Însœ oara luĭ n'a fost sosit încœ, fiind cœ tocma dupœ cîţĭ-va annĭ a fost bœtut Nœpoleon în ţĭara sa própriœ, surpat de pe tron şi esilat.

25. Pe cît a ajuns de mare învinţerea luĭ Cœrol, pe atîta a fost şí de modest rœportul luĭ, carele ascrise învíngerea ţea glorioasœ numaĭ vitejíeĭ ostaşilor, pe'ntru cœ ell dĭse; *„dillele de'ntr'a 21. şi 22. Maĭŭ vor fi eterne în tîmplœtura lumiĭ. Armata a dat dovedĭ despre pœtriotismul şí eroismul sœŭ, şi despre ura în cuntra periţiuluĭ, pe care le va admirá posteretatea şi nepoţĭĭ nostri şi-le vor înfœţişĭá spre esîmplu de fapte marĭ. Armata a întrecut sperînţĭele melle ţelle marĭ.“* Numele ţell glorios all luĭ Cœrol este proprietatea istórieĭ, ear' faptele luĭ vor rœmîné tot de-a una vie la armata austriacœ.

§. 123.

Curtea împœrœteascœ de'n Vieanna.

(Dupœ Frid. Körner.)

Fiœ-care principe austriac îşĭ are pœlatele salle în diferite provinţĭe, însœ pe toate aţestea le întreţe reşĭœdinţĭa Habsburţilor de'n Vieanna. Într'însa ne înfœţişĭœm noĭ ŭœ icoanœ viœ a puteriĭ domnitorilor de'n Aústriea. Curtea împœrœteascœ se deosœbeşţe fiinţial de pœláturile reţeşcĭ alle

altor reşĭœdinţĭe europenne, pe'ntru cœ ea nu-ĭ ḑiditœ dupœ un plann saŭ dupœ un stil, ĉi încet pe încet, încît custœ de'ntr'un şir de felĭurite pœláturĭ, carĭ formeaḑĭœ curţĭ şi frónturĭ şi fac ŭœ împresiune foarte mœreaţĭœ pre'n estínderea lor. Pe'ntru privitorĭŭ este foarte cœrœpterístic de a cunoaşĉe într'aĉest pœlat vieaţĭa ĉea istóricœ a fœmílieĭ împœrœteşĉĭ şi creşĉerea întreguluĭ stat. Ḑidirile ĉelle de pe de láturĭ şi de'n dos aŭ ŭœ estíndere felĭuritœ, alœturea cu úlitĭa hîrleţĭerilor şi a luĭ Augustin, carile se taĭœ într'un ungĭŭ tîmpit, şi despœrţĭesc de cœtrœ ĉetate pœlatul, carele ḑĭaĉe pe ĉea maĭ de'n afarœ márgine meaḑĭœ-ḑiŭalœ-apuseanœ a ĉetœţĭĭ. Cam la annul 1200 aŭ începeut Babenbergĭĭ aĉeste ḑidirĭ, pe carĭ le-a renoit, prourmat şi îndeplinit în veácurile urmœtoarĭe. Pœlatul ĉell veciŭ numit curtea Elveţiannilor dela garda elvéticœ, ĉe locuĭá acoló, este de cœtrœ rœsœrit şi s'a ḑidit sub Leopold all VI. în annul 1208. Aĉí a locuit în rîndul all II-le împœratul Frœnĉisc; afarœ de aĉeea se maĭ aflœ aĉí cœpela ĉea ḑiditœ încœ de Rudolf all VI., tesœurœríea (visteríea), turnul aşĭá numit astronómic şi maĭ multe culégerĭ preţioase. Între altele se maĭ aflœ şí diamantul ĉell mare all luĭ Cœrol ĉelluĭ îndrœsneţĭŭ, carele cumpeneşĉe 139 2/3 de cœrate, şi ĉelle-lalte scule împierale, moaşĉe, sĉeptrul împerial, sábiea, lanĉea, coroana, scáunul luĭ Cœrol ĉelluĭ mare, coroane brilante, odoarœ şi preţiositœţĭ de tot felĭul, carĭ se pœstraŭ în bisérica ĉea sîntœ dela Nirnberg.

2. Pœlatul ĉell lung de'n míjloc seaŭ tratul leopoldin îşĭ are frontul ĉell estins cœtrœ meaḑĭœ ḑi, ell cuprinde vegĭa pœlatuluĭ şi s'a ḑidit sub Leopold I, la 1660, şi dupœ ĉe a ars în annul 1668, s'a restœurat de noŭ în annul 1670. Într'aĉest pœlat a locuit împœrœteasa Mœríea Terésiea, soţĭul eĭ Frœnĉisc I., Iosef II., Ferdinand I. şi acuma l'a luat în poşĭœḑĭœĉĭune împœratul Frœnĉisc Iosif I. Împœratul Frœnĉisc II. a ḑidit în annul 1805 ŭœ aripœ, ĉe ese afarœ de'n rînd cœtrœ bœstion, în care ḑidire se aflœ minunata salœ a cœvœlerilor cu policandrele ĉelle pline de lustru, cu pipture şi cu alte ornœminte frumoase, fiind cœ aĉí se dedeaŭ oardennele.

títulele de nóbil şi alte de asémenne. Şí cunferinţĭele de Vieanna dela annul 1814—1815 s'aŭ ţinut într'aĉeastœ salœ, unde s'aŭ regulat de noŭ státele europenne. Pre'n treĭ porţĭ se întrœ de aĉí în curte, şi anume: ĉelle de pe láturĭ sînt fœcute pe'ntru ĉeĭ pedestri, earœ ĉea de'n míjloc pe'ntru trœsurĭ.

3. Ḑidirea ĉea de láture de cœtrœ apus se fœcú la cápœtul veaculuĭ all XVII, şi se numeşĉe dupœ soţĭea luĭ Iosif I. *„Curtea Amálieĭ,“* însœ tótuşĭ a reşĭœḑĭut aĉí şí Leopold all II. De obserbat este, cœ la órnicul de turn de aĉí este împreunat un glob de lunœ mœestros.

Cœtrœ meaḑĭœ noapte se împréunœ pĭaţĭa luĭ Frœnĉisc cu una de'n ĉelle maĭ mœreţĭe ḑidirĭ alle cœpitaleĭ, ádecœ: cu cœnĉellœríea împerialœ, carea a ḑidit'o în annul 1728 renumitul arĉiteptorĭŭ Fişĭer dela Erlah, pe'ntru ca sœ şĭerbeascœ gubernuluĭ împerial de ĉentru. De cînd s'a deridicat aĉeastœ cœnĉellœríe şĭ-aŭ ţinut aĉí maĭ multe deregœtorĭĭ de curte, biróurile salle, precum şí maĭ multĭ membri de'n fœmíliea împœrœteascœ aŭ locuit aĉí. Amîndoŭe uşile de întrare sînt înfrumseţĭate de patru grupe foarte colosale, ĉe înfœţişĭeaḑĭœ patru lucrœrĭ alle luĭ Ĭerácliŭ, carĭ ni deşĉeaptœ cu dreptul admirœĉĭunea pre'n mœreţĭea priĉéperiĭ, şi pre'n mœestríea clœdiriĭ. Afarœ de aĉeea maĭ orneaḑĭœ pe aĉest pœlat încœ treĭ pipturĭ marĭ de pœrete, fœcute de Petru Craft, înfœţişĭînd întîmplœrĭ de'n vieaţĭa luĭ Frœnĉisc I.

4. Lîngœ pœlatul ĉell veciŭ de cœtrœ pĭaţĭa luĭ Mihaĭŭ este ḑidit teatrul de curte, carele cuprinde maĭ mult decît 2000 de oamenĭ, şi scoala de earnœ, pe carea a fœcut'o Fişĭer dela Erlah una de'ntre ĉelle maĭ frumoase ḑidirĭ în felĭul sœŭ, ornînd'o cu stîlpĭ deşĭ corínţĭĉĭ, şi isprœví ḑidirea atît de cu gust, în cît se pot da aĉí şí cunĉerte şí báluri, şi este loc de ŭœ espusœĉĭune de meşĉerĭĭ.

Cœtrœ ĉetate formeaḑĭœ curtea ĉea împœrœteascœ pĭaţĭa luĭ Ĭosif, alle cœriĭa pœrţĭ cuprind sœlile ĉelle ornate de redute, biblioteca curţĭĭ şi cœbinetul nœtural, carĭ sînt fœcute în annul 1726 de Fişĭer de'n Erlah într'un stil mœreţĭŭ.

Pe pĭatĭœ stœ sĭ státua cœllœretĭuluĭ cea colosalœ naltœ de 33 de pecĭoare sĭ 3 dégete, carea înfœtĭsĭeadĭœ pe împœratul Iosif all II., carele erá adorat de cœtrœ popor atît de fĭerbinte sĭ carea fu fœcutœ în annul 1806 de cœtrœ sculptorĭul Tĭauner dupœ ŭœ lucrare de 11 annĭ. Pe cœpœtîĭŭ gol de grœnnit se ridicœ figura eróicœ cea de spijœ, naltœ sĭ pompoasœ, mare, sublimœ, pe cînd faptele luĭ celle mœretĭe se înfœtĭsĭaŭ simbólic pe table de metal (brondĭŭ) pe láturile cœpœtîĭuluĭ. De segur nu visá prevœdĭœtorĭul împœrat despre aceea, ce atintĭá ell cu mœrinimosul sœŭ sîmtĭŭ, cœ se va isprœví tocmá în tîmpul de acuma (1856); de a împreuná întreagœ împœrœtĭea cea estinsœ, într'un sîngur stat unit, într'un orgœnism bine membrat, în carele sœ se cumpunœ felĭuretatea tĭœrilor de coroanœ într'un întreg regulat bine!

5. Mœreatĭœ sĭ ornatœ este sala bibliotecĭeĭ, carea-ĭ de 240 de pecĭoare de lungœ sĭ de 54 de latœ, aĭ cœrĭĭa stîlpĭ marĭ tin ŭœ cúpolœ, carea-ĭ ornatœ de mîna cea mœastrœ a luĭ Dœniil Gran cu figurĭ alegórice. Doŭe-sprœ-dĭece buste alle principilor austriacĭ, precum sĭ státua luĭ Cœrol all VI. fœcutœ de mármurœ cœráricœ orneadĭœ acéastœ salœ, în carea se întrece mármura, áurul sĭ piptura de a priface acest spatĭŭ într'un cœbinet mœestros. În gĭurul saleĭ merge ŭœ gœleríe, la carea ne duc patru scœrĭ de peatrœ sĭ gĭur împregĭur pe sub pœretĭ staŭ dulápurile celle de cœrtĭ, cari-s lucrate foarte frumos de'n medálĭĭ sĭ aurœrĭĭ lucitoarĭe, în carile se aflœ 300,000 de cœrtĭ, 20,000 de mînœscrise sĭ 12,000 de încunable, între carile se aflœ sĭ bibliotecele luĭ Tycho de Brahe, Cepler, Gassendi, a principeluĭ Eugéniŭ (de'n Sœbáŭdiea) sĭ cœbinetul luĭ de stampe de aramœ. Între acestea se vede ŭœ tablœ de metal cu înscripcĭunea uneĭ hotœrîrĭ a senatuluĭ de'n Roma, psaltirea împœrœteseĭ luĭ Cœrol celluĭ mare cu lítere de áur, ŭœ scrisoare ĭeroglíficœ de'n Mésica, carea o presentœ Ferdinand Cortetĭŭ luĭ Cœrol all V., pergœminte minunate arábice sĭ pérsice sĭ tot felĭul de pipture însœmnávere, stambe de aramœ sĭ scobiturĭ în lemn. Odaea de cetit de lîngœ salœ, este descisœ preste dĭ orĭ cuĭ;

în rîndul maĭ de jos poate admirá orĭ cine sĭ ecvipagĭul împœrœtesc. Foarte numœroase sînt culepcĭunile scĭintĭeler cellor nœturale, cœbinetele de metale sĭ de vecĭetœtĭ, carile sînt pe'ntru oameniĭ de specĭalitate de un pretĭŭ neîncipuívœr.

6. În sœlile sĭ odœile pœlatuluĭ, despre carile s'ar puté istorí încœ multe, este ŭœ multime de odoarœ spiretuale cuprindĭœtoarĭe de adúcerĭ a minte sĭ monuminte istórice; acĭ se reîntîlnesce Ásiea cea vecĭe cu cea noŭœ, veacul de míjloc cu cell noŭ, vecĭetœtile lumiĭ celleĭ vecĭe cu lucrœrile celleĭ mœestroase alle artefícĭuluĭ sĭ alle scĭintĭeĭ europenne, spre a preamœrí pœláturile împœrœtescĭ. Însœ noĭ lœsœm didirile cu curtile sĭ adunœturele lor spre a aruncá ŭœ privire asupra pusecĭuniĭ grœdinelor cellor artificĭoase, carĭ se întind preste sĭesul dela pœlat pînœ la poarta pœlatuluĭ. Nœintea pœlatuluĭ se estinde pĭatĭa de pœrade, un pœtrat regulat de 1048 de pecĭoare de lung sĭ 660 de pecĭoare de lat, carele-ĭ înîncungĭurat de alee sĭ împœrtit în patru pĭetĭe de pájiscĭe, pe carile se aflœ icĭ coleá cîte un strœtisĭor frumos de florĭ spre destrágere. În pĭatĭa de pœradœ se întrœ pre'n poarta pœlatuluĭ, carea este ŭœ imitœcĭune a propileelor de'n Atena. Acéasta custœ de'ntr'ŭœ pœsadœ cu cincĭ portĭ sĭ de'n doŭe aripe înornate cu stîlpĭ. De-asupra portĭĭ celleĭ principale se cetescĭe devisa: *Iustitia regnorum fundamentum (dreptatea este fundamentul împœrœtĭilor).* În grœdina pœlatuluĭ, pe pĭatĭa luĭ Frœncisc, se întrœ la státua omenosuluĭ împœrat Frœncisc I., carea s'a isprœvit de cœtrœ Marcesi în annul 1846, sĭ carea descœaptœ în memóriea privitorĭuluĭ relegĭunea, dreptatea, pacea sĭ vitejíea rœposatilor pre'n státuele, ce se ridicœ lîngœ pedestarĭŭ.

7. Dacœ întrœ privitorĭul pre'n poartea pœlatuluĭ în lœuntru, apoĭ i se înfœtĭsĭeadĭœ pĭatĭa pœradeĭ cĭar nœintea ocilor; de-a drepta-ĭ grœdina împœrœteascœ sĭ de-a stînga grœdina públicœ cea plœcutœ, carea ni dœ esîmplul cell maĭ frumos despre acéea, cum pretĭuescĭe casa cea împœrœteascœ vieatĭa poporuluĭ cea véselœ sĭ sincerœ (nœturalœ), descidĭînd poporuluĭ cĭar nœintea pœlatuluĭ un parc atrœgœtorĭŭ

cu toate lucrœrile artificĭoase și desfœtœrile lœĭ. Și acĭ se aratœ strœvecĭa nœturœletate, pe'ntru care-ĭ de pismuit poporul austriac; este un felĭŭ de veselíe itœliannœ ridicatœ pre'n sîmtĭœmîntul ēell firesc și adînēimea ḡenerosetœtĭĭ ḡermîne. Cĭar pœlatul cu împreḡĭurimea luĭ este un sœmn cœrœpterístic all Vienneĭ și all vietĭeĭ ēelleĭ públiēe austriaēe. În depœrtare se poate vedé stáurul (grajdĭul) împœrœtesc de 600 de peēĭoare de lung, în carele se pot tiné cu comodetate 400 de caĭ. În grœdina curtĭĭ se aflœ casœ botánicœ foarte pompoasœ de 568 de peēĭoare de lungœ și 325 de peēĭoare de latœ, în míjlocul cœrĭĭ case se aflœ sala de florĭ, carea-ĭ coloratœ rośĭŭ de 72 de peēĭoare de lungœ, aśĭœdĭatœ pe opt stîlpĭ corínticĭ de 30 de peēĭoare de nalti și de 3 de grośĭ și ananaśĭ buĭaēĭ ca capetele de coloanœ pe'ntru stîlpĭ. Plîntele asiátiēe și americanne îśĭ împrœśēĭœ mírosul, și privitorĭul poate priví plîntele ēelle de pe mœrile dela meadĭœ di și de'n África ca în pátriea lor! Cît de nemœrginitœ avutíe de foarme! cît de strœlucite colorĭ! Ŭœ înfrumsetĭare în grœdina împœrœteasca este śí státua împœratuluĭ Frœnēisc I., formatœ de'n metal îndoívœr de mîna omeneascœ, carea, în míjlocul unor copaēĭ umbrośĭ și sclipiēĭośĭ de felĭurite colorĭ și florĭ mirositoarĭe, stœ ca ŭœ floare artificĭoasœ.

8. În dreptul grœdineĭ ēelleĭ împœrœteśēĭ stœ grœdina ēea públicœ întocmitœ în annul 1824, în carea se întrœ pre'n poarta ēea mare. Înœinte se înfœtiśĭeadĭœ ŭœ multime de drúmurĭ late, de pĭetĭe de pájiśēe, de strate de florĭ, de alee și tufiśĭe, în míjlocul cœrora ŭœ fîntînœ sœltœtoarĭœ îśĭ aruncœ undele de apœ cu sgómot. În stînga de acĭ se aflœ ŭœ cœfeneá. De aiēĭ trecînd pre'n míjlocul grœdineĭ ajúnḡem la tîmplul luĭ Teseŭ, pre carele-l înfrumsetĭeadĭœ Cœnova cu státuele ēelle uriaśĭe alle eróuluĭ, carele omorĭ pe un ēentáur cu sœcurea, și ne coborîm în bolta tîmpluluĭ ēea întunecoasœ subpœmînteannœ, unde sînt aśĭœdĭate veēĭetœtĭ desgropate de Petronell, și ajúnḡem de acĭ la cápœtul grœdineĭ públiēe de cœtrœ apus. Aēeasta se aflœ pre bœstionul leuluĭ și se numesēe raĭul. Acĭ se aflœ altœ cœfeneá, de unde este ŭœ

privire minunatœ spre pœlatul împœrœtesc, spre suburbĭele Vienneĭ, spre Glœsi și spre Alpiĭ nóriēĭ. De acĭ se estind pe de ŭœ parte frónturile ēelle pline de ferestre alle curtĭĭ împœrœteśēĭ, ascunse pe sub vîrfurile copaēilor ēellor verdĭ și plœcutĭ, pe de altœ parte se estinde ca un brîŭ Glœsiul ēell de 600 de peēĭoare de lat cu alee și scáune de glíĭ. De acĭ se vede un śir de case dela frontul úlitĭelor de'n suburbĭe, care nu se poate precœlculá cu ocĭul, asupra cœrora spîndĭurœ coama muntilor provenitorĭ de'n Stíriea veēinœ.

§. 124.

Tipogrœfíea statuluĭ de'n Vieanna.

(Dupœ Körner.)

1, Pe lîngœ didirile ēelle (colosale) uriaśĭe alle mœestríeĭ ḡermîne ni se înfœtiśĭeadĭœ cu demnœtate tipogrœfíea statuluĭ, carea n'are pœrecĭe pe pœmînt în privintĭa mœretíeĭ. Cĭeltuelele próprie alle tipogrœfíeĭ împœrœteśēĭ tîn pe ann preste un milion de florinĭ, însœ venitul este 1,200,000 de florinĭ. În edifiēĭul eĭ ēell estins sînt ocupatĭ preste 900 de lucrœtorĭ, întrebuintĭeadĭœ preste 200,000 de tópurĭ de hîrtíe, are preste 175 de milioane de lítere, ádecœ preste 3500 de mœjĭ (ēentnœrĭ); între carĭ se aflœ numaĭ 12,000 de semne cineseśēĭ, preste 200 de mœśinĭ și teáscurĭ felĭurite, 25,000 de timbre de otĭœl, 80,000 de mœtriēe ś. m. d. Carul de fĭer subpœmînteann aduēe cœrbunĭ de peatrœ la vatra cœldœriĭ de áburĭ, carea miścœ ŭœ mœśinœ c'ŭœ putere ca de 16 caĭ, și aēeasta miścœ pre toate ēellelalte mœśine, súlurĭ, pœrgíĭ și teáscurĭ de'n casœ. Afarœ de aēeea mînœ cœldura în tĭevea de înferbîntat, ēe-ĭ de 1062 de peēĭoare de lungœ, adese orĭ cîte 24,000 de urme cúbiēe de gadĭŭ pe di într'ŭœ tĭeve de gadĭŭ de 5000 de peēĭoare de lungœ cîte 700 de luminĭ de gadĭŭ spre luminare, spre ferecare (lipit), încœldire și m. d., precum śí de a provedé cu apœ

caldœ și rece toate rîndurile de case. Afarœ de aceea maĭ merg în felĭurite sœlĭ spre a face întrebœrĭ și a da porunci dela cœncellœríea centralœ a direptorĭuluĭ încœ 14 tube de vorbit de metal de ŭœ lungime de 1308 de pecĭoare de lungĭ.

2. Tipogrœfĭile, cœncellœríea, casele de provisiune, salele, cœmœrile, odœile și uscœtorĭile, turnœtorĭile de metal și altfelĭŭ de odœĭ sînt cuprinse în celle cincĭ edificie cîte cu 4—6 rînduri de'n mînœstirea frœncĭscannilor de pe úlitĭa cîntœretilor. Intr'aceastœ mînœstire se aflœ institutul, carele-și estinde tipogrœfĭile salle în curte, pe carea o prefœcú într'ŭœ salœ pre'n acoperirea eĭ cu steclœ și fĭer alb. Se cere ŭœ vointĭœ și un spíret deosebit de a regulá atîtea miĭ de lucrœtorĭ și lucrœrĭ, de a le prevegĭá, cunduce, deprinde la tîmpul și locul cell potrivit: ŭœ ocupœcĭune, carea scĭiú a o împliní de maĭ multĭ annĭ cu stœtornicĭíe și cu urmœrĭ strœlucite direptorĭul acelleĭ admirávere topogrœĭfĭ, cunsiliarĭul gubernial *Aloísiŭ Aŭer*, carele-ĭ un bœrbat plin de spíret.

3. Sœ ne încercœm dupœ putintĭœ a ni face ŭœ icoanœ despre mœretĭul institut fœrœ de a ne cufundá în descripcĭunĭ técnice prea grelle. Institutul posĭede preste 600 de félĭurĭ de lítere lœtine și germîne, carile se desœmneadĭœ într'acella-și institut, apoĭ se scobesc foarmele și se încĭeagœ și sorteadĭœ líterele. Acĭ trébuĭe sœ fiœ de ajuns plumb, cinc și altfelĭŭ de metale, trébuĭe sœ se cunstruedĭe sobe de topit fœcute bine, acĭ se cere un ocĭŭ áger de a cunoaște, de a esœminá și de a pretĭuí și celle maĭ fine deosebirĭ alle sortelor. În sala de încĭœgat se gatœ spre esîmplu de cœtrœ 10 sobe topitive cîte cu patru caĭ și opt mașine încĭœgœtive fœcute dupœ metodul noŭ: 23 de sorte de lítere lœtineștĭ, 15 cursive, 176 de sorte de scrĭpte vecĭe; afarœ de aceea se repœreadĭœ 11 félĭurĭ de scripte ingliče, 10 félĭurĭ de lítere de'n veacul de mĭjloc, 14 félĭurĭ de scripte de cœncellœríe, 13 félĭurĭ de celle gótiče, 23 de félĭurĭ de scripte frœptúriče împodobite, 24 de félĭurĭ de altfelĭŭ de scripte frœpturiče și 106 de felĭurĭ de bucœtĭelle de pe de márgine și de linioare finale. Pe'ntru cœ

încĭœgœtorĭul poate sœ facœ pe dĭ 5000, earœ mœșina 14—20,000 de lítere.

4. Afarœ de celle 500 de alfœbete pœmîntenne felĭurite maĭ posĭede institutul încœ preste 122 de alfœbœte alle limbelor strœine, ádecœ; alfœbetele tuturor limbelor, carĭ aŭ scrisoare. Acĭ vedem celle maĭ rarĭ lítere alle scrisorĭĭ cinese și indiace, strœvecĭele lítere în foarma iculuĭ, precum se aflœ pe ruinele de'n Bœbilon, Ninive și Persépole, felĭuritele lítere pœtrate alle scríerĭĭ ebráiče, línĭĭ încolœcite, crestœturĭ și puntele semnelor súnetelor arábiče și pérsiče, runele nórdiče cu mucĭ ascutite, pe lîngœ líterele celle rotunde-pîntecoase alle Etiopilor, Etrușcilor și alle Coptilor. In scurt acĭ e adunatœ într'un museŭ întreaga lume spiretualœ a omenœtœtĭĭ, precum ni se înfœtișĭeadĭœ ea pre'n semne scrisoriale. De'n Vieanna se poate întĭelege omul cu toate popoarœle cultivate de pe pœmînt pre'n scrisoare și se poate nutrí sufletešče; pe'ntru cœ scĭiintĭa limbelor îșĭ are în Vieanna mijloacele trebuincĭoase spre cercetare și împœrtœșire. Însœ spre cuprínderea felĭuritelor sorte de hîrtíe tipœritœ și netipœritœ se cer mœgœdine întregĭ. Tot atîta de largĭ sînt șí salele celle luminoase pe'ntru 120 deașĭœdĭœtorĭ de lítere și de curegœtorĭ, celle pe'ntru spœlarea literelor cellor întrebuintĭate cu lešíe în cĭubere de aramœ; celle pe'ntru tot felĭul de tiparĭe, între carile se aflœ șí tiparĭe dupleașĭá numite ĭutĭ, carĭ aruncœ pe ŭœ oarœ 2000 de coale retipœrite, celle pe'ntru casele de uscat cu gœleríile și cĭelœríile lor pe'ntru tot felĭul de cœrtĭ biseriče šĭ. Acĭ se uscœ coalele aninate pe frîngĭĭ (șfœrĭ) pre'n cœldura, ce se revarsœ pre'ntr'ŭœ bortœ de'n podea. Tot atîta de largĭ sînt șí salele celle menite pe'ntru teáscurĭ de ŭœ putere de 80,000 de puntĭ, sub carea se pun pe cošĭul caruluĭ de fĭer pœcĭete de coale cîte de 4—5 pecĭoare de 'nalte carĭ se tipœresc și se leagœ acĭ; casele celle pe'ntru mœșinele de netedit, carĭ tescuesc coalele celle puse pe metal gol pre'n doŭe súlurĭ nétede; și în urmœ acelle sale, cari-s cuprinse de legœtorĭĭ de cœrtĭ pre'n tiparĭele și apœratele lor, și acelle pe'ntru 26 de tiparĭe, ce fac hîrtíe pretĭoasœ.

5. Pe cît e de mœreatĭœ acĕastœ lume a lĭterelor în sine, pe atîta formeadĭœ ea numaĭ ŭœ parte a tipogrœfĭeĭ de stat, pe'ntru cœ afarœ de acĕasta facĕ ea tot, cĕ se poate numaĭ înfœtĭsĭá pre'n tipœrirea de cœrtĭ sĭ de artificĭŭ; ea adunœ triumfele spíretuluĭ omenesc, pe carĭ sĭ le cîsĕigase omenimea pre'n învencĭunea felĭuritelor tipœricĭunĭ, începînd dela cĕea maĭ simplœ scobiturœ de lemn pînœ la cĕlle maĭ depline tipœricĭunĭ nœturale, cu oloĭŭ sĭ cu colorĭ, carea înfœtĭsĭeadĭœ istóriea tiparĭuluĭ în totĭ ramiĭ sĭ în toate rœstimpurile luĭ.

6. Într'acĕlle odœĭ lucrœ acoló sĭ fotografĭ, carĭĭ asĭeadĭœ table de steclœ sĭ hîrtíe dupœ pregœtirĭ cĭémicĕ în arinœ, nu numaĭ spre a rœfrîngĕ obĭepte, cĭ de a ţiné icoanele atît de strîns, în cît se poate întrebuintĭá acĕá steclœ ca ŭœ tablœ, de pe carea sœ se tipœreascœ icoanele însœmnate pe acĕá steclœ. Omul nu-sĭ poate înfœtĭsĭá ŭœ cópie maĭ credincĭoasœ a unuĭ obĭept; pe'ntru cœ pe fotogrœfíe se vede cu lintea cĕea de steclœ mœritoarĭœ toatœ nemica, fiœ-care sœmn, cĕ-l avú obĭeptul cĕell desœmnat. Tot atîta de demne de admirat sînt lucrœrile sĭ în alt cábinet, precum ni aratœ steclele sĭ tinpturele, cœ sĭ în privintĭa istórieĭ nœturale aŭ ajuns foarte departe. De obserbœm acoló pe icoanœ un puntisĭor, nu putem cunoaşcĕ cœ acĕlla-ĭ un pœíngĭn de-abĭá eşit de'n oŭ. Acĕsta se poate mœrí de ŭœ mie de orĭ sĭ se poate desœmná într'un momînt de-amœruntul, de pe carele se pot luá apoĭ cópiĭ dupœ plac de multe. Asĭá se poate facĕ pre'n mœestríe ŭœ icoanœ înmicsĭurœtivœ a turnuluĭ Stefann asĭá de bine precum se poate mœrí un cĕ, carele are sœ fiœ pœíngĭn.

7. Pe cînd îsĭ lipesc litografiĭ desemnele lor cĕlle fine de pĭetre într'un mod cĭemic, asĭá încît se pot desœmná; imiteadĭœ altĭĭ mînuscripte vecĭe pre'n desœmnare într'un mod foarte însĭelœtorĭŭ, sĭ altĭĭ lucrœ la lítere pe'ntru cĕĭ orbĭ. Acĕste scripte sĭ carte sînt atît de bine apœsate, încît foarmele lĭterelor se pot pipœí ca rœdicœture foarte bine. Cîtĭ nenorocĭtĭ adoreadĭœ pre vœrsœtoriĭ de lítere sĭ asĭœdĭœtoriĭ lor de'n Vieanna pe'ntru acĕastœ binefácĕre, pe'ntru cœ sînt pusĭ în stare de a puté cĕtí cu dégetele, sĭ încœ cîtĭ îĭ vor maĭ adorá,

pe'ntru cœ înstitutul împœrœtesc are gata asfelĭŭ de lítere alle alfœbetelor tuturor limbelor rœsœritenne, carĭĭ, dupœ cĕ vor trecĕ pre'n cunlucrarea misiunarilor la legĕa creştineascœ, sœ li fiœ cu putintĭœ ca în tot locul, unde s'ar arœtá trebuintĭa, sœ înfiintĭeadĭe scoale pe'ntru orbĭ.

8. Întrînd în alte odœĭ: vedem cœ unĭĭ lucrœtorĭ deseamnœ cu cridœ sĭ cu tuşĭŭ pe table de fĭer alb icoane foarte acurat, pe cînd altĭĭ corod pre'ntr'un felĭŭ de tinturœ acĕste desœmnœture, încît icoana rœmîne afundatœ, de pe care se ĭa apoĭ ŭœ foarmœ de turnat, pe carea stœ icoanœ rîdicatœ sĭ se tipœreşcĕ ca ŭœ scobiturœ în lemn. Earœ altĭĭ fac de'n table de aramœ coroase pre'n mijloacĕ galvanoplástĭcĕ table de tipœrit, pe cînd altĭĭ prelucrœ cĭémic table de otĭœl, în carile sînt scobite cípurĭ, ca sœ înmultĭascœ sĭ acĕste fine scobiturĭ în table galvano-plástĭcĕ, carĭ se formeadĭœ de-asupra tablelor de otĭœl argintite sĭ într'acĕst mod sœ producœ sœpœture în otĭœl în cîtœtatea cĕea maĭ mare.

9. Însœ cu acĕste minunĭ alle şcĭintĭeĭ cĭémicĕ, pe carĭ trébuĭe sœ le admirœm, nu şĭ-aŭ aflat cápœtul bogœtatea artificĭelor tipogrœfĭeĭ împœrœteşcĭ, pe'ntru cœ maĭ putem priví încœ şĭ alte minunĭ noŭe de învencĭune omeneascœ. Acĭ se maĭ fac pre'n mœşine iscusite împĭestrituri (înfrumseţĭeturĭ) şi icoane de línĭĭ; precum nu le poate nimerí necĭ cĕea maĭ iscusitœ mînœ de artist; acoló se corod desœmnœture de peannœ cu substîntĭe cĭémicĕ şi cu tinpture de argint asĭá, încît de pe acĕllea se ĭaŭ table afundœturate, de pe carile apoĭ se pot tipœrí desœmnœturele cu peanna. Într'asémenne mod se pot tipœrí portrete, dacœ-şĭ pune piptorĭul icoana pe ŭœ tablœ de aramœ argintitœ cu colorĭ pregœtite într'adins spre acĕst scop, şi ĭa apoĭ de'ntr'acĕasta ŭœ afundœturœ gœlvánicœ, pe'ntru cœ colorile cĕlle maĭ apœsate devin maĭ jos decît celle maĭ putin apœsate, carĭ devin maĭ sus şi maĭ luminate. Culmea mœestríeĭ de a tipœrí icoane este asĭá numita tipœrire fireascœ de sine a obĭeptuluĭ, carea ne înfœtĭsĭeadĭœ tipul credincĭos all obĭeptelor, fiœ elle plînte, pĭetre, florĭ ş. m. d.,

orĭ alt ce-va. Pe'ntru cœ şĭ de pe dînsele se poate luá cópiĭ gœlvániče dupœ unele pregœtirĭ, ba încœ se pot înfœtişiá într'un mod foarte simplu cípurĭ acurate micşĭurate. Tipœrirea nœturalœ o produce direptorĭul înstitutuluĭ cu ajutorĭul luĭ Vorring, şi-şĭ cœşcigœ pe'ntru acéasta un pœtent în 12. Optomvre 1852. Direptorĭul *Aŭer* se arœtœ foarte genoros, cœcĭ nu ţinú secret numaĭ pe'ntru sine mœestrĭea tipœrirĭĭ nœturale, ci publicœ cu de-amœruntul toatœ procedura acelleĭa spre folosul întreguluĭ públic. Obĭeptul, ce are sœ se tipœreaseœ, se pune maĭ întîiŭ între ŭœ tablœ de aramœ şi alta de plumb, şi acestea apoĭ se trag pre'ntre doŭe súluri ţinţĭepennite bine. Pre'n aceasta se deseamnœ obĭeptul pe tabla de plumb întocma, precum este în sîne. Acéastœ icoanœ se poate colorá, dacœ se coloreadĭœ tabla cea de plumb: apoĭ se pot desœmná orĭ cîte icoane, earœ dacœ obĭeptul cell de tipœrit ar fi sfœrmœcĭos: atuncĭ se unge originalul cu gutapercœ topitœ, şi acéasta se acópere apoĭ cu argint topit ear' foarma gutapercĭeĭ se întrebuinţĭeadĭœ ca mœtriče.

10. Într'acest înstitut adevœrat împœrœtesc se aflœ ŭœ bogœtate foarte mare de învencĭunĭ ingenioase şi de metode foarte nimerite. De voeşce cine-va, sœ-şĭ facœ ŭœ încipuire deamnœ deşpre geniul şi sublimetatea tipogrœfĭeĭ, apoĭ poate aflá în salele acestuĭ înstitut ŭœ multime de cugetœrĭ şi didirĭ noŭe de urmœrĭ neprecœlculate, pe'ntru cœ vœriœtatea tipariuluĭ şi colorile luĭ celle mecániče se aprópiœ de márginile pipturetĭ, şi tablele de tipariŭ celle gœlvœnoplástiče ne înfœţişiadĭœ obĭeptul maĭ credinţĭos şi maĭ acurat, decît ar puté face ocĭul şi mœestrĭea mînetĭ omeneşcĭ. Înţiinţĭarea unuĭ înstitut tipográfic atît de mœreţĭŭ e dovada cea maĭ mare deşpre interesul cell nalt, ce-l poartœ împœratul şi gubernul luĭ pe'ntru propœşirea în arte şi şciinţie.

§. 125.

Ce-ĭ omul fœrœ bannĭ?

(De'n *„Telegraful Rumîn“*).

Acuşĭ va fi un ann, de cînd mœ aflam dus de'n oraşiŭ la un sat învecinat. Vieaţĭa oamenilor sœtennĭ e într'adevœr simplœ, dar' îşĭ are tótuşĭ şĭ ea plœcerile salle. Vieaţĭa sœtennilor, dátinele, nœrávurile şi cu un cuvînt toate apucœturile lor se deosebesc foarte mult de alle noastre alle orœşĭennilor; dar' cu toate acestea ínimile lor celle simple, curate şi neprifœcute, nœrávurile şi dátinele lor celle prietennescĭ, maĭ ales de a primí pe strœinĭ în casele lor, ne fac a crede, cœ eĭ vreŭ sœ întreacœ curtenninţĭa orœşĭennilor noştri, carii devenirœ a crede, cœ trec de políticĭ atuncĭ, cînd dic una şi înţĭeleg alta, cînd te încarcœ de cumpleminte cĭar şi aceĭa, despre carii staĭ la îndoealœ, dacœ cum-va pot sœ maĭ aĭbœ ínimœ? Destull atîta, îmĭ aduc a minte, cœ abœtuĭ la învœţĭœtorĭul satuluĭ om cinstit şi cu frica luĭ Dumnedĭœŭ.

„Locuinţĭa e a luĭ Dumnedĭœŭ!“ îmĭ rœspunse bœtrînul învœţĭœtorĭŭ, îndatœ ce apucásem a-l întrebá, deacœ pocĭŭ rœmîné acĭ peste noapte? Cina fuse gata şĭ pe'ntru mine ca oaspe neaşceptat, la care apoĭ ne apucárœm de povestĭ şi, desbœtînd maĭ multe obĭepte ajúnserœm a aruncá ŭœ asœmœnœcĭune între veácurile trecute şi între cest de faţĭœ, între vieaţĭa dela oraşie şi între cea dela sate; care de care eram maĭ învœţĭaţĭ, fiœ-care ne arœtam pœrerile, pe carĭ le desbœteam cu tot adinsul, pînœ cînd dáscœlul mieŭ vení a încœrcá cu blœsteme reformele veaculuĭ de faţĭœ, şi a osîndí vieaţĭa şi nœrávurile noastre de pe la oraşie, dicîndu-ne, cœ noĭ orœşĭennii am avé nişce ínimĭ atît de sucite şi scimbœcĭoase, întocmaĭ ca vestmintele, carĭ le purtœm, şi le scimbœm dupœ cum cere moda. Maĭ pre urmœ, ajúnserœm, a desbate pœcatul cell maĭ greŭ, ce apasœ veacul de faţĭœ, ádecœ: *mœterialismul.*

Ascultœ-mœ! îmĭ d̄ise bœtrînul: eșcĭ încœ numaĭ un tînœr de erĭ de alaltœerĭ, ascultœ-mœ pe mine, care purtœĭ în spinare șĭese-d̄ĭecĭ și cĭncĭ de ernĭ. Astœ-d̄ĭ ved̄ĭ nepoate! am ajuns tîmpul acella, cînd bannul s'a fœcut ídolul lumiĭ, cu bannul poĭĭ cumpœrá nu numaĭ mîncare și îmbrœcœminte, ĉi cu bannul poĭĭ ĉe-va șĭ maĭ mult: cu ell poĭĭ cumpœrá, deacœ vreĭ, cĭar șĭ ínimĭ, și încœ ĉe ínimĭ? Cu bannul poĭĭ în lumea astœ pœcœtoasœ de astœ-d̄ĭ sœ ajunḡĭ acoló, unde îĭĭ poftesĉe cúḡetul și ínima. Grelle d̄ille întru adevœr nepoate, pe'ntru oameniĭ ĉeĭ fœrœ bannĭ! Ved̄ĭ darœ, sœ maĭ golim încœ numaĭ ŭœdatœ astœ gœrafœ de vin proáspœt, pe care o aduse soĭĭea cĭar numaĭ pe'ntru ĉinstea Dumitalle, și apoĭ sœ vedem, deacœ eșcĭ un om procopsit de'n lumea astœ noŭœ, șĉi-mĭ-aĭ deslegá întrebœĉĭunea; *„Ĉe este omul fœrœ de bannĭ.“*

Me apucaŭ sudorile aud̄ind întrebœĉĭunea acĉeasta, pe'ntru cœ sĭngur încœ eram unul, carele nu aveam astœ datœ necĭ un crucĭarĭŭ; în care împreḡĭurare de m'așĭŭ fi aflat pe la orașĭul nostru, asĭŭ fi fost mœrḡinit a mœ multĭœmí numaĭ pre lîngœ ŭœ ĉinœ seacœ afarœ la lunœ, precum am pœtit'o adese orĭ. Stam așĭá darœ la îndoealœ, începúsem a cœscá a fače semne de somn, ear' dáscœlul mĭeŭ nevrînd a șĉí nemicœ de toate acĉestea, întinde mîna la grindœ, unde-ĭ erá așĭœd̄ĭatœ toatœ biblioteca, îmĭ arœtœ ŭœ carte afumatœ, pulberoasœ și fœrœ table, încœlecœ apoĭ ocĭelariĭ pe nas și-mĭ d̄ĭĉe: *„ascultœ dar' nepoate! care eșcĭ omul veaculuĭ de acum, și care cunoșcĭ lumea numaĭ pe din afarœ, pe'ntru cœ va trečе încœ mult, pînœ cînd teoríea voastrœ vœ va puté fače oamenĭ cu prápticœ, ascultœ-mœ darœ cu rœbdare, ca sœ-t̄ĭ ĉetesc: Ĉe e omul fœrœ de bannĭ?*

„Eatœ! d̄ĭĉe bœtrînul, *omul fœrœ de bannĭ este, un car fœrœ de roate, ŭœ casœ fœrœ de ferestre, un scaun frœœ pečĭoare, ŭœ masœ întinsœ fœrœ bucate, un oŭ fœrœ mĭed̄ĭŭ, ŭœ lampœ fœrœ luminœ, un cœrnat̄ĭŭ fœrœ piperĭŭ, un árbure fœrœ frund̄ĭe, ŭœ cœsœtorĭe fœrœ îndestulare; un croitorĭŭ fœrœ foárfečĭ; un órnic fœrœ arœtœtorĭŭ; un vesmînt de earnœ fœrœ cœptușĭealœ, ŭœ pipœ fœrœ t̄ĭeve, ŭœ pœlœrĭe fœrœ pœret̄ĭ; ŭœ tœbœcĭe fœrœ tabac, un piptorĭŭ fœrœ penel, un novelist fœrœ mĭnčĭunĭ; ŭœ bute fœrœ de fund, un jucœtorĭŭ fœrœ jucœtoarĭœ, ŭœ epístolœ fœrœ subscríere; un lac fœrœ pešče; ocĭelarĭ fœrœ de steclœ, un cœllœret̄ĭŭ fœrœ call; u pœun fœrœ penne; un teatrœlist fœrœ suflerĭŭ, ŭœ óperœ œrœ test, un redœptorĭŭ fœrœ prenumerant̄ĭ; un cut̄ĭt fœrœ tœișĭŭ, ŭœ carte fœrœ títul; un vînœtorĭŭ fœrœ pușcœ; un cînt̄ĭelist fœrœ condeĭŭ, un médic fœrœ bolnavĭ; un advocat fœrœ clieĭĭ, un préut fœrœ popor, un dáscal fœrœ învœtĭœĉeĭ.“*

La toate acĉestea ascultœĭ uĭmit pe dáscœlul mĭeŭ pînœ în cápœt, și nu cuted̄ĭœĭ a-ĭ rœspun de nemic în cuntra, temînd̄u-mœ, sœ nu mœ númere pepe mine în șirul asœmœnnœrilor povestite.

§. 126.

Ocupœĉĭunea Constœntinianeĭ (Constœntinopoluluĭ) pre'n Turĉĭ (în annul 1453, Maĭŭ 29.)

(De'n *„Telegraful Rumîn.“*)

1. Numaĭ dœunœ-d̄ĭ trecú șĭ al patrulea veac dela întîmplarea acĉeasta tristœ, carea a dat obĭepte destulle istórieĭ universale.

În annul 1853 amerint̄ĭarœ de cœtrœ mĭed̄ĭul nopt̄ĭĭ nóurĭ înfiorœtorĭ spre orid̄ĭonul Turĉíeĭ: princĭpele rusesc Menĉicof adusese cussine în portofoĭul sœŭ potopul prescris în Petroburg, de a o înnecá, de nu va fače destull dorint̄ĭelor luĭ Nicolaĭŭ I. în toatœ estínderea lor, — atunĉĭ se pœreá, cœ a sosit oara de moarte a domníeĭ otomanne, carea șĭ-a fost cîșĉigat'o Mahomed all II. pre'n fĭer și foc preste t̄ĭœrile rœsfœt̄ĭate alle uneĭ împœrœt̄ĭĭ marĭ, și cœ va sœ se rœsipeascœ în sfœrœmœturĭ tronul acell tirann, fœlos, rœd̄imat pe sábiea profetuluĭ Mahomed înplîntatœ tocma în ínima împœrœt̄ĭeĭ rœsœritenne romanne, și d̄ĭugrœvitœ róșiŭ de sînḡele atîtor miĭ de mœrtirĭ,

cariĭ neclœtiĭ în credinĭĭœ curatœ, însufletiĭ de ŭœ sperînĭĭœ fericĭtoarĭœ, și încœlĭdĭĭ la ínimœ de ŭœ ĭubire sfîntœ cœtrœ Dumnedĭœŭ și dárurile luĭ, cœtrœ relegĭune și pátrie, aŭ voit maĭ bucurosĭ a murí la cœpœtîĭele cĕlle cuvioase strœbunescĭ, a-și jertfí vieatĭa la poalele altarĭelor bisericĕĭ unuĭ adevœrat Dumnedĭœŭ, decît a-și pœrœsí credinĭĭa adevœratœ fericĭtoarĭœ și mîntuitoarĭœ a Mîntuitorĭuluĭ Crest, și a primí cundœcĭunile cĕlle silnicĕ, necuvioase alle dușmanuluĭ; — însœ înĭĭelepcĭunea dumnedĭœeascœ, carea o aflœm tipœritœ în evangĕlĭul dreptœĭĭ, a hotœrît altmintrea. . . . — Și Turcĭea stœ, pe'ntru cœ próniea dĭœeascœ vre, „ca nímine sœ nu pearœ, cĭ toĭĭ sœ se mîntueascœ.“ Turcĭea nu trébuĭe sœ încete, cĭ sœ înviĭe pre'n puterea și lumina evangĕlĭuluĭ!!! și așĭá firea turcĕascœ sœ se strœmute în creștinœ: așĭá pacĕa va fi între noĭ. Doamne! vinœ împœrœtĭea ta!!

2. Desfœșĭurœcĭunea orĭ șĭ cœruĭ evenemînt istóric, care privesce prodata (problema) rœsœrituluĭ, are înteres mare pe'ntru dillele noastre, și ŭœ asémenne întîmplare, de ce este maĭ bœtrînœ, de acĕea maĭ vioiŭ trébuĭe sœ o întinerim în memóriea noastrœ: darœ nu va fi de prisos a ne înfœĭișĭá scĕnnele cĕlle atrœgœtoarĭe, — cœrora putine se aflœ asémenni în páginile istórieĭ, — alle cœderiĭ Constœntinianneĭ, și acĕasta atît maĭ putîn, cœ de acĭ se începe cáusa rœsœriteannœ!

3. Însœ sœ avem grijœ, ca, — pișind ca privitorĭ peste pragul teatruluĭ cĕlluĭ înfricoșĭat, — sœ nu piérdem cunoșcĭnĭĭa, sœ nu ne ameĭĭascœ mintea la ŭœ privire așĭá de nemulĭĭœmitoarĭœ: cœcĭ am cœdé în ispitœ, de a desperá de însa-și provedinĭĭœ dĭœeascœ, carea lœsé, ca credinĭĭa deșĭartœ sœ triumfedĭe peste cĕa adevœratœ, și luna luĭ Mohamed sœ se urce în locul crucĭĭ pe vîrful bisericĕĭ Sofieĭ, — deacœ nu ne-ar fi ĭĭœrmuritœ cercetarea maĭ departe a îndemnelor dumnedĭœeșcĭ, pre'n neajunsul judecœĭĭ noastre, pre'n de scoperirea, „*cœ sváturile luĭ nu sînt ca sváturile noastre,*“ și deacœ noĭ am fi îndĭestraĭĭ cu ŭœ voe líberœ în fapte și in cugĕte, pe'ntru care rœmînem rœspundĭœtorĭ.

4. Foarte rare esîmple alle eroismuluĭ și întusiasmuluĭ nœcĭunal, relegĭunal sînt însœmnate pe foile istórieĭ, ca acĕellea de'n dillele de pe urmœ alle împœrœtĭeĭ cĕlleĭ maĭ putérnicĕ și maĭ bœtrîne de'n lume. Vitejíea cĕa turbatœ a Otomannilor necĭ ŭœ datœ nu a fost așĭá, încordatœ. ca acum, cînd premĭul învíngĕrĭĭ erá cœpitala cĕa bogatœ și frumoasœ a Rœsœrituluĭ. Și, de șĭ creștinilor întœrĭĭ încœ șĭ pre'n desperare nu lĭ-a stat în putinĭĭœ a încungĭurá soartea sa: tótușĭ erá cĕ-va frumos, fericĭtorĭŭ, ba lucru sînt, a vedé pe împœratul creștin all Rœsœrituluĭ, cu cĕ bravurœ inimoasœ se luptœ pe'ntru cunvíngĕrea și pátriea sa, și acum dupœ ŭœ luptœ eróicœ se înmormînteadĭœ sub ruinele reșiedinĭĭeĭ salle.

5. Soarele mœreĭĭeĭ și all puteriĭ împœrœtĭeĭ bidĭœntine, dupœ cĕ a fost ajuns la culmea sa cĕa maĭ mare, pornise subt împœraĭĭ spre apúnere, cœcĭ nepoĭĭĭ cunoșcĕaŭ cœrœpterĭul cĕll drept și vîrtuĭile cĕlle frumoase alle strœbunilor sœĭ numaĭ dupœ nume; elemîntul vĭeĭĭuitorĭŭ începú a se destrœmá în urmarea cĕa stricœcĭoasœ a pátimelor. Rœul acĕesta așĭá a strœbœtut de tare pînœ în lœuntrul vieĭĭeĭ poporuluĭ, încît nu maĭ erá necĭ ŭœ putinĭĭœ, de a se scœpá de cutropicĭunea totalœ.

6. Cu despœrĭicĭunea împœrœtĭeĭ în cĕa apuseannœ și rœsœriteannœ se împœrĭí și slœbí puterea de vieaĭĭœ a statuluĭ și poporuluĭ bidĭœntin. Pe cĕa apuseannœ o nimecĭrœ nœvœlirile cĕlle marĭ alle popoarœlor, și numaĭ anteĕcedinĭĭele și istóriea întreagœ trecutœ rœmase de mașie pe sama estuĭ de'n urmœ, carele a trœit maĭ mult, ca cu atîta maĭ greoaĭœ sœ-ĭ fiœ moartea și suferinĭĭele maĭ durœtoarĭe.

7. Ea a cœdĭut decĭ în mîna Turcĭilor. Așĭœdĭarea Turcĭilor în Europa se dœteadĭœ dela mĭedĭul veaculuĭ all XIV. Ŭœ coloníe putérnicœ a cuprins ĭĭœrmurile Elespontuluĭ, cetœĭĭuile întœrite, a subjugat provinĭĭa Romœnníea, și s'a lœĭit așĭá de tare, cît Amurat I. șĭ-a ales de reșiedinĭĭœ Adrianna (Adrianópolul). Fiĭul acestuĭa Baĭadĭet I. steteá acum la porĭile Bidĭanĭĭuluĭ, și, de cum-va Mongolul Temerlann nu-ĭ cĭemá

armele la rœsboĭŭ în Ásiea, încœ atunčĭ s'ar fi întîmplat cœtœstrofa čea mare, de care — cœšĭunîndu-se maĭ tîrdĭŭ cu 50 de annĭ — jœlešče cœpitala Rœsœrituluĭ pînœ în dillele noastre.

Însœ Turčiĭ, reculegîndu-se earœ dupœ bœtaea cu Mongoliĭ, amœninttĭaŭ šĭ maĭ mare periciŭ Creštinilor cu atît maĭ vîrtos, cœ ajunsese pe tronul profetilor Maxomed II., un om tînœr cu pátimĭ rœsbóĭniče, despótiče, all cœruĭa cúget a fost maĭ întîiŭ cučerirea Constœntinianeĭ, šĭ nimečirea împœrœtíeĭ crestine rœsœritenne. Împœrat erá atunčĭ Constœntin Paleologul XI. Ell nu domnĭá maĭ mare teritoriŭ, decît če erá îngrœdit cu dîduri, ádecœ: četatea.

9. Cœnnalul spre Marea neagrœ este pe'ntru Constœntinieanna de mare însœmnœtate, fiind cœ pe callea ačeasta trage čea maĭ mare parte a trebuintĭelor. Ŭœ limbœ de mare, carea se întinde lung printre uscat, šĭ se numešče în limba clásicœ: *„Cornul de áur,“* despicœ malul europeann în doŭe semiínsule, de'ntre carile pe čea meadĭœ diŭalœ dĭœčeá četatea împœrœteascœ. Astœ-dĭ duc treĭ portĭ peste cornul de áur în suburbĭele Peva šĭ Gœlata. Atunčĭ erá locul Peva încœ necultivat šĭ numaĭ în cápœtul čelleĭalalte semi-ínsule europenne se aflá ŭœ fœcœtoríe de alle Genuennilor, Gœlata, ŭœ rœpublicœ, carea fatĭœ cu Génua de multe orĭ se arœtá čerbicoasœ. Pe malul asiátic încœ Amurat ridicase ŭœ fortœreatĭœ. Asémenne a fœcut šĭ Mahomed pe čell europeann, ca cu toatœ puterea sœ poatœ domní peste Cœnnal. La protestul Împœratuluĭ trimes pre'n sol, a rœspuns Mohamed *„cœ pœmîntul este all lluĭ, šĭ e curios a vedé, čine-ĭ va face luĭ vre ŭœ oprealœ“* šĭ dupœ ačeea a decĭœrat rœsboĭŭ într'un mod sœrbœtoresc turčešče, *„cœčĭ a rœtedĭat solilor cápetele.“*

10. Crudimile nesuferite alle Turčilor amœrîrœ foarte pe Creštinĭ, šĭ în curînd timp a devenit lucrul la bœtœlíĭ mœruntĭelle. Într'ŭœ dĭ, cînd dušmœnníea Turčilor a mers ašĭá de departe, cît aŭ pœscut holdele Creštinilor cu caiĭ, s'a escat ŭœ bœtae formalœ, în care aŭ cœdĭut maĭ multĭ de'n îmbe pœrtile. Ačeasta s'a întîmplat în Jun. 1451 šĭ a fost sœmnalul čell de'ntîiŭ all dušmœníeĭ date pe fatĭœ, carea a cœšĭunat fricœ mare în cœpitalœ; portile četœtĭĭ s'aŭ încis, toatœ cumunicœčĭuuea a încetat, šĭ însu-šĭ Maxomed nu šĭ-a maĭ ascuns cúgetul, de a atœcá četatea, cœstelele le-a gœtat šĭ înarmat încœ în toamna ačeea, šĭ spre sœmnul domníeĭ salle vœmuí toate nœile, carile pœsá cœnnalul.

11. În earna a. 1453 se pregœtirœ îmbe pœrtile cu puterĭ încordate pe'ntru rœsboĭul escœtoriŭ: čete marĭ s'aŭ cunčentrat de'n Ásiea pe lîngœ Constœntinieanna s'aŭ gœtit púlbere šĭ túnurĭ de ŭœ mœrime enormœ, cît cugetá omul, cœ dîdurile četœtĭĭ se vor puté nimičí cu putine lovituri. Cu mœrirea periciuluĭ creščeá šĭ curagĭul četœtĭiennilor, a-šĭ da pe'ntru apœrarea sa búnurile šĭ vieatĭa. Aŭ čerut ajutoriŭ šĭ dela apusennĭ, cœčĭ Mahomed erá dušmannul universal all tuturor Creštinilor šĭ propusul luĭ erá cunoscut: a strœbate šĭ maĭ în lœuntrul Europeĭ; însœ Îngliea šĭ Frîncíea eraŭ încœíœrate la ŭœlaltœ; Împœratul nœčĭuniĭ germîne Frideric III. sta în cuntrast cu înši-šĭ suditĭĭ sœĭ, cu Boemiĭ šĭ Úngurĭĭ, afarœ de ačeea erá cu mult maĭ sgîrčit, de cît ca sœ fiœ cunsœcrat banniĭ trebuitorĭ pe'ntru sustinerea uneĭ armate trimitinde asupra Turčilor; Papa earœ pre'n promisiunĭ de šĭ binevoitoarĭe, tótušĭ goale, a tintit a-šĭ cîščigá supremœtíe peste Bisérica rœsœriteannœ; numaĭ Venetianniĭ šĭ Genuennĭĭ, cariĭ singuri lucraŭ dupœ nišče îndémnurĭ maĭ înalte, aŭ trimis ajutoriŭ fáptic čellor asupritĭ.

12. În Februariŭ 1453 šĭ-a cunčentrat împœratul toatœ puterea sa dispunívœrœ, šĭ s'a vœdit, cœ, numœrînd šĭ cœlúgœriĭ înarmatĭ, numœrul rœsbóĭničilor Elinĭ a fœcut 4973, šĭ strœinĭĭ: Genuennĭ, Venetiannĭ, Romannĭ, Spœnniolĭ, încœ oare-cîtĭ-va; Turčĭ: 2000. Puterea nœĭalœ a custat de'n 26 de nœĭ, jumœtate împœrœteščĭ, čellelalte strœine. — În grabœ aŭ ridicat Genuenniĭ un val înnœintea Pœlatĭuluĭ Heldemon pe cornul meadĭœ-noptial all triungĭuluĭ Constœntiniann, alle cœruĭa urme se vœd încœ šĭ astœ-dĭ. În 1. April s'a încis portul pre'n un lantĭŭ, carele stœtea de'n bîrne groase, rotunde,

ţintuite la ŭœlaltœ cu fier şi se întindeá dela un cápœt all semi-ínsuleĭ meadĭœ-dĭŭale pînœ la márgĭnea cēlleĭalalte cœtrœ Gœlata. Genuenniĭ Gœlœtenniĭ s'aŭ cumpromis foarte pre'n purtarea lor de astœ-datœ: de ŭœ parte învinuĭaŭ eĭ pe Mahomed, de ce a suferit înciderea portuluĭ pre'n lanţiŭ de'n partea Grecilor; de altœ parte s'aŭ decĭœrat a fi neutralĭ, în bœtœlíe, şi afarœ de nepœsarea acēasta vrédnicœ de osîndœ, aŭ descoperit Sultannulniĭ toate întreprínderile şi plánurile Creştinilor, ca şí cînd eĭ mîne orĭ maĭ tîrdĭŭ nu ar fi fost sœ pœţĭascœ asémenne soarte cu ceĭ încunjuraţĭ.

13. Încœ în Februarĭŭ s'a fost pus oştirea turcēascœ în mişcare de cœtrœ Adriannópol spre Bidĭanţĭŭ. Înœinte mergeá tunul cēll mare all luĭ Orbann, — mirœdénnic, carele aruncá un glonţĭŭ de 11 palme în periferíe, de 1456 de funţĭ, ŭœ milœ de loc, un stinjîn de afund în pœmînt. Tunul cumpœnniá 300 de mœjĭ, 50 de pœrecĭ de boĭ îl trœgeaŭ, şi doŭe lune trebuĭá ca sœ facœ un drum de 4 dille. Númœrul ostaşilor luĭ Mahomed a fost 160,000, ajutoraţĭ de 400 de corébiĭ, între carile numaĭ 18 aŭ fost cu trireme.

14. În 6. Aprile într'ŭœ di de Víneri s'aŭ apropiat Turciĭ ŭœ milœ de cetate. Obĭeptul atacœriĭ aŭ fost dídurile de cœtrœ uscat, cœ partea de cœtrœ mare erá într'atîta de bine scutitœ, cît în tot cornul s'a aşĭœdĭat cîte un asvîrlitorĭŭ şi un sœgetarĭŭ, portul întreg erá încis cu lanţĭŭ şi apœrat de flotœ. În 11. April s'aŭ armat bœteríile turcēşcĭ. Tunul cēll mare numaĭ de 7 orĭ se puteá încœrcá pe di, şi a crœpat curînd, sfœrmînd şí pe mœestrul Orbann. Mahomed s'a îngrijat de altul, carele a ţinut maĭ mult şi maĭ mare dáunœ a cœşĭunat. Nœvœlirea cēa întîĭa a Turcilor în 18. April o-aŭ rœspins'o creştiniĭ. A treĭa di s'aŭ apropiat de cetate 4 nœĭ europenne încœrcate cu viptuale. Flota turcēascœ a voit a le împĭedecá, şi aşĭá s'a desvoltat între elle ŭœ bœtae sîngeroasœ mœrinœ. Treĭ oare s'aŭ luptat corébiile europenne cu multimea cellor turcēşcĭ, în urmœ a învins tótuşĭ desterœtatea şi brœvura Creştinilor, şi triumfînd aŭ întrat în portul cetœţĭĭ.

15. Nenorocirea asta a întœrîtat foarte pe Mahomed, şi mîníea luĭ a stœrnit un plann pe cît necredívœr, pe atîta pînœ acum neprœpticat: pe lîngœ suburbiul Gœlata a fœcut un drum podit cu scindurĭ, pre'n acēasta a împlut toatœ cetatea cu témere nespusœ. Constœntin s'a decĭœrat, a plœtí un tribut annual, însœ Mahomed a dorit însa-şĭ cetatea Constœntinianna, şi-l înbiá pe împœratul cu desdœunarea pe'ntru darea Bidĭanţĭuluĭ, cu ŭœ parte a Mœcedónieĭ şi Teşálieĭ, şi reşĭedinţĭa la Tesœlonic. Împœratul nu a primit cundœcĭunile de pace alle Sultannuluĭ, cœ de ŭœ parte nu se încredeá în vorbele luĭ, earœ de altœ parte sosí vestea de apropiarea uneĭ flote europenne, şi armate ungurenne. Însœ faĭma ĭ-a înşĭelat, şi pretensiunile maĭ proáspete: tribut şi trécerea la mabomedœnnism eraŭ neîmplinívere. Altmintrea flota turcēascœ nu a jucat vre ŭœ rolœ mare la ocuparea Constœntinianneĭ, numaĭ cît ţineá corébiile grecēşcĭ, şi aşĭá împœrţĭá puterea lor. În 12. Maĭŭ s'a întîmplat un atac cu 50.000 de oamenĭ, însœ şi astœ datœ fœrœ resultat. Aŭ prourmat bœtaea şí cu mîna fœrœ ce-va urmare. 18. Maĭŭ ĭ-a suprins pe Grecĭ cu ŭœ fœcœturœ de lemn — un bœstion — asémenne ca şí callul cēll gigántic înœintea Troeĭ. Acest bœstion într'ŭœ singurœ noapte l'a ridicat în faţĭa Porţiĭ Cársiea a cetœţiĭ, aşĭá de nalt, cît dídurile se puteaŭ ajunge cu túnurile aşĭœdĭate deasupra-ĭ. Aşĭá a dœrîmat un turn de alle Porţiĭ, însœ încœ în noaptea urmœtoarĭœ li s'a svetit cetœţĭennilor aprínderea bœstionuluĭ. În 19. Maĭŭ aŭ fœcut Turciĭ un pod peste Cornul de áur de'n 1000 de butoaĭe legate cu funiĭ pe ŭœlaltœ, şi erá de 500 de stinjînĭ de lung, şi 5 de lat, cît şí túnurĭ se puteaŭ strœpurtá peste butoaĭele acoperite cu scindurĭ şi bîrne. Mahomed a procĭœmat în tábœra sa, cœ 29. Maĭŭ este defipt pentru un atac general şi cœ dupœ acēasta se va da spre jœfuire soldaţilor treĭ dille. Scirea acēasta a produs mare bucuríe între soldaţĭ, şi şĭ-aŭ înluminat tábœra. Însœ svatul de rœsboĭŭ, carele se ţinú în 27. Maĭŭ, nu erá fœrœ teamœ, cœ a-dĭ orĭ mîne va sosí vre ŭœ ceatœ ungureascœ şi nu se va iví vre ŭœ flotœ veneţieannœ. Pe'ntru încetarea

ašĭœdĭœčĭuniĭ a votat Vedĭrul čell mare Halil Pašĭa, carele, corupt fiind de împœratul, unele plánurĭ de alle Sultannuluĭ le-a vîndut pe ascuns Grečilor. Mahomed îl sîmtĭ de mult cam cu prípus, și ŭœ datœ noaptea l'a cĭemat la sine pe'ntru darea de samœ. Însœ șiretul sclav tot de-a una a științ scœpá de'ntre gĭarele Tigruluĭ, și pînœ în cápœt a înœintá cáusa Grečilor, și dĭŭa numitœ s'a defipt pe'ntru atacare. Între čeĭ asupritĭ se iví afarœ de împœratul ca eroŭ un Genueann Justiniann, carele cu ŭœ jœrtfire mare a povœtĭuit tot asaltul dușmœnnesc. Sara înœintea ataculuĭ s'a dus împœratul cu toatœ curtea sa în besérica Sofĭeĭ, și s'a cuminecat.

16. Pe la 2 oare demineatĭa (29, Maĭŭ) s'a începeut asaltul asupra četœtĭĭ. Nœvala întĭĭa s'a rœspins cu noroc. Însœ dĭdurile renoite nu aŭ maĭ putut cuntrastá túnurile marĭ. Ŭœ coloanœ de 30,000 de Turčĭ, carea în urmœ crescú pînœ la 70,000 strœbœtú orbișĭŭ peste dĭdurile demolite și curiositatea lor a fost ašĭá de mare, cît uniĭ pe úmeriĭ altora se suĭá, ca sœ ajungœ dĭdurile. Uœ clipitœ a rœmas resultatul nehotœrît. Împœratul pre'n rugœčĭunĭ, cuvinte și fapte însuflá inimoșĭe și curagĭŭ la aĭ sœĭ, cœčĭ vedeá, cum se rœrĭaŭ dușmanniĭ. Însœ tocma acum îĭ vœtœmœ ŭœ sœgeatœ mîna luĭ Justiniann, și merse la Gœlata, ca sœ-și legĕ ranna. Ačĭ erá ell, cînd Turčiĭ cuprinsese četatea, și de șĭ i s'a svetit, de a scœpá pînœ maĭ tîrdĭŭ, a murit tótuși curînd dupœ ačeea în curagĭul apœrœtorilor pe dĭdurĭ de-asupra și soartea četœtĭĭ erá securœ. Hasann, un Iœničerĭŭ a foct čell întĭĭŭ pe did. Acoló fu ajutorat ell de 50 de sotĭ de aĭ luĭ, cariĭ pe poarta descisœ aŭ întrat și s'aŭ suit pe dĭdurĭ. Coloane șĭ maĭ putérniče de toate pœrtile ajúnserœ pe scœrĭ dĭdurile čellelalte. În urma veștiĭ despre întrarea Turčilor, aŭ fugit locuitoriĭ cœtrœ port: însœ portariĭ aŭ aruncat cĭeile în mare, ca sœ retinœ multimea, cœ eĭ credeaŭ, cœ în momîntul desperœriĭ se va pogorĭ de'n čerĭŭ vre un îngĕr, carele pe Turčĭ îĭ va alungá de'n četate. Împœratul încœ tot numaĭ încetá cu lupta; ell a vrut sœ fiœ čell de'n urmœ la moarte! Înœintea ocilor la pečĭoarele luĭ aŭ cœdĭut čeĭ maĭ

braví credinčĭoșĭ aĭ luĭ: ell încœ a voit a fi pœrtașĭŭ mortĭĭ glorioase a lor și, desbrœcîndu-se de purpurul sœŭ, cu ínima ardĭœtoarĭœ s'a aruncat în bratĭele čelle rečĭ alle mortĭĭ!

Ačeastœ jálnicœ și mœreatĭœ soarte a avut'o împœratul čell de'n urmœ all împerĭuluĭ creștin rœsœriteann și creștiniĭ a treĭa dĭ a Rosáliilor!

60,000 de locuitorĭ s'aŭ fœcut sclavĭ de cœtrœ Turčĭ, s'aŭ jœfuit biséričele, icoanele li s'aŭ sdrobit. Învingœtoriĭ ridicaŭ túrnurĭ, trofee, de'n cápetele omeneščĭ, și alte crudeletœtĭ, pe carile istóricul maĭ bucuros le trečĕ cu vederea. Cœtrœ sarœ a ținut Mohamed întrarea triumfœtoarĭœ în četate, și înœintea biséričeĭ Sofĭeĭ pogorîndu-se de pre call, pre'n rugœčĭune s'a prefœcut în mošeĭe pe'ntru credintĭa sa. Constœntinianna o-a numit'o *Stambul*, și a rœmas pînœ astœ-dĭ rœșĭœdintĭa stœtórnicœ a Sultannilor!

§. 127.

Îndreptœčĭunea învœtĭœčellului stricat.

(De N. Boĭŭ.)

1. Un tînœr înfrumsetĭat dela Dumnedĭœŭ cu toate dárurile, carĭ pot ferečĭ pre om în lume, amœgit fiind pre'n însotirĭ relle, gustœ de'n dulčea, dar' cu atîta maĭ periculoasa otravœ a desfrîuluĭ, rœtœčĭ pe încetul și pe nesimtite de pe cœrarea čea dreaptœ, dela un tîmp în colo apoĭ înnœduși pre'n vĭérsurĭ de Sirennœ cuvîntul cunščĭintĭeĭ, uĭtœ povetĭele, čœ i le dete tatœl sœŭ la sœrutarea čea de despœrtire, și nu avú alt scop, nečĭ tintœ, decît numaĭ desfrînœrile salle. Tîmpul čell scump all junetĭeĭ îl petrečeá cu lenevire, averea pœrinteascœ o împrœščiá cu nesocotintĭœ pe lúcrurĭ fœrœ pretĭŭ adevœrat, sînœtatea trupuluĭ și a súfletuluĭ și o dœrîmá pre'n plœčerile čelle necontennite, onoarea și numele čell bun în lume, atîta de scumpe pe'ntru čell întĭelept, maĭ întĭĭŭ le privĭá fœrœ pœsare, apoĭ le desprețĭuĭá, și pe urmœ-i rîdeá

pre ceĭ ce voĭaŭ a-l svœtuí. Brœvurœ i se pœreá aceea, cînd pre'n rœutœtĭ puteá sœ întreacœ pre sotĭĭ sœĭ, și dacœ nu puteá fi maĭ corupt decît eĭ, se nevoĭá cell putin a se pœré. Într'ŭœ noapte tîrdiŭ, trîntit de sárcina dulcetĭelor cellor peste mœsurœ, adormí pe patu-și, și fœntœsíea cea atĭtĭatœ îĭ arœtœ în vis nœlucĭ de spaĭmœ și groadĭœ. I se pœreá, cœ tatœ-sœŭ murise de supœrare, audind de vieatĭa fiĭuluĭ sœĭ, șiașiá cu ínimœ amœrîtœ, plinœ de cin și desperare sfœșietoarĭœ plecase de'n lume. Mumœ-sa erá uĭtatœ de bœtrînœ și nu puteá facĕ alta, decît plîngeá și strigá numele luĭ, se tîrĭá dela ŭœ ușĭœ la alta și stîrnĭá pre'n singura-ĭ înfœtișĭare cumpœtimire. Vaĭ! îĭ dice un glas, a cœruĭa amœrîcĭune n'are soatĭœ pe lume, vaĭ! cœ eram dœtorĭŭ a-ĭ fi sprijin la bœtrînetĭe și mîngœĭare în oara mortĭĭ — și acum Dumnedĭœule! pe capul mĭeŭ cell vinovat vor cœdé toate blœstemele eĭ celle drepte. „Nu vor cœdé, cœcĭ aŭ cœdĭut!“ pe'ntru cœ visul îĭ spuneá, cœ și ell e bœtrîn, cu capul cœruntit, puterile-ĭ eraŭ sœcate, mintea i se tîmpise, afarœ de aceea erá rupt de foame, îngĭœtĭat de frig, de nu-și sîmtĭá trupul, și rœtœcĭá pre'n lume fœrœ necĭ unașĭœdĭœmînt, — ŭœ icoanœ viœ a cundurerĭĭ și a ticœlașíeĭ.

2. Amicĭĭ luĭ de'n pruncĭe secerá într'aceea láuda și multĭœmita lumĭĭ. Unul șĭœdeá pe scáun judecœtoresc, apœrînd dreptatea și pedepsind fœrœdelegea, altul rœpurtase ranne, cununĭ de pre'n luptele glorioase, altul ca préut cunducĕá pre poporennĭĭ sœĭ pre cœrarea cea strîmtœ, dar' unicœ adevœratœ, ce o învœtĭá Evœngelĭul ĭubirĭĭ, și așiá necĭ unul în cœriera sa nu trœĭá în deșĭert în sînul omenirĭĭ. Ceĭ ce se îndulcíserœ cu ell, oamenĭ, pre carĭĭ norocul îĭ adunœ, dar' menicĭunea îĭ rœsipise, acum trecînd pe lîngœ dînsul, se rușinaŭ și a-ĭ cœutá în fatĭœ. Aceĭa, pre carĭĭ îĭ despretĭuĭá ell în tineretĭe, îĭ vedeá acum întindîndu-ĭ cu cumpœtimire cîte ŭœ bucatœ de pîne orĭ cîte un vestmînt vecĭŭ, sœ-și acópœrœ trupul sœŭ cell ros de pátimĭ și de boale. Lîngœ sine i se pœreá, cœ stœ îngerul pœditorĭŭ, plîngînd întors cu fatĭa într'altœ parte, earœ cu dégetul arœtînd în

dœrœpt. Acolo se jucá în tĭœrînœ și earbœ copiĭ și copille. „*Lasœ-mœ*“ pœreá, cœ se roagœ, „*sœ mœ maĭ fac ŭœ datœ ca acestĭa și sœ-mĭ încep vieatĭa a doŭa oarœ!*“ Și cu acestea voĭá, sœ plece spre dînșiĭ, dar' pecĭoarele-ĭ eraŭ legate și între ell și eĭ curgeá un rîŭ lat, și pod saŭ luntre nu erá, ca sœ-l treacœ de aceea parte. „*Lasœ-mœ dar' sœ mor!*“ rœcnĭá desperatul încolœcit la pecĭoarele îngeruluĭ, „*cœcĭ pe lîngœ cinul mĭeŭ, moartea trébuie sœ fiœ dulcœatĭœ!*“ Șĭerpele cell neadormit all cunșcĭintĭeĭ îl muscá numaĭ, fœrœ de a-l omorí, ell ridicá ociĭ în sus, îĭ plecá în jos, îĭ aruncá în dreapta și în stînga: nu aflá nimicœ, ce sœ-l mingœie bárem pe un minut, de'n lucrœrile luĭ pre'n lume nu rœmœsese necĭ ŭœ urmœ, cîmpul vietĭeĭ luĭ erá plin de scaĭŭ și pœlœmidœ.

3. Clópotul uneĭ cœpele cĭemá pre credincĭoșĭ la ruga deminetĭeĭ, și dormitorĭul nostru se deșceptœ. „*Ah! cœ am visat!*“ strigœ vœdĭîndu-și cipul cell tînœr, „*nu sînt realisate celle, ce le-am vœdĭut, pœrintĭĭ îmĭ trœĭesc, eŭ nu sînt bœtrînul acella nenorocos, vieatĭa nu mi-ĭ scurtœ, ci în floare. O! vis înfiorœtorĭŭ, care mœ gonescĭ și în vegĭare! vegĭedĭŭ? visedĭŭ? dorm? îmblu? eŭ sînt?*“ Mintea îĭ erá încurcatœ încœ de fricœ și bucurĭe, de nu puteá sœ-și deslege acéste întrebœrĭ. „*Da, visedĭŭ, am visat, sînt treadĭŭ; ah! vĭeatĭa mea, ah întunérecul faptelor, ah! noĭannule all îndurœrĭĭ, care nu voĭescĭ moartea pœcœtosuluĭ, — primescĕ-mœ ear' în bratĭele talle, Pœrinte ceresc! de care mœ depœrtase delirul pátimilor melle!*“

4. Soarele de primœvarœ lucĭá pre'n fereasta deșcisœ, áerul cell moalle aducĕá arome de florĭ, páserile cĭiripĭaŭ vésele pre'n árburĭ și tufe; cerĭul și pœmîntul pœreá cœ saltœ de bucurĭe pe'ntru un pœcœtos, care fœcuse pasul cell de'ntîĭŭ spre îndreptare.

§. 40.

Bœdĭaltul și drumul uriașilor.

(De Dr. Júliŭ Bœrașĭŭ.)

1. Este ŭœ idee, putem sœ dĭcem un strémur general all poporuluĭ, pre'n care ell îșĭ încipueșce, cœ în lumea vecĭœ cĭar șĭ omul a fost mult maĭ putérnic și mult maĭ mare, decît este acum, cœ acelle rase de oamenĭ vecĭe de ŭœ mœrime și de ŭœ putere peste mœsurœ, pe'ntru care îĭ numesc uriașĭ, s'aŭ stins de mult de pe fațĭa pœmîntuluĭ. Cînd aŭ sœpat în pœmînt și aŭ gœsit acolo nișce oase și dintĭ, de'ntre carĭ unul aveá mœrimea capuluĭ unuĭ om, poporul a dis; *„eatœ, eatœ oasele și dintĭĭ uriașilor! eatœ mormîntul uriașilor!* și nișce trœdœcĭunĭ poporale, cîte ŭe datœ foarte proétice, s'aŭ vœdĭut asupra acestor morminte alle uriașilor.

2. Șciintĭa pusœtivœ și acuratœ, care a stricat multe trœdœcĭunĭ poporale împreunœ cu poesíile lor, a atœcat șĭ memorialul uriașilor, arœtînd, cœ aceste oase și dintĭ marĭ peste mœsurœ nu sînt de oamenĭ, cĭ sînt de nișce Elefantĭ (Mastodontes) deosebit de marĭ, carĭ aŭ esistat pe pœmînt în tîmpurile antedeluvianne (nœintea potopuluĭ) și s'aŭ stîns pe urmœ, însœ poporul n'a lœsat, ca șciintĭa sœ-ĭ stricе poesíea luĭ de lumea vecĭœ. Ell tot vorbeșce de uriașĭ, de tîmpul uriașilor și de lucrœrile regulate, despre carĭ nu poate sœ-șĭ încipueascœ, cœ sînt produse de nœturœ; însœ de altœ parte fiind ŭœ lucrare prea putérnicœ, care trece mœsurile ordennarĭe alle lucrœrilor omenesșĭ, eatœ cœ poporul revine la ideea sa de uriașĭ vecĭ, dicînd; *„asta este lucrarea Uriașilor.“* Apoĭ cînd cœrœpterĭul opuluĭ devine încœ maĭ grœndios, putem sœ dĭcem, de spœriat, cînd s. e. în Elvétiea între doŭe vîrfurĭ nalte de munțĭ foarte apropiațĭ unĭĭ de alțĭĭ, se aflœ sus ca un felĭŭ de pod fœcut de'n petre nemœsurate, care se aflœ par'cœ sburînd în áer la ŭœ nœlțime fœbuloasœ și de desuptul luĭ este un prețipișĭŭ atunînfiorœtiv: cĭ încipuințĭa poporalœ s'a suit la un grad maĭ sus, ádecœ rœpurtînd acest

lucru la nisce ființĭe suprœnœturale, numind acest pod: *„podul diavoluluĭ;“* par'cœ numaĭ diávoliĭ aŭ putut facе un asémene lucru. Însœ diávoliĭ aŭ rœmas în minorœtate în încipuințĭa poporalœ, pe cînd cell maĭ mare rol l'aŭ jucat uriașĭĭ. Sînt pe pœmînt ŭœ multime de obĭepte curioase, carĭ sînt însușite uriașilor, însœ noĭ vorbim acum de treĭ: de péșcera colonatœ a uriașilor de'n Stafa, și de péșcerele de brîndĭœ alle uriașilor de'n Germîníea.

3. Șciintĭa nœturalœ, dacœ pe de ŭœ parte a rœdus în prosœ poesíile poporale, pe de altœ parte le-a ridicat cîte ŭœ datœ încœ la un grad maĭ mare de poesíe. Negrešit, cœ este ŭœ idee poéticœ, a-șĭ încipuí acештĭ uriașĭ lucrœtorĭ aĭ drumurilor, șĭosellelor și péșcerelor fœcute dupœ mœsurĭ gigántice trecînd peste líniea puteriĭ oamenilor, dar' negrešit este ŭœ poesíe încœ maĭ mare, cînd șciintĭa aratœ, cœ acеste obĭepte admirávere în mœrimea și neregulœretatea lor sînt lucrate, nu de uriașĭ, ci de puterea elemîntarœ și subpœmînteannœ: ce poesíe înaltœ și adevœratœ!

4. Sœ ne esplicœm acum maĭ bine despre obĭeptul acesta.

Este pe pœmînt un mineral numit Bœdĭalt, care are ŭœ tœrime însœmnatœ, ŭœ coloare neagrœ, uniformœ și care se aratœ pe pœmînt în formœ de mase șĭese și subțirĭ, întocmaĭ cum se întîmplœ, cînd vœrsœm earna apœ pe un loc șĭes, și pe urmœ îngĭațĭœ, saŭ cînd varsœ cine-va pe ŭœ masœ plumb topit, și pe urmœ se rœcеșce. Acеastœ împregĭurare și alte asémenne aŭ probat, cœ Bœdĭaltul la încеput a fost curgœtiv (flúed) și fĭerbinte, eșind ásfelĭŭ de'n sînul pœmîntuluĭ, precum ese acum de'n Vesuv, și de'n alțĭ munțĭ vulcannĭ lava fĭerbinte și curgœtivœ, (ca ŭœ bragœ neagrœ) care se rœspîndeșce pe valle, și rœcindu-se, ear' înfœtișĭeadĭœ nișce strate marĭ, șĭese ca Bœdĭaltul; însœ este aicĭ ŭœ cercumstînțĭœ foarte înteresantœ: lava, de șĭ este șĭ ea neagrœ, dar' îĭ lipsesc multe cœrœpterĭe împortante, carĭ le gœsim la Bœdĭalt. Ádecœ vulcanniĭ de acum scot lava de'n sînul lor, dar' nu sînt în stare sœ scoatœ bœdĭalt. Numaĭ vulcanniĭ

antediluvianni (ádecœ: carĭ aŭ lucrat înœintea potopuluĭ), și carĭ s'aŭ stîns de multe miĭ de veácurĭ, numaĭ acestĭ vulcannĭ antiсĭ aŭ fost în stare sœ producœ Bœdĭaltul. Pœmîntul de astœ-dĭ și-a pierdut puterea de a produce bœdĭalt, precum și-a pierdut puterea de a maĭ produce áur, argint și altele de'n metalele nóbile și folositive, carĭ pœmîntul le-a scos în rœstîmpul veciŭ, pe care Nœturœlistiĭ (Geologiĭ) îl numesc rœstîmpul metœleafœr. Va sœ dicœ, unde gœsim bœdĭalt, scim, cœ acolo a esistat un vulcann antediluviann, pe cînd unde gœsim lavœ împetritœ, scim, cœ aicĭ a lucrat un vulcann postdiluviann (în timpurile maĭ noŭe).

5. Ŭœ altœ cercustîntĭœ însœmnávœrœ la bœdĭalt este și acœea: pe cînd lava se rœcesce, formeadĭœ ŭœ masœ unitœ fœrœ crœpœturœ, de'n cuntrœ bœdĭaltul dupœ rœcire-și a fœcut multimĭ de crœpœturĭ în masa sa, și acœste crœpœture formeadĭœ nisce stîlpĭ cu șĭese cóltĭurĭ, cîte ŭœ datœ de-ŭœ mœrime gigánticœ, însœ totĭ fiind admirávert în regulœrœtatea lor, par' cœ sînt lucratĭ de mînile lucrœtorilor omenescĭ celle maĭ deplinite în arcitepturœ.

6. În Viveré în Frîncĭea lîngœ rîul Volant este un loc pœrdosit cu ŭœ stratœ de bœdĭalt crœpatœ pe suprœfatĭa eĭ într'un mod foarte regulat și curios, în cît înfœtișieadĭœ ca un felĭŭ de pœrcĭet fœcut de table esœgonale (cu șĭese cóltĭurĭ) de-ŭœ mœrime foarte însœmnatœ și de ŭœ regulœrœtate admirávœrœ, în cît sámœnnœ a fi ŭœ șĭoseá gigánticœ, fœcutœ de'n adins de stîlpĭ nemœsurávert de bœdĭalt; apoĭ fiind cœ oamenii nu fac acuma ásfelĭŭ de șĭoseá gigánticœ maĭ cu samœ de bœdĭalt, de acœea poporul ĭ-a dat numirea de; *„șĭoseaŭa uriașilor;“* ŭœ multime de asémennĭ șĭoselle se gœsesc și în Irlándiea.

7. Lîngœ málurile Rinuluĭ în Germîníea se aflœ depusé nemœsurate mase de bœdĭalt, carile se întind pînœ la márginea Frîncĭeĭ, și pînœ la Boémiea, acolo se gœsesc și péscere pline de bœdĭalt, acolo lîngœ orașĭul Betrich Baden între orașĭele Tríer și Coblentĭa. Péscera acœasta este cunoscutœ subt numirea *„péscera de brîndĭœ a uriașilor,“* ádecœ acœastœ

péscerœ e plinœ de coloane (stîlpĭ) de bœdĭalt; înrîurintĭa áeruluĭ și a umedĭeleĭ, care stricœ și bœdĭaltul, a ros cóltĭurile acestor coloane, le-a ros în diferite întrevale în direpcĭunea lungimiĭ lor, încît înfœtișieadĭœ acum icoane de grœmedĭ de brîndĭœ de Elvétiea de estínderĭ gigánticœ, puse una peste alta. Încipuintĭa poporalœ a poetisat și acœastœ ivicĭune dicînd: cœ aicĭ și-aŭ tinut uriașiĭ dejunul și astea sînt rœmœșitĭe împetrite de brîndĭœ, carĭ aŭ rœmas de'n acest dejun all lor; negrešit nefiind fœcut pe'ntru un stomac în miniaturœ ca all unuĭ om de astœ-dĭ.

8. Dar' de'n toate péscerele de bœdĭalt, cea maĭ fœimoasœ, și cu drept cuvînt, este acœea, ce se aflœ pe ínsula Stafa (una de'n ínsulele de'n Hebride), și care se numesce *„péscera de Fingal.“* Acœastœ péscerœ este obĭeptul viditœcĭunii a tuturor cœllœtorilor scĭintĭalĭ, ce trec pe acolo.

Eatœ cum descriŭ cœllœtoriĭ acœste péscere înteresante și întipœricĭunea, care aŭ fœcut'o asuprœ-le.

Péscera de Fingal se aflœ acum ašiá de apropiatœ de mare, încît nu poate cine-va sœ între acolo decît numaĭ pre'n luntre, și fiindcœ tœládĭurile mœriĭ bat acolo cu ŭœ mare ĭutĭalœ, de acœea e pericĭos de a întrá acolo; însœ cine a cutedĭat și a întrat în acest loc curios, e bine rœsplœtit pre'n miracĭele, ce vede pe'ntru ostennelele și pericĭele întrœriĭ. Priveala de'n lontru a acesteĭ péscere este ca un sœlon nemœsurat decorat cu nenumœrávere coloane, puse una lîngœ alta întru un ordin admirávœr, apoĭ fiœ-care de'n parte e lucratœ cu ŭœ regulœretate deplinœ; însœ dacœ pe de ŭœ parte acœastœ regulœretate sîntem obicĭnuitĭ a o vedé numaĭ la lucrœrile omuluĭ întĭelept, dar' pe de altœ parte estínderile gigántice alle acestor numeroase coloane de bœdĭalt, carile ar cere puterĭ supraomenescĭ a le lucrá și a le pune în acest ordin, și maĭ cu samœ priveala sœlbátecœ și locul pœrticular, unde se aflœ acœastœ péscerœ de Fingal, este fœcutœ și decoratœ de fiintĭe omenescĭ. Acum fœntœsíea a gœsit un cîmp liber. Ea a împoporat acœastœ péscerœ submœrinœ cu fiintĭe omenescĭ, însœ carĭ aŭ fost maĭ mult decît omul de astœ-dĭ

cu uriaşĭ saŭ ḡigantĭ; pe'ntru ŭœ lucrare gigánticœ, trebuesc şĭ lucrœtorĭ ḡigánticĭ. Apoĭ dacœ acēastœ idee de ḡigantĭ a fost primitœ ŭœ datœ; eatœ cœ poesíea poporalœ a decorat'o cu felĭurimĭ de trœdœcĭunĭ, ádecœ cœ uriaşĭĭ avînd ŭœ înclinare cu sirenne saŭ femeĭ de mare, carile trœesc în mare, aŭ clœdit acolo sub mare acēastœ péşcĭerœ, care a fost salœ de bal a acēstor ospete ḡigánticĭe. Negreşit, cœ trœdœcĭunea a fœcut aicĭ ŭœ fábulœ frumoasœ şi poéticœ, dar' precum am dis maĭ sus, ŭœ poesíe maĭ frumoasœ şi maĭ sublimœ ni procurœ şcĭintĭa, cînd a arœtat, cœ acest op ḡigántic este produsul foartĭelor elemîntarĭe alle nœtureĭ maĭ ḡigántice decît orĭ ce uriaşĭŭ de titannĭ mitológicĭ, fiind cœ elle sînt înstruminte neîndoívere, cu carile Creatorĭul a creat Universul şi cu carile îl susţine în eternœtate.

§. 129.

Тѹрпѹл илекаш дела Піса.

(De Dp. Жѣліș Бърашїș.)

Леціле фрѹмсецїеї сѫнт негрешіт ѹнеле шї ачеллеа-шї пе'нтрѹ тоате тѫмпѹріле шї пе'нтрѹ тоате лóкѹріле; кѣчї сѫнт ѧнтемеїате пе прінчіпїе естéтіче пестрѣмѹтáвере, ѧнтінъріте ѧн ínima поастрѣ. Nѹ атѫрнѣ дела воінцїа саѹ дела кѣпрічїѹл пострѹ, ка съ зíчем despre ѹн лѹкрѹ ѹрѫт, кѣ есте фрѹмос саѹ despre ѹнѹл фрѹмос кѣ есте ѹрѫт; кѹ тоате ачестеа отѹл ѧн прівінцїа гѹстѹлѹї естéтік атѫрнѣ мѹлт дела едѹкѣчїѹнеа, че а прімíт'о, дела тѫмпѹл шї локѹл, ѧн каре трѣеште, прекѹм шї дела moda, каре domneште. De ачеea кѫnd moda трече, трече кѹ dѫnca шї гѹстѹл пе'нтрѹ тоате лѹкрѹріле, че ерá нѹмаї ѹн кѣпрічїѹ трекѣторїѹ ѧн кѹнтра леціло етерне алле фрѹмсецїеї, пе кѫnd лѹкрѹріле adeвърат фрѹмоасе нѹ сѫнт трекѣтоарїе, чї етерне ка idealѹл фрѹмсецїеї. Ашїá шї ѧн літерѣтѹрѣ, ѧн поесíе.

мѹсікѣ, піптѹрѣ шї арчітептѹрѣ, óпереле adeвърат клáсіче, рѣтѫп тот de-a ѹна ачеллеа-шї modelle de фрѹмсеацїѣ, ачеллеа-шї обїепте de admірѣчїѹне. Dакѣ не ва ѧнтребá чіне-ва, карї сѫнт кѣрѣптерїеле deосевіціве ѧнтре adeвърата фрѹмсеацїѣ шї ѧнтре ачеea, каре есте продѹсѹл modeї шї алл кѣпрічїелор трекѣтоарїе? Каре есте гѹстѹл клáсік, етерн, шї каре челл трекѣторїѹ, віzїар? О съ рѣспѹndem: кѹ кѫт ѹн оп артíстік се апрóпіѣ маї мѹлт de óпѹріле пѣтѹреї, кѹ атѫта фрѹмсеацїа лѹї есте маї adeвъратѣ шї маї клáсікѣ; de'n кѹнтрѣ, кѹ кѫт ѹн оп артíстік се depărteazїѣ маї мѹлт de óпѹріле пѣтѹреї, кѹ атѫта маї мѹлт фрѹмсеацїа лѹї debine продѹсѹл modeї трекѣтоарїе; кѣчї нѹмаї пѣтѹ́ра есте етеарнѣ, нѹмаї фрѹмсеацїа еї рѣтѫне тот de-a ѹна тот ачеea-шї. Кѹ кѫт вор фі oameniї маї сѫтціторї, кѹ атѫта ѹн черїѹ ceninѹ, ѹъ кѫтпíе verde, ѹъ грѣdinѣ кѹ флорї феліѹріте шї ѹъ zi de прітъварѣ ѧн тоатѣ стрѣлѹчіреа еї, вор рѣтѫné ѹн iсвор пе ѧнчетат de поесíе шї de фрѹмсеацїѣ admірáвъръ.

2. „Dap' че кáѹтѣ ачест діскѹрс асѹпра áртелор, ѧн журналѹл пострѹ штіінціал, каре ворбеште despre обїепте́ле шї леціле пѣтѹреї?“

Еатѣ че.

Сѫнт піште тѹ́рнѹрї ѧн орашїеле Болóніа шї Піса de'n Італіеа вестіте пе'нтрѹ пѹсъчїѹнеа лор чеа плекатѣ, ла каре арчітептѹл с'а depărtat de рéгѹла фрѹмсецїеї клáсіче, ádекѣ de a ѹртá леціле пѣтѹреї, шї а врѹт а арѣтá ѹъ віртѹосітате (мештешїѹг), а лѹкрá ѧн кѹнтра леціі de greѹтате a пѣтѹреї. Фіѣ-каре méштер zidарїѹ штіе, кѣ орї-че zid трéбѹїе съ стеа dрепт, алмінтре кade, dap' ачест арчітепт Ітъліеann a арѣтат, кѣ е ѧн старе a zidі́ тѹ́рнѹрї фоарте ѧнналте, карї нѹ стаѹ dрепт, чї плекате шї тот нѹ кad. Сѹте de annї стаѹ ачесте тѹ́рнѹрї шї n'aѹ кѣзїѹт. Ѧнтр'adeвър нѹ сѫнт фрѹмоасе, кѣчї нѹ сѫнт конформе кѹ гѹстѹл adeвърат шї пѣтѹрал ѧн арчітептѹрѣ, чї сѫнт ѹн кѣпрічїѹ, ѹн лѹкрѹ de modѣ,

ѧпсъ е фоарте ѧптересант а аве́ ѣъ есплікъчїуне, кум а путу ачест арчітепт съ лукрезїе ѧп куптра леціі греутъціі? кум а путу съ zideaскъ тѣ́рпурі марі плекате, ші съ пу казїъ?

3. Еатъ къ ачесте ѧптребъчїунї deбin ѧптребъчїунї de алле штіінцїелор пътурале, de ачеea ле вот трътá аічї.

Фісіка zіче, къ пътжнтул атраце кътръ чентрул съѣ тоате кóрпуріле, карі се афлъ пе суприъфаціъ-ї, de ачеea претутíndenne кóрпуріле кад de сус ѧп жос ѧпатр'ѣъ лínie dреаптъ, пумітъ вертікалъ, ádекъ ачеea, каре фаче уп унгїѣ dрепт ку лínieа оріzїонталъ саѣ ку лínieа нівелъчїунії апеї. Ачеастъ атрáцере а тутурор кóрпурілор кътръ чентрул пътжнтулуї се пумеште путереа греутъціі. Тоате кóрпуріле сжнт супусе ачестеї леціі; кїар фіреле de паїѣ, кжnd пу е вжнт, кад жос de'n áер. Dакъ спріжінім уп корп d. е. ѣъ карте пре'нтр'уп алт корп вжртос, d. е. пре'n масъ: атунчї картеа пу кade, фіind къ пу о ласъ маса, dар' еа тот апасъ асупра пътжнтулуї. De ачеea мъкар къ картеа есте акум ѧп ръпáус, dар' ачест ръпáус есте пумаї пърут, ші ѧптр'аdевър картеа тот пъzїуеште съ кадъ жос, ѧпсъ есте ѧмпїedекатъ ѧп къdереа са пре'n маса, че і се ѧмпротівеште.

4. Dар' пу есте тот уна, каре пунт de'нтр'уп труп съ фіъ спріжінит, ші каре пу; пе'нтру къ dупъ леціеа греутъчїунії трупул стъ пумаї атунчї ші пу кade, кжnd лínieа чеа dреаптъ, че мерце de'n чентрул греутъчїунії кътръ лínieа оріzїонталъ а пътжнтулуї есте спріжінітъ, ádекъ dакъ ачеá лínie кade пе темелíеа трупулуї маі пъінте de а еші de'n волумул саѣ вълътукул трупулуї; еар' dакъ ачеá лínie кade афаръ de темелíеа спріжініцівъ: атунчї трупул кade ла пътжнт. Съ лъум de есжмплу уртътоарїеле патру трѣ́пурі, ádекъ: А. Б. В. Г. чентрул греутъчїунії съ фіъ ч, еар' лínieа чентрулуї

греутъчїунії съ фіъ ч ф: еар' п. т. съ фіъ пътжнтул с'аѣ темелíеа:

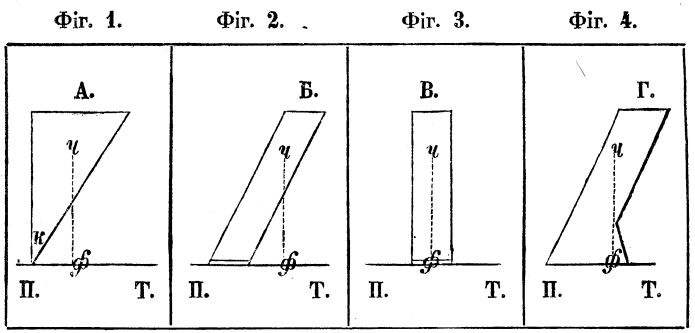

Трупул de'n фігура 1-а ва къdé, фіind къ лínieа чентрулуї греутъчїунії пу кade ѧп пунтул к, унde есте спріжінит трупул: deчї елл ва къdé, пжнъ кжnd мáрціnеа луї ва вені ла ф, унde кade лínieа чентрулуї греутъчїунії. Тот асémenne ва къdé шí трупул Б. de'n ачеea-шї кáусъ; еар' трупул В. ші Г. пу вор къdé, de шí трупул Г. аре ѣъ пусъчїуне плекатъ, фіind къ лínieа чентрулуї греутъчїунії кade пе темелíеа ачеллор трѣ́пурі, унde сжнт спріжініте.

5. De ачеea кжnd фáчем уп zid плекат, кade, dакъ пунтул греутъчїунії пу се афлъ спріжінит de темелíеа zidулуї. Dар' съ не ѧпкіпуім, къ фаче чіне-ва уп zid плекат, ѧпсъ кълкулеazїъ, ка пунтул греутъчїунії съ пу казїъ афаръ de темелíеа спріжінірії, чі токмаї пе ачеаста: атунчї zidул de шí е плекат, тот пу ва къdé (прекум аратъ фігура Г), ку кжт темелíеа zidулуї с'аѣ а трѣ́пулуї ва фі маї маре ѧп реферінціъ ку ѧппъліцімеа луї, ку атжта секуржнціа луї de а пу къdé ва фі маї маре; кучї ку атжта ва фі пробъвъртатеа маї маре, къ пунтул греутъчїунії луї ва фі спріжінит вine.

6. Арчітепту трѣ́пурілор плекате de'n Піса, саѣ de'n Болóніеа а кълкулат, ка пунтуріле спріжінірії ачестор трѣ́пурі, съ се афле купрince ѧп темелíеа спріжі-

пірії лор. Еатъ тот секретул ачестор клъдірї віziаре, а кърор стъторнічіе есте ун міракїй неесплікáвър пе'нтру ачеїа, карії ну штїй прінчіпїеле леціло пътурей. Ку ачеастъ окъжуне вом есплікá унеле івінціе (фенomenne) фоарте комуне ѧн віеація отулуї, ку тоате ачестеа, нуціні штїй а ле есплікá дунъ леціле пътурей.

7. Кжnd поартъ чіне-ва вре ъ греутате к'ъ мжнъ (с. е. ун вас ку анъ): атунчї вржnd, невржnd, ѧшї плеакъ капул кътре мжна чеealалтъ, dар' ачелла каре поартъ греутъції асémennї (doуe — васе ку анъ) ѧн амжndoуe мжнеле, мерце дрепт ші неплекат ѧн печї ъ парте. Чіне поартъ ъ греутате не спінаре, мерце ку корпул плекат ѧннъінте (кокошїат), dар' ку капул ѧн жос ка ун om преа сунус; dар' чіне е ѧнziестрат ку бурtъ маре, мерце ку корпул плекат ѧndъръпт, ку капул ѧн сус, ка ун мжndру, саї ка унул, каре се уїтъ ла стелле. Тоате ачесте пусъчїунї невруте ѧшї аї кáуселе ѧн лецеа греутъції. Кънчї отул е фъкут áсфелїй, ка пунтул саї центрул греутъції корпулуї луї съ кадъ токмаї дрепт, ші печї ѧн дреапта печї ѧн стжнга, печї ѧннъінте печї ѧndъръпт. Dар' кжnd поартъ чіне-ва вр'ъ греутате, с. е. ѧн мжна дреаптъ: атунчї греутатеа обїептулуї се adáуце ла градул греутъції кътръ партеа дреаптъ а корпулуї, каре ръмжне неспріжінітъ ші отул требуїá съ казїъ ѧн дреапта, dакъ пре'н стрѣмур отул п'ар плекá партеа de сус а кóрпулуї съї ѧн стжнга, ка съ ръстътореаскъ кýмпъnna дреаптъ. Асémenne ачелла, каре поартъ ъ греутате не спінаре, пре'н стрѣмур ціне корпул кокошїат, ка съ ну казїъ ѧndъръпт, ші челл ку бурта маре, ла каре пунтул греутъції корпулуї луї с'а мутат ѧннъінте, ціне корпул плекат ѧndъръпт, ка съ ну казїъ не бурtъ.

8. Тот ачеаста не ва есплікá, de че, кжnd не суім не ун мунте, ціnem корпул плекат ѧннъінте, еар' кжnd не погоржм, че-ва плекат ѧndъръпт? Фіind къ нефъкжnd

ашїá, am къdé ѧн дърупт, ші ла погоржре am къdé ѧннъінте.

Еатъ ші алтъ рéгулъ маї ѧмпортантъ, каре се dedуче de'н ачеастъ теоріе. Ádекъ, кжnd мерце чіне-ва ѧнтр'ъ лунтре мікъ, съ шеazїъ жос, ші съ ну стеа ѧн печїоаре, къ алмінтре, ла міш[illegible]нїунеа лунтрії, отул, легъннжnd корпул съї ѧн дреапта ші ѧн стжнга, поате атунчї ка пунтул греутъції луї съ ну се афле спріжініт de лунтре, ші отул каде атунчї ѧн анъ, ва ѧнкъ ръстоарнъ ші лунтреа ші ѧнкъ не тоцї, че се афлъ ѧнтр'жнса. Асémenne кжnd шїede чіне-ва ѧнтр'ъ тръсуръ ушїоаръ, каре фуце їуте, еар' съ се ашїезїе жос ші съ ну стеа ѧн печїоаре, кънчї алмінтре пунтул греутъції луї поате съ треакъ песте хотарул тръсуреї, атунчї ва къdé de'н тръсуръ, ва ѧнкъ ръстоарнъ ші тръсура.

9. Еатъ кум ъ сімплъ есплікъчїуне а унеї лецї сімпле а фісічеї не-а есплікат атжтеа івінціе фісіолóціче, не-а dат повеціе фолосітоаріе ші не-а есплікат ун міракїй арчітептóнік, ádекъ есістінціа тýрнурілор плекате, къ аї пунут фі клъdіте áсфелїй, кжт стаї аколо de атжтеа суте de annї ші п'аї казїут, de шї сжнт фоарте de темут пе'нтру ачелла, каре стъ лжнгъ dжnселе, кънчї ѧн орї че минут ѧшї ѧнкінуеште, къ кad песте капул луї. Еатъ къ шї ун кънрічїй а шїервіт а adeверí ъ лецe етеарнъ фісікъ; еатъ къ шї оameнії пре'н кънрічїеле лор, вржnd невржnd, сжнт шїервіторї adeвъруluї.

ЦІНОАРЕА

томулуї II. алл лептурарїулуї румжнеск пе'нтру Цїimnacie.

ПАРТЕА II.

A. Poesíĭ.

fatĭa.

§. 67. Urangutannul (de G̃. Sion) 1
„ 68. Rœsúnet de'n ínimœ pe'ntru înfrœtĭre (de J. Popescul) . . 2
„ 69. Cœtrœ Ardeal (de J. Popescul) 3
„ 70. Puterea vîrtutĭĭ (de C. D. Aricĕescul) 4
„ 71. Eroĭĭ luptœtorĭ (de'n Foaea pe'ntru minte) 5
„ 72. Ruinele de'n Orlea, vallea Hœtĭeguluĭ de'n Ardeal (de M. Cĕtœtĭeannul) 5
„ 73. Dĭna Cœrpatĭlor (de H. Grandea) 8
„ 74. Altarĭuluĭ mînœstirĭĭ Putna (de V. Alesandri) 8
„ 75. Cœstorĭĭ (fábulœ) (de G̃. Asaei) 9
„ 76. Ursul la prisœcĭ (fábulœ) (de A. Dónicĭŭ) 11
„ 77. Cĭsĕigul nedrept (nœrœcĭune) (de A. Pannul) 12
„ 78. Sĕiintĭa (de un Sœteann) 14
„ 79. Stefann ĕell Mare și Maĭcœ-sa (de D. Bolintiniannul) . . . 15
„ 80. Cœtrœ Dúnœre (de V. Alesandri) 17
„ 81. Uriașĭul Dácĭeĭ (de C. Negrutĭ) 17
„ 82. Vecĭul ostașĭŭ moldav (de I. Poni Dĭmbeteannul) 19
„ 83. Ŭœ pœsœricœ cœtrœ tîmp (de C. Cœrœgĭali) 22
„ 84. Poetul (de un Sœteann) 23
„ 85. Norocul și mintea (nœrœcĭune) (de A. Pannul) 25
„ 86. Sumetĭea șĭoarecĕeluĭ (nœrœcĭune) (de A. Pannul) 35
„ 87. Cœtrœ Moldáviea (de'n Conradini) 38

fatĭa.

§. 88. Urmœrile crĕșcerĭĭ relle (nœrœcĭune) (de A. Pannul) . . . 41
„ 89. Scrĭetĭ totĭ (de Ioan Ratĭŭ) 47
„ 90. Cĭeltuitorĭul și rîndurica (fábulœ) (de A. Dónicĭŭ) 47
„ 91. Mihnea și baba (bœladœ) (de D. Bolintineannul) 48
„ 92. Órnicul îndreptat (de Ioan Vœcœrescul) 54
„ 93. Sentinella (vegĭa) rumînœ (de V. Alesandri) 55
„ 94. Noaptea páșcĭlor (de Ioan Borcĕea) 62
„ 95. Limba rumînœ (de G̃. Sion) 65
„ 96. Urmœrile mincĭunĭĭ (nœrœcĭune) (de A. Pannul) 66
„ 97. Visul pescarĭuluĭ (nœrœcĭune) (de A. Pannul) 71
„ 98. Vieatĭa cîmpeneascœ (descripcĭune) (de Gr. Alesandrescu) 82
„ 99. Cununa (de'n Dĭorile Bihorului) 89
„ 100 Dĭorile și noaptea (de V. Jutĭŭ) 88
„ 101. Ŭœ noapte pe ruinele cĕtœtĭĭ Neamtĭul (de M. Cucĭureannul) 92
„ 102. Cartea vietĭeĭ (de Dœscœlescul) 95
„ 103. Annul mœnnos (de V. Aron) 96
„ 104. Tînguintĭa trœdœcĭunalœ a Rumînilor de'n Dácĭea dupœ apúnerea Împœrœtĭeĭ romanne (cĭntec vecĭŭ poporal) . . . 107

B. Prosœ.

„ 105. Nœtura crudœ și nœtura cultivatœ (de bœronul D. Petrino, Bœsœrœbeannul) 109
„ 106. Cuvintele învœtĭatuluĭ Germîn Hoffmann despre naltele însușietœtĭ alle Rumînilor și alle limbeĭ rumîne 113
„ 107. Rumînii de'n Elvétĭea, Moráviea și Polóniea (de'n Foaea pe'ntru minte) 113
„ 108. Pœmîntul nașcĕrĭĭ (de Iosif Manĭ) 115
„ 109. Кжте-ва дптжмилърї скоасе de'n istóriea Apdealулуї (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) 117
„ 110. Лїмва рѹмжнеаскѣ дп веакѹл алл VI. (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) 126
„ 111. Їѹвїреа de пáтрїе (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) 127
„ 112. Ѹнеле дпсѣтмжнцїе despre алл II. рецемжнт рѹмжн мърцїеann de'n Apdeaл (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) . . . 134
„ 113. Рѹмжнїї de'n Ano-Влáхіеа, áдекѣ de'n Tecáлiea, Епір, Мѣчедóніеа, de'n мѹнтеле Пїнд, Олїмп, ш. а. ші есжмпле de четїт de'n лїмва лор, алтѹратѣ кѹ а поастрѣ, (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) 146
„ 114. Рѹмжнїї de'n Істрїеа, ші есжмпле de четїт de'n лїмва лор, алтѹратѣ кѹ а поастрѣ (de'n Фоаеа пе'нтрѹ минте) 183

fatĭa.
§. 115 Афлъчіѫеа телеграфѫлѫї (de Dp. Жѫліѫ Бърашїѫ) . . . 191
„ 116. Ачеea, че не дпвацїъ ѫн фір de еарвъ (de Dp. Ж. Бърашїѫ) 197
„ 117. Лїмва омѫлѫї (de Dp. Жѫліѫ Бърашїѫ) 204
„ 118. Asĭœdĭœcĭunea Vienneĭ pre'n Turcĭ (la annii 1529 și 1683) (dupœ Körner) . . . . . .
„ 119. Bœtœlĭile de'n cîmpul mœrcĭeann (la annii 1278 și 1809) (dupœ Körner) . . . . . .
„ 120. Curtea împœrœteascœ de'n Vieanna (dupœ Körner) . . .
„ 121. Tipogrœfĭea statuluĭ de'n Vieanna (dupœ Körner) . . . .
„ 122. Ce-ĭ omul fœrœ bannĭ (de'n Talegraful Rumîn) . . . . .
„ 123. Ocupœcĭunea Constœntinienneĭ pre'n Turcĭ (la annul 1453, Maĭŭ 29), (de'n Telegraful Rumîn) . . . . . .
„ 124. Îndreptœcĭunea învœtĭœcĕluluĭ cĕlluĭ stricat (de N. Boĭŭ) .
„ 125. Bœdĭaltul și drumul Uriașilor (de Dr. Júliŭ Bœrașiŭ) . . .
„ 126. Тѣрнѫл плекат дела Піса (de Dp. Жѫліѫ Бърашїѫ) . .

Sminte de tiparĭŭ.

Fatĭa	Șirul	În loc de:	Cetesce:
2	2	cîtĭ-va	cîtĭ-va
4	1	tintesce	tintesce
5	17	scoatetĭ	scoatetĭ
„	18	vieatĭa	vieatĭa
„	20	gĭatĭœ	gĭatĭœ
7	9	vedetĭ	vedetĭ
„	16	învinsœ	învins
„	39	sparî	spárie
10	10	sotĭ	sotĭ
16	26	cu	cu
28	3	cĭobann	cĭobann
31	38	cĭar	cĭar
33	34	cinste	cinste
34	31	asĭá	asĭá
43	19	Plœcînd	Plecînd
44	3	flŭ	fiŭ
65	33	copiĭ	copiĭ
66	4	Tĭœrna	Tĭœrna
68	32	vedĭ	vedĭ
„	37	mĭscœ	pĭscœ
70	1	cĭudœ	cĭudœ
72	42	face	face
75	27	cĭob	cĭorb
78	41	sœ-ĭ	sœ-sĭ
81	28	légennĭ	légennĭ
82	2	întru-sĭ	întru sine
84	21	Pricina	Pricina
87	23	plœcere	plœcere
88	23	scotĭ	sotĭ
89	30	Dtorĭ	Dĭorĭ
90	19	vecĭe	vecĭe

Fatĭa	Sirul	În loc de:	Cetesce:
91	5	Nœdĭuí	Nœdĭuim
92	25	într'una	într'una tot
„	30	cînta	cîntœ
93	28	cu	eŭ
„	32	ea	sœ
94	11	omul sîntœ	omul la sîntœ
99	13	tipœ	tipœ
103	15	vr'un	vr'una
104	28	te	le
110	37	bœltĭ	bœltĭ
111	29	tite	tile
112	5	ale	le
115	26	Enganineĭ	Engœdineĭ
118	4	Агътіреї	Агътіршї
120	2	team	теамъ
126	26	pieckъ	pie къ
130	12	пътерпік	пътерпікъ
133	33	алеа	ачеа́
138	27	Бетленнї	Бетленнї
141	12	еа	ла
„	14	ѧпвапїъ	ѧпвацїъ
„	„	фі	фъ́
143	32	Сістос	Сістов
144	24	съвлокоціїторї	съвлокоціїторїъ
146	27	штірілор	оштірілор
147	18	Грет	Грет
148	19	1769	1796
152	24	va	авъ́
160	21	ле	ла
163	25	пѫне	пѫне
168	7	вреднік	вреднікъ
172	23	вапреле	капреле.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Tipœrit în c. r. tipografie a curtĭĭ și a statuluĭ.